

**Analiza stanja poduzetništva
Primorsko-goranske županije
u 2025. godini**

**Analiza stanja poduzetništva
Primorsko-goranske županije
u 2025. godini**

Autori:

Ines Bukva

Tina Đurišić

Prosinac, 2025.

Sadržaj

1.	Uvodna razmatranja (zadatak i metodologija)	3
2.	Bruto domaći proizvod (BDP) i bruto dodana vrijednost (BDV) 2015.–2022.	6
2.1.	Kretanja BDP-a i BDV-a u PGŽ	6
2.2.	Usporedba s nacionalnim prosjekom	8
2.3.	Struktura BDV-a po sektorima u PGŽ	11
3.	Poslovanje poduzetnika 2015.–2024.	15
3.1.	Broj i struktura poduzeća	15
3.2.	Broj zaposlenih kod poduzeća	21
3.3.	Financijski rezultat poslovanja kod poduzeća	26
3.4.	Obrtništvo	37
3.5.	Turizam	45
3.5.1.	Fizički pokazatelji na godišnjoj razini	45
3.5.2.	Broj postelja na području Primorsko - goranske županije	46
3.5.3.	Ukupni dolasci turista	47
3.5.4.	Ukupna noćenja turista	48
3.5.5.	Ukupni dolasci i noćenja turista prema subregijama i jedinicama lokalne samouprave u Primorsko - goranskoj županiji za 2024. godinu	49
3.5.6.	Ukupni dolasci i noćenja turista prema vrsti turista u Primorsko - goranskoj županiji	52
3.5.7.	Ukupni dolasci i noćenja turista prema vrsti smještaja u Primorsko - goranskoj županiji	54
3.5.8.	Ukupni dolasci i noćenja turista prema tipu smještajnih objekata u Primorsko - goranskoj županiji	56
3.5.9.	Emitivna tržišta u Primorsko - goranskoj županiji - TOP 5	60
3.5.10.	Prosječan boravak turista	63
3.5.11.	Nautički turizam	64
3.5.12.	Financijski pokazatelji	70
3.6.	Poljoprivreda	74
3.7.	Obrada drva i proizvodnja namještaja	84
4.	Analiza privlačnosti i sposobnosti poduzeća 2020.–2024.	89
4.1.	Privlačnost poduzeća	90
4.1.1.	Odnos ulaganja u dugotrajnu imovinu i prihoda	90
4.1.2.	Profitabilnost vlasničkog kapitala	91

4.1.3. Zaduženost.....	93
4.2. Sposobnost poduzeća	95
4.2.1. Udio izvoza u ukupnim prihodima	95
4.2.2. Ekonomičnost ukupnog poslovanja	97
4.2.3. Produktivnost po zaposlenom	99
5. Tržište rada i obrazovanje 2015.-2024.....	101
5.1. Kretanja zaposlenosti i nezaposlenosti	101
5.1.1. Zaposlenost	101
5.1.2. Nezaposlenost.....	104
5.1.3. Neto plaće	109
5.2. Struktura radne snage po obrazovanju	111
5.3. Potrebe za prekvalifikacijom i doškolovanjem	117
5.4. Suradnja s obrazovnim institucijama.....	118
6. Ekonomski odnosi s inozemstvom 2015.-2024.....	120
6.1. Razmjena roba i usluga s inozemstvom.....	120
6.2. Inozemna ulaganja u PGŽ	122
6.3. Uloga izvoza u gospodarskom rastu	128
7. Potporno okruženje Primorsko-goranske županije	130
7.1. Uloga poduzetničkih potpornih institucija.....	130
7.2. Suradnja s financijskim sektorom	132
7.3. Dostupnost savjetodavnih i edukativnih usluga	134
8. Evaluacija dosadašnjih mjera i potpora Primorsko-goranske županije	137
8.1. Pregled provedenih mjera za razvoj poduzetništva	137
8.2. Učinci dodijeljenih potpora	140
9. Zaključak.....	142

1. Uvodna razmatranja (zadatak i metodologija)

Analiza stanja poduzetništva Primorsko-goranske županije u 2025. godini za svoj opći cilj ima praćenje i evaluaciju ostvarenja Primorsko-goranske županije i njezinih poduzetnika. Analiza pruža informacije o financijskim i nefinancijskim pokazateljima za razdoblje od 2015. do 2024. godine koji oblikuju opće stanje poduzetništva županije. Analiza obuhvaća administrativno područje Primorsko-goranske županije. Pri tome se vodilo računa na razlike koje postoje između razvijenijih i manje razvijenih sredina (otoci, primorje i gorje).

Primorsko-goranska županija ustrojena je kao jedinica područne (regionalne) samouprave na čijem se području nalazi 36 jedinica lokalne samouprave, od toga 14 gradova i 22 općine.

Jedinice lokalne samouprave podijeljene su prema mikroregijama na:

- Priobalje,
- Gorski kotar,
- Otoci.

U mikroregiji Priobalje smješteni su gradovi Bakar, Crikvenica, Kastav, Kraljevica, Novi Vinodolski, Opatija i Rijeka te općine Čavle, Jelenje, Klana, Kostrena, Lovran, Matulji, Mošćenička Draga, Viškovo, Vinodolska općina i Omišalj (Prema Prostornom planu Primorsko-goranske županije (SN 32/13) Općina Omišalj smještena je u mikroregiju Priobalje).

U mikroregiji Gorski kotar smješteni su gradovi Čabar, Delnice i Vrbovsko te općine Brod Moravice, Fužine, Lokve, Mrkopalj, Ravna Gora i Skrad.

U mikroregiji Otoci smješteni su gradovi Cres, Krk, Mali Lošinj i Rab te općine Baška, Dobrinj, Malinska-Dubašnica, Punat, Vrbnik i Lopar.

Rezultati Analize poslužit će kao temelj za izradu Programa mjera razvoja poduzetništva Primorsko-goranske županije za razdoblje 2026.–2029., te sadrže preporuke, pokazatelje i podatke koji omogućuju definiranje ciljeva, mjera i pokazatelja učinka budućeg Programa mjera razvoja poduzetništva u Primorsko-goranskoj županiji za razdoblje 2026.-2029. godine.

Analiza stanja gospodarstva Primorsko-goranske županije (PGŽ) za razdoblje 2015.-2024. godine tako je kreirana odabirom sljedećih sadržaja i analiza:

- Pokazatelja BDP-a na razini Republike Hrvatske i Primorsko-goranske županije, za razdoblje 2015.-2024. godine koje obrađuje i publicira DZS,

- Osnovnih financijskih rezultata poduzetnika Primorsko-goranske županije 2015.-2024. godine, a koje izrađuje FINA prema godišnjim financijskim izvještajima,

- Analize obrtništva Republike Hrvatske i obrtništva po županijama koje obrađuje i publicira Hrvatska obrtnička komora na godišnjoj razini,

- Analize turizma Republike Hrvatske po županijama koje obrađuju i publiciraju Turističke zajednice i DZS na godišnjoj razini,

- Analize poljoprivrede Republike Hrvatske po županijama koje obrađuju i publiciraju Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju te osnovnih financijskih rezultata poljoprivrednika Primorsko-goranske županije 2015.-2024. godine, a koje izrađuje FINA prema godišnjim financijskim izvještajima,

- Analize djelatnosti obrade drva i proizvodnje namještaja Republike Hrvatske po županijama te osnovnih financijskih rezultata Primorsko-goranske županije 2015.-2024. godine, a koje izrađuje FINA prema godišnjim financijskim izvještajima,

- Analize privlačnosti i sposobnosti poduzetništva Primorsko-goranske županije 2015.-2024. godine koju je izradio ovaj ured,

- Analize zaposlenosti i rada koje obrađuje i publicira DZS na temelju redovitih anketnih upitnika na godišnjoj razini,

- Pokazatelja nezaposlenosti koje prikuplja i obrađuje Hrvatski zavod za zapošljavanje na godišnjoj razini,

- Pokazatelja poslovanja poduzetnika kroz inozemna ulaganja u Primorsko-goransku županiju u 2021. godini, a koje obrađuje i publicira HNB,

- Analiza poduzetničkih zona u Primorsko-goranskoj županiji,

- Analize provedenih mjera i potpora Primorsko-goranske županije prema podacima Upravnog odjela za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj,

- Ostalih izvora.

Pri izradi i korištenju ove Analize treba uzeti u obzir objektivno ograničenje iskazivanja financijskih rezultata u Republici Hrvatskoj. Analizom su obuhvaćene pravne osobe i obrtnici koji su obveznici poreza na dobit i koji su obveznici podnošenja godišnjih financijskih izvještaja u Registar godišnjih financijskih izvještaja FINA-i. Unutar javno objavljenih analiza nisu uključeni obveznici poreza na dohodak. Statistički pokazatelji po županijama prema GFI 2021.g., a koje obrađuje i publicira Hrvatska gospodarska komora – Županijska komora Rijeka obuhvaćaju podatke za pravne osobe i obrtnike koji su obveznici poreza na dobit i koji su obveznici podnošenja godišnjih financijskih izvještaja u Registar godišnjih financijskih izvještaja FINA-a, ali ne obuhvaćaju podatke za fizičke osobe bez djelatnosti, što dovodi do manjih odstupanja u odnosu na osnovne financijske pokazatelje koje obrađuje i publicira

FINA. Navedeno ograničenje ne umanjuje analitičku vrijednost ove Analize iz razloga što ista daje uvid u regionalnu razvijenost Primorsko-goranske županije izraženu financijskim ostvarenjima gospodarstva Primorsko-goranske županije i kao takva može poslužiti kao polazna podloga istraživanja kvantitativne i kvalitativne dinamike razvoja učinaka županijskog gospodarstva u Republici Hrvatskoj.

Analiza daje cjelovit pregled gospodarskih kretanja i stanja poduzetništva u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2024. godine, s naglaskom na ključne makroekonomske pokazatelje, poslovanje poduzetnika, tržište rada, vanjskotrgovinske odnose te učinkovitost županijskih razvojnih mjera. U uvodnom dijelu definirani su cilj analize, analitički pristup i korištena metodologija, uz oslanjanje na službene statističke izvore i financijske podatke.

Središnji dio analize obuhvaća kretanja bruto domaćeg proizvoda i bruto dodane vrijednosti, uključujući usporedbu s nacionalnim prosjekom i sektorsku strukturu gospodarstva županije. Posebna pozornost posvećena je poslovanju poduzetnika kroz analizu broja i strukture poduzeća, zaposlenosti, financijskih rezultata, produktivnosti i profitabilnosti, kao i razvoju obrtništva. U okviru sektorskih analiza detaljno su razmotreni turizam, s naglaskom na fizičke i financijske pokazatelje, te poljoprivreda i djelatnosti prerade drva i proizvodnje namještaja, kao tradicionalno važne gospodarske grane županije.

Analiza privlačnosti i sposobnosti poduzeća usmjerena je na ključne pokazatelje investicijske aktivnosti, povrata na kapital, zaduženosti, izvozne orijentacije, ekonomičnosti poslovanja i produktivnosti rada, čime se ocjenjuje dugoročna održivost i konkurentnost poduzetničkog sektora. Posebno poglavlje posvećeno je tržištu rada i obrazovanju, kroz praćenje zaposlenosti, nezaposlenosti, kretanja plaća, obrazovne strukture radne snage te potreba za dodatnim osposobljavanjem i jačanjem suradnje s obrazovnim institucijama.

U nastavku se razmatraju ekonomski odnosi s inozemstvom, uključujući robnu i uslužnu razmjenu, inozemna ulaganja i ulogu izvoza u gospodarskom rastu županije. Također se analizira potporno okruženje Primorsko-goranske županije, s naglaskom na ulogu poduzetničkih potpornih institucija, suradnju s financijskim sektorom te dostupnost savjetodavnih i edukativnih usluga.

Završni dio analize posvećen je evaluaciji dosadašnjih mjera i potpora Primorsko-goranske županije, kroz pregled provedenih mjera za razvoj poduzetništva i procjenu učinaka dodijeljenih potpora, čime se stvara podloga za donošenje preporuka i zaključaka usmjerenih na daljnje jačanje konkurentnosti i otpornosti gospodarstva županije.

U završnom su dijelu izložena zaključna razmatranja tematskih područja i prezentiranih cjelina.

2. Bruto domaći proizvod (BDP) i bruto dodana vrijednost (BDV) 2015.–2022.

Bruto domaći proizvod (BDP) bitan je pokazatelj ekonomske snage određene zemlje, odnosno mjerilo gospodarske aktivnosti neke zemlje u određenoj godini. Izražava se u novčanim jedinicama, a uključeni su samo oni proizvodi i usluge koji su dovršeni i spremni za neposrednu potrošnju. Izračunava se zbrajanjem dohodaka u gospodarstvu tijekom danog razdoblja – dohotka od rada, dohotka od kapitala i indirektnih poreza.

Bruto dodana vrijednost (BDV) važan je pokazatelj stvaranja nove vrijednosti u gospodarstvu određene zemlje ili regije te mjerilo gospodarske aktivnosti po pojedinim djelatnostima u određenom razdoblju. Izražava se u novčanim jedinicama, a predstavlja vrijednost proizvedenih dobara i usluga umanjenu za vrijednost intermedijarne potrošnje, odnosno utrošenih dobara i usluga u proizvodnom procesu. BDV se izračunava kao razlika između vrijednosti outputa i vrijednosti inputa, a zbroj bruto dodanih vrijednosti svih djelatnosti, uvećan za poreze na proizvode i umanjen za subvencije, čini bruto domaći proizvod (BDP).

2.1. Kretanja BDP-a i BDV-a u PGŽ

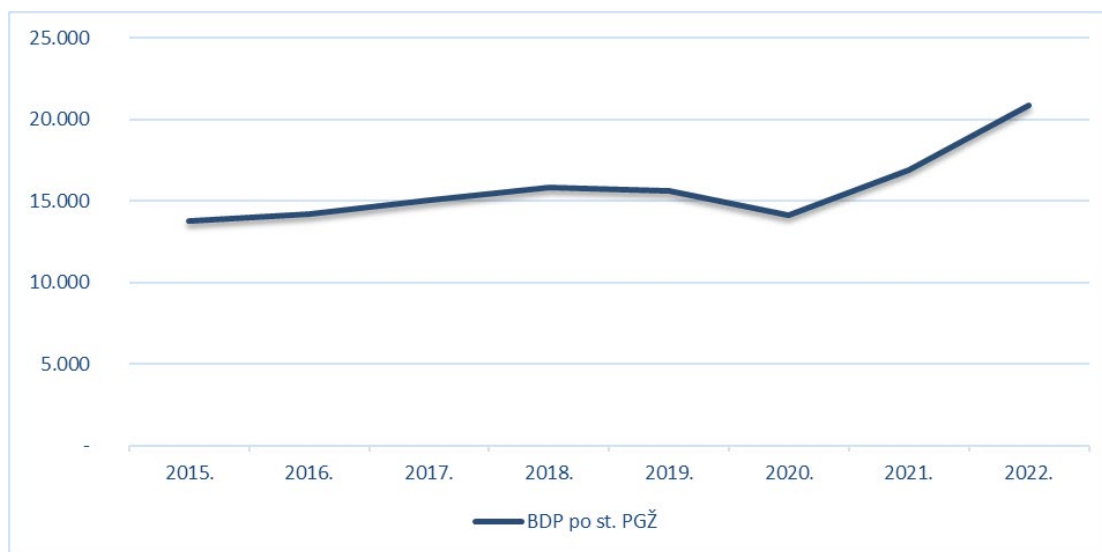
Regionalni BDP pokazatelj je proizvodnje regije i stoga se može koristiti za mjerenje i uspoređivanje stupnja gospodarske aktivnosti različitih regija. Regionalni BDP nije mjerilo regionalnog blagostanja ili regionalnog dohotka. U ovoj analizi korišteni su posljednji dostupni službeni podaci na razini županija. S obzirom na to da u pojedinim pokazateljima objava službenih podataka na razini županije kasni za objavom podataka na nacionalnoj razini, korišteni su dostupni podaci iz 2022. godine. Novoobjavljeni podaci Državnog zavoda za statistiku izračunani su primjenom nove Nacionalne klasifikacije statističkih regija 2021. (HR NUTS 2021.) (NN, br. 125/19.) za cijelu seriju podataka 2000. – 2022. godine.

Tablica 1. Kretanje BDP-a na razini Republike Hrvatske i Primorsko-goranske županije, razdoblje 2015.-2022. godine, tekuće cijene

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
BDP PGŽ u mil. EUR	3.913	4.027	4.209	4.365	4.261	3.806	4.497	5.518
BDP po st. PGŽ EUR	13.760	14.211	15.063	15.839	15.645	14.136	16.903	20.883

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Izvješća na razini županija 2015.-2022. godine

Grafikon 1. Kretanje bruto domaćeg proizvoda po stanovniku na razini Republike Hrvatske i Primorsko-goranske županije, razdoblje 2015.-2022. godine

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Izvješća na razini županija 2015.-2022. godine

Kako je vidljivo iz Tablice 1. i Grafikona 1., u razdoblju od 2015. do 2018. godine bruto domaći proizvod Primorsko-goranske županije (BDP PGŽ) bilježi kontinuirani rast. BDP PGŽ porastao je s 3.913 mil. EUR u 2015. godini na 4.365 mil. EUR u 2018. godini, što upućuje na stabilizaciju gospodarske aktivnosti i izlazak iz ranijeg razdoblja stagnacije. Istodobno, BDP po stanovniku rastao je s 13.760 EUR na 15.839 EUR, što ukazuje na povećanje ekonomske snage po stanovniku.

U 2019. godini zabilježen je blagi pad regionalnog BDP-a, koji se smanjio na 4.261 mil. EUR, odnosno pad od približno 2,4% u odnosu na 2018. godinu. Slično kretanje zabilježeno je i kod BDP-a po stanovniku, koji je smanjen s 15.839 EUR na 15.645 EUR. Pad gospodarske aktivnosti u toj godini povezuje se s poremećajima u prerađivačkoj industriji, posebice u brodogradnji, koja ima značajan utjecaj na gospodarstvo županije.

Najizraženiji pad zabilježen je u 2020. godini, kada se BDP PGŽ smanjuje na 3.806 mil. EUR, dok BDP po stanovniku pada na 14.136 EUR. Ovakvo kretanje izravna je posljedica pandemije COVID-19, koja je negativno utjecala na gospodarsku aktivnost, osobito u sektorima usluga, turizma i industrije.

U 2021. godini započinje oporavak gospodarstva, pri čemu BDP PGŽ raste na 4.497 mil. EUR, a BDP po stanovniku na 16.903 EUR, čime se premašuju pretpandemijske razine iz 2019. godine. Oporavak je nastavljen i intenziviran u 2022. godini, kada BDP dostiže 5.518 mil. EUR, dok BDP po stanovniku raste na 20.883 EUR. Riječ je o najvišim vrijednostima u promatranom razdoblju, što upućuje na snažan nominalni rast gospodarske aktivnosti,

djelomično potaknut oporavkom potražnje, rastom cijena te povećanjem dodane vrijednosti u ključnim djelatnostima.

Ukupno gledano, razdoblje od 2015. do 2022. godine obilježeno je fazom rasta (2015.–2018.), kratkotrajnim padom (2019.–2020.) te izraženim oporavkom i snažnim rastom (2021.–2022.), pri čemu Primorsko-goranska županija potvrđuje relativno visoku razinu gospodarske aktivnosti i BDP-a po stanovniku u odnosu na ranije godine.

Bruto dodana vrijednost kao povećanje vrijednosti proizvodnje jednaka je razlici između bruto vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje. Dodana je vrijednost razlika između vrijednosti ulaznog dijela u proces (informacije, energija, materijali, usluge) i rezultata proizvodnog procesa. Bit proizvodne funkcije svodi se na dodavanje vrijednosti za trajanja procesa imajući na umu želje/interese svih uključenih čimbenika te pomirenja ekonomskih, društvenih i aspekata toga procesa povezanih sa zaštitom okoliša.

Tablica 2. Kretanje BDV-a na razini Republike Hrvatske i Primorsko-goranske županije, razdoblje 2015.-2024. godine, tekuće cijene

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
BDV PGŽ u mil. EUR	3.266	3.326	3.466	3.568	3.477	3.150	3.687	4.595

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Izvješća na razini županija 2015.-2022. godine, Godišnji bruto domaći proizvod za razdoblje 2015. – 2024.

Kako je vidljivo iz Tablice 2. u promatranom razdoblju BDV Primorsko-goranske županije pokazuje umjeren rast od 2015. do 2018. godine, pri čemu se vrijednost povećala s 3,266 mlrd. EUR na 3,568 mlrd. EUR. U 2019. i osobito u 2020. godini bilježi se pad, što je povezano s usporavanjem gospodarskih aktivnosti i negativnim učincima pandemije COVID-19. Nakon toga slijedi snažan oporavak u 2021. godini, a 2022. godina ističe se kao razdoblje izrazitog rasta, kada BDV doseže 4,595 mlrd. EUR, što predstavlja najvišu vrijednost u cijelom promatranom razdoblju. Ukupno gledano, podaci upućuju na otpornost gospodarstva PGŽ-a i njegovu sposobnost brzog oporavka nakon kriznih šokova.

2.2. Usporedba s nacionalnim prosjekom

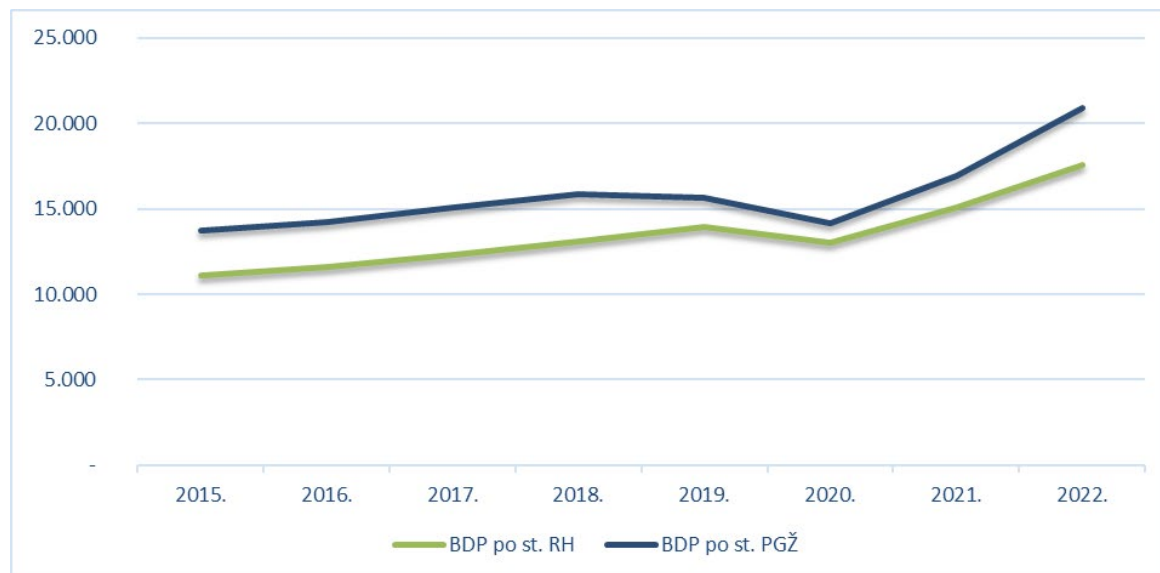
Usporedba BDP-a s nacionalnim prosjekom predstavlja važan analitički alat u procjeni stanja poduzetništva, jer omogućuje uvid u relativnu gospodarsku snagu promatranog područja u odnosu na ukupno gospodarstvo države. Takva usporedba pomaže u identificiranju razvojnih odstupanja, konkurentskih prednosti i strukturnih ograničenja, čime se stvaraju temeljne pretpostavke za razumijevanje poduzetničkog potencijala i donošenje učinkovitih razvojnih politika.

Tablica 3. Kretanje BDP-a na razini Republike Hrvatske i Primorsko-goranske županije, razdoblje 2015.-2022. godine, tekuće cijene

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
BDP RH u mil. EUR	45.966	47.566	49.732	52.217	54.906	50.744	58.343	67.613	79.186	85.905
BDP po st. RH u mil. EUR	11.077	11.606	12.315	13.101	13.912	12.984	15.061	17.538	20.526	22.201
BDP PGŽ u mil. EUR	3.913	4.027	4.209	4.365	4.261	3.806	4.497	5.518	-	-
BDP po st. PGŽ u mil. EUR	13.760	14.211	15.063	15.839	15.645	14.136	16.903	20.883	-	-

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Izvješća na razini županija 2015.-2022. godine, Godišnji bruto domaći proizvod za razdoblje 2015. – 2024.

Grafikon 2. Kretanje bruto domaćeg proizvoda po stanovniku na razini Republike Hrvatske i Primorsko-goranske županije, razdoblje 2015.-2022. godine

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Izvješća na razini županija 2015.-2022. godine

Kako je vidljivo iz Tablice 3. i Grafikona 2., u razdoblju od 2015. do 2018. godine bruto domaći proizvod (BDP) i na razini Republike Hrvatske i na razini Primorsko-goranske županije

bilježi kontinuirani rast. Na nacionalnoj razini BDP je porastao sa 45.966 mil. EUR u 2015. na 52.217 mil. EUR u 2018., dok je u PGŽ u istom razdoblju BDP porastao s 3.913 mil. EUR na 4.365 mil. EUR. Usto, BDP po stanovniku rastao je i na razini države i županije, što upućuje na postupan oporavak i rast ekonomske aktivnosti u razdoblju prije globalnih šokova.

U 2019. godini nacionalni BDP nastavlja rasti na 54.906 mil. EUR, a BDP po stanovniku Republike Hrvatske iznosi 13.912 EUR. U PGŽ, za razliku od nacionalnog trenda, u 2019. dolazi do neznatnog pada BDP-a na 4.261 mil. EUR u odnosu na 2018. godinu, uz pad BDP-a po stanovniku s 15.839 EUR na 15.645 EUR. Taj pad odražava utjecaj strukturnih poteškoća u ključnim industrijskim sektorima, posebice u brodogradnji koji su negativno djelovali na proizvodnu aktivnost u regiji.

U 2020. godini na nacionalnoj razini BDP Republike Hrvatske pada na 50.744 mil. EUR, a BDP po stanovniku na 12.984 EUR, što se može pripisati snažnim gospodarskim efektima pandemije COVID-19 i ograničenjima poslovnih aktivnosti. U PGŽ se također bilježi pad BDP-a na 3.806 mil. EUR i BDP-a po stanovniku na 14.136 EUR, što dodatno ističe učinke pandemije na lokalnu ekonomiju.

Nakon 2020., u 2021. godini gospodarstvo se znatno oporavlja. Na nacionalnoj razini BDP doseže 58.343 mil. EUR, a BDP po stanovniku Republike Hrvatske iznosi 15.061 EUR. U PGŽ nominalni BDP raste na 4.497 mil. EUR, a BDP po stanovniku na 16.903 EUR, što pokazuje brojčani oporavak gospodarstva i jačanje proizvodne aktivnosti nakon prestanka ograničenja.

Trend rasta se intenzivira u 2022. godini, pri čemu hrvatski BDP iznosi 67.613 mil. EUR, dok BDP po stanovniku doseže 17.538 EUR. U PGŽ BDP iznosi 5.518 mil. EUR, a BDP po stanovniku znatno raste na 20.883 EUR, čime regija ostvaruje jednu od najviših vrijednosti po stanovniku među hrvatskim županijama.

Primorsko-goranska županija jedna je od najvećih hrvatskih županija prema broju stanovnika (4. rangirana županija u RH prema broju stanovnika – iza Grada Zagreba, Splitsko-dalmatinske županije i Zagrebačke županije), ali i generiranoj vrijednosti regionalnoga bruto domaćega proizvoda (3. rangirana županija u RH prema vrijednosti bruto domaćega proizvoda – iza Grada Zagreba i Splitsko-dalmatinske županije).

Razina BDP-a po stanovniku smješta Primorsko-goransku županiju među vodeće hrvatske županije. U 2022. godini Primorsko-goranska županija je prema tom pokazatelju bila druga, iza Grada Zagreba. U 2022. godini BDP po glavi stanovnika Primorsko-goranske županije iznosi 20,8 tisuća eura, što je za oko 19% više od BDP-a koji se ostvaruje po glavi stanovnika na razini Republike Hrvatske kada je BDP po glavi stanovnika iznosio 17,5 tisuća eura.

Tablica 4. Rang lista županija prema BDP-u u 2022. god. - TOP 5

Rang	Naziv županije	BDP u mil. EUR	Stanovništvo u tis.
1	Grad Zagreb	22.318	768
2	Splitsko-dalmatinska županija	5.930	423
3	Primorsko-goranska županija	5.518	264
4	Zagrebačka županija	4.439	301
5	Istarska županija	4.086	196

Izvor: Izradio autor prema podacima DZS-a

Tablica 5. Rang lista županija prema BDP-u po stanovniku u 2022. god. - TOP 5

Rang	Naziv županije	BDP po st. EUR	Stanovništvo u tis.
1	Grad Zagreb	29.070	768
2	Primorsko-goranska županija	20.883	423
3	Istarska županija	20.848	264
4	Dubrovačko-neretvanska županija	17.916	301
5	Varaždinska županija	15.505	196

Izvor: Izradio autor prema podacima DZS-a

Prema preliminarnim podacima za 2023. i 2024. godinu, nacionalni BDP nastavlja rasti i iznosi oko 79.186 mil. EUR u 2023. te 85.905 mil. EUR u 2024. godini, uz BDP po stanovniku od približno 20.526 EUR u 2023. i 22.201 EUR u 2024. godini. Ovaj rast, poduprt podacima Državnog zavoda za statistiku, odražava nastavak pozitivnih trendova gospodarstva kroz potrošnju domaćinstava, izvozne aktivnosti te investicije unatoč izazovima u globalnom okruženju i relativno visokoj razini inflacije u prethodnim godinama.

Sveukupno, razdoblje 2015.–2024. obilježeno je fazom rasta (2015.–2018.), zatim padom povezan s industrijskim i epidemiološkim šokovima (2019.–2020.), nakon čega slijedi snažan oporavak i rast u 2021.–2024.. Na nacionalnoj razini to se očituje u kontinuiranom povećanju BDP-a i BDP-a po stanovniku od 2021. nadalje, dok PGŽ, nakon izazova 2019. i 2020. godine, bilježi snažan porast proizvodne vrijednosti i povećanje BDP-a po stanovniku u 2021. i 2022. godini.

2.3. Struktura BDV-a po sektorima u PGŽ

U nastavku je u Tablici 6. dan prikaz bruto dodane vrijednosti za Primorsko-goransku županiju za razdoblje 2015.-2022. godine, po djelatnostima.

Tablica 6. Bruto dodana vrijednost po djelatnostima i ukupno, za Primorsko-goransku županiju za razdoblje 2015. – 2022. godine, u tisućama EUR

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2022./2021.
A-Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	34.557	32.461	34.264	36.001	36.841	36.633	34.832	36.499	4,8%
B,C,D,E-Rudarstvo i vađenje te ostale industrije	907.780	864.103	908.085	908.760	729.460	588.329	757.297	1.140.459	50,6%
Od čega C-Prerađivačka industrija	734.997	727.928	775.898	802.477	617.133	490.047	648.677	997.800	53,8%
F-Građevinarstvo	155.732	169.443	184.433	213.627	220.562	257.034	236.386	270.745	14,5%
G,H,I-Trgovina na veliko i na malo, prijevoz i skladištenje, smještaj, priprema i usluživanje hrane	826.364	869.848	925.374	937.767	930.089	745.124	979.146	1.364.892	39,4%
J- Informacije i komunikacije	75.705	76.494	72.464	75.451	77.175	88.026	102.234	123.217	20,5%
K-Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	110.860	113.997	119.254	108.313	106.402	90.694	106.610	113.891	6,8%
L-Poslovanje nekretninama	386.108	390.954	393.661	401.882	428.345	433.715	495.599	465.927	-6,0%
M,N-Stručne, znanstvene, tehničke, administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	214.424	223.924	237.043	263.277	287.861	247.512	263.056	308.105	17,1%
O,P,Q-Javna uprava i obrana, obrazovanje, djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrb	441.286	457.564	457.002	489.010	514.621	537.595	577.981	618.484	7,0%
R,S,T,U-Ostale uslužne djelatnosti	112.786	126.924	134.345	134.324	145.950	125.295	134.110	153.254	14,3%
UKUPNO	3.265.602	3.325.710	3.465.924	3.568.411	3.477.306	3.149.956	3.687.252	4.595.472	24,6%

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Izvešća na razini županija 2015.-2022. godine

Prema podacima iz Tablice 6. u razdoblju od 2015. do 2022. godine najviša bruto dodana vrijednost kontinuirano se ostvaruje u djelatnostima B, C, D, E – rudarstvo i vađenje te ostale industrije, pri čemu prerađivačka industrija (C) ima dominantnu ulogu. Nakon relativno stabilnog rasta u razdoblju 2015.–2018., u 2019. godini BDV ove skupine djelatnosti značajno se smanjuje, a pad se dodatno produbljuje u 2020. godini, kada BDV iznosi 588,3 mil. EUR. Ovakvo kretanje povezano je s problemima u brodogradnji, padom industrijske proizvodnje te smanjenjem investicijske aktivnosti, dodatno pojačanim epidemiološkim mjerama i prekidima u globalnim lancima opskrbe.

U 2021. i 2022. godini dolazi do snažnog oporavka industrijskog sektora. BDV djelatnosti B, C, D, E u 2022. godini doseže 1.140,5 mil. EUR, što predstavlja rast od 50,6% u odnosu na 2021. godinu, dok prerađivačka industrija bilježi još izraženiji rast od 53,8%. Oporavak se može povezati s normalizacijom proizvodnih aktivnosti, povećanom potražnjom na izvoznim tržištima te rastom cijena industrijskih proizvoda.

Značajan doprinos ukupnoj BDV daje i skupina djelatnosti G, H, I – trgovina na veliko i malo, prijevoz i skladištenje, smještaj te priprema i usluživanje hrane. Nakon snažnog pada u 2020. godini, uzrokovanog ograničenjima kretanja i padom turističke aktivnosti, u 2021. i 2022. godini bilježi se izražen oporavak, pri čemu BDV u 2022. godini doseže 1.364,9 mil. EUR, što je 39,4% više nego u 2021. godini. Ovakav rast povezan je s oporavkom turizma, logistike i trgovine.

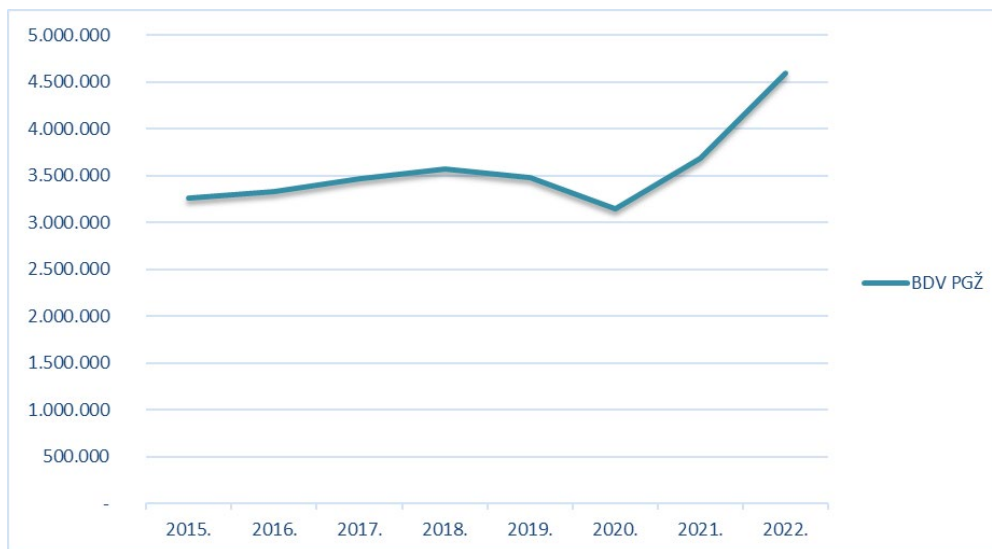
BDV u djelatnosti F – građevinarstvo bilježi kontinuirani rast kroz veći dio promatranog razdoblja, s izraženijim povećanjem nakon 2018. godine, te u 2022. godini iznosi 270,7 mil. EUR, što predstavlja rast od 14,5% u odnosu na prethodnu godinu. Rast građevinarstva povezan je s povećanim infrastrukturnim ulaganjima, stambenom izgradnjom i korištenjem sredstava iz fondova Europske unije.

Djelatnosti J – informacije i komunikacije te M, N – stručne, znanstvene, tehničke, administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti bilježe stabilan i iznadprosječan rast BDV-a, osobito nakon 2020. godine, što ukazuje na jačanje uslužnih i znanjem intenzivnih djelatnosti u strukturi gospodarstva županije.

Najniže vrijednosti BDV-a u cijelom promatranom razdoblju bilježe se u djelatnosti A – poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, čije se vrijednosti kreću na relativno niskoj razini uz umjerene oscilacije. U 2022. godini BDV ove djelatnosti iznosi 36,5 mil. EUR, što predstavlja rast od 4,8% u odnosu na 2021. godinu, no sektor i dalje ima ograničen utjecaj na ukupnu strukturu BDV-a.

Ukupno gledano, razdoblje 2015.–2022. obilježeno je postupnim rastom BDV-a do 2018. godine, zatim padom u 2019. i osobito 2020. godini, te izraženim oporavkom i snažnim rastom u 2021. i 2022. godini. Struktura BDV-a pokazuje visoku ovisnost o industriji, trgovini i turizmu, ali i sve veći značaj znanjem intenzivnih i uslužnih djelatnosti u gospodarstvu Primorsko-goranske županije.

Grafikon 3. Bruto dodana vrijednost, ukupno za Primorsko-goransku županiju za razdoblje 2015. – 2022. godine, u tisućama EUR

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Izvješća na razini županija 2015.-2022. godine

Promatrajući Grafikon 3., vidljivo je da su razine bruto dodane vrijednosti (BDV) u Primorsko-goranskoj županiji u promatranom razdoblju 2015.–2022. godine pokazivale izražene oscilacije. Nakon razdoblja rasta koje je započelo nakon 2015. godine, BDV je u 2018. godini dosegnuo relativno visoku razinu, dok je u 2019. godini zabilježen blagi pad ukupne BDV, što je u skladu s kretanjima po pojedinim djelatnostima. Najizraženiji pad ukupne BDV zabilježen je u 2020. godini, kao posljedica poremećaja uzrokovanih pandemijom COVID-19, nakon čega slijedi snažan oporavak u 2021. i osobito 2022. godini.

3. Poslovanje poduzetnika 2015.–2024.

Promatrajući gospodarstvo Primorsko–goranske županije, Primorsko–goranska županija ubraja se u ekonomski najrazvijenije županije u Republici Hrvatskoj čiji rezultati su navedeni u nastavku. Primorsko-goranska županija među hrvatskim županijama izdvaja se svojim gospodarstvom dijelom zahvaljujući i jakom urbanom središtu, Gradom Rijekom koji pripada mikroregiji Priobalje. Dijelom zahvaljujući Gradu Rijeci i velikome broju gospodarskih subjekata, mikroregija Priobalje svojim gospodarskim rezultatima izdvaja se i prednjači pred ostale dvije mikroregije, Otocima i Gorskim kotarom.

3.1. Broj i struktura poduzeća

Promatrajući opća gospodarska kretanja poduzetnika Primorsko-goranske županije broj poduzetnika je u porastu. U nastavku je u Tablici 7. i Grafikonu 4. prikazan broj poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji za razdoblje 2015.-2024. godine.

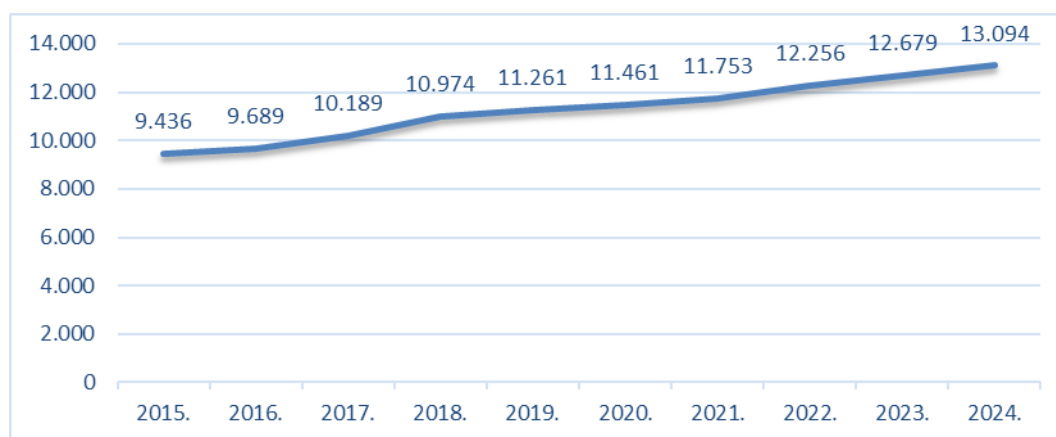
Podaci korišteni u analizi temelje se na godišnjim financijskim izvještajima poduzetnika prikupljenima i obrađenima od strane Financijske agencije, kroz Registar godišnjih financijskih izvještaja. Analiza obuhvaća trgovačka društva, zadruge i druge pravne osobe koje obavljaju gospodarsku djelatnost, neovisno o veličini poduzetnika, dok obrtnici, OPG-i i neprofitne organizacije nisu uključeni u obuhvat, osim ako su obveznici poreza na dobit i predaje financijskih izvještaja prema Zakonu o računovodstvu.

Tablica 7. Broj poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji, za razdoblje 2015.-2024. godine

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj poduzetnika u PGŽ	9.436	9.689	10.189	10.974	11.261	11.461	11.753	12.256	12.679	13.094

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Grafikon 4. Broj poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji, za razdoblje 2015.-2024. godine

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Analiza podataka FINA-e za razdoblje od 2015. do 2024. godine ukazuje na kontinuiran i stabilan rast broja poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji, što upućuje na jačanje poduzetničke aktivnosti i povoljnije poslovno okruženje u promatranom razdoblju. U 2015. godini poslovalo je 9.436 poduzetnika, a njihov se broj u 2016. godini povećao na 9.689, što predstavlja rast od 2,68%. U 2017. godini zabilježen je izraženiji porast od 5,16%, čime je broj poduzetnika dosegnuo 10.189.

Posebno snažan rast zabilježen je u 2018. godini, kada se broj poduzetnika povećao za 7,70% te iznosio 10.974, što se može povezati s povoljnim makroekonomskim kretanjima, rastom gospodarske aktivnosti te intenzivnijim korištenjem nacionalnih i EU potpora za poduzetništvo. U 2019. godini rast se nastavio, iako umjerenijim intenzitetom (2,61%), uz 11.261 registriranog poduzetnika.

Unatoč nepovoljnim uvjetima uzrokovanim pandemijom bolesti COVID-19, u 2020. godini zabilježen je daljnji porast broja poduzetnika od 1,78%, na ukupno 11.461 poduzetnika, što se može pripisati mjerama državne potpore za očuvanje poslovanja, prilagodbi poduzetnika novim tržišnim uvjetima te rastu djelatnosti povezanih s digitalizacijom i uslugama. Pozitivan trend nastavljen je i u 2021. godini, uz rast od 2,55% i ukupno 11.753 poduzetnika.

U 2022. godini zabilježen je izraženiji rast broja poduzetnika (4,28%), na 12.256, što se može dovesti u vezu s oporavkom gospodarstva nakon pandemije, povećanom investicijskom aktivnošću te povoljnim uvjetima financiranja. Tijekom 2023. godine broj poduzetnika porastao je za 3,45%, na 12.679, dok je u 2024. godini ostvaren daljnji rast od 3,27%, s ukupno 13.094 registrirana poduzetnika.

Dugoročno promatrano, rast broja poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji može se povezati s razvojem poduzetničke infrastrukture, jačanjem potpornih institucija, povoljnijim regulatornim okvirom, rastom sektora usluga i turizma, kao i sve izraženijim trendovima

samozapošljavanja i digitalnog poduzetništva. Ovi pokazatelji upućuju na postupno jačanje poduzetničkog potencijala i otpornosti gospodarstva Primorsko-goranske županije.

Prema veličini poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji u 2024. godini, 11.713 poduzetnika pripada kategoriji mikro poduzetnika (89,5%), 1.223 subjekata pripada kategoriji malih poduzetnika (9,3%), 135 poduzetnika pripada kategoriji srednje velikih poduzetnika (1%) te 23 poduzetnika pripada kategoriji velikih poduzetnika (0,2%).

Tablica 8. Struktura poduzetnika prema veličini u Primorsko-goranskoj županiji u 2024. godini

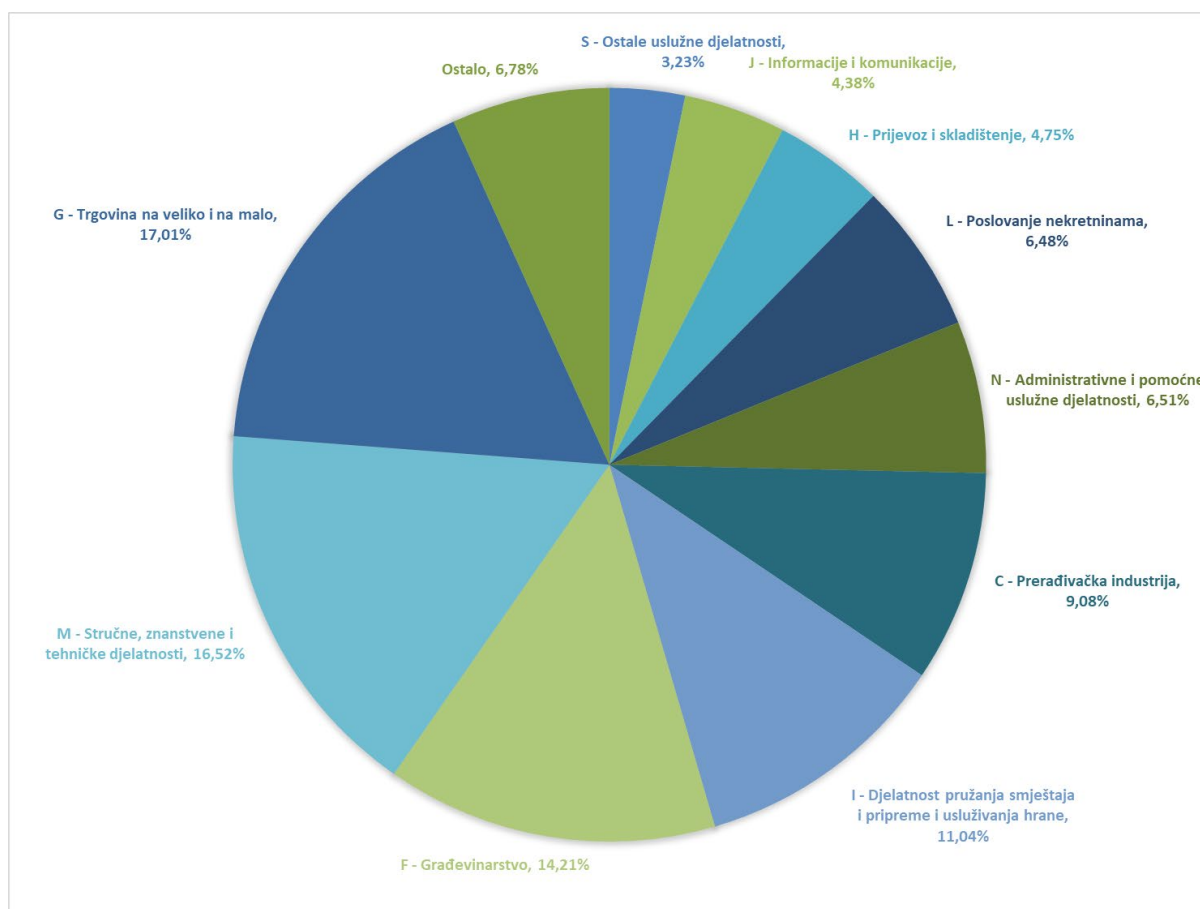
Opis veličine	2024.	Udio u PGŽ, u% 2024.
Mikro	11.713	89,5%
Mali	1223	9,3%
Srednje veliki	135	1,0%
Veliki	23	0,2%

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Prema strukturi poduzetnika po broju subjekata prema NKD-u u Primorsko-goranskoj županiji u 2024. godini, među prvih pet djelatnosti spadaju:

- trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala sa 17,01%
- stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti sa 16,52%,
- građevinarstvo sa 14,21%,
- djelatnosti pružanja smještaja i pripreme i usluživanja hrane sa 11,04%
- prerađivačka industrija sa 9,08%.

Grafikon 5. Struktura poduzetnika po broju subjekata prema NKD-u u Primorsko-goranskoj županiji u 2024. godini

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Najveći je broj poduzetnika Primorsko-goranske županije u 2024. bio u Priobalju (10.682), zatim na Otocima (1.809), a najmanje ih je bilo u Gorskom kotaru (603).

Priobalje ima najveću koncentraciju poduzetnika, 81,6% poduzetnika u županiji, odnosno ukupno 10.682 poduzetnika. Najveća koncentracija zabilježena je u Gradu Rijeci, s 5.640 poduzetnika, odnosno 43,07% ukupnog broja poduzetnika u županiji, čime se potvrđuje njezina uloga glavnog gospodarskog i administrativnog središta. Visoka koncentracija poduzetnika u Rijeci povezana je s povoljnim prometno-logističkim položajem, razvijenom infrastrukturom, dostupnošću kvalificirane radne snage, prisutnošću obrazovnih i znanstvenih institucija te koncentracijom poslovnih, financijskih i javnih usluga. Osim Rijeke, u mikroregiji Priobalje brojem poduzetnika ističu se Opatija (6,63%), Viškovo (6,12%), Matulji (4,91%), Kastav (4,29%), Crikvenica (3,15%) te Bakar (2,16%). Navedene jedinice lokalne samouprave karakterizira povoljan položaj uz glavne prometne pravce, snažna funkcionalna povezanost s urbanim središtem Rijeke te razvijene djelatnosti turizma, trgovine, građevinarstva i ostalih usluga, što potiče intenzivniju poduzetničku aktivnost.

Poduzetnička struktura Priobalja dodatno je obilježena raznolikošću djelatnosti, pri čemu se, uz trgovinu i građevinarstvo, sve snažnije ističu stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti te informacijsko-komunikacijski sektor, osobito u urbanim i prigradskim područjima. Ovakva struktura odražava učinke aglomeracijskih ekonomija, dostupnost obrazovanog kadra i blizinu tržišta, što Priobalje čini najdinamičnijom i najdiverzificiranijom poduzetničkom mikroregijom u županiji.

Prema veličini poduzetnika u mikroregiji Priobalje u 2024. godini, mikro poduzetnici čine oko 89,5% ukupnog broja, mali poduzetnici sudjeluju s približno 9,3%, srednje veliki poduzetnici s oko 1,0%, dok veliki poduzetnici čine svega 0,2%. Ovakva struktura ukazuje na snažnu dominaciju mikro i malog poduzetništva, osobito u djelatnostima usluga, trgovine i turizma.

U mikroregiji Otoci u 2024. godini registrirano je 1.809 poduzetnika, što predstavlja 13,82% ukupnog broja poduzetnika u županiji. Najveći broj poduzetnika bilježe Mali Lošinj (410) i Krk (386), zatim Rab (229) i Malinska-Dubašnica (209). Ove jedinice lokalne samouprave čine jezgru otočnog poduzetništva, a njihova koncentracija povezana je s izraženom sezonalnošću gospodarstva, dominantnom ulogom turizma te razvojem pratećih uslužnih djelatnosti.

Poduzetništvo na Otocima u velikoj je mjeri specijalizirano za djelatnosti povezane s turizmom, smještajem i ugostiteljstvom, trgovinom te poslovanjem nekretninama, što upućuje na izraženu sezonalnost gospodarske aktivnosti. Ovakva struktura potiče osnivanje većeg broja mikro poduzetnika, ali istodobno ograničava snažniji razvoj proizvodnih i izvozno orijentiranih djelatnosti, čime se dodatno naglašava potreba za diversifikacijom otočnog gospodarstva.

Struktura poduzetnika na Otocima obilježena je dominacijom mikro poduzetnika (oko 89,9%), dok mali poduzetnici čine približno 8,9%, srednje veliki poduzetnici oko 0,9%, a veliki poduzetnici 0,3% ukupnog broja.

Najmanji broj poduzetnika zabilježen je u mikroregiji Gorski kotar, gdje je u 2024. godini evidentirano 603 poduzetnika, odnosno 4,61% ukupnog broja u županiji. Unutar ove mikroregije najveća koncentracija poduzetnika nalazi se u Delnicama, s 159 poduzetnika (1,21% županijskog ukupnog broja), što je u skladu s njihovom ulogom administrativnog, obrazovnog i uslužnog središta Gorskog kotara.

Prema veličini poduzetnika u mikroregiji Gorski kotar, mikro poduzetnici čine oko 87,9%, mali poduzetnici 10,8%, dok srednje veliki poduzetnici sudjeluju s oko 1,3%, a velikih poduzetnika nema. Ovakva struktura odražava ograničenu gospodarsku bazu mikroregije, nepovoljne demografske trendove, manju dostupnost tržišta i radne snage, ali i dominantnu orijentaciju na obrtništvo, šumarstvo, preradu drva i lokalne usluge.

Gospodarska struktura Gorskog kotara temelji se prvenstveno na građevinarstvu, prerađivačkoj industriji, posebice preradi drva, te osnovnim uslužnim djelatnostima, što je u skladu s prirodnim resursima i tradicijom ovoga područja. Ograničena dostupnost tržišta, manja gustoća naseljenosti i nepovoljniji demografski trendovi usporavaju snažniji rast broja poduzetnika, no istodobno doprinose stabilnosti postojećih poslovnih aktivnosti.

Prostorna raspodjela poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji jasno odražava utjecaj gospodarske strukture, demografskih obilježja i dostupnosti tržišta na razvoj poduzetništva. Mikroregije Priobalje i Otoci ostvaruju prednosti aglomeracijskih ekonomija i turističke potražnje, dok je poduzetništvo u Gorskom kotaru snažnije vezano uz lokalne resurse i tradicionalne djelatnosti. Rast broja poduzetnika u razdoblju 2015.–2024. godine potvrđuje otpornost i postupno jačanje poduzetničke aktivnosti, uz istodobnu potrebu za teritorijalno diferenciranim mjerama koje će poticati diversifikaciju i održivi razvoj svih mikroregija županije.

Tablica 9. Struktura poduzetnika prema veličini u Primorsko-goranskoj županiji po mikroregijama u 2024. godini

Mikroregija	Naziv općine	Mikro	Mali	Srednje veliki	Veliki	Ukupno	Udio u PGŽ (%)
Gorski kotar	FUŽINE	55	7	1		63	0,48%
	LOKVE	19	1	1	0	21	0,16%
	MRKOPALJ	17	0	0	0	17	0,13%
	RAVNA GORA	63	8	1	0	72	0,55%
	BROD MORAVICE	99	9	0	0	108	0,82%
	SKRAD	16	2	0	0	18	0,14%
	VRBOVSKO	73	8	0	0	81	0,62%
	ČABAR	51	12	1	0	64	0,49%
	DELNICE	137	18	4	0	159	1,21%
	UKUPNO	530	65	8	0	603	4,61%
Otoci	KRK	339	42	4	1	386	2,95%
	MALI LOŠINJ	373	33	3	1	410	3,13%
	MALINSKA-DUBAŠNICA	189	18	1	1	209	1,60%
	PUNAT	114	12	2	0	128	0,98%
	RAB	208	18	2	1	229	1,75%
	VRBNIK	39	8	1	0	48	0,37%
	CRES	130	13	4	1	148	1,13%
	LOPAR	23	5	0	0	28	0,21%
	DOBRINJ	129	7	0	0	136	1,04%
	BAŠKA	82	5	0	0	87	0,66%
	UKUPNO	1.626	161	17	5	1.809	13,82%
Priobalje	JELENJE	104	8	1	0	113	0,86%
	KASTAV	500	55	6	1	562	4,29%
	KLANA	44	8	2	0	54	0,41%

KRALJEVICA	114	8	2	0	124	0,95%
LOVRAN	187	15	0	0	202	1,54%
MATULJI	546	92	5	0	643	4,91%
MOŠĆENIČKA DRAGA	73	4	0	0	77	0,59%
NOVI VINODOLSKI	129	19	2	0	150	1,15%
OMIŠALJ	144	12	1	1	158	1,21%
OPATIJA	782	76	9	1	868	6,63%
RIJEKA	5.097	472	61	10	5.640	43,07%
BAKAR	214	49	17	3	283	2,16%
VINODOLSKA OPĆINA	82	8	0	0	90	0,69%
VIŠKOVO	714	86	2	0	802	6,12%
CRIKVENICA	379	31	1	1	412	3,15%
KOSTRENA	219	15	0	1	235	1,79%
ČAVLE	229	39	1	0	269	2,05%
UKUPNO	9.557	997	110	18	10.682	81,58%

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Broj poduzeća smješta Primorsko-goransku županiju među vodeće hrvatske županije. U 2024. godini Primorsko-goranska županija je prema tom pokazatelju bila četvrta, iza Grada Zagreba, Splitsko-dalmatinske županije i Istarske županije.

Tablica 10. Rang lista županija prema broju poduzetnika u 2024. god. - TOP 5

Rang	Naziv županije	Broj poduzetnika
1	Grad Zagreb	52.718
2	Splitsko-dalmatinska	17.915
3	Istarska	13.222
4	Primorsko-goranska	13.094
5	Zagrebačka	11.867

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

3.2. Broj zaposlenih kod poduzeća

Analiza podataka FINA-e za razdoblje od 2015. do 2024. godine pokazuje da se kretanje broja zaposlenih kod poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji odvijalo uz određene oscilacije, ali s izraženim dugoročnim trendom rasta, što upućuje na jačanje poduzetničke aktivnosti i postupno povećanje gospodarske otpornosti županije. U 2015. godini kodpoduzetnika bilo je zaposleno 60.070 osoba, dok je u 2016. godini zabilježen blagi porast od 0,29%, na ukupno 60.244 zaposlenih.

U 2017. godini broj zaposlenih porastao je na 61.588, što predstavlja povećanje od 2,23%, dok je u 2018. godini rast bio gotovo stagnirajući (0,29%), s ukupno 61.769 zaposlenih. Značajniji rast zabilježen je u 2019. godini, kada se broj zaposlenih povećao za 4,53%, na 64.568, što se može povezati s povoljnim gospodarskim kretanjima, rastom turističke aktivnosti te jačanjem sektora usluga i industrije.

U 2020. godini došlo je do izraženog pada broja zaposlenih od 4,97%, na 61.359, što je izravna posljedica pandemije bolesti COVID-19, ograničenja gospodarskih aktivnosti te smanjenja potražnje u ključnim djelatnostima, osobito turizmu i povezanim uslugama. Unatoč tome, već u 2021. godini započinje oporavak tržišta rada, uz rast zaposlenosti od 2,89% i ukupno 63.135 zaposlenih kod poduzetnika.

Oporavak i jačanje poduzetničke aktivnosti posebno su vidljivi u razdoblju nakon pandemije. U 2022. godini zabilježen je snažan rast zaposlenosti od 6,56%, na 67.278 zaposlenih, što se može dovesti u vezu s oporavkom gospodarstva, povećanom potražnjom za radnom snagom, rastom investicija te korištenjem sredstava iz nacionalnih i europskih fondova. Pozitivan trend nastavljen je i u 2023. godini, uz rast od 4,4% i ukupno 70.242 zaposlenih, dok je u 2024. godini broj zaposlenih dodatno porastao za 3,59%, dosegnuvši 72.766 osoba.

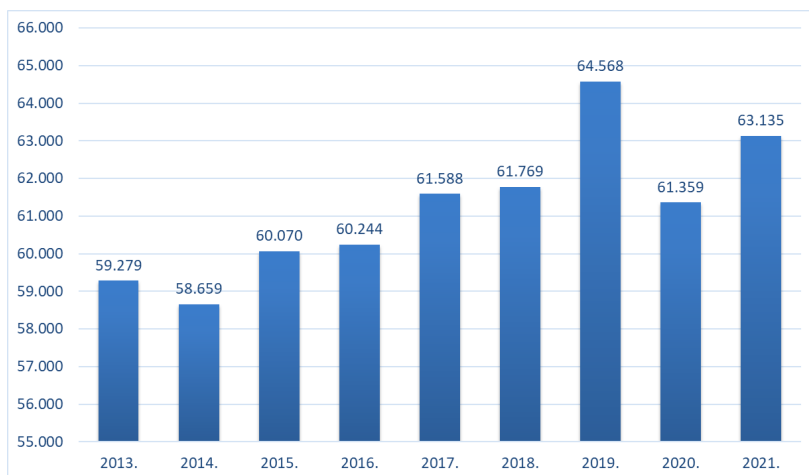
Dugoročno promatrano, rast zaposlenosti kod poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji može se povezati s kontinuiranim rastom broja poduzetnika, razvojem poduzetničke infrastrukture, jačanjem sektora usluga, turizma, logistike i industrije, kao i s trendovima digitalizacije i povećane potrebe za kvalificiranom radnom snagom. Ovi pokazatelji upućuju na postupno jačanje poduzetničkog okruženja i pozitivne pomake na tržištu rada u županiji.

Tablica 11. Broj zaposlenih kod poduzetnika Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj zaposlenih kod poduzetnika u PGŽ	60.070	60.244	61.588	61.769	64.568	61.359	63.135	67.278	70.242	72.766

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Grafikon 6. Broj zaposlenih kod poduzetnika Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine

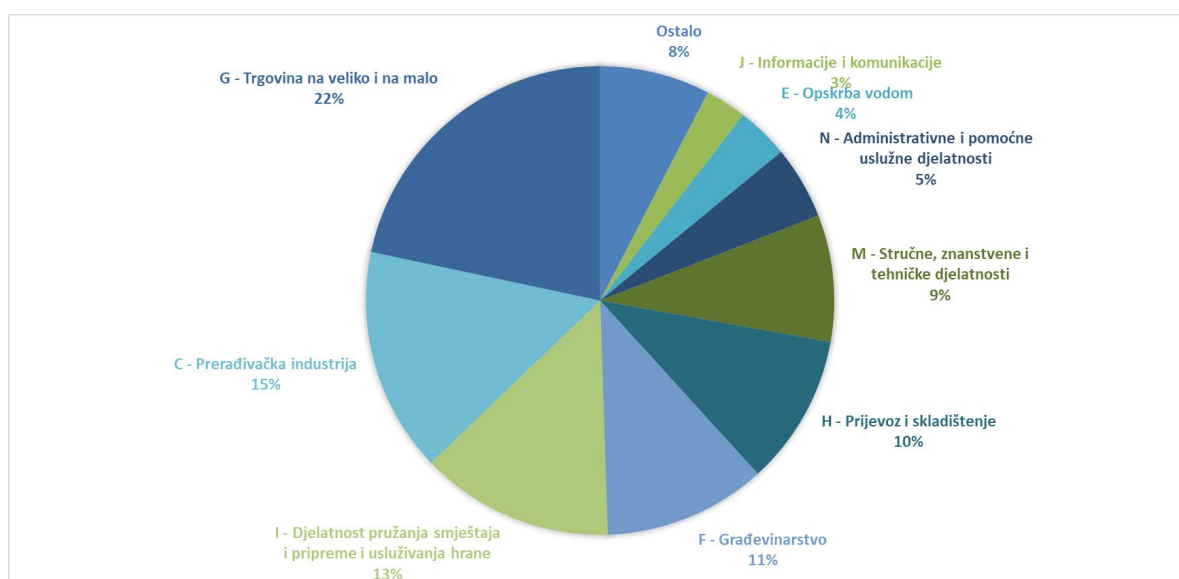

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Prema broju zaposlenih kod poduzetnika Primorsko-goranske županije po djelatnosti u 2024. godini, među prvih pet djelatnosti spadaju:

- trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala sa 20,14%
- prerađivačka industrija sa 14,4%,
- djelatnost pružanja smještaja i pripreme i usluživanja hrane sa 12,4%,
- građevinarstvo sa 10,4%,
- prijevoz i skladištenje sa 9,7%.

Grafikon 7. Broj zaposlenih kod poduzetnika Primorsko-goranske županije po djelatnosti u 2024. godini

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Struktura zaposlenih u mikroregijama Primorsko-goranske županije u 2024. godini u velikoj mjeri korelira sa strukturom i prostornom koncentracijom poduzetnika. Najveći broj zaposlenih kod poduzetnika i nadalje je koncentriran u mikroregiji Priobalje, dok Otoci i Gorski kotar sudjeluju s osjetno manjim udjelima, što odražava dugoročne razvojne i strukturne razlike među mikroregijama.

U 2024. godini najveći udio zaposlenih kod poduzetnika ostvaren je u mikroregiji Priobalje, gdje posluje ukupno 57.309 zaposlenih, odnosno 78,76% svih zaposlenih kod poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji. Slijedi mikroregija Otoci s 12.698 zaposlenih ili 17,45%, dok je u Gorskom kotaru evidentirano 2.759 zaposlenih, što čini svega 3,79% ukupne zaposlenosti kod poduzetnika. Ovakav raspored zaposlenosti potvrđuje snažnu koncentraciju gospodarske aktivnosti u priobalnom urbaniziranom području županije.

U strukturi zaposlenih kod poduzetnika u 2024. godini posebno se izdvaja Grad Rijeka, u kojem je zaposleno 33.606 osoba, odnosno 46,18% svih zaposlenih kod poduzetnika u županiji. Time Rijeka dodatno učvršćuje svoju poziciju središnjeg gospodarskog, logističkog i administrativnog čvorišta. Visok broj zaposlenih u Rijeci povezan je s koncentracijom velikih i srednje velikih poduzetnika, raznolikom gospodarskom strukturom, prisutnošću javnih i privatnih usluga višeg reda, kao i razvijenim prometnim i poslovnim infrastrukturnim sustavima.

Osim Rijeke, u mikroregiji Priobalje značajan broj zaposlenih bilježe i Opatija (3.400 zaposlenih), Bakar (3.377), Viškovo (3.170), Matulji (2.962) i Crikvenica (1.763). U tim jedinicama lokalne samouprave zaposlenost je potaknuta kombinacijom industrijskih djelatnosti (posebno u Bakru), turizma i ugostiteljstva (Opatija, Crikvenica), te snažne dnevne migracije radne snage i poduzetničke povezanosti s Rijekom (Viškovo, Matulji).

U mikroregiji Otoci, najveći broj zaposlenih u 2024. godini evidentiran je u Malinskoj-Dubašnici (2.699 zaposlenih), Malom Lošinju (2.348), Krku (2.165), Rabu (1.950) i Cresu (1.903). Struktura zaposlenosti na Otocima snažno je povezana s razvojem turizma, djelatnostima smještaja i ugostiteljstva, pomorskim i komunalnim djelatnostima te prisutnošću većih hotelskih i turističkih sustava, što objašnjava relativno visok udio zaposlenih kod srednje velikih i velikih poduzetnika u ovoj mikroregiji.

U mikroregiji Gorski kotar najveći broj zaposlenih koncentriran je u Delnicama (800 zaposlenih), Čabru (444), Ravnoj Gori (415) i Fužinama (462). Ovakav raspored zaposlenosti u skladu je s ulogom Delnica kao administrativnog i uslužnog središta mikroregije te s gospodarskom strukturom ostalih općina, koja se temelji na obrtništvu, preradi drva, šumarstvu, lokalnim uslugama i manjim proizvodnim djelatnostima.

Promatrajući zaposlenost prema veličini poduzetnika u 2024. godini, vidljive su jasne razlike među mikroregijama. U mikroregiji Priobalje najveći broj zaposlenih koncentriran je kod velikih poduzetnika (posebno u Rijeci, Bakru i Opatiji), dok mikro i mali poduzetnici i dalje

čine temelj ukupnog broja poduzetnika, ali zapošljavaju relativno manji udio radne snage po pojedinom subjektu. Na Otocima značajan udio zaposlenih također je vezan uz velike i srednje velike poduzetnike, prvenstveno u turizmu i povezanim djelatnostima, dok u Gorskom kotaru najveći dio zaposlenosti ostvaruju mali i mikro poduzetnici, što odražava ograničeno tržište, manji obujam poslovanja i pretežitu lokalnu orijentaciju gospodarskih aktivnosti.

Podaci za 2024. godinu potvrđuju snažnu povezanost prostorne distribucije poduzetnika i zaposlenosti u Primorsko-goranskoj županiji. Priobalje, predvođeno Rijekom, ostvaruje dominantan udio zaposlenosti zahvaljujući aglomeracijskim prednostima, infrastrukturnoj opremljenosti i diverzificiranoj gospodarskoj strukturi. Otoci bilježe stabilnu i relativno visoku zaposlenost po poduzetniku, potaknutu turizmom i većim sustavima, dok Gorski kotar, unatoč strukturnim i demografskim ograničenjima, zadržava stabilnu, ali brojčano skromniju zaposlenost temeljenu na malom poduzetništvu i obrtništvu.

Tablica 12. Struktura broja zaposlenih kod poduzetnika Primorsko-goranske županije po mikroregijama u 2024. godini

Mikroregija	Naziv općine	Mikro	Mali	Srednje veliki	Veliki	Ukupno	Udio u PGŽ (%)
Gorski kotar	FUŽINE	89	197	176	0	462	0,63%
	LOKVE	67	14	83	0	164	0,23%
	MRKOPALJ	35	0	0	0	35	0,05%
	RAVNA GORA	155	176	84	0	415	0,57%
	BROD MORAVICE	33	32	0	0	65	0,09%
	SKRAD	49	18	0	0	67	0,09%
	VRBOVSKO	167	140	0	0	307	0,42%
	ČABAR	93	292	59	0	444	0,61%
	DELNICE	275	317	208	0	800	1,10%
	UKUPNO	963	1186	610	0	2.759	3,79%
Otoci	KRK	566	593	338	668	2.165	2,98%
	MALI LOŠINJ	697	473	363	815	2.348	3,23%
	MALINSKA-DUBAŠNICA	285	380	54	1980	2.699	3,71%
	PUNAT	200	172	152	0	524	0,72%
	RAB	411	359	140	1040	1.950	2,68%
	VRBNIK	56	166	54	0	276	0,38%
	CRES	223	226	538	916	1.903	2,62%
	LOPAR	36	103	0	0	139	0,19%
	DOBRINJ	224	162	0	0	386	0,53%
	BAŠKA	249	59	0	0	308	0,42%
	UKUPNO	2.947	2.693	1.639	5.419	12.698	17,45%
Priobalje	JELENJE	240	110	98	0	448	0,62%
	KASTAV	934	983	584	300	2.801	3,85%
	KLANA	70	157	241	0	468	0,64%
	KRALJEVICA	248	155	173	0	576	0,79%

LOVRAN	353	271	0	0	624	0,86%
MATULJI	1.089	1.491	382	0	2.962	4,07%
MOŠČENIČKA DRAGA	106	48	0	0	154	0,21%
NOVI VINODOLSKI	211	426	163	0	800	1,10%
OMIŠALJ	234	170	187	301	892	1,23%
OPATIJA	1.137	1.035	545	683	3.400	4,67%
RIJEKA	9.689	7.911	5.569	10.437	33.606	46,18%
BAKAR	511	800	1.435	631	3.377	4,64%
VINODOLSKA OPĆINA	211	70	0	0	281	0,39%
VIŠKOVO	1.586	1.489	95	0	3.170	4,36%
CRIKVENICA	720	611	33	399	1.763	2,42%
KOSTRENA	354	241	0	324	919	1,26%
ČAVLE	504	541	23	0	1.068	1,47%
UKUPNO	18.197	16.509	9.528	13.075	57.309	78,76%

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Broj zaposlenih kod poduzeća smješta Primorsko-goransku županiju među vodeće hrvatske županije. U 2024. godini Primorsko-goranska županija je prema tom pokazatelju bila četvrta, iza Grada Zagreba, Splitsko-dalmatinske županije i Zagrebačke županije.

Tablica 13. Rang lista županija prema broju zaposlenih kod poduzetnika u 2024. god. - TOP 5

Rang	Naziv županije	Broj zaposlenih kod poduzetnika
1	Grad Zagreb	394.760
2	Splitsko-dalmatinska županija	93.425
3	Zagrebačka županija	87.866
4	Primorsko goranska	72.766
5	Istarska županija	59.010

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

3.3. Financijski rezultat poslovanja kod poduzeća

Financijski rezultati poslovanja poduzeća ključni su pokazatelji stanja i učinkovitosti poduzetničkog sektora. Analiza ukupnih prihoda i neto financijskog rezultata omogućuje uvid u razinu gospodarske aktivnosti, tržišnu uspješnost te sposobnost poduzeća da ostvareni prihodi rezultiraju održivom dobiti. Ukupni prihodi ukazuju na razinu gospodarske aktivnosti, tržišnu snagu i dinamiku poslovanja poduzeća, dok neto financijski rezultat pokazuje u kojoj mjeri ostvareni prihodi rezultiraju dobiti ili gubitkom nakon podmirenja svih troškova i obveza. Zajedničko promatranje ovih pokazatelja omogućuje dublju analizu kvalitete rasta, odnosno razlikovanje rasta temeljenog isključivo na povećanju obujma poslovanja od rasta koji je

praćen poboljšanjem učinkovitosti i profitabilnosti. Promatranje ovih pokazatelja važno je za procjenu stabilnosti i otpornosti gospodarstva, kao i za donošenje razvojnih i poslovnih odluka.

Analiza kretanja ukupnih prihoda poduzetnika Primorsko-goranske županije u razdoblju od 2015. do 2024. godine, prema ažuriranim podacima, potvrđuje dugoročno pozitivan trend rasta, uz izražene oscilacije uvjetovane makroekonomskim ciklusima, izvanrednim kriznim okolnostima i promjenama u strukturi gospodarstva. Promatrano razdoblje jasno odražava razvojnu dinamiku poduzetničkog sektora županije, njegovu otpornost na nepovoljne šokove te sposobnost prilagodbe promjenjivim tržišnim uvjetima.

U 2015. godini ukupni prihodi poduzetnika iznosili su 4,61 milijardu eura, što predstavlja početnu referentnu razinu analiziranog razdoblja. U 2016. godini prihodi rastu na 4,76 milijardi eura, odnosno za 3,12%, što se može povezati s nastavkom gospodarskog oporavka nakon prethodne krize, stabilizacijom domaće potražnje i postupnim jačanjem investicijske aktivnosti. Snažniji rast zabilježen je u 2017. godini, kada ukupni prihodi dosežu 5,20 milijardi eura, uz povećanje od 9,38%. Ovakvo kretanje upućuje na jačanje izvozne aktivnosti, rast industrijske proizvodnje, vrlo dobre turističke rezultate te intenzivnije korištenje sredstava iz fondova Europske unije.

U 2018. godini prihodi nastavljaju rasti, ali umjerenijim tempom od 2,46%, dosegnuvši 5,33 milijarde eura, što ukazuje na fazu konsolidacije rasta i stabilizacije poslovanja. Tijekom 2019. godine ukupni prihodi povećani su na 5,57 milijardi eura, odnosno za 4,44%, u uvjetima povoljnog gospodarskog okruženja, snažne osobne potrošnje, izuzetno uspješne turističke sezone te rasta uslužnih djelatnosti.

U 2020. godini dolazi do prekida pozitivnog trenda, kada ukupni prihodi padaju na 4,98 milijardi eura, što predstavlja smanjenje od 10,5% u odnosu na prethodnu godinu. Pad prihoda izravna je posljedica pandemije bolesti COVID-19, ograničenja poslovnih aktivnosti, snažnog pada prihoda u turizmu i ugostiteljstvu te poremećaja u globalnim lancima opskrbe. Unatoč tome, već u 2021. godini zabilježen je snažan oporavak, kada prihodi rastu na 6,08 milijardi eura, odnosno za 22,1% u odnosu na 2020. godinu. Takav rast rezultat je ukidanja epidemioloških ograničenja, povratka turističke potražnje, provedbe državnih mjera potpore gospodarstvu, prilagodbe poslovnih modela te rasta cijena proizvoda i usluga.

Izrazito snažan rast ostvaren je u 2022. godini, kada ukupni prihodi dosežu 7,64 milijarde eura, uz povećanje od 25,5%. Ovakav rast može se povezati s nastavkom gospodarskog oporavka, rastom izvoza i investicija, ali i s izraženim inflacijskim pritiscima koji su nominalno povećali vrijednost ostvarenih prihoda. Pozitivan trend nastavljen je i u 2023. godini, kada su prihodi porasli na 8,45 milijardi eura, odnosno za 10,6%, što upućuje na stabilizaciju poslovanja u uvjetima povišene inflacije i rasta troškova poslovanja.

U 2024. godini ostvaren je daljnji rast ukupnih prihoda na 9,26 milijardi eura, odnosno 9,6% u odnosu na 2023. godinu. Ovakvi rezultati upućuju na jačanje poduzetničke baze, rast

produktivnosti i zaposlenosti te sve izraženiju ulogu djelatnosti turizma, usluga, logistike, energetike i industrije u ukupnom gospodarstvu Primorsko-goranske županije.

Ukupno gledano, kretanja ukupnih prihoda poduzetnika u razdoblju 2015.–2024. godine potvrđuju dugoročan rast i otpornost gospodarstva Primorsko-goranske županije. Unatoč snažnom padu u kriznoj 2020. godini, poduzetnički sektor pokazao je sposobnost brzog oporavka i prilagodbe, pri čemu su ključnu ulogu imali diverzificirana gospodarska struktura, dostupnost financijskih i institucionalnih potpora te integracija u nacionalne i europske gospodarske tokove. Istodobno, dio snažnog rasta prihoda nakon 2021. godine rezultat je i inflacijskih kretanja, što upućuje na potrebu daljnje analize realnih pokazatelja rasta i jačanja konkurentnosti poduzetničkog sektora.

Tablica 14. Ukupni prihod kod poduzetnika Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine, u tisućama EUR

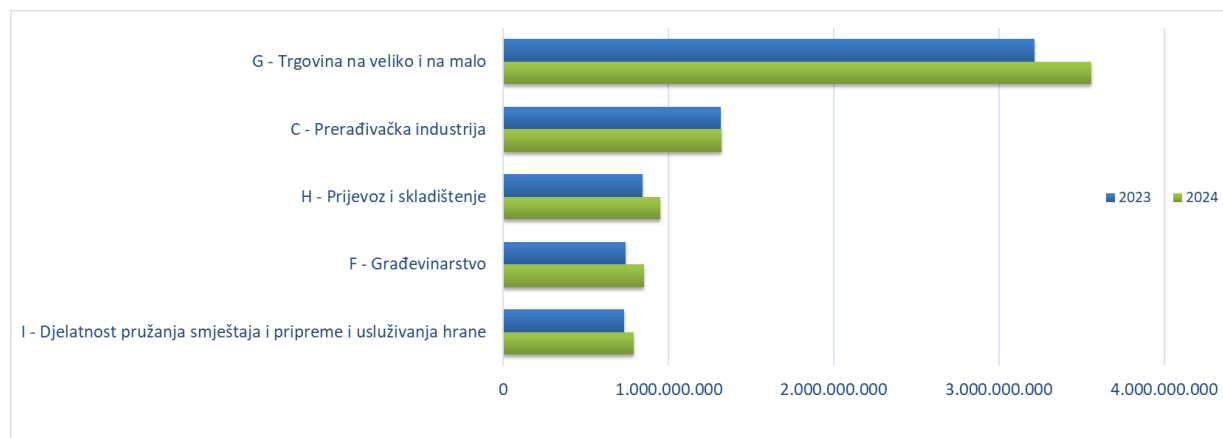
Godina	Ukupan prihod kod poduzetnika u PGŽ
2015.	4.613.780
2016.	4.757.850
2017.	5.204.502
2018.	5.332.795
2019.	5.569.323
2020.	4.983.681
2021.	6.084.891
2022.	7.636.112
2023.	8.448.237
2024.	9.258.590

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Najveći ukupni prihodi kod poduzetnika Primorsko-goranske županije u 2024. godini zabilježeni su u djelatnostima:

- G – Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (3,56 milijarde eura, 38,4%),
- C – Prerađivačka industrija (1,32 milijardi eura, 14,3%),
- H – Prijevoz i skladištenje (951,4 milijuna eura, 10,3%),
- F – Građevinarstvo (850,8 milijuna eura, 9,2%),
- I – Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (787,8 milijuna eura, 8,5%).

Grafikon 8. Najveći ukupni prihodi prema djelatnostima kod poduzeća Primorsko-goranske županije po djelatnosti u 2023. i 2024. godini, u tisućama EUR

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Najizraženiji relativni porast ostvaren je u djelatnostima P – Obrazovanje (18,72%), L – Poslovanje nekretninama (17,87%), M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (17,67%), Q – Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (17,38%) te R – Umjetnost, zabava i rekreacija (16,17%), što se može povezati s povećanom potražnjom za znanjem, zdravstvenim i stručnim uslugama, rastom tržišta nekretnina te oporavkom kulturnih i rekreacijskih aktivnosti. Značajan rast prihoda ostvaren je i u građevinarstvu (15,30%), prijevozu i skladištenju (13,04%), informacijama i komunikacijama (14,14%) te trgovini (10,77%), dok je pad zabilježen u energetici (16,07%), rudarstvu (3,71%), financijskim djelatnostima (2,41%) i administrativnim uslugama (0,54%), ponajprije uslijed normalizacije cijena energenata, ograničenog tržišnog obujma i promijenjenih poslovnih uvjeta.

U strukturi ukupnih prihoda poduzetnika Primorsko-goranske županije u 2024. godini, izraženih u milijunima eura, i dalje jasno dominira mikroregija Priobalje, koja ostvaruje 7.700,0 milijuna eura, odnosno 83,17% ukupnih prihoda županije. Otoci sudjeluju s 1.269,6 milijuna eura (13,71%), dok Gorski kotar ostvaruje 289,0 milijuna eura, odnosno svega 3,12% ukupnih prihoda. Ovakav raspored potvrđuje dugoročno prisutnu prostornu koncentraciju gospodarske aktivnosti u priobalnom dijelu županije, povezanu s većom gustoćom stanovništva, razvijenijom infrastrukturom, dostupnošću tržišta i snažnijom prisutnošću velikih gospodarskih sustava.

Pojedinačno gledano, Grad Rijeka i u 2024. godini ostvaruje najveće ukupne prihode, u iznosu od 4.446,3 milijuna eura, čime sudjeluje s 48,02% ukupnih prihoda poduzetnika Primorsko-goranske županije. Ovakav dominantan položaj Rijeke proizlazi iz koncentracije velikih i srednje velikih poduzetnika, razvijenog industrijskog i logističkog sektora, financijskih i poslovnih usluga te njezine uloge administrativnog i prometnog središta regije. Na suprotnom kraju ljestvice nalaze se manje općine u Gorskom kotaru, pri čemu Mrkopalj bilježi

najmanje ukupne prihode u 2024. godini, u iznosu od 2,2 milijuna eura, što odražava ograničenu gospodarsku bazu i izrazitu lokalnu orijentaciju poslovanja.

Promatrajući ukupne prihode prema veličini poduzetnika, u mikroregiji Priobalje najveći dio prihoda u 2024. godini ostvaruju veliki poduzetnici, s obzirom na snažnu prisutnost velikih industrijskih, logističkih, energetske i turističkih sustava, osobito u Rijeci, Bakru, Opatiji i Kastvu. Istodobno, mali i srednje veliki poduzetnici imaju važnu ulogu u diversifikaciji gospodarstva, osobito u trgovini, građevinarstvu i uslužnim djelatnostima.

U mikroregiji Otoci u 2024. godini također prevladava prihod velikih poduzetnika, koji generiraju više od 551,3 milijuna eura ukupnih prihoda. To je izravno povezano s poslovanjem velikih hotelskih kuća, turističkih grupacija i komunalnih društava te s izraženom sezonalnošću i kapitalnom intenzivnošću turističkih djelatnosti. Mikro i mali poduzetnici, iako brojčano dominantni, ostvaruju manji udio ukupnih prihoda, ali imaju ključnu ulogu u zapošljavanju i održavanju lokalne ekonomije.

U mikroregiji Gorski kotar u 2024. godini najveći dio ukupnih prihoda ostvaruju mali poduzetnici, koji generiraju 130,9 milijuna eura, odnosno gotovo polovicu ukupnih prihoda mikroregije. Takva struktura odražava gospodarski profil Gorskog kotara, temeljen na manjem broju proizvodnih i prerađivačkih poduzeća, građevinarstvu, šumarstvu i lokalnim uslugama, uz izostanak velikih poduzetnika.

Unutar Gorskog kotara najveće ukupne prihode ostvaruju poduzetnici u Delnicama, s ukupno 92,2 milijuna eura, što je u skladu s njihovom ulogom administrativnog i uslužnog središta mikroregije. Slijede Fužine s 53,9 milijuna eura te Čabar s 48,1 milijun eura, dok ostale općine bilježe znatno niže razine prihoda.

U mikroregiji Priobalje, uz Rijeku, značajan doprinos ukupnim prihodima županije u 2024. godini ostvaruju i Bakar s 698,4 milijuna eura, Opatija s 570,9 milijuna eura, Kastav s 483,8 milijuna eura, Matulji s 418,3 milijuna eura te Viškovo s 307,2 milijuna eura. Navedene jedinice lokalne samouprave karakterizira kombinacija industrijskih i logističkih djelatnosti, turizma, građevinarstva te snažna funkcionalna povezanost s urbanim središtem Rijeke, što potiče visoku razinu gospodarske aktivnosti.

Otoci u 2024. godini sudjeluju s 13,71% u ukupnim prihodima poduzetnika županije, pri čemu se izdvajaju Krk s 296,7 milijuna eura, Malinska-Dubašnica s 258,0 milijuna eura, Mali Lošinj s 215,3 milijuna eura te Rab s 203,2 milijuna eura. Visoki prihodi u tim jedinicama lokalne samouprave izravno su povezani s razvijenim turizmom, dugom sezonom, velikim smještajnim kapacitetima te pratećim uslužnim i trgovačkim djelatnostima.

Podaci za 2024. godinu potvrđuju da se ukupni prihodi poduzetnika Primorsko-goranske županije i dalje snažno koncentriraju u Priobalju, dok Otoci ostvaruju stabilan, ali sezonski uvjetovan doprinos, a Gorski kotar ostaje gospodarski najslabije zastupljena mikroregija. Ovakva struktura naglašava potrebu za teritorijalno prilagođenim politikama razvoja poduzetništva – u Priobalju s naglaskom na diversifikaciju i inovacije, na Otocima na

smanjenje sezonalnosti, a u Gorskom kotaru na jačanje proizvodnih i prerađivačkih djelatnosti temeljenih na lokalnim resursima.

Tablica 15. Ukupni prihod kod poduzetnika Primorsko-goranske županije u mikroregijama u 2024. godini, u tisućama EUR

Mikroregija	Naziv općine	Mikro	Mali	Srednje veliki	Veliki	Ukupno	Udio u PGŽ (%)
Gorski kotar	FUŽINE	7.969	19.017	26.865	0	53.852	0,58%
	LOKVE	2.852	1.102	7.834	0	11.788	0,13%
	MRKOPALJ	2.207	0	0	0	2.207	0,02%
	RAVNA GORA	9.088	21.816	5.193	0	36.097	0,39%
	BROD	10.467	6.854	0	0	17.321	0,19%
	SKRAD	3.142	2.934	0	0	6.076	0,07%
	VRBOVSKO	9.945	11.461	0	0	21.406	0,23%
	ČABAR	6.307	34.711	7.047	0	48.065	0,52%
	DELNICE	14.525	33.026	44.621	0	92.172	1,00%
	UKUPNO	66.503	130.921	91.561	0	288.984	3,12%
Otoci	KRK	41.511	84.926	45.845	124.389	296.670	3,20%
	MALI LOŠINJ	44.337	51.796	53.763	65.360	215.257	2,32%
	MALINSKA-DUBAŠNICA	26.894	42.180	5.100	183.796	257.969	2,79%
	PUNAT	15.578	22.386	18.187	0	56.151	0,61%
	RAB	24.684	42.386	22.037	114.091	203.198	2,19%
	VRBNIK	5.754	13.962	4.508	0	24.224	0,26%
	CRES	12.658	17.628	63.593	63.631	157.511	1,70%
	LOPAR	1.859	10.454	0	0	12.313	0,13%
	DOBRINJ	14.506	13.253	0	0	27.759	0,30%
	BAŠKA	13.579	4.930	0	0	18.509	0,20%
	UKUPNO	201.361	303.901	213.033	551.267	1.269.561	13,71%
Priobalje	JELENJE	14.515	18.265	17.349	0	50.128	0,54%
	KASTAV	65.459	102.836	100.274	215.252	483.821	5,23%
	KLANA	3.926	21.673	11.640	0	37.239	0,40%
	KRALJEVICA	17.167	16.567	16.404	0	50.138	0,54%
	LOVRAN	22.031	29.079	0	0	51.111	0,55%
	MATULJI	90.998	219.830	107.461	0	418.289	4,52%
	MOŠČENIČKA DRAGA	6.292	2.355	0	0	8.647	0,09%
	NOVI	14.624	31.612	23.312	0	69.548	0,75%
	OMIŠALJ	24.863	16.379	23.047	27.234	91.523	0,99%
	OPATIJA	83.574	217.547	205.396	64.352	570.868	6,17%
	RIJEKA	735.243	1.040.643	1.003.738	1.666.699	4.446.323	48,02%
	BAKAR	33.814	138.096	371.850	154.618	698.378	7,54%
	VINODOLSKA OPĆINA	9.338	7.583	0	0	16.921	0,18%
VIŠKOVO	88.600	197.088	21.530	0	307.218	3,32%	

	CRIKVENICA	55.958	58.589	6.019	26.168	146.735	1,58%
	KOSTRENA	29.809	25.539	0	89.446	144.793	1,56%
	ČAVLE	29.663	64.303	14.399	0	108.366	1,17%
	UKUPNO	1.325.874	2.207.985	1.922.416	2.243.769	7.700.045	83,17%

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Ostvareni ukupni prihodi poduzetnika smještaju Primorsko-goransku županiju među vodeće hrvatske županije. U 2024. godini Primorsko-goranska županija je prema tom pokazatelju bila četvrta, iza Grada Zagreba, Splitsko-dalmatinske županije i Zagrebačke županije.

Tablica 16. Rang lista županija prema ukupnih prihodima poduzetnika u 2024. god., u tisućama EUR - TOP 5

Rang	Naziv županije	Ukupni prihodi poduzetnika
1	Grad Zagreb	394.760
2	Splitsko-dalmatinska županija	93.425
3	Zagrebačka županija	87.866
4	Primorsko goranska	72.766
5	Istarska županija	59.010

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Financijski rezultat poslovanja predstavlja srž, odnosno temeljni cilj tržišnog gospodarstva. Definira se kao razlika prihoda i rashoda, a predstavlja dobit, odnosno gubitak prije poreza. Nakon utvrđene obveze poreza na dobit za obračunsko razdoblje, utvrđuje se konačni financijski rezultat poslovanja. Ostvareni pozitivni neto financijski rezultat predstavlja prirast vlastitog kapitala iz poslovanja. Nasuprot tome, negativni neto financijski rezultat predstavlja umanjeње vlastitog kapitala.

U razdoblju od 2015. do 2024. godine neto financijski rezultat (NFR) poduzeća Primorsko-goranske županije pokazuje izražene oscilacije, što upućuje na osjetljivost gospodarstva županije na ciklična kretanja, poslovanje većih sustava te izvanredne makroekonomske okolnosti. Istodobno, promatrani niz jasno ukazuje i na sposobnost dijela poduzetničkog sektora za prilagodbu i oporavak nakon kriznih razdoblja.

U 2015. godini neto financijski rezultat iznosio je 97,0 milijuna eura, što predstavlja umjeren, ali pozitivan rezultat poslovanja. U 2016. godini zabilježen je snažan rast NFR-a na 158,1 milijun eura, odnosno povećanje od oko 63%, što se može povezati s poboljšanjem profitabilnosti, stabilizacijom gospodarskih prilika te rastom prihoda u većem broju djelatnosti. Pozitivan trend nastavljen je i u 2017. godini, kada NFR raste na 183,2 milijuna eura, što upućuje na dodatno jačanje poslovnih rezultata i relativno povoljno gospodarsko okruženje.

U 2018. godini dolazi do pogoršanja financijskih rezultata, pri čemu NFR pada na 162,7 milijuna eura, što predstavlja smanjenje u odnosu na 2017. godinu. Pad se nastavlja i u 2019. godini, kada NFR iznosi 137,6 milijuna eura, što se može povezati s pogoršanjem poslovanja pojedinih velikih sustava, osobito u industrijskim djelatnostima, ali i s postupnim usporavanjem gospodarske aktivnosti uoči pandemije.

U 2020. godini zabilježen je najizraženiji pad neto financijskog rezultata, na svega 44,6 milijuna eura, odnosno smanjenje od gotovo 68% u odnosu na 2019. godinu. Ovakav pad izravna je posljedica pandemije bolesti COVID-19, ograničenja poslovnih aktivnosti, snažnog pada prihoda u turizmu i povezanim uslugama te poremećaja u domaćim i međunarodnim lancima opskrbe.

Već u 2021. godini dolazi do snažnog preokreta, kada NFR raste na 287,1 milijun eura, što predstavlja povećanje od više od šest puta u odnosu na 2020. godinu. Ovaj rast rezultat je oporavka gospodarske aktivnosti, povratka turističke potražnje, provedbe državnih mjera potpore, prilagodbe poslovnih modela te racionalizacije troškova. Pozitivan trend nastavljen je i u 2022. godini, kada neto financijski rezultat doseže 406,7 milijuna eura, što upućuje na daljnje jačanje profitabilnosti, ali i na utjecaj nominalnih učinaka rasta cijena i inflacijskih pritisaka.

U 2023. godini neto financijski rezultat dodatno raste na 468,6 milijuna eura, što predstavlja najvišu razinu u promatranom razdoblju, dok je u 2024. godini ostvaren blago niži, ali i dalje vrlo solidan rezultat od 433,2 milijuna eura. Takva razina profitabilnosti upućuje na stabilizaciju poslovanja u postkriznim uvjetima, uz istodobno suočavanje s izazovima rasta troškova rada, energenata i financiranja te neizvjesnostima u globalnom gospodarskom okruženju.

Ukupno gledano, kretanja neto financijskog rezultata poduzeća u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015.–2024. godine potvrđuju visoku volatilnost profitabilnosti i snažan utjecaj makroekonomskih šokova i strukturnih čimbenika, ali i ukazuju na otpornost i prilagodljivost poduzetničkog sektora. Nakon izrazitog pada u kriznoj 2020. godini, poduzeća su u relativno kratkom razdoblju ostvarila snažan oporavak i stabilizaciju poslovnih rezultata, što predstavlja važan temelj za daljnje jačanje konkurentnosti i financijske održivosti gospodarstva županije.

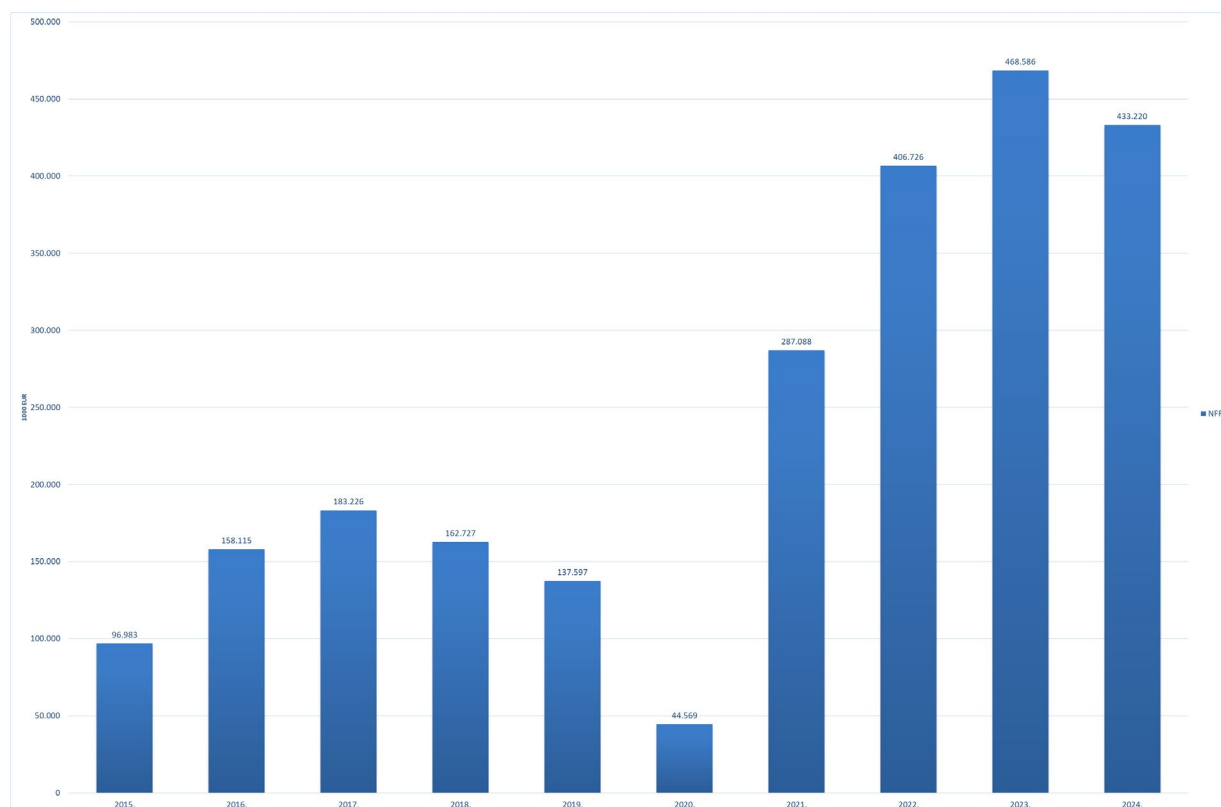
Tablica 17. Neto financijski rezultat poslovanja poduzeća Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine, u tisućama EUR

Godina	NFR
2015.	96.983
2016.	158.115
2017.	183.226
2018.	162.727
2019.	137.597

2020.	44.569
2021.	287.088
2022.	406.726
2023.	468.586
2024.	433.220

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Grafikon 9. Neto financijski rezultat poslovanja poduzeća Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine, u tisućama EUR

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Od sveukupno registriranih 13.094 poduzetnika, u 2024. godini broj poduzetnika koji su ostvarili dobit razdoblja iznosio je 8.415 (povećanje za 32 poduzetnika), a 4.679 je onih koji su u 2024. poslovali s gubitkom razdoblja (povećanje za 383 poduzetnika). Pri tome, najveća dobit razdoblja zabilježena je u djelatnostima G – Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (103 milijuna eura), M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (65,8 milijuna eura), H – Prijevoz i skladištenje (64,5 milijuna eura) te C – Prerađivačka industrija (48,1 milijuna eura). Najveći gubitak razdoblja zabilježen je u djelatnosti D - Opskrba el. energijom, plinom, parom i klimatizacija (2 milijuna eura).

U 2024. godini struktura neto financijskog rezultata (NFR) pravnih subjekata u Primorsko-goranskoj županiji, izražena u milijunima eura, i dalje pokazuje snažnu dominaciju

mikroregije Priobalje, koja ostvaruje 363,5 milijuna eura, odnosno 83,9% ukupnog neto financijskog rezultata županije. Otoci sudjeluju s 66,3 milijuna eura (15,3%), dok Gorski kotar ostvaruje svega 3,5 milijuna eura, odnosno 0,8% ukupnog rezultata. Ovakva raspodjela potvrđuje dugoročnu koncentraciju profitabilnosti u priobalnom području, uvjetovanu većom gospodarskom aktivnošću, prisutnošću velikih sustava te diverzificiranijom strukturom poduzetništva.

Na razini pojedinih jedinica lokalne samouprave, Grad Rijeka u 2024. godini ostvaruje najveću dobit razdoblja u apsolutnom iznosu, ukupno 196,9 milijuna eura, čime samostalno generira 45,4% ukupnog neto financijskog rezultata županije. Ovakav rezultat proizlazi iz koncentracije velikih i srednje velikih poduzetnika, financijskih, logističkih i industrijskih djelatnosti te relativno stabilnog poslovanja uslužnog sektora. Značajne pozitivne rezultate u Priobalju bilježe i Bakar (34,8 milijuna eura), Matulji (30,4 milijuna eura), Opatija (23,2 milijuna eura) te Viškovo (22,4 milijuna eura). Istodobno, gubitak razdoblja u Priobalju zabilježen je u Crikvenici (-1,3 milijuna eura), što se može povezati s povećanim troškovima poslovanja, sezonalnim oscilacijama u turizmu i slabijim rezultatima dijela srednje velikih i velikih poduzetnika.

Prema veličini poduzetnika, u mikroregiji Priobalje najveći doprinos neto financijskom rezultatu u 2024. godini daju mali i srednje veliki poduzetnici (zajedno više od 216 milijuna eura), dok su veliki poduzetnici ostvarili 43,3 milijuna eura, uz vidljive razlike među pojedinim lokalnim sredinama. Ovakva struktura ukazuje na relativno široku bazu profitabilnosti, ali i na veću izloženost tržišnim i troškovnim rizicima kod većih sustava.

U mikroregiji Otoci u 2024. godini ostvareno je ukupno 66,3 milijuna eura neto financijskog rezultata, pri čemu ključnu ulogu imaju veliki poduzetnici s 27,7 milijuna eura, povezani prvenstveno s turizmom, hotelijerstvom i komunalnim sustavima. Najveću dobit na Otocima ostvaruju Rab (19,0 milijuna eura), Krk (12,2 milijuna eura) i Mali Lošinj (11,3 milijuna eura), dok je u Cresu zabilježen blagi negativan rezultat (-0,2 milijuna eura), što upućuje na osjetljivost otočnog gospodarstva na sezonalnost i promjene u strukturi turističke potražnje.

U mikroregiji Gorski kotar neto financijski rezultat u 2024. godini iznosi skromnih 3,5 milijuna eura, pri čemu je vidljiva izrazita neujednačenost među općinama. Pozitivne rezultate ostvaruju Fužine (1,8 milijuna eura), Vrbovsko (1,6 milijuna eura) i Delnice (1,6 milijuna eura), dok su gubici zabilježeni u Čabru (-1,1 milijun eura), Brodu Moravicama (-1,0 milijun eura) i Mrkoplju (-0,06 milijuna eura). Ovakva struktura odražava ograničenu gospodarsku bazu, manju diverzifikaciju djelatnosti i veću osjetljivost na poslovanje pojedinih poduzetnika, osobito u segmentu srednje velikih subjekata.

S obzirom na navedeno, 2024. godina potvrđuje snažnu prostornu koncentraciju neto financijskog rezultata u Priobalju, stabilan, ali sezonski i kapitalno uvjetovan doprinos Otoka, te strukturnu ranjivost Gorskog kotara. Ovi rezultati upućuju na potrebu nastavka diferenciranih razvojnih politika: u Priobalju s naglaskom na jačanje otpornosti i inovativnosti, na Otocima na smanjenje sezonalnosti i stabilizaciju poslovanja, a u Gorskom kotaru na

poticanje proizvodnih i prerađivačkih djelatnosti te jačanje financijske održivosti malih i srednjih poduzetnika.

Tablica 18. Neto financijski rezultat poslovanja pravnih subjekata Primorsko-goranske županije u mikroregijama u 2024. godini, u tisućama EUR

Mikroregija	Naziv općine	Mikro	Mali	Srednje veliki	Veliki	Ukupno	Udio u PGŽ (%)
Gorski kotar	FUŽINE	763	843	164	0	1.770	0,41%
	LOKVE	-44	86	94	0	136	0,03%
	MRKOPALJ	-56	0	0	0	-56	-0,01%
	RAVNA GORA	535	168	-126	0	577	0,13%
	BROD MORAVICE	-284	-694	0	0	-978	-0,23%
	SKRAD	-79	97	0	0	18	0,00%
	VRBOVSKO	588	979	0	0	1.567	0,36%
	ČABAR	479	1.636	-3260	0	-1.145	-0,26%
	DELNICE	776	986	-197	0	1.565	0,36%
UKUPNO	2.677	4.102	-3.326	0	3.454	0,80%	
Otoci	KRK	3.085	5.316	131	3632	12.164	2,81%
	MALI LOŠINJ	3.542	1.414	1.497	4.814	11.268	2,60%
	MALINSKA-DUBAŠNICA	1.610	3.372	159	4.665	9.806	2,26%
	PUNAT	631	3.212	4.512	0	8.355	1,93%
	RAB	1.943	3.042	1.274	12.742	19.001	4,39%
	VRBNIK	1.177	505	91	0	1.773	0,41%
	CRES	-1.115	243	-1.165	1.833	-204	-0,05%
	LOPAR	108	1.072	0	0	1.180	0,27%
	DOBRINJ	1.220	438	0	0	1.658	0,38%
	BAŠKA	727	527	0	0	1.253	0,29%
	UKUPNO	12.927	19.140	6.500	27.686	66.253	15,29%
Priobalje	JELENJE	999	1.361	784	0	3.144	0,73%
	KASTAV	5.005	7.829	5.700	3.029	21.562	4,98%
	KLANA	474	726	-535	0	666	0,15%
	KRALJEVICA	429	879	1.674	0	2.982	0,69%
	LOVRAN	1.462	-146	0	0	1.316	0,30%
	MATULJI	8.936	17.366	4.104	0	30.406	7,02%
	MOŠĆENIČKA DRAGA	80	231	0	0	311	0,07%
	NOVI VINODOLSKI	1.366	757	717	0	2.840	0,66%
	OMIŠALJ	864	-368	3.446	1.253	5.195	1,20%
	OPATIJA	2.282	10.760	6.097	4.104	23.244	5,37%
	RIJEKA	64.716	56.231	55.081	20.835	196.863	45,44%
	BAKAR	3.621	7.118	12.646	11.388	34.773	8,03%
	VINODOLSKA OPĆINA	55	90	0	0	145	0,03%
	VIŠKOVO	7.040	15.059	332	0	22.431	5,18%
	CRIKVENICA	1.329	2.498	-2.449	-2.679	-1.300	-0,30%
KOSTRENA	3.794	2.567	0	5.415	11.776	2,72%	

	ČAVLE	1.261	5.325	573	0	7.160	1,65%
	UKUPNO	103.714	128.284	88.172	43.345	363.514	83,91%

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Ostvareni NFR poduzetnika smješta Primorsko-goransku županiju među vodeće hrvatske županije. U 2024. godini Primorsko-goranska županija je prema tom pokazatelju bila peta, iza Grada Zagreba, Splitsko-dalmatinske županije, Istarske županije i Zagrebačke županije.

Tablica 19. Rang lista županija prema NFR-u poduzetnika u 2024. god., u tisućama EUR - TOP 5

Rang	Naziv županije	NFR poduzetnika
1	Grad Zagreb	5.569.930
2	Splitsko-dalmatinska	638.699
3	Istarska	553.526
4	Zagrebačka	441.304
5	Primorsko-goranska	433.220

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

3.4. Obrtništvo

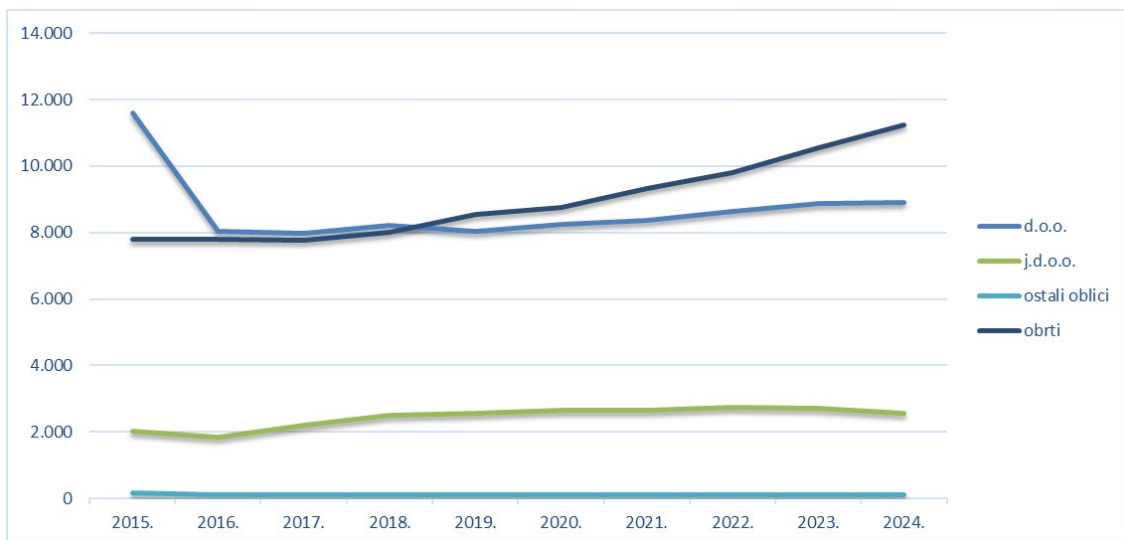
Obrtništvo čini značajan dio ukupnog poduzetništva i predstavlja najdužu gospodarsku tradiciju u Hrvatskoj. Ipak, pri analizi poduzetništva često se zanemaruje obrtništvo zbog ograničene dostupnosti financijskih podataka. Obrt je prema definiciji samostalno i trajno obavljanje gospodarskih djelatnosti, u skladu sa Zakonom o obrtu (NN 143/13, 127/19, 41/20), koje obavljaju fizičke osobe sa svrhom postizanja dobiti koja se ostvaruje proizvodnjom, prometom ili pružanjem usluga na tržištu. Unutar ovog poglavlja biti će analizirani dostupni pokazatelji za poduzetništvo kao što su broj obrta, cehovski ustroj, vlasništvo i broj zaposlenih na razini Primorsko-goranske županije.

Tablica 20. Aktivni ustrojbeni oblici u Primorsko-goranskoj županiji za promatrano razdoblje 2015.-2024. – na dan 31.12.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
d.o.o.	11.586	8.035	7.969	8.214	8.045	8.248	8.375	8.641	8.879	8.899
j.d.o.o.	2.018	1.840	2.190	2.498	2.552	2.653	2.663	2.737	2.701	2.565
ostali oblici	165	109	114	122	112	116	112	109	103	99
obrti	7.800	7.790	7.778	8.013	8.553	8.745	9.339	9.797	10.558	11.253
UKUPNO	21.569	17.774	18.051	18.847	19.262	19.762	20.489	21.284	22.241	22.816

Izvor: Izradio autor prema podacima HOK-a, publikacija "Obrtništvo u brojkama"

Grafikon 10. Aktivni ustrojbeni oblici u Primorsko-goranskoj županiji za promatrano razdoblje 2015.-2024. godine

Izvor: Izradio autor prema podacima HOK-a, publikacija "Obrtništvo u brojkama"

U Tablici 20. i Grafikonu 10. prikazan je broj aktivnih ustrojbenih oblika u Primorsko-goranskoj županiji za razdoblje 2015.-2024. godine. Podaci o aktivnim ustrojbenim oblicima u Primorsko-goranskoj županiji odražavaju dugoročnu promjenu poduzetničke strukture i jasno ukazuju na rastuću važnost obrtništva te stabilizaciju trgovačkih društava. Nakon razdoblja intenzivnog rasta trgovačkih društava do 2015., 2016. godina donijela je nagli pad broja društava s ograničenom odgovornošću (d.o.o.), u visini od približno 30% u odnosu na prethodnu godinu. Ovo predstavlja ključnu strukturalnu prekretnicu u županijskom poduzetničkom ekosustavu.

Pad broja d.o.o.-a nastavio se i u razdoblju 2017.–2019., iako blažim tempom, dok se istovremeno bilježi kontinuirani rast jednostavnih društava s ograničenom odgovornošću (j.d.o.o.) od njihova uvođenja 2013. godine. Razlog popularnosti j.d.o.o.-a leži u nižim troškovima osnivanja, manjem temeljnome kapitalu i administrativnoj jednostavnosti, što je posebno privlačno novim poduzetnicima. Ipak, nakon 2022. primjetan je zaokret s obzirom da se broj j.d.o.o.-a počinje blago smanjivati, što može upućivati na prelazak u druge pravne oblike ili na prestanak poslovanja dijela subjekata nakon početnih ciklusa.

Obrti, koji su do 2017. bilježili dugotrajan pad, od 2018. nadalje počinju rasti stabilnim i snažnim tempom. Taj rast postaje dominantan trend u razdoblju 2018.–2024., pri čemu obrtništvo bilježi rast od čak 44% te u 2024. doseže 11.253 aktivna obrta. Time obrti postaju najbrže rastući segment poduzetništva u županiji i ključan nositelj ukupnog rasta broja poduzetnika.

U gotovo svim kategorijama 2018. i 2019. predstavljaju godine oporavka, s povećanjem broja aktivnih subjekata. Primjerice, 2019. bilježi porast obrta od 6,7%, dok j.d.o.o. rastu za 2%, a d.o.o. padaju za 2% u odnosu na prethodnu godinu.

U 2020. i 2021. zabilježen je rast većine ustrojbenih oblika, što je dijelom posljedica prilagodbe poslovanja, ali i učinka državnih potpora, posebno onih Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

Kategorija ostalih oblika poslovanja pokazuje dugoročan silazan trend, s postupnim padom koji se nastavlja sve do 2024., što upućuje na smanjenu zastupljenost ovih rjeđih ili zastarjelih pravno-organizacijskih modela.

Sveukupno, broj aktivnih poslovnih subjekata u PGŽ-u raste tijekom većeg dijela razdoblja, od 21.569 u 2015. do 22.816 u 2024. godine. Ovaj rast potvrđuje stabilan poduzetnički zamah županije, ali i ističe značajnu transformaciju u korist fleksibilnijih i pristupačnijih oblika poslovanja, pri čemu obrtništvo preuzima sve prominentniju ulogu u lokalnom gospodarstvu.

Tablica 21. Postotak obrta u ukupnim ustrojbenim oblicima Primorsko-goranske županije, za razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
% obrtnika u ukupnom poduzetništvu PGŽ-a	36,16%	43,83%	43,09%	42,52%	44,40%	44,25%	45,58%	46,03%	47,47%	49,32%

Izvor: Izradio autor prema podacima HOK-a, publikacija "Obrtništvo u brojkama"

Kako je prikazano u Tablici 21., obrtnici čine značajan postotak aktivnih ustrojbenih oblika u Primorsko-goranskoj županiji. Udio obrta u ukupnom poduzetništvu Primorsko-goranske županije od 2015. do 2024. pokazuje izrazito pozitivan trend rasta. Tijekom 2015. godine bilježi se najniži udio obrtnika, 36,16%, što je najniža razina u promatranom razdoblju. Ovaj relativno nizak udio dijelom se objašnjava time što je u tom razdoblju uvođenje jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću (j.d.o.o.) predstavljalo vrlo atraktivan i administrativno povoljan model poslovanja. Mnogi poduzetnici birali su upravo j.d.o.o. kao jednostavniji i jeftiniji oblik ulaska u poduzetništvo, što je privremeno smanjilo relativni udio obrtnika u strukturi poduzetništva.

Od 2016. godine udio obrtnika počinje znatno rasti te doseže 43,83%, što je prvenstveno posljedica istodobnog pada broja d.o.o.-a u toj godini i stabilizacije obrtništva. U 2017. i 2018. zabilježena su manja osciliranja, no udio obrta ostaje iznad 42%. Od 2019. godine započinje stabilniji rast koji se nastavlja do kraja razdoblja, uz privremenu stagnaciju 2020. (44,25%), nakon čega udio obrta u 2021. ponovno raste na 45,58%.

Posebno je značajno razdoblje od 2021. do 2024., u kojem se udio obrtnika povećava iz godine u godinu te u 2024. doseže 49,32%, čime obrtništvo prvi put dolazi gotovo do polovice ukupnog poduzetništva PGŽ-a.

Tablica 22. Broj obrtnika po mikroregijama u Primorsko-goranskoj županiji – na dan 11.11.2024.

Mikroregija	Naziv općine	Broj obrtnika	Udio u PGŽ (%)
Gorski kotar	FUŽINE	59	0,51%
	LOKVE	28	0,24%
	MRKOPALJ	26	0,23%
	RAVNA GORA	64	0,56%
	BROD MORAVICE	10	0,09%
	SKRAD	18	0,16%
	VRBOVSKO	112	0,97%
	ČABAR	96	0,83%
	DELNICE	190	1,65%
	UKUPNO	603	5,23%
Otoci	KRK	543	4,71%
	MALI LOŠINJ	431	3,74%
	MALINSKA-DUBAŠNICA	276	2,40%
	PUNAT	165	1,43%
	RAB	647	5,61%
	VRBNIK	73	0,63%
	CRES	187	1,62%
	LOPAR	100	0,87%
	DOBRINJ	161	1,40%
	BAŠKA	164	1,42%
	UKUPNO	2747	23,84%
Priobalje	JELENJE	166	1,44%
	KASTAV	345	2,99%
	KLANA	49	0,43%
	KRALJEVICA	120	1,04%
	LOVRAN	197	1,71%
	MATULJI	540	4,69%
	MOŠĆENIČKA DRAGA	103	0,89%
	NOVI VINODOLSKI	260	2,26%
	OMIŠALJ	211	1,83%
	OPATIJA	585	5,08%
	RIJEKA	3679	31,93%
	BAKAR	226	1,96%
	VINODOLSKA OPĆINA	142	1,23%
	VIŠKOVO	585	5,08%
	CRIKVENICA	562	4,88%
KOSTRENA	115	1,00%	

	ČAVLE	288	2,50%
	UKUPNO	8173	70,93%

Izvor: Izradio autor prema podacima Obrtničke komore Primorsko-goranske županije

Kako je prikazano u Tablici 22., na dan 11. studenoga 2024. u Primorsko-goranskoj županiji evidentirano je ukupno 11.523 obrta, pri čemu je obrtnička aktivnost izrazito koncentrirana u Priobalju, koje obuhvaća čak 70,93% svih obrtnika u Županiji. Najviše se ističe Grad Rijeka s 3.679 obrta, što čini gotovo trećinu ukupnog obrtništva PGŽ-a, dok Opatija, Viškovo, Crikvenica i Matulji također bilježe visoke udjele te potvrđuju snažnu usmjerenost priobalnog područja na uslužne djelatnosti, turizam i trgovinu. Otočne sredine dodatno doprinose obrtničkoj slici PGŽ-a s ukupno 2.747 obrta, odnosno 23,84%, pri čemu su najznačajnija obrtnička središta Rab, Krk i Mali Lošinj. Unatoč manjoj populaciji, otoci pokazuju visoku razinu poduzetničke aktivnosti, što je posljedica snažne orijentacije prema turizmu i sezonskim uslugama koje se tradicionalno obavljaju kroz obrtnički sektor. Gorski kotar, s 603 obrta ili 5,23% županijskog obrtništva, predstavlja najmanju, ali stabilnu mikroregiju, u kojoj se obrtništvo razvija u skladu s lokalnim specifičnostima poput turizma na otvorenom, zanatskih usluga i djelatnosti povezanih s prirodnim resursima. Ukupna raspodjela pokazuje snažnu vezu obrtništva s urbanizacijom, turističkim gospodarstvom i tržišnom potražnjom, pri čemu priobalni i otočni dio PGŽ-a čine okosnicu obrtničkog razvoja, dok Gorski kotar zauzima manji, ali regionalno važan udio.

Broj obrta smješta Primorsko-goransku županiju među vodeće hrvatske županije. U 2024. godini Primorsko-goranska županija je prema tom pokazatelju bila treća, iza Grada Zagreba (25.003 obrta) i Splitsko-dalmatinske županije (15.898 obrta).

Tablica 23. Ukupni broj zaposlenih u obrtništvu Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
vlasnica/ ortak obrta	2.620	2.674	2.679	2.837	3.067	3.180	3.450	3.686	4.046	4.356
radnice	3.210	3.218	3.022	2.941	2.939	2.865	2.906	2.978	3.117	3.100
vlasnik/ ortak obrta	5.425	5.356	5.339	5.395	5.712	5.793	6.119	6.359	6.767	7.144
radnici	3.613	3.553	3.464	3.477	3.445	3.486	3.584	3.503	3.542	3.596
UKUPNO radnika	6.823	6.771	6.486	6.418	6.384	6.351	6.490	6.481	6.659	6.696
UKUPNO vlasnika	8.045	8.030	8.018	8.232	8.779	8.973	9.569	10.045	10.813	11.500
UKUPNO zaposleni	14.868	14.801	14.504	14.650	15.163	15.324	16.059	16.526	17.472	18.196

Izvor: Izradio autor prema podacima HOK-a, publikacija "Obrtništvo u brojkama"

Promatrajući razdoblje od 2015. do 2024. godine, prema podacima iz Tablice 23. vidljivo je da se broj zaposlenih u obrtništvu Primorsko-goranske županije kretao uz određene oscilacije, ali s jasno izraženim dugoročnim trendom rasta, osobito u drugom dijelu

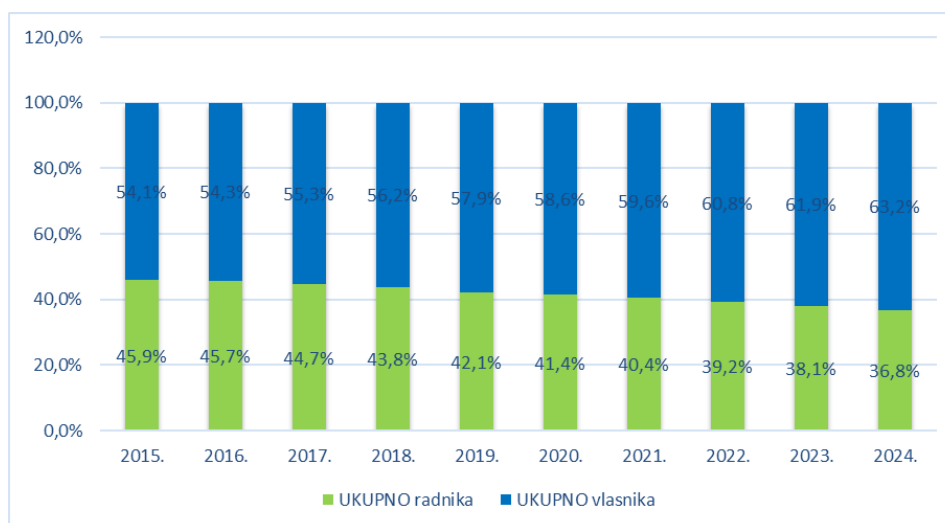
promatranog razdoblja. U 2015. godini u obrtništvu je bilo ukupno zaposleno 14.868 osoba, uključujući vlasnike/ortake obrta i radnike. U razdoblju do 2017. godine bilježi se blagi pad ukupne zaposlenosti, koja je u 2017. godini iznosila 14.504 zaposlena, što se može povezati s posljedicama gospodarske krize, smanjenom potražnjom i opreznijim ulaskom u poduzetničke aktivnosti.

Od 2018. godine nadalje započinje postupni oporavak obrtništva, kada je broj zaposlenih porastao na 14.650, a rast se nastavio i u 2019. godini, kada je zabilježeno 15.163 zaposlenih, odnosno povećanje od 513 osoba (3,5%) u odnosu na prethodnu godinu. Ovakav porast može se povezati s povoljnijim gospodarskim kretanjima, rastom osobne potrošnje, snažnom turističkom sezonom te povećanim interesom za samozapošljavanje i obrtničke djelatnosti.

Unatoč izazovima uzrokovanim pandemijom bolesti COVID-19, u 2020. godini zabilježen je daljnji, iako umjereniji, porast broja zaposlenih u obrtništvu za 161 osobu, odnosno 1,06%, te je ukupan broj zaposlenih iznosio 15.324. Ovakav rezultat može se pripisati državnim mjerama potpore očuvanju radnih mjesta, potporama za samozapošljavanje te fleksibilnosti obrtničkog sektora u prilagodbi novim tržišnim uvjetima.

U 2021. godini nastavljen je izraženiji rast, kada je broj zaposlenih porastao na 16.059, što predstavlja povećanje od 4,8% u odnosu na 2020. godinu. Ovaj rast odražava oporavak gospodarske aktivnosti, povratak potražnje u turizmu i uslugama te jačanje obrtništva kao oblika poduzetništva s nižim ulaznim barijerama. Pozitivan trend nastavljen je i u sljedećim godinama, pa je u 2022. godini zabilježeno 16.526 zaposlenih, u 2023. godini 17.472, dok je u 2024. godini broj zaposlenih u obrtništvu dosegnuo 18.196, što predstavlja najvišu vrijednost u promatranom razdoblju.

Grafikon 11. Promjene u strukturi zaposlenih u obrtništvu Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine

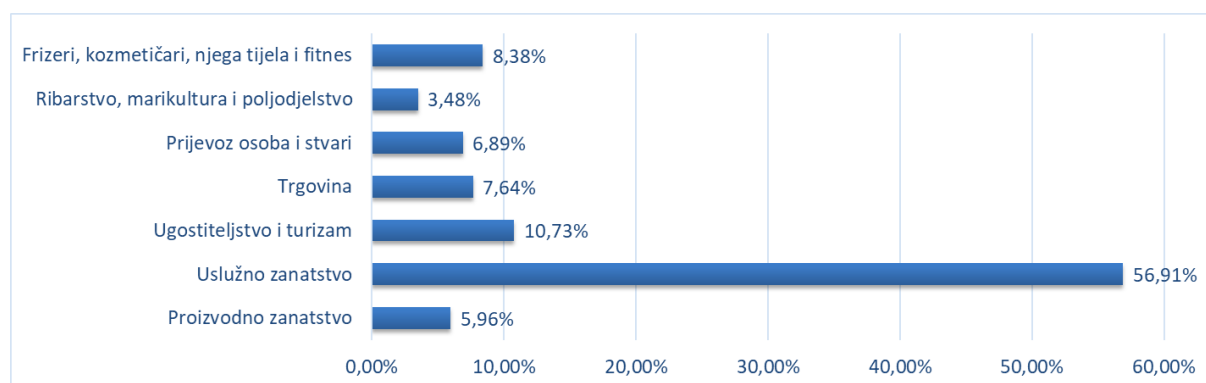
Izvor: Izradio autor prema podacima HOK-a, publikacija "Obrtništvo u brojkama"

Zanimljivo je uočiti promjene u strukturi zaposlenih u obrtništvu. Ukupan broj radnika u obrtima bilježi dugoročnu stagnaciju, pa čak i blagi pad u razdoblju do 2020. godine, nakon čega slijedi postupni oporavak. S druge strane, broj vlasnika i ortaka obrta kontinuirano raste od 2018. godine nadalje, pri čemu je njihov broj porastao s 8.232 u 2018. godini na 11.500 u 2024. godini. Ovakva kretanja upućuju na rast samozapošljavanja, češće otvaranje obrta bez zapošljavanja dodatne radne snage te veću zastupljenost mikro-poduzetničkih modela poslovanja.

Promatrajući vlasništvo po spolu, vidljivo je da je tijekom cijelog promatranog razdoblja broj vlasnika obrta veći od broja vlasnica, iako se bilježi kontinuiran rast broja vlasnica. Broj vlasnica/ortakinja obrta porastao je s 2.620 u 2015. godini na 4.356 u 2024. godini, dok je broj vlasnika/ortaka u istom razdoblju porastao s 5.425 na 7.144. Time se udio žena u vlasničkoj strukturi obrta postupno povećava, iako i dalje ostaje manji u odnosu na muškarce, što upućuje na postojanje prostora za daljnje poticanje ženskog poduzetništva.

Kretanja zaposlenosti u obrtništvu Primorsko-goranske županije u razdoblju od 2015. do 2024. godine ukazuju na jačanje obrtništva kao važnog segmenta poduzetničkog ekosustava, s naglaskom na rast broja vlasnika obrta i samozaposlenih. Ovi trendovi mogu se povezati s dostupnošću potpora za samozapošljavanje, razvojem lokalnih poduzetničkih potpornih institucija, rastom uslužnih i turističkih djelatnosti te većom fleksibilnošću obrta u prilagodbi tržišnim promjenama. Istodobno, relativna stagnacija broja radnika u obrtima upućuje na izazove povezane s nedostatkom radne snage i rastom troškova rada, što predstavlja važan izazov za daljnji razvoj obrtništva u županiji.

Grafikon 12. Cehovski ustroj u aktivnim obrtima u Primorsko-goranskoj županiji u 2024. godini, u postocima

Izvor: Izradio autor prema podacima HOK-a, publikacija "Obrtništvo u brojkama"

Iz Grafikona 12. vidljivo je da od ukupnog broja obrta koji u 2024. godini iznosi 11.253 aktivnih obrta, najviše se obrtnika bavi uslužnim zanatstvom s 6.404 obrta koji čine oko 56,9%

udjela, nakon čega slijedi ugostiteljstvo i turizam. Najmanje aktivnih obrta je u djelatnosti ribarstva, marikulture i poljodjelstva s 392 obrta koji čine oko 3,5% udjela.

Tablica 24. Cehovski ustroj u aktivnim obrtima u Primorsko-goranskoj županiji za razdoblje 2015.-2024. godine

Cehovi	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Proizvodno zanatstvo	615	615	595	585	585	588	608	625	649	671
Uslužno zanatstvo	3.117	3.117	3.244	3.504	3.985	4.249	4.767	5.175	5.832	6.404
Ugostiteljstvo i turizam	1.399	1.399	1.348	1.324	1.317	1.261	1.253	1.244	1.213	1.208
Trgovina	964	964	903	876	886	869	870	845	856	860
Prijevoz osoba i stvari	632	632	635	645	669	640	657	685	730	775
Ribarstvo, marikultura i poljodjelstvo	427	427	412	396	397	397	393	391	390	392
Frizeri, kozmetičari, njega tijela i fitness	636	636	641	683	714	741	791	832	888	943
UKUPNO	7.790	7.790	7.778	8.013	8.553	8.745	9.339	9.797	10.558	11.253

Izvor: Izradio autor prema podacima HOK-a, publikacija "Obrtništvo u brojkama"

U Tablici 24. prikazan je cehovski ustroj u aktivnim obrtima u Primorsko-goranskoj županiji za razdoblje od 2015. do 2024. godine. Vidljivo je da se kroz promatrano razdoblje najviše obrta bavi uslužnim zanatstvom, nakon toga slijedi ugostiteljstvo i turizam te trgovina. Obrti koji se bave uslužnim zanatstvom podrazumijeva obrte koji se bave izdavaštvom, tiskarskim uslugama, graditeljstvom, iznajmljivanjem, vađenjem ruda, autostrukom, popravkom i održavanjem objekata, uslugama čišćenja i sl., dok proizvodno zanatstvo obuhvaća obrte koji se bave proizvodnjom hrane i pića, kože, krzna, drva, papira, metala, plastike, guma i sl.

Najveći rast bilježi uslužno zanatstvo, koje se gotovo udvostručilo, od 3.117 obrta u 2015. do 6.404 obrta u 2024. godine. Ovaj ceh predstavlja pokretačku snagu ukupnog rasta i odražava trend porasta potražnje za raznovrsnim uslužnim djelatnostima (servisi, osobne usluge, specijalizirane usluge).

Frizerski, kozmetičarski i wellness obrti također bilježe snažan uzlazni trend, uz rast od oko 48% u promatranom razdoblju.

Prijevoz osoba i stvari pokazuje stabilan rast, osobito nakon pandemijskog pada 2020. godine, te u 2024. dostiže svoj maksimum od 775 obrta.

Proizvodno zanatstvo pokazuje umjereni, ali stabilan rast, od 615 obrta u 2015. na 671 obrta u 2024. godini, što upućuje na opreznu, ali postojanu vitalnost proizvodnih obrtničkih zanimanja.

Suprotno tome, dvije djelatnosti bilježe dugoročnu stagnaciju ili pad, Ugostiteljstvo i turizam te Ribarstvo, marikultura i poljodjelstvo.

Ugostiteljstvo i turizam je u padu s 1.399 obrta 2015. na 1.208 obrta 2024., što je smanjenje od oko 14%, uz kontinuirani trend opadanja.

Ribarstvo, marikultura i poljodjelstvo zadržava relativno stabilan broj obrta, ali uz blagi pad u odnosu na početno razdoblje.

Općenito, struktura obrta u PGŽ pokazuje jasnu orijentaciju prema uslužnim, osobnim i modernim zanatskim djelatnostima, dok klasične turističke i poljoprivredne djelatnosti stagniraju ili bilježe blagi pad.

3.5. Turizam

3.5.1. Fizički pokazatelji na godišnjoj razini

Za potrebe analize fizičkih turističkih pokazatelja za razdoblje 2015. - 2024. korišteni su podaci Državnog zavoda za statistiku (DZS) o broju dolazaka i noćenja u Republici Hrvatskoj te broju postelja u Primorsko - goranskoj županiji. Do 2016. podaci o turističkom prometu prikupljali su se Mjesečnim izvještajem o dolascima i noćenjima turista (obrazac TU-11), dok su se u 2016. podaci prikupljali iz dvaju izvora, Mjesečnim izvještajem o dolascima i noćenjima turista te iz administrativnog izvora sustava eVisitor. Od 2017. DZS podatke o turističkom prometu preuzima iz administrativnog izvora sustava eVisitor od Hrvatske turističke zajednice te ih dalje statistički obrađuje.

Nadalje, korišteni su podaci Turističke zajednice Kvarner o ukupnom broju dolazaka i noćenja te dolascima i noćenjima prema vrsti turista, vrsti smještaja, tipu smještajnih objekata i emitivnim tržištima za razdoblje 2015. - 2024 (top 5 zemalja), kao i podaci o broju dolazaka i noćenja po subregijama i jedinice lokalne samouprave za 2024. godinu. Podaci za 2015. godinu su prikupljeni anketiranjem turističkih zajednica članica. Od 1.1.2016. podaci o turističkom prometu se evidentiraju kroz informacijski sustav eVisitor.

U analizi je obuhvaćen i prosječan boravak turista. Pokazatelj se izračunava kao omjer ukupnog broja noćenja i ukupnog broja dolazaka turista, čime se dobiva prosječan broj noćenja po dolasku.

Za segment nautičkog turizma korišteni su podaci Državnog zavoda za statistiku (DZS) o broju luka namijenjenima nautičkom turizmu, broju plovila na stalnom vezu i u tranzitu te o ostvarenim prihodima od nautičkog turizma, uključujući rang listu županija za 2024. godinu prema navedenim pokazateljima.

U istraživanju o lukama nautičkog turizma izvještajne jedinice jesu luke nautičkog turizma - marine i drugi objekti za pružanje usluga veza i smještaja plovnih objekata - sidrište / nautičko sidrište, privezište / nautičko privezište, suha marina i odlagalište plovila u kojima se pružaju turističke usluge u nautičkom turizmu.

Pokazatelji poput broja dolazaka i noćenja, broja postelja, prosječnog boravka turista te podaci o nautičkom turizmu ključni su za analizu turističkog prometa jer omogućuju praćenje dinamike posjećenosti, strukture turista i korištenja smještajnih kapaciteta. Takvi podaci pomažu u planiranju turističke ponude, strateškom razvoju destinacija te optimizaciji resursa. U segmentu nautičkog turizma, informacije o broju luka, plovila i prihodima omogućuju procjenu ekonomske važnosti nautičkog sektora, identifikaciju najatraktivnijih lokacija i praćenje trendova u nautičkom prometu, što je od posebne važnosti za obalne regije poput Primorsko - goranske županije.

Za potrebe analize financijskih pokazatelja u turizmu korišteni su podaci Financijske agencije (FINA). Podaci obuhvaćaju ukupan broj poslovnih subjekata, ukupan broj zaposlenih te ostvarene prihode u tri osnovne turističke djelatnosti prema NKD 2007: 55 - smještaj, 56 - djelatnosti pripreme i usluživanja hrane i pića te 79 - putničke agencije, organizatori putovanja (turoperatori) i ostale rezervacijske usluge te djelatnosti povezane s njima.

3.5.2. Broj postelja na području Primorsko - goranske županije

U nastavku je prikazan ukupan broj postelja na području Primorsko - goranske županije, uz podjelu na stalne i pomoćne postelje. Stalne postelje predstavljaju smještajne kapacitete koji su redovito dostupni gostima tijekom cijele godine. Pomoćne postelje odnose se na dodatne ležajeve koji se postavljaju prema potrebi, odnosno na zahtjev gosta.

Tablica 25. Broj postelja u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Stalne	168.693	171.260	180.539	188.106	193.640	179.722	184.438	188.693	191.487	194.246
Pomoćne	16.863	22.338	24.924	26.541	25.439	15.485	14.982	16.675	17.716	18.502
Ukupno	185.556	193.598	205.463	214.647	219.079	195.207	199.420	205.368	209.203	212.748

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Statistička izvješća - Turizam

Broj postelja u Primorsko - goranskoj županiji tijekom promatranog razdoblja pokazuje jasan ciklus rasta, naglog pada i postupne stabilizacije. Od 2015. do 2019. bilježi se kontinuirano povećanje kapaciteta, pri čemu ukupne postelje rastu sa 185.556 na 219.079, uz snažan doprinos pomoćnih postelja koje 2018. godine dostižu svoj vrhunac. Godina 2020.

donosi izrazit pad, posebno kod pomoćnih kapaciteta koji su se pokazali najosjetljivijima na poremećaje. Nakon toga slijedi postupni oporavak, tijekom kojeg stalne postelje iz godine u godinu nadoknađuju gubitke i 2024. dosežu svoju najvišu vrijednost od 194.246, dok se pomoćne penju na 18.502, još uvijek ispod pretpandemijskih maksimuma. Ukupno u 2024. županija raspolaže s 212.748 postelja, što je nešto manje od vrhunca iz 2019., ali uz znatno čvršću strukturu kapaciteta. U 2024. godini stalne postelje čine oko 91% ukupnih smještajnih kapaciteta. Usporedba najjače godine 2019. s 2024. pokazuje pomak prema trajnijim i pouzdanijim smještajnim resursima te smanjenu ovisnost o sezonskim, fleksibilnim kapacitetima.

3.5.3. Ukupni dolasci turista

U nastavku je prikazan sveukupan pregled dolazaka turista na razini Republike Hrvatske i Primorsko - goranske županije s ciljem prikaza trendova i promjena u strukturi dolazaka u navedenom razdoblju. Dolazak turista predstavlja broj osoba (turista) koje su se prijavile i ostvarile noćenje u objektu koji pruža uslugu smještaja. Zbog toga u slučaju promjene objekta u kojem boravi dolazi do njegova ponovnog registriranja i time do dvostrukosti u podacima. Prema tome, statistika evidentira broj dolazaka turista, a ne broj turista.

Tablica 26. Kretanje ukupnog broja dolazaka turista u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
RH	14.627.666	15.936.421	17.938.693	19.185.168	20.081.571	7.457.093	13.242.022	18.249.973	19.978.065	20.712.092
PGŽ	2.560.697	2.703.188	2.928.681	3.044.208	3.108.630	1.451.848	2.349.432	3.041.090	3.193.176	3.204.320

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Priopćenja - nekomercijalni turistički promet, Statističko izvješće - Turizam - pregled po županijama, Turistička zajednica Kvarnera - Statistika

U razdoblju od 2015. do 2024. broj dolazaka turista u Republici Hrvatskoj bilježi kontinuiran rast sve do 2020. godine, kada dolazi do pada od 62,9% zbog pandemije COVID - 19. Tržište se počinje oporavljati već 2021., nakon čega broj dolazaka ponovno raste. Ukupan broj dolazaka porastao je s 7,46 milijuna u pandemijskoj 2020. godini na 20,71 milijun u 2024., što je ujedno i najveći broj dolazaka u promatranom razdoblju. Tijekom 2024. godine pozitivan trend se nastavio, ali nešto umjerenijim tempom, a broj dolazaka bio je veći za 3,7% u odnosu na 2023.

Primorsko - goranska županija slijedi sličan obrazac kao i na nacionalnoj razini. Broj dolazaka turista rastao je sve do 2020. kada je pad iznosio 53,3%, nakon čega je uslijedio oporavak tržišta i kontinuirani rast do 2024. godine. Najizraženiji rast zabilježen je 2021. i 2022.

godine. U 2021. ukupan broj dolazaka porastao je za 61,8% u odnosu na 2020., a 2022. za dodatnih 29,4%, čime je dodatno potvrđen oporavak turističkog sektora. U 2024. županija bilježi najveći broj dolazaka u promatranom razdoblju, ukupno 3,20 milijuna dolazaka, uz rast od 0,4% u odnosu na prethodnu godinu. U 2024. godini, udio ukupnih dolazaka u Primorsko - goranskoj županiji u ukupnim dolascima u Republici Hrvatskoj iznosi 15%.

3.5.4. Ukupna noćenja turista

U nastavku je prikazan sveukupan pregled noćenja turista na razini Republike Hrvatske i Primorsko - goranske županije s ciljem prikaza trendova i promjena u strukturi noćenja u navedenom razdoblju. Noćenja turista jesu svaka registrirana noć osobe (turista) u objektu koji pruža uslugu smještaja.

Tablica 27. Kretanje ukupnog broja noćenja turista u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
RH	79.585.307	87.816.877	98.246.157	102.242.717	104.388.897	51.987.460	80.350.285	100.377.816	103.275.408	104.232.964
PGŽ	15.570.696	16.927.334	18.546.401	18.920.787	19.115.398	10.973.105	15.190.217	18.145.416	18.347.042	18.063.656

Izvor: Izradio autor prema podacima: Državni zavod za statistiku - Priopćenja - nekomercijalni turistički promet, Statističko izvješće - Turizam - pregled po županijama, Turistička zajednica Kvarnera - Statistika

U promatranom razdoblju ukupni broj noćenja turista u Republici Hrvatskoj bilježi kontinuirani rast sve do 2019. godine te od 2021. do 2024. godine, odražavajući snažan oporavak turističkog sektora nakon pandemijske 2020. Ukupno je zabilježeno 104,23 milijuna noćenja u 2024. Najveći skokovi zabilježeni su tijekom 2021. i 2022. godine, kada je tržište doživjelo snažan oporavak te je broj noćenja 2021. porastao za 54,6% u odnosu na 2020., a 2022. za dodatnih 24,9%. U odnosu na prethodnu godinu, broj noćenja u 2024. u ukupnom smislu raste za 0,9%. Ovi podaci pokazuju da se nakon snažnog oporavka tržište stabilizira, iako još nije doseglo pretpandemijske razine.

Primorsko - goranska županija, uz izuzetak 2020. godine, bilježi rast broja noćenja kroz cijelo promatrano razdoblje do 2024. godine, kada je zabilježen blagi pad. Najizraženiji rast broja noćenja ostvaren je u 2021. i 2022. godini, kada je županija zabilježila snažan oporavak turističke aktivnosti. U 2021. godini broj noćenja porastao je za 38,4% u odnosu na 2020., dok je u 2022. godini zabilježen dodatni rast od 19,5%, što potvrđuje brz oporavak nakon pandemijskog pada.

Ukupan broj noćenja u 2024. godini iznosio je 18,06 milijuna, što u odnosu na 2023. godinu predstavlja blagi pad od 1,5%. Unatoč oporavku, pretpandemijske razine još nisu u

potpunosti dosegnute, budući da je najveći broj noćenja u promatranom razdoblju ostvaren 2019. godine, kada je zabilježeno 19,12 milijuna noćenja.

U 2024. godini, udio ukupnih noćenja u Primorsko - goranskoj županiji u ukupnim noćenjima u Republici Hrvatskoj iznosi 17%.

3.5.5. Ukupni dolasci i noćenja turista prema subregijama i jedinicama lokalne samouprave u Primorsko - goranskoj županiji za 2024. godinu

U nastavku su prikazani podaci o kretanju broja dolazaka i noćenja turista u Primorsko - goranskoj županiji za 2024. godinu prema subregijama i jedinicama lokalne samouprave.

Subregija Opatijska rivijera obuhvaća Grad Opatiju, Općinu Lovran, Općinu Mošćenička Draga, naselje koje administrativno pripada Gradu Opatiji Ičići i Općinu Matulje, dok Riječko područje uključuje Grad Rijeku, Grad Kraljevicu, Općinu Kostrena, Grad Bakar, Grad Kastav, Općinu Čavle, Općinu Jelenje, Općinu Viškovo i Općinu Klana. Crikveničko - vinodolska rivijera obuhvaća Grad Crikvenicu, Grad Novi Vinodolski i Općinu Vinodol, a Otok Krk uključuje Općinu Omišalj, Općinu Malinska - Dubašnica, Grad Krk, Općinu Punat, Općinu Bašku, Općinu Vrbnik i Općinu Dobrinj. Subregija Cresko - lošinjski otoci obuhvaćaju Otok Cres i Otok Lošinj. Gorski kotar promatra se zasebno i nije uključen u analizu prema jedinicama lokalne samouprave.

Tablica 28. Kretanje broja dolazaka turista prema subregijama i JLS u Primorsko-goranskoj županiji za 2024. godinu

JLS / Subregija	2024.
OPATIJA	396.954
LOVRAN	98.577
MOŠĆENIČKA DRAGA	54.664
IČIĆI	53.642
MATULJI	18.885
OPATIJSKA RIVIJERA	622.722
RIJEKA	225.333
KRALJEVICA	48.356
KOSTRENA	18.327
BAKAR	4.106
KASTAV	10.076
ČAVLE	5.533
JELENJE	2.425

VIŠKOVO	4.825
OPĆINA KLANA	308
RIJEČKO PODRUČJE	319.289
CRIKVENICA	373.971
NOVI VINODOLSKI	141.574
VINODOL	14.087
CRIKVENIČKO - VINODOLSKA RIVIJERA	529.632
OMIŠALJ	181.030
MALINSKA - DUBAŠNICA	128.368
KRK	254.933
PUNAT	111.605
BAŠKA	176.887
VRBNIK	21.695
DOBRINJ	80.916
OTOK KRK	955.434
OTOK CRES	135.392
OTOK LOŠINJ	310.230
CRESKO - LOŠINJSKI OTOCI	445.622
RAB	189.558
LOPAR	93.982
OTOK RAB	283.540
GORSKI KOTAR	48.081
UKUPNO	3.204.320

Izvor: Izradio autor prema podacima Turističke zajednice Kvarnera - Statistika

U 2024. godini Primorsko - goranska županija zabilježila je ukupno 3.204.320 dolazaka turista, pri čemu je primjetna jasna prostorna koncentracija turizma. Najposjećenija područja su Otok Krk, Opatijska rivijera i Crikveničko - vinodolska rivijera. Otok Krk s ukupno 955,4 tisuće dolazaka predstavlja najznačajniju destinaciju, pri čemu je Grad Krk najposjećeniji s 254,9 tisuća dolazaka. Opatijska rivijera, zabilježila je ukupno 622,7 tisuća dolazaka, a Opatija prednjači kao glavno odredište s gotovo 397 tisuća dolazaka. Crikveničko - vinodolska rivijera ostvarila je 529,6 tisuća dolazaka, pri čemu je Crikvenica dominantna s 374 tisuće dolazaka. Cresko - Lošinjski otoci bilježe 445,6 tisuće dolazaka potvrđujući stabilnu atraktivnost ovih otoka. Riječko područje ukupno broji 319,3 tisuće dolazaka, pri čemu grad Rijeka čini većinu dolazaka s 225,3 tisuće, dok manja mjesta ostvaruju znatno manji promet, a zatim slijedi Otok Rab s 283,5 tisuća dolazaka. Najmanji broj dolazaka, njih 48,1 tisuća, zabilježen je u Gorskom kotaru, što ukazuje na nižu koncentraciju masovnog turizma.

Manja područja, poput Gorskog kotara i manjih općina te općina na otocima s minimalnim brojem dolazaka, bilježe znatno manji udio, što ukazuje na potencijal za razvoj

ruralnog, aktivnog i prirodnog turizma. Ukupno gledano, turizam u županiji koncentriran je u nekoliko ključnih destinacija, što omogućuje planiranje ciljanih investicija u infrastrukturu i promidžbu, ali istovremeno naglašava važnost diversifikacije turističke ponude i ravnomjernijeg valoriziranja manjih područja.

Tablica 29. Kretanje broja noćenja turista prema subregijama i JLS u Primorsko-goranskoj županiji za 2024. godinu

JLS / Subregija	2024.
OPATIJA	1.214.114
LOVRAN	374.914
MOŠĆENIČKA DRAGA	278.839
IČIĆI	206.031
MATULJI	106.647
OPATIJSKA RIVIJERA	2.180.545
RIJEKA	673.168
KRALJEVICA	209.655
KOSTRENA	82.164
BAKAR	29.321
KASTAV	50.361
ČAVLE	20.037
JELENJE	11.606
VIŠKOVO	41.430
OPĆINA KLANA	2.227
RIJEČKO PODRUČJE	1.119.969
CRIKVENICA	2.078.784
NOVI VINODOLSKI	786.537
VINODOL	117.780
CRIKVENIČKO - VINODOLSKA RIVIJERA	2.983.101
OMIŠALJ	1.054.065
MALINSKA - DUBAŠNICA	1.078.211
KRK	1.521.942
PUNAT	663.286
BAŠKA	1.032.306
VRBNIK	142.316
DOBRINJ	825.944
OTOK KRK	6.318.070
OTOK CRES	1.056.156
OTOK LOŠINJ	2.248.709
CRESKO - LOŠINJSKI OTOCI	3.304.865
RAB	1.325.879

LOPAR	693.106
OTOK RAB	2.018.985
GORSKI KOTAR	138.121
UKUPNO	18.063.656

Izvor: Izradio autor prema podacima Turističke zajednice Kvarnera - Statistika

U 2024. godini Primorsko - goranska županija zabilježila je ukupno 18.063.656 noćenja turista, pri čemu je jasno izražena prostorna koncentracija turizma. Najviše noćenja ostvareno je na području Otoka Krka, Cresko - Lošinjskih otoka te Crikveničko - vinodolske rivijere. Otok Krk ostvario je ukupno 6,32 milijuna noćenja, pri čemu je grad Krk najposjećeniji s 1,52 milijuna noćenja, a značajan broj bilježe i Malinska - Dubašnica (1,08 milijuna) i Baška (1,03 milijuna). Cresko - lošinjski otoci bilježe 3,30 milijuna noćenja od čega Otok Cres 1,06 milijuna, a otok Lošinj 2,25 milijuna noćenja. Crikveničko - vinodolska rivijera zabilježila je 2,98 milijuna noćenja, pri čemu je Crikvenica dominantna s 2,08 milijuna noćenja. Otok Rab bilježi 2,02 milijuna noćenja, što potvrđuje stabilnu atraktivnost ovih otoka. Opatijska rivijera ostvarila je 2,19 milijuna noćenja, pri čemu Opatija prednjači s 1,21 milijun noćenja. Riječko područje, ostvarilo je 1,12 milijuna noćenja, s tim da Rijeka čini većinu noćenja (673,2 tisuće noćenja), dok manja mjesta bilježe znatno manji promet. Najmanji broj noćenja zabilježen je u Gorskom kotaru 138,1 tisuću noćenja, što ukazuje na niži intenzitet masovnog turizma i potencijal za razvoj ruralnog i aktivnog turizma. Ovi podaci jasno pokazuju da se turistički promet u županiji koncentrira u nekoliko ključnih destinacija, s dominantnom ulogom otoka i primorskih rivijera.

3.5.6. Ukupni dolasci i noćenja turista prema vrsti turista u Primorsko - goranskoj županiji

U nastavku je prikazan pregled dolazaka i noćenja turista prema vrsti turista podijeljene na domaće i strane turiste na razini Primorsko - goranske županije za navedeno razdoblje.

Domaći turist jest svaka osoba s prebivalištem u Republici Hrvatskoj koja u nekome mjestu u županiji izvan mjesta svog prebivališta provede najmanje jednu noć u ugostiteljskome ili drugom objektu za smještaj turista.

Strani turist jest svaka osoba s prebivalištem izvan Republike Hrvatske koja privremeno boravi u županiji i provede najmanje jednu noć u ugostiteljskome ili drugom objektu za smještaj turista.

Tablica 30. Kretanje ukupnog broja dolazaka turista prema vrsti turista u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Domaći	322.072	330.588	357.371	372.697	397.406	306.156	423.011	447.089	468.863	515.589
Strani	2.238.625	2.372.600	2.571.310	2.671.511	2.711.224	1.145.692	1.926.421	2.594.001	2.724.313	2.688.731
UKUPNO	2.560.697	2.703.188	2.928.681	3.044.208	3.108.630	1.451.848	2.349.432	3.041.090	3.193.176	3.204.320

Izvor: Izradio autor prema podacima Turističke zajednice Kvarnera - Statistika

Dolasci domaćih turista u županiji bilježili su stabilan rast tijekom promatranog razdoblja, izuzev 2020. godine. U 2021. njihov se broj povećao za 38,2% u odnosu na prethodnu godinu, a 2022. za dodatnih 5,7%. Strani turisti također su do 2020. godine rasli po broju dolazaka te su ujedno bili glavni nositelji oporavka u 2021. i 2022., s povećanjem dolazaka od 68,1% u 2021. te 34,7% u 2022. godini. Najveći broj dolazaka domaćih turista bio je 2024. godine (515,6 tisuća), a stranih turista 2023. godine (2,72 milijuna).

U 2024. godini dolazi do promjene trenda, domaći turisti preuzimaju ulogu pokretača rasta, uz povećanje dolazaka od 10% u odnosu na 2023. sa 515,6 tisuća dolazaka. Istodobno, broj dolazaka stranih turista bilježi blagi pad od 1,3% i iznosi 2,69 milijuna. U strukturi ukupnih dolazaka domaći turisti sudjeluju s 16%, a strani s 84%.

Analiza podataka potvrđuje snažan oporavak turističkog sektora nakon 2020., uz kontinuirani rast domaćih i stranih dolazaka te postupno stabiliziranje i učvršćivanje turističke potražnje. Podaci također ukazuju na trajnu dominaciju stranog tržišta, uz sve izraženiju važnost domaćih posjetitelja u ukupnoj strukturi turizma.

Tablica 31. Kretanje ukupnog broja noćenja turista prema vrsti turista u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Domaći	2.443.548	2.657.418	2.873.163	2.827.483	2.970.154	2.374.108	2.466.971	2.379.509	2.460.845	2.520.315
Strani	13.127.148	14.269.916	15.673.238	16.093.304	16.145.244	8.598.997	12.723.246	15.765.907	15.886.197	15.543.341
UKUPNO	15.570.696	16.927.334	18.546.401	18.920.787	19.115.398	10.973.105	15.190.217	18.145.416	18.347.042	18.063.656

Izvor: Izradio autor prema podacima Turističke zajednice Kvarnera - Statistika

Noćenja domaćih turista u županiji u promatranom razdoblju bilježila su oscilacije tijekom promatranog razdoblja. Najveći broj noćenja zabilježen je 2019. godine s ostvarenih 2,97 milijuna noćenja. Usprkos padu u 2020. godini, domaće tržište pokazalo je oporavak. U 2021. broj noćenja porastao je za 3,9% u odnosu na prethodnu godinu, dok je 2024. godine zabilježen daljnji porast od 2,4% u odnosu na 2023. godinu te je zabilježeno 2,52 milijuna

noćenja. Time domaći turisti potvrđuju svoju ulogu sve značajnije komponente ukupne turističke potražnje.

Strani turisti ostvarili su snažan rast noćenja do 2019. te je iste godine zabilježen najveći broj noćenja u promatranom razdoblju s ostvarenih 16,15 milijuna noćenja. U 2020. godini uslijedio je nagli pad uzrokovan pandemijom. Već 2021. strani gosti postaju glavni nositelji oporavka, s povećanjem noćenja od 48%, a 2022. ponovno dosežu predpandemijske razine. U 2024. bilježi se blago smanjenje noćenja stranih turista od 2,2% sa zabilježenih 15,54 milijuna noćenja, što upućuje na stabiliziranje međunarodnog tržišta nakon razdoblja dinamičnog oporavka.

U strukturi ukupnih noćenja u 2024. godini strani turisti sudjeluju s 86%, dok domaći čine 14%, čime se potvrđuje trajna prevlast međunarodnog tržišta uz postupno jačanje domaćeg segmenta.

Analiza cjelokupnog niza potvrđuje izrazit rast turističkog sektora do 2019., snažan poremećaj 2020. te brz i kontinuiran oporavak u sljedećim godinama. Premda strani turisti ostaju ključni generator ukupnih noćenja, važnost domaćih posjetitelja postaje sve istaknutija, osobito u godinama stabilizacije kada upravo njihov segment pruža dodatnu ravnotežu ukupnoj potražnji.

3.5.7. Ukupni dolasci i noćenja turista prema vrsti smještaja u Primorsko - goranskoj županiji

U nastavku su prikazani podaci o dolascima i noćenjima turista prema vrsti smještaja na razini Primorsko - goranske županije za navedeno razdoblje koji obuhvaćaju komercijalni i nekomercijalni smještaj. Komercijalni smještaj obuhvaća objekte dostupne turistima uz naplatu, poput hotela, kampova, odmarališta i privatnog iznajmljenog smještaja kao što su objekti u domaćinstvu te ostali ugostiteljski objekti. Nekomercijalni smještaj obuhvaća boravak vlasnika, članova njihovih obitelji, ostale rodbine i prijatelja u kućama i stanovima za odmor te boravak turista u ostalim objektima u kojima se usluga smještaja ne naplaćuje, npr. kod stanovnika turističkoga grada / općine.

Tablica 32. Kretanje ukupnog broja dolazaka turista prema vrsti smještaja u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Komercijalni	2.460.981	2.584.485	2.802.233	2.920.424	2.984.560	1.333.504	2.234.277	2.931.331	3.086.365	3.102.674
Nekomercijalni	99.716	118.703	126.448	123.784	124.070	118.344	115.155	109.759	106.811	101.646
UKUPNO	2.560.697	2.703.188	2.928.681	3.044.208	3.108.630	1.451.848	2.349.432	3.041.090	3.193.176	3.204.320

Izvor: Izradio autor prema podacima Turističke zajednice Kvarnera - Statistika

U Primorsko - goranskoj županiji dolasci u komercijalne vrste smještaja kontinuirano rastu, izuzev 2020. godine, te 2024. dosežu 3,10 milijuna, što čini 97% ukupnog turističkog prometa. Dolasci u nekomercijalne vrste smještaja bilježe oscilacije te od 2020. godine pokazuju kontinuirani pad. U 2024. godini iznose 101,6 tisuća i obuhvaćaju 3% ukupnog prometa.

Dok su dolasci u komercijalne vrste smještaja tijekom pandemije COVID - 19 zabilježili snažan pad od 55,3%, u nekomercijalnom smještaju takav trend nije zabilježen, već je evidentirano tek blago smanjenje broja dolazaka od 4,6%. U 2024. u odnosu na 2023. godinu dolasci u komercijalni smještaj porasli su za 0,5%, dok je u nekomercijalnom segmentu zabilježen pad od 4,8%.

Najveći broj dolazaka u promatranom razdoblju u komercijalnom smještaju ostvaren je 2024. godine s 3,10 milijuna dolazaka, dok je u nekomercijalnom smještaju vrhunac zabilježen 2019. godine s 124,1 tisuća dolazaka.

Analiza dolazaka turista prema vrsti smještaja potvrđuje snažnu dominaciju komercijalnog smještaja u turizmu županije te naglašava njegovu ključnu ulogu u oporavku i stabilizaciji turističkog tržišta. Nekomercijalni smještaj zadržava manji udio, što upućuje na sve izraženiju profesionalizaciju turizma, pri čemu daljnji razvoj ovisi o kvaliteti i održivosti ponude.

Tablica 33. Kretanje ukupnog broja noćenja turista prema vrsti smještaja u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

Vrsta smještaja	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Komercijalni	13.149.734	13.906.006	15.020.982	15.411.497	15.465.588	7.955.296	12.558.206	15.601.001	15.702.439	15.522.886
Nekomercijalni	2.420.962	3.021.328	3.525.419	3.509.290	3.649.810	3.017.809	2.632.011	2.544.415	2.644.603	2.540.770
UKUPNO	15.570.696	16.927.334	18.546.401	18.920.787	19.115.398	10.973.105	15.190.217	18.145.416	18.347.042	18.063.656

Izvor: Izradio autor prema podacima Turističke zajednice Kvarnera - Statistika

U Primorsko - goranskoj županiji noćenja u komercijalnim vrstama smještaja kontinuirano rastu, izuzev 2020. godine te 2024. godine, kada je zabilježen blagi pad od 1,1%. Unatoč tome, u 2024. godini ostvareno je 15,52 milijuna noćenja, što čini 86% ukupnog turističkog prometa. Noćenja u nekomercijalnim vrstama smještaja bilježe oscilacije te od 2020. godine, uz izuzetak 2023. godine, postupno padaju. U 2024. godini ostvareno je 2,54 milijuna noćenja, što predstavlja 14% ukupnog broja noćenja.

Komercijalni smještaj u 2024. godini gotovo je udvostručio promet u odnosu na 2020. godinu, kada je ostvareno 7,96 milijuna noćenja, što predstavlja porast od 95,1%. U istom razdoblju nekomercijalni smještaj bilježi pad s 3,02 na 2,54 milijuna noćenja, odnosno smanjenje od 16%. Za razliku od komercijalnog segmenta, koji je tijekom pandemije COVID - 19 zabilježio snažan pad noćenja od 48,6%, nekomercijalni smještaj pretrpio je umjerenije smanjenje od 17,3%.

U odnosu na 2023. godinu komercijalni smještaj u 2024. bilježi blagi pad od 1,1%, dok nekomercijalni segment bilježi pad od 3,9%. Ovi trendovi potvrđuju snažnu dominaciju komercijalnog smještaja te postupno slabljenje uloge nekomercijalnog, što odražava daljnju profesionalizaciju i konsolidaciju turističke ponude županije.

Najveći broj noćenja u komercijalnom smještaju zabilježen je 2023. godine s 15,70 milijuna noćenja, dok je u nekomercijalnom smještaju najveći broj noćenja ostvaren 2019. godine s 3,65 milijuna noćenja.

3.5.8. Ukupni dolasci i noćenja turista prema tipu smještajnih objekata u Primorsko - goranskoj županiji

U nastavku su prikazani podaci o turističkom prometu, dolascima i noćenjima, razvrstani prema sljedećim tipovima smještajnih objekata: hotelima, kampovima, odmaralištima, objektima u domaćinstvu te nekomercijalnom smještaju. Kategorizacija je usklađena s metodologijom Turističke zajednice Kvarner. Analiza prema ovim skupinama

omogućuje detaljniji uvid u razvojne trendove pojedinih segmenata smještaja, njihove međusobne odnose te promjene u preferencijama gostiju tijekom promatranog razdoblja.

Skupina hoteli obuhvaća: hotele, aparthotele, hotele baština, integralne hotele, turistička naselja, turističke apartmane, pansioni i guesthouse objekte.

Skupina kampovi obuhvaća: kampove, kamp - odmorišta, kampirališta i organizirano kampiranje.

Skupina odmarališta obuhvaća: hostele, lovačke domove, odmarališta za djecu, planinarske domove, prenoćišta, gostionice, učeničke / studentske domove / akademije te objekte za robinzonski smještaj.

Skupina objekti u domaćinstvu obuhvaća: objekte u domaćinstvu, sobe za iznajmljivanje, apartmane, studio apartmane, kuće za odmor, objekte na OPG-u (seljačkom domaćinstvu), kampove u domaćinstvu te kampove na OPG-u (seljačkom domaćinstvu).

Skupina nekomercijalni smještaj obuhvaća: kuće za odmor (vikendice), stanove za odmor (vikendice), izvorne stare obiteljske kuće (vikendice) te kuće i stanove stanovnika općine ili grada.

Tablica 34. Kretanje ukupnog broja dolazaka turista prema tipu smještajnih objekata u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Hoteli	1.022.964	953.268	1.003.009	994.832	1.031.940	293.624	610.201	916.910	996.384	1.036.655
Kampovi	551.844	543.926	568.546	599.459	592.855	292.763	528.974	648.014	669.555	637.336
Odmarališta	24.239	99.801	105.910	110.021	108.139	30.839	59.530	98.264	101.725	99.021
Objekti u domaćinstvu	861.934	987.490	1.124.697	1.216.112	1.251.626	716.278	1.035.572	1.268.143	1.318.701	1.329.662
Nekomercijalni smještaj	99.716	118.703	126.448	123.784	124.070	118.344	115.155	109.759	106.811	101.646
UKUPNO	2.560.697	2.703.188	2.928.681	3.044.208	3.108.630	1.451.848	2.349.432	3.041.090	3.193.176	3.204.320

Izvor: Izradio autor prema podacima Turističke zajednice Kvarnera - Statistika

U Primorsko - goranskoj županiji dinamika turističkog prometa pokazuje da je nakon snažnog pada u 2020. godini uslijedio izražen oporavak broja dolazaka u gotovo svim vrstama smještaja. Najintenzivniji rast zabilježen je u razdoblju od 2021. do 2023. godine, dok se u 2024. godini rast ukupnog broja dolazaka nastavlja, ali usporenim tempom. Izuzetak predstavlja nekomercijalni smještaj, koji nakon pandemije bilježi kontinuirani pad.

Hoteli bilježe stabilan oporavak nakon 2020. godine te u 2024. ostvaruju rast od oko 4% u odnosu na prethodnu godinu, s ukupno 1,04 milijuna dolazaka. Time se broj dolazaka u hotelima približio, ali tek neznatno premašio razinu iz 2019. godine. Odmarališta također bilježe oporavak nakon pandemije, iako uz izraženije oscilacije. Posebno se ističe 2016. godina, kada je zabilježen iznimno snažan rast od 311,7% u odnosu na prethodnu godinu. Nakon razdoblja rasta od 2020. do 2023., u 2024. dolazi do blagog pada od 2,7%, na 99 tisuća dolazaka.

Dolasci u kampove pokazuju umjerene oscilacije kroz cijelo promatrano razdoblje. Nakon snažnog oporavka i rasta do 2023. godine, u 2024. zabilježen je pad od 4,8%, na 637,3 tisuće dolazaka, čime se kampovi vraćaju ispod razine iz 2023., ali ostaju iznad pret pandemijskih vrijednosti.

Objekti u domaćinstvu predstavljaju najdinamičniji i kvantitativno najznačajniji oblik smještaja. Oni bilježe kontinuirani rast od 2015. do 2019. godine, snažan pad u 2020., te potom stabilan oporavak koji se nastavlja sve do 2024. godine. U 2024. ostvareno je povećanje od 0,8% u odnosu na prethodnu godinu, uz ukupno 1,33 milijuna dolazaka.

Nekomercijalni smještaj pokazuje izražene oscilacije do 2019. godine, ali za razliku od ostalih oblika, nakon pandemije ne bilježi oporavak. Od 2020. nadalje broj dolazaka postupno opada te u 2024. iznosi 101,6 tisuća, što predstavlja pad od 4,8% u odnosu na 2023. godinu.

U 2024. godini najveći udio dolazaka ostvaren je u skupini objekata u domaćinstvu, s 1,33 milijuna dolazaka, što čini oko 41,5% ukupnog turističkog prometa županije. Ukupno gledano, turistički promet Primorsko-goranske županije pokazuje visoku razinu stabilnosti i potpuni oporavak nakon pandemije, uz istodobnu promjenu unutarnje strukture. Komercijalni oblici smještaja, osobito hoteli i objekti u domaćinstvu, zadržavaju ili povećavaju svoj značaj, dok kampovi i odmarališta nakon snažnog rasta do 2022./2023. ulaze u fazu stabilizacije, a nekomercijalni smještaj postupno gubi udio i dinamiku.

Tablica 35. Kretanje ukupnog broja noćenja turista prema tipu smještajnih objekata u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Hoteli	3.754.034	3.535.150	3.726.044	3.624.503	3.670.132	1.116.596	2.350.451	3.325.955	3.442.822	3.540.127
Kampovi	3.389.672	3.390.041	3.564.636	3.714.535	3.675.936	1.930.422	3.340.699	3.982.836	3.988.914	3.821.774
Odmarališta	169.613	365.679	387.241	395.061	387.972	107.632	224.757	341.195	364.906	347.345
Objekti u domaćinstvu	5.836.415	6.615.136	7.342.548	7.677.398	7.731.548	4.800.646	6.642.299	7.951.015	7.905.797	7.813.640
Nekomercijalni smještaj	2.420.962	3.021.328	3.525.419	3.509.290	3.649.810	3.017.809	2.632.011	2.544.415	2.644.603	2.540.770
UKUPNO	15.570.696	16.927.334	18.546.401	18.920.787	19.115.398	10.973.105	15.190.217	18.145.416	18.347.042	18.063.656

Izvor: Izradio autor prema podacima Turističke zajednice Kvarnera - Statistika

U Primorsko - goranskoj županiji dinamika noćenja pokazuje da je nakon snažnog pada u 2020. godini uslijedio snažan oporavak, koji je najintenzivniji do 2022. godine. Skupine hoteli i odmarališta predstavljaju glavne nositelje rasta, osobito nakon 2020. godine. Hoteli u 2024. godini bilježe porast od 2,8% u odnosu na prethodnu godinu, s ukupno 3,54 milijuna noćenja, te su jedina skupina koja je u toj godini ostvarila povećanje u odnosu na 2023. Odmarališta, s druge strane, bilježe pad od 4,8% i ostvaruju 347,3 tisuće noćenja, što je najmanji broj noćenja u promatranom razdoblju.

Kampovi bilježe oporavak nakon pandemijske 2020., uz kontinuirani rast do 2023., kada dosežu 3,99 milijuna noćenja. U 2024. dolazi do blagog smanjenja od 4,2%, na 3,82 milijuna noćenja. Objekti u domaćinstvu održavaju stabilan udio i relativno kontinuiran rast, unatoč manjim oscilacijama. U 2024. bilježe blagi pad od 1,2%, s ukupno 7,81 milijun noćenja, što je i dalje najviše među svim vrstama smještaja.

Nekomercijalni smještaj pokazuje izražene oscilacije kroz cijelo promatrano razdoblje. Nakon 2020. dolazi do postupnog smanjenja broja noćenja, a u 2024. zabilježeno je 2,54 milijuna noćenja, uz pad od 3,9% u odnosu na prethodnu godinu. Time ostaje jedina skupina u kojoj nije zabilježen značajniji postpandemijski oporavak.

U 2024. najveći udio noćenja ostvaren je u objektima u domaćinstvu (43,3% ukupnog broja noćenja). Ukupno gledano, županija pokazuje stabilnost turističkog prometa uz postpandemijski oporavak i promjenu unutarnje strukture noćenja. Hoteli postaju sve atraktivniji, kampovi i odmarališta bilježe blage padove, dok objekti u domaćinstvu i nekomercijalni smještaj zadržavaju dominantnu ulogu, potvrđujući postupni prijelaz prema profesionalnijim i strukturiranim oblicima smještaja.

3.5.9. Emitivna tržišta u Primorsko - goranskoj županiji - TOP 5

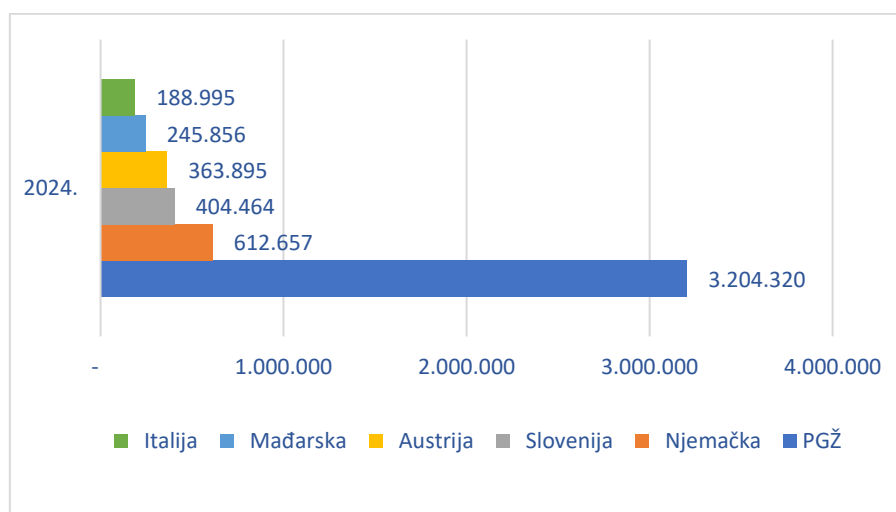
U nastavku su prikazani podaci za top 5 emitivnih tržišta po dolascima i noćenjima te njihovi udjeli u ukupnom broju dolazaka i noćenja u Primorsko - goranskoj županiji. Emitivna tržišta predstavljaju zemlje iz kojih u Hrvatsku dolazi najveći broj turista te time čine temeljnu skupinu tržišta s kojih destinacija privlači posjetitelje. Ona odražavaju međunarodni doseg destinacije, stabilnost potražnje i razinu prepoznatljivosti županije na globalnom turističkom tržištu. Za potrebe preglednosti podataka, za nazive tržišta korištene su sljedeće oznake: DE - Njemačka, SI - Slovenija, AT - Austrija, IT - Italija, CZ - Češka, HU - Mađarska i PL - Poljska.

Tablica 36. TOP 5 dolazaka prema emitivnim tržištima u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
1.	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE
	19,3%	19,8%	20,6%	20,9%	20,3%	25,2%	26,3%	23,2%	20,8%	19,1%
2.	SI	SI	SI	SI	SI	SI	SI	SI	SI	SI
	13,8%	13,4%	12,1%	12,0%	12,1%	16,8%	11,9%	12,1%	12,3%	12,6%
3.	AT	AT	AT	AT	AT	AT	AT	AT	AT	AT
	11,0%	11,7%	11,5%	11,5%	11,5%	6,2%	10,6%	11,8%	11,6%	11,4%
4.	IT	IT	IT	IT	IT	CZ	HU	IT	HU	HU
	10,0%	9,8%	9,1%	8,9%	8,7%	5,5%	5,4%	6,7%	7,1%	7,7%
5.	HU	HU	HU	HU	HU	PL	CZ	HU	IT	IT
	5,0%	5,0%	5,0%	5,0%	5,0%	5,0%	5,0%	6,0%	7,0%	6,0%

Izvor: Izradio autor prema podacima Turističke zajednice Kvarnera - Statistika

Grafikon 13. TOP 5 dolazaka prema emitivnim tržištima u Primorsko-goranskoj županiji za 2024.

Izvor: Izradio autor prema podacima Turističke zajednice Kvarnera - Statistika

Tijekom razdoblja od 2015. do 2024. Primorsko - goranska županija zadržava stabilnu strukturu stranih turista, pri čemu Njemačka i Slovenija kontinuirano zauzimaju vodeće pozicije po broju dolazaka. Njemačka je dominantno tržište u svim promatranim godinama, s udjelom od 19,1% do 26,3% ukupnih dolazaka stranih gostiju. Najviši udio ostvaren je 2021. (26,3%), dok je 2024. godine Njemačka i dalje zadržala visoku razinu s 19,1% udjela odnosno 612,7 tisuća dolazaka.

Slovenija je drugo ključno emitivno tržište, čiji se udio kretao između 11,9% i 16,8%. Najveći udio zabilježen je 2020. godine (16,8%), a 2024. Slovenija ostvaruje 404,5 tisuća dolazaka, što čini 12,6% ukupnih dolazaka stranih turista.

Austrija se stabilno nalazi na trećem mjestu te je 2024. ostvarila 363,9 tisuća dolazaka, odnosno udio od 11,4%. Četvrto i peto mjesto tijekom razdoblja povremeno se izmjenjuju između Italije, Mađarske, Češke i Poljske. Primjerice, 2020. Češka i Poljska preuzimaju veći udio u odnosu na Italiju i Mađarsku, 2021. Mađarska i Češka u odnosu na Poljsku i Italiju. U 2024. godini Mađarska zauzima četvrto mjesto s 245,9 tisuća dolazaka (7,7%), a Italija peto mjesto sa 189 tisuća dolazaka (6%).

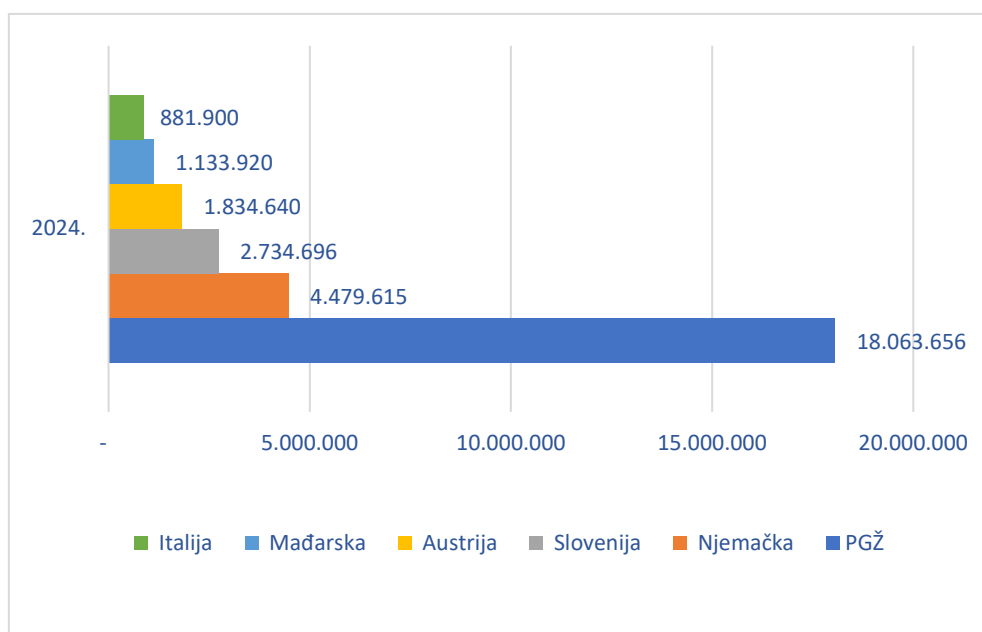
Promatrajući ukupnu strukturu, pet najznačajnijih emitivnih tržišta obuhvaća između 56% i 60% svih stranih dolazaka, što upućuje na koncentraciju turističke potražnje u nekoliko ključnih zemalja. Iako se udjeli unutar skupine povremeno mijenjaju, dominacija tradicionalnih tržišta, Njemačke, Slovenije i Austrije, ostaje izrazito stabilna. U 2024. godini top 5 emitivnih tržišta činilo je 56,7% ukupnih dolazaka stranih turista.

Tablica 37. TOP 5 noćenja prema emitivnim tržištima u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
1.	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE
	24,0%	24,2%	25,0%	25,3%	24,4%	27,5%	30,2%	29,0%	26,5%	24,8%
2.	SI	SI	SI	SI	SI	SI	SI	SI	SI	SI
	15,7%	15,6%	15,2%	15,3%	15,6%	20,6%	15,3%	14,2%	14,7%	15,1%
3.	AT	AT	AT	AT	AT	AT	AT	AT	AT	AT
	9,6%	9,8%	9,6%	9,5%	9,6%	5,2%	9,1%	10,2%	10,2%	10,2%
4.	IT	IT	IT	IT	IT	CZ	CZ	IT	HU	HU
	8,1%	7,9%	7,2%	7,0%	7,0%	4,5%	4,6%	5,5%	5,6%	6,3%
5.	CZ	HU	HU	HU	HU	PL	HU	HU	IT	IT
	4,3%	4,3%	4,4%	4,7%	4,8%	3,9%	4,2%	4,7%	5,4%	4,9%

Izvor: Izradio autor prema podacima Turističke zajednice Kvarnera - Statistika

Grafikon 14. TOP 5 noćenja prema emitivnim tržištima u Primorsko-goranskoj županiji za 2024.

Izvor: Izradio autor prema podacima Turističke zajednice Kvarnera - Statistika

Tijekom razdoblja od 2015. do 2024. Primorsko - goranska županija i u noćenjima stranih turista zadržava stabilnu strukturu emitivnih tržišta, pri čemu Njemačka i Slovenija kontinuirano zauzimaju vodeće pozicije po ostvarenom broju noćenja.

Njemačka je dominantno tržište u svim promatranim godinama, s udjelom od 24% do 30,2% ukupnih noćenja stranih gostiju. Najviši udio zabilježen je 2021. (30,2%), dok 2024. Njemačka i dalje ostvaruje visoku razinu s 24,8% udjela, odnosno 4,48 milijuna noćenja.

Slovenija je drugo ključno emitivno tržište, čiji se udio kroz razdoblje kreće između 14,2% i 20,6%. Najveći udio postignut je 2020. godine (20,6%), a u 2024. slovenski gosti ostvaruju 2,73 milijuna noćenja, što čini 15,1% ukupnih stranih noćenja.

Austrija stabilno zauzima treće mjesto te je 2024. ostvarila 1,83 milijuna noćenja, odnosno udio od 10,2%.

Četvrto i peto mjesto tijekom godina povremeno se izmjenjuju između Italije, Mađarske, Češke i Poljske. Primjerice, 2020. Češka i Poljska zauzimaju jače pozicije u odnosu na Italiju i Mađarsku, 2021. Češka i Mađarska u odnosu na Italiju i Poljsku. U 2024. Mađarska ostvaruje četvrto mjesto s 1,1 milijun noćenja (6,3%), a Italija peto sa 881,9 tisuća noćenja (4,9%).

Ukupno gledano, pet najznačajnijih emitivnih tržišta sudjeluju sa 61% do 64% u ukupnim noćenjima stranih turista, što potvrđuje koncentraciju potražnje u nekoliko ključnih zemalja. Iako se međusobni odnosi povremeno mijenjaju, vodeća uloga tradicionalnih tržišta

Njemačke, Slovenije i Austrije ostaje izrazito stabilna. U 2024. godini top 5 emitivnih tržišta činilo je 61,3% svih noćenja stranih turista.

3.5.10. Prosječan boravak turista

Prosječan boravak turista jedan je od ključnih pokazatelja turističke aktivnosti jer odražava duljinu zadržavanja posjetitelja u destinaciji te ukazuje na njezinu privlačnost, strukturu ponude i sezonalnost. Pokazatelj se izračunava kao omjer ukupnog broja noćenja i ukupnog broja dolazaka turista, čime se dobiva prosječan broj noćenja po dolasku.

U nastavku je prikazan prosječan boravak domaćih i stranih turista u razdoblju od 2015. do 2024. godine, za Primorsko - goransku županiju. Analiza omogućuje usporedbu među razinama te uvid u promjene ponašanja turista kroz vrijeme, osobito u kontekstu postpandemijskog oporavka i prilagodbe tržišta.

Tablica 38. Prosječan boravak turista u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Ukupno	6,1	6,3	6,3	6,2	6,1	7,6	6,5	6,0	5,7	5,6
Domaći	7,6	8,0	8,0	7,6	7,5	7,8	5,8	5,3	5,2	4,9
Strani	5,9	6,0	6,1	6,0	6,0	7,5	6,6	6,1	5,8	5,8

Izvor: Izradio autor prema podacima Turističke zajednice Kvarnera - Statistika

U Primorsko - goranskoj županiji prosječan boravak turista u promatranom razdoblju kretao se od 5,6 do 7,6 dana, pri čemu je najveći prosjek zabilježen 2020. godine 7,6 dana, a najmanji 2024. godine 5,6 dana. Podaci ukazuju na postupno smanjenje broja dana boravka, osobito nakon pandemijske 2020. godine.

Kod domaćih turista prosječan boravak iznosio je od 4,9 do 8,0 dana. Najduži boravak zabilježen je 2016. i 2017. godine 8,0 dana, dok je najmanji prosjek ostvaren 2024. godine s 4,9 dana. Trend ukazuje na vidljivo i kontinuirano skraćivanje boravaka domaćih gostiju, koji sve češće biraju kraće, ali češće odmore, često vezane uz vikende ili blagdane. Takav obrazac može se povezati s većom dostupnošću kraćih putovanja i promjenama u načinu života i ekonomskim uvjetima.

Strani turisti pokazali su nešto stabilniji trend, pri čemu se prosječan boravak kretao od 5,8 do 7,5 dana. Najveći prosjek zabilježen je 2020. godine 7,5 dana, a najmanji 2023. i 2024. godine 5,8 dana. Unatoč smanjenju, strani turisti i dalje borave dulje od domaćih, čime potvrđuju svoju važnost u ostvarivanju većeg turističkog volumena i prihoda.

Sveukupno, smanjenje prosječnog boravka, osobito među domaćim gostima, odražava suvremene trendove kraćih i dinamičnijih putovanja. Prosječna duljina boravka turista u županiji pokazuje trend postupnog smanjenja osobito nakon pandemijske 2020. godine, naglašavajući potrebu za prilagodbom turističke ponude kraćim, ali sadržajnijim boravcima.

3.5.11. Nautički turizam

U nastavku su prikazani podaci o broju luka nautičkog turizma, broju plovila na stalnom vezu i u tranzitu te o ostvarenom prihodu od nautičkog turizma. Podaci su preuzeti iz statističkog izvješća Turizam - pregled po županijama Državnog zavoda za statistiku.

Nautički turizam igra ključnu ulogu u razvoju obalnih regija, jer privlači posjetitelje koji troše na smještaj, restorane i lokalne atrakcije. Osim ekonomske koristi, potiče očuvanje pomorskog okoliša i kulturne baštine, jer destinacije koje nude kvalitetan nautički doživljaj često ulažu u održivo upravljanje obalom i marinama. Također, razvijeni nautički turizam povećava međunarodnu prepoznatljivost regija i doprinosi stvaranju novih radnih mjesta u ugostiteljstvu, transportu i servisima vezanim uz brodove.

3.5.11.1. Broj luka namijenjenih nautičkom turizmu

Luka nautičkog turizma jest turistički objekt koji u poslovnome, prostornome, građevinskome i funkcionalnom smislu čini cjelinu ili u sklopu šire prostorne cjeline ima izdvojeni dio i potrebne uvjete za potrebe nautičkog turizma i turista nautičara.

Tablica 39. Broj luka namijenjenih nautičkom turizmu u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
RH	121	139	140	142	167	185	206	220	224	226
PGŽ	27	26	26	25	33	35	34	37	37	37

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Statističko izvješće - Turizam - Pregled po županijama

Na razini Republike Hrvatske vidljivo je da se broj luka namijenjenih nautičkom turizmu kontinuirano povećava. U promatranom razdoblju od 2015. do 2024. godine njihov se broj gotovo udvostručio, s 121 luke u 2015. na 226 luka u 2024. godini.

U Primorsko - goranskoj županiji broj luka namijenjenih nautičkom turizmu pokazuje stabilan trend uz manje oscilacije. Od 2015. do 2024. godine njihov se broj kretao između 25 i 37, pri čemu je najveća vrijednost zabilježena u 2022., 2023. i 2024. godini, kada je evidentirano 37 luka. Najveći godišnji rast ostvaren je 2019., kada je broj luka porastao za 32%, dosegnuvši 33 luke. U 2024. godini, s 37 luka, udio županije u ukupnom broju luka u Hrvatskoj iznosio je 16,4%.

Promatrano razdoblje pokazuje da je, unatoč manjim godišnjim varijacijama, Primorsko - goranska županija uspjela održati stabilnu i kvalitetnu lučku infrastrukturu, što pridonosi njezinoj atraktivnosti kao nautičke destinacije. Posebno se ističe razdoblje nakon 2019. godine, kada je broj luka porastao s 33 na 37, čime je potvrđena orijentacija županije na jačanje nautičkog turizma i modernizaciju lučkih kapaciteta.

Tablica 40. Rang lista županija prema broju luka namijenjenim nautičkom turizmu za 2024. godinu

Rang	Županija	2024.
1.	Zadarska županija	58
1.	Šibensko - kninska županija	58
2.	Primorsko-goranska županija	37
3.	Splitsko-dalmatinska županija	36
4.	Istarska županija	21
5.	Dubrovačko - neretvanska županija	16
UKUPNO		226

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Statističko izvješće - Turizam - Pregled po županijama

U 2024. godini, među šest hrvatskih županija koje imaju luke namijenjene nautičkom turizmu, Primorsko - goranska županija sa 37 luka zauzima drugo mjesto po broju luka, odmah iza Zadarske i Šibensko - kninske županije, koje dijele prvo mjesto. To pokazuje da Primorsko - goranska županija i dalje ima značajan potencijal i razvijenu lučku infrastrukturu, čime potvrđuje svoju važnu ulogu u nautičkom turizmu Hrvatske.

3.5.11.2. Broj plovila na stalnom vezu i u tranzitu u lukama nautičkog turizma za Primorsko - goransku županiju za razdoblje 2015. - 2024.

Boravak u luci nautičkog turizma dijeli se na stalni i tranzitni, ovisno o tome je li za upotrebu veza u moru ili mjesta na kopnu unaprijed zaključen ugovor. Ako jest, riječ je o stalnom boravku, a ako nije, riječ je o tranzitnome (privremenome, dnevnome) boravku.

Tablica 41. Broj plovila na stalnom vezu i u tranzitu u lukama nautičkog turizma za Primorsko - goransku županiju, razdoblje 2015. - 2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Stalni vez	2.848	2.561	2.648	2.776	3.040	3.108	3.181	3.651	3.482	3.313
U tranzitu	20.774	22.417	21.138	20.369	22.326	19.308	22.481	25.895	26.077	23.539

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Statističko izvješće - Turizam - Pregled po županijama

U Primorsko - goranskoj županiji broj plovila na stalnom vezu u lukama nautičkog turizma pokazuje stabilan trend s manjim oscilacijama tijekom promatranog razdoblja. Rast broja plovila nakon 2017. godine, s vrhuncem u 2022., odražava povećanu potražnju te usmjerenost prema modernizaciji i unapređenju kapaciteta luka nautičkog turizma.

Najmanji broj plovila u stalnom vezu zabilježen je 2016. godine, kada ih je bilo 2.561, dok je najveći broj ostvaren 2022. godine s ukupno 3.651 plovilom. Nakon toga bilježi se blagi pad, pa je u 2024. godini broj plovila smanjen za 4,9% u odnosu na prethodnu godinu te iznosi 3.313. Unatoč tim promjenama, broj vezanih plovila u Primorsko - goranskoj županiji u ostaje stabilan, što potvrđuje kontinuiranu ekonomsku važnost nautičkog turizma za županiju.

Broj plovila u tranzitu kroz luke nautičkog turizma u Primorsko - goranskoj županiji tijekom promatranog razdoblja pokazuje izraženije oscilacije. Najmanji broj zabilježen je 2020. godine, kada je kroz luke prošlo 19.308 plovila, što odražava utjecaj pandemije COVID - 19 na tranzitni promet. Najveći broj ostvaren je 2023. godine s 26.077 plovila.

Promatrano razdoblje potvrđuje da Primorsko - goranska županija ostaje važna destinacija za tranzitna plovila, uz oporavak nakon 2020. godine. U 2024. bilježi se pad od 9,7% u odnosu na prethodnu godinu, pa broj tranzitnih plovila iznosi 23.539.

Tablica 42. Rang lista županija prema broju plovila na stalnom vezu u lukama nautičkog turizma za 2024. godinu

Rang	Županija	2024.
1.	Šibensko-kninska županija	3.932
2.	Primorsko - goranska županija	3.313
3.	Istarska županija	3.281
4.	Zadarska županija	3.219
5.	Splitsko - dalmatinska županija	2.469
6.	Dubrovačko - neretvanska županija	631
UKUPNO		16.845

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Statističko izvješće - Turizam - Pregled po županijama

Tablica 43. Rang lista županija prema broju plovila u tranzitu u lukama nautičkog turizma za 2024. godinu

Rang	Županija	2024.
1.	Splitsko - dalmatinska županija	55.914
2.	Šibensko - kninska županija	53.594
3.	Zadarska županija	46.273
4.	Primorsko - goranska županija	23.539
5.	Dubrovačko - neretvanska županija	17.911
6.	Istarska županija	17.401
UKUPNO		214.632

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Statističko izvješće - Turizam - Pregled po županijama

U 2024. godini s 3.313 plovila, Primorsko - goranska županija se po broju plovila na stalnom vezu nalazi na drugom mjestu među šest županija s lukama nautičkog turizma, odmah

iza Šibensko - kninske županije. To pokazuje da Primorsko - goranska županija ima razvijenu infrastrukturu za dugoročne vezove i značajnu potražnju za stalnim boravkom plovila.

S druge strane, po broju plovila u tranzitu, Primorsko - goranska županija je na četvrtom mjestu sa 23.539 plovila, iza županija s intenzivnijim prolaznim prometom poput Splitsko - dalmatinske, Šibensko - kninske, Zadarske županije. To ukazuje da, iako Primorsko - goranska privlači značajan broj stalnih vezova, prolazni promet plovila kroz njezine luke nije toliko izražen, što može djelomično objasniti i relativno niži prihod od nautičkog turizma u odnosu na županije s manjim brojem luka, ali većim tranzitnim prometom.

3.5.11.3. Prihodi od nautičkog turizma za Republiku Hrvatsku i Primorsko - goransku županiju za razdoblje 2015. - 2024.

Pod prihodom se iskazuju samo oni prihodi (isključujući PDV) koje ostvaruje luka nautičkog turizma i drugi objekti za pružanje usluga veza i smještaja plovnih objekata (iznajmljivanjem vezova te ostalim uslugama koje sama obavlja, npr. servisne usluge, usluge iznajmljivanja plovila, prodaja robe i ugostiteljske usluge).

Tablica 44. Ostvareni prihodi od nautičkog turizma za Republiku Hrvatsku i Primorsko-goransku županiju, razdoblje 2015.-2024., tis. eura

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
RH	99.995	102.056	110.692	113.684	121.905	107.750	125.547	143.581	160.924	180.475
PGŽ	14.703	13.469	13.961	14.318	16.334	15.903	17.471	18.751	20.383	23.067

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Statističko izvješće - Turizam - Pregled po županijama

U Republici Hrvatskoj ostvareni prihodi od nautičkog turizma bilježe kontinuirani rast tijekom promatranog razdoblja, izuzev 2020. godine. U 2024. godini prihodi su iznosili 180,5 milijuna eura, što predstavlja rast od 12,1% u odnosu na prethodnu godinu.

U Primorsko - goranskoj županiji prihodi od nautičkog turizma nakon 2016. godine pokazuju stabilan i postupan rast, uz iznimku 2020. godine kada je zabilježen pad od 2,6%, što je relativno blago smanjenje s obzirom na globalne okolnosti pandemije. Od 2015. do 2024. godine ostvareni prihodi porasli su s 14,70 milijuna eura na 23,07 milijuna eura, čime je potvrđena rastuća ekonomska važnost nautičkog sektora u županiji. U 2024. godini prihodi su dodatno porasli za 13,2% u odnosu na prethodnu godinu, a udio Primorsko - goranske županije u ukupnim prihodima od nautičkog turizma u Republici Hrvatskoj iznosio je 13%.

Promatrano razdoblje upućuje na to da je rast prihoda u velikoj mjeri povezan s povećanjem broja luka, porastom broja plovila na stalnom vezu te intenzivnijim tranzitnim prometom. Posebno se ističe razdoblje nakon 2019. godine, kada prihodi bilježe stabilan uzlazni trend, prateći modernizaciju lučke infrastrukture i sve veću atraktivnost Primorsko - goranske županije kao nautičke destinacije.

Sveukupno, ostvareni prihodi potvrđuju da nautički turizam predstavlja doprinos lokalnoj ekonomiji te stabilan izvor prihoda, s jasnim potencijalom daljnjeg rasta u skladu s razvojem infrastrukture i rastućom potražnjom za nautičkim uslugama.

Tablica 45. Rang lista županija prema ostvarenim prihodima nautičkog turizma za 2024. godinu

Rang	Županija	2024.
1.	Šibensko - kninska županija	45.034
2.	Splitsko - dalmatinska županija	43.303
3.	Zadarska županija	35.586
4.	Istarska županija	23.441
5.	Primorsko - goranska županija	23.067
6.	Dubrovačko - neretvanska županija	10.043
UKUPNO		180.475

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Statističko izvješće - Turizam - Pregled po županijama

Po ostvarenom prihodu od nautičkog turizma u 2024. godini, Primorsko - goranska županija nalazi se na 5. mjestu među šest hrvatskih županija s lukama za nautički turizam, s ostvarenih 23,07 milijuna eura prihoda. Iako Primorsko - goranska županija ima relativno veliki broj luka (drugo mjesto po broju luka), njezin udio u ukupnim prihodima nije proporcionalno visok. Vjerojatni razlog tome, iako Primorsko - goranska privlači značajan broj stalnih vezova, a kako je prethodno navedeno, je manji broj plovila u tranzitu, jer prihodi značajnije ovise o intenzitetu prolaznog prometa i duljini boravka plovila.

Zaključno, Primorsko - goranska županija se ističe kao važna destinacija za stalne korisnike nautičkog turizma, dok bi povećanje tranzitnog prometa moglo dodatno povećati ekonomski učinak sektora u županiji.

3.5.12. Financijski pokazatelji

U nastavku su prikazani podaci za Primorsko - goransku županiju za razdoblje 2015. - 2024. o broju poslovnih subjekata, broju zaposlenih i ostvarenim prihodima prema NKD 2007. u tri glavne djelatnosti oznake: 55 - smještaj, 56 - djelatnosti pripreme i usluživanja hrane i pića, te 79 - putničke agencije, organizatori putovanja (turoperatori) i ostale rezervacijske usluge te djelatnosti povezane s njima (u nastavku putničke agencije - 79). Za potrebe analize korišteni su podaci FINA-e za poduzetnike za potrebe statistike.

Ova klasifikacija omogućuje detaljan uvid u strukturu prihoda turističkog sektora, praćenje njihovog rasta i stabilizacije tijekom promatranog razdoblja te identifikaciju djelatnosti koje najviše doprinose ukupnom financijskom učinku.

3.5.12.1. Ukupan broj poslovnih subjekata prema tri osnovne turističke djelatnosti

U nastavku je prikazan broj poslovnih subjekata u turističkim djelatnostima razvrstan prema glavnim djelatnostima prema NKD 2007. Analiza obuhvaća djelatnosti 55 - smještaj, 56 - priprema i usluživanje hrane i pića te 79 - putničke agencije, organizatori putovanja i srodne rezervacijske usluge (u daljnjem tekstu označeno kao putničke agencije - 79).

Tablica 46. Ukupan broj poslovnih subjekata, razdoblje 2015.-2024. godine prema tri osnovne turističke djelatnosti

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
55	269	294	324	355	364	393	411	426	436	436
56	637	670	800	915	947	936	977	993	1.010	1.010
79	225	225	222	239	234	235	229	213	214	214
UKUPNO	1.131	1.189	1.346	1.509	1.545	1.564	1.617	1.632	1.660	1.660

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e info.biz, Poduzetnici, Sumarni - Statistika, FINA

U razdoblju od 2015. do 2024. broj poslovnih subjekata u tri turističke djelatnosti u Primorsko - goranskoj županiji porastao je s 1.131 na 1.660, što predstavlja ukupno povećanje od 46,8%. Najveći doprinos tom rastu dolazi iz djelatnosti smještaja (NKD 55), gdje se broj subjekata povećao s 269 na 436, odnosno za 62,1%, te iz djelatnosti pripreme i usluživanja hrane i pića (NKD 56), koja je zabilježila rast sa 637 na 1.010 subjekata, odnosno 58,6%.

Nasuprot tome, djelatnost putničkih agencija i ostalih rezervacijskih usluga (NKD 79) pokazuje oscilacije u razdoblju do 2019. godine i kratkog oporavka u 2020. Broj subjekata dugoročno se smanjio, s padom broja subjekata s 225 u 2015. na 214 u 2024., što predstavlja smanjenje od 4,9%, upućujući na strukturne promjene unutar turističkog sektora.

Ukupni rast bio je najintenzivniji u razdoblju do 2019. godine, nastavio se i tijekom pandemijskih godina, dok je nakon 2022. vidljivo usporavanje i stabilizacija broja poslovnih subjekata.

U 2024. godini, kao posljednjoj promatranoj godini, u odnosu na 2023. nije došlo do promjene u broju poslovnih subjekata ni u jednoj od promatranih djelatnosti. Broj subjekata u smještaju (NKD 55) ostao je na 436, u ugostiteljstvu (NKD 56) na 1.010, a u djelatnosti putničkih agencija (NKD 79) na 214, što znači da je stopa rasta u svim djelatnostima iznosila 0%. Posljedično, i ukupan broj poslovnih subjekata ostao je nepromijenjen na razini od 1.660. Ova stagnacija u 2024. godini potvrđuje da se turistički sektor Primorsko - goranske županije nalazi u fazi zrelosti, u kojoj se daljnji razvoj sve manje temelji na kvantitativnom širenju broja subjekata, a sve više na konsolidaciji, produktivnosti i podizanju kvalitete ponude.

3.5.12.2. Ukupan broj zaposlenih u turističkim djelatnostima

U nastavku je prikazan broj zaposlenih u turističkim djelatnostima razvrstan prema glavnim djelatnostima prema NKD 2007. Analiza obuhvaća djelatnosti 55 - smještaj, 56 - priprema i usluživanje hrane i pića te 79 - putničke agencije, organizatori putovanja i srodne rezervacijske usluge (u daljnjem tekstu označeno kao putničke agencije - 79).

Tablica 47. Ukupan broj zaposlenih, razdoblje 2015.-2024. godine prema tri osnovne turističke djelatnosti

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
55	4.168	4.240	4.398	4.034	4.609	3.506	4.099	4.731	5.071	5.352
56	2.864	3.102	3.494	3.727	3.773	3.277	3.463	3.529	3.898	4.370
79	595	576	578	604	673	558	503	512	540	621
UKUPNO	7.627	7.918	8.470	8.365	9.055	7.341	8.065	8.772	9.509	10.343

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e info.biz, Poduzetnici, Sumarni - Statistika, FINA

U razdoblju od 2015. do 2024. ukupan broj zaposlenih u tri turističke djelatnosti u Primorsko - goranskoj županiji pokazuje izražen rast, uz oscilacije povezane s pandemijskim

razdobljem. Ukupan broj zaposlenih povećao se sa 7.627 u 2015. na 10.343 u 2024. godini, što predstavlja rast od 35,6%. Nakon kontinuiranog rasta do 2019. godine, u 2020. godini dolazi do snažnog pada zaposlenosti, kada se broj zaposlenih smanjuje na 7.341, odnosno za 18,9% u odnosu na 2019., nakon čega slijedi postupni oporavak i ubrzani rast do kraja promatranog razdoblja.

Najveći apsolutni i relativni rast zaposlenosti zabilježen je u djelatnosti pripreme i usluživanja hrane i pića (NKD 56), u kojoj se broj zaposlenih povećao s 2.864 u 2015. na 4.370 u 2024., što predstavlja rast od 52,6%. Djelatnost smještaja (NKD 55) također bilježi značajan porast, s 4.168 na 5.352 zaposlenih, odnosno 28,4%. Djelatnost putničkih agencija i ostalih rezervacijskih usluga (NKD 79) pokazuje oscilacije tijekom cijelog razdoblja. Nakon rasta do 2019. godine i pada u pandemijskoj godini, zaposlenost se postupno oporavlja te u 2024. broji 621 zaposlena, u odnosu na 595 u 2015., što predstavlja umjeren dugoročni rast od 4,4%.

U 2024. godini, u odnosu na 2023., zabilježen je snažan porast ukupnog broja zaposlenih s 9.509 na 10.343, odnosno za 834 zaposlenih ili 8,8%. Rast je prisutan u sve tri djelatnosti, ali s različitim intenzitetom. U djelatnosti smještaja (NKD 55) broj zaposlenih povećao se s 5.071 na 5.352, odnosno za 281 zaposlenog (5,5%). U ugostiteljstvu (NKD 56) rast je izraženiji, s 3.898 na 4.370 zaposlenih, što predstavlja povećanje od 472 zaposlenih ili 12,1%. Djelatnost putničkih agencija (NKD 79) također bilježi oporavak, s porastom broja zaposlenih s 540 na 621, odnosno 15,0%.

Istodobni snažan rast zaposlenosti u 2024. godini, uz stagnaciju broja poslovnih subjekata, upućuje na jačanje postojećih poduzeća, povećanje obujma poslovanja i rast potražnje za radnom snagom, što sugerira daljnju konsolidaciju i unutarnje restrukturiranje turističkog sektora Primorsko-goranske županije.

3.5.12.3. Ukupni prihodi od turizma

U nastavku su prikazani ukupni prihodi od turizma za Primorsko - goransku županiju, razvrstani prema djelatnostima 55 - smještaj, 56 - priprema i usluživanje hrane i pića te 79 - putničke agencije, organizatori putovanja i srodne rezervacijske usluge (u daljnjem tekstu označeno kao putničke agencije - 79).

Tablica 48. Ukupni prihodi od turizma, razdoblje 2015.-2024. godine prema tri osnovne turističke djelatnosti, u tisućama EUR

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
55	238.501	239.329	268.427	264.714	277.907	148.537	300.324	435.630	477.631	514.816
56	97.490	111.633	123.288	134.899	140.178	108.395	154.577	197.485	236.505	272.994
79	95.585	99.212	119.506	139.068	145.948	35.585	64.901	123.713	157.376	142.225
UKUPNO	431.576	450.174	511.222	538.681	564.032	292.517	519.802	756.828	871.511	930.035

U razdoblju od 2015. do 2024. prihodi u tri turističke djelatnosti u Primorsko - goranskoj županiji pokazuju snažan dugoročni rast, uz izuzetak u pandemijskoj 2020. godini te vrlo snažan oporavak u godinama koje slijede. Ukupni prihodi povećali su se s 431,6 milijuna eura u 2015. na 930 milijuna eura u 2024., što predstavlja rast od 115,5% u promatranom razdoblju.

U predpandemijskom razdoblju od 2015. do 2019. godine zabilježen je stabilan i kontinuiran rast ukupnih prihoda, koji su porasli s 431,6 milijuna na 564 milijuna eura, odnosno za 30,7% te je rast bio prisutan u svim djelatnostima, ali s različitom dinamikom.

Pandemijska 2020. godina donosi snažan i nagli pad prihoda u svim promatranim djelatnostima. Ukupni prihodi smanjuju se na 292,5 milijuna eura, što predstavlja pad od 48,1% u odnosu na 2019. godinu. Najizraženiji relativni pad bilježi djelatnost putničkih agencija, čiji se prihodi smanjuju na svega 35,6 milijuna eura, dok su prihodi smještaja i ugostiteljstva također značajno pogođeni, ali u nešto manjoj mjeri. Ovakav pad jasno odražava učinke ograničenja putovanja i poremećaja turističke potražnje.

Nakon 2020. godine slijedi izrazito snažan oporavak, koji se očituje premašivanjem pretpandemijskih razina. Takva dinamika upućuje na kombinaciju povećane potražnje, rasta cijena te promjene strukture turističke potrošnje.

U 2024. godini, kao posljednjoj promatranoj godini, ukupni prihodi rastu na 930 milijuna eura, što predstavlja povećanje od 6,7% u odnosu na 2023. godinu. Rast prihoda ostvaren je u djelatnostima smještaja i ugostiteljstva, dok putničke agencije bilježe pad prihoda. Prihodi u smještaju (55) povećali su se s 477,6 milijuna na 514,8 milijuna eura što je povećanje od 7,8%, dok su prihodi u ugostiteljstvu (56) porasli s 236,5 milijuna na 273 milijuna eura, odnosno za 15,4%, čime ugostiteljstvo postaje najdinamičnija djelatnost u završnoj godini razdoblja. Nasuprot tome, prihodi putničkih agencija smanjuju se s 157,4 milijuna na 142,2 milijuna eura što je pad za 9,7%.

Struktura prihoda u 2024. godini dodatno potvrđuje pomak prema djelatnostima vezanim uz izravnu potrošnju turista, pri čemu smještaj i ugostiteljstvo zajedno čine dominantan dio ukupnih prihoda, dok se uloga klasičnih posredničkih djelatnosti postupno smanjuje. Ovakva kretanja upućuju na dugoročne strukturne promjene unutar turističkog sektora Primorsko - goranske županije, obilježene jačanjem operativnih djelatnosti, promjenama poslovnih modela i većom orijentacijom na neposrednu potrošnju na destinaciji.

3.6. Poljoprivreda

Poljoprivreda i s njom povezane prerađivačke djelatnosti predstavljaju važan, iako strukturno raznolik segment gospodarstva Primorsko-goranske županije, s posebnim značajem za ruralni razvoj, očuvanje prostora te prehrambenu sigurnost. U cilju cjelovitog sagledavanja poslovanja poduzetnika u ovom sektoru, u ovom poglavlju razmatraju se institucionalni i financijski pokazatelji poljoprivredno-prehrambenog sektora, uz korištenje više komplementarnih izvora podataka.

Analiza se temelji na administrativnim podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, preuzetima iz Upisnika poljoprivrednika, koji omogućuju uvid u broj, strukturu i tipove poljoprivrednih gospodarstava na području Primorsko-goranske županije. Ovi podaci daju temeljni okvir za razumijevanje proizvodne baze poljoprivrede, uključujući obiteljska poljoprivredna gospodarstva, trgovačka društva, obrte i druge pravne oblike koji sudjeluju u poljoprivrednoj proizvodnji.

Uz strukturne pokazatelje, analiza se nadopunjuje financijskim podacima Financijske agencije (FINA) o poslovanju poduzetnika, čime se omogućuje uvid u ekonomske rezultate, zaposlenost, prihode i profitabilnost poljoprivredno-prehrambenog sektora. Financijska analiza obuhvaća poduzetnike registrirane za obavljanje djelatnosti prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD) i to:

- 01 – Biljna i stočarska proizvodnja, lovstvo i uslužne djelatnosti povezane s njima,
- 10 – Proizvodnja prehrambenih proizvoda,
- 11 – Proizvodnja pića.

Povezivanjem podataka iz Upisnika poljoprivrednika i financijskih izvještaja FINA-e omogućeno je sveobuhvatno sagledavanje poljoprivrede kao gospodarske djelatnosti – od proizvodne i organizacijske strukture do tržišnih i financijskih učinaka. Takav pristup omogućuje realniju procjenu snage, ograničenja i razvojnih potencijala poljoprivredno-prehrambenog sektora u Primorsko-goranskoj županiji te predstavlja podlogu za daljnje analize i oblikovanje ciljanih razvojnih mjera.

Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2024. godine pokazuje relativnu stabilnost, uz umjerene oscilacije i značajne strukturne promjene prema tipu gospodarstva. Ukupni broj gospodarstava kretao se od 3.774 u 2015. godini do 4.096 u 2024. godini, što predstavlja blagi neto porast od oko 8,5%, ali bez izraženog dugoročnog uzlaznog ili silaznog trenda.

Najznačajnije promjene zabilježene su kod obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (OPG-ova), koja su tradicionalno najzastupljeniji oblik. Njihov broj je od 2015. do 2019. godine bio relativno stabilan, s blagim rastom do 3.768 u 2019. godini, no nakon toga slijedi izražen i kontinuiran pad. Do 2024. godine broj OPG-ova smanjen je na 2.249, što predstavlja pad od

gotovo 38% u odnosu na 2019. godinu. Ovakvo kretanje može se povezati s demografskim starenjem nositelja gospodarstava, administrativnim usklađivanjima registara, prestankom aktivnosti manjih ili neaktivnih gospodarstava te prelaskom dijela OPG-ova u druge pravne oblike ili status samoopisnih gospodarstava.

Istodobno, snažan rast bilježe samoopisna poljoprivredna gospodarstva, koja se u statistikama pojavljuju od 2019. godine. Njihov broj raste s 45 u 2019. godini na 1.630 u 2024. godini, čime postaju drugi najzastupljeniji tip gospodarstva. Ovaj trend upućuje na rast malih, pretežito nekomercijalnih proizvođača, što se može povezati s promjenama u zakonodavnom okviru, redefiniranjem statusa gospodarstava, ali i s povećanim interesom kućanstava za vlastitu proizvodnju hrane, osobito nakon pandemije COVID-19.

Broj poljoprivrednih gospodarstava registriranih kao obrti tijekom cijelog razdoblja ostaje stabilan, krećući se između 58 i 67, bez izraženih trendova rasta ili pada. Slično vrijedi i za zadruge, čiji se broj postupno povećao s 14 u 2015. godini na 17 u 2024. godini, što upućuje na blagi, ali stabilan interes za udruživanje u poljoprivredi.

Trgovačka društva pokazuju najjasniji pozitivan trend među tržišno orijentiranim oblicima. Njihov broj kontinuirano raste s 80 u 2015. godini na 130 u 2024. godini, što ukazuje na postupnu profesionalizaciju i komercijalizaciju dijela poljoprivredne proizvodnje, osobito u segmentima koji zahtijevaju veća ulaganja, organiziraniju proizvodnju i tržišnu orijentaciju. Broj drugih pravnih osoba ostaje zanemariv i stabilan kroz cijelo razdoblje.

Podaci upućuju na to da se u Primorsko-goranskoj županiji ne mijenja bitno ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava, ali se značajno mijenja njihova struktura. Vidljiv je pad broja klasičnih OPG-ova i istodoban snažan rast samoopisnih gospodarstava, uz postupno jačanje tržišno orijentiranih oblika poput trgovačkih društava i zadruga. Takva kretanja odražavaju demografske izazove, institucionalne promjene i polarizaciju poljoprivrede između malih, nekomercijalnih proizvođača i manjeg broja profesionalnih, tržišno usmjerenih subjekata, što predstavlja važan kontekst za oblikovanje budućih mjera poljoprivredne i ruralne politike u županiji.

U Upisniku poljoprivrednika 31. prosinca 2024. godine u Primorsko-goranskoj županiji evidentirano je ukupno 4.096 gospodarskih subjekata u poljoprivredi (poljoprivrednih gospodarstava), što čini 2,5% od ukupnog broja upisanih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj. Po broju ukupno upisanih poljoprivrednih gospodarstava i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava Primorsko-goranska županija je na predposljednjem mjestu među hrvatskim županijama, iza Međimurske županije s 4.070 gospodarskih subjekata.

U strukturi upisanih poljoprivrednika u Primorsko-goranskoj županiji 55% su obiteljska poljoprivredna gospodarstva, 39,8% samoopisna poljoprivredna gospodarstva, 3,2% trgovačka društva registrirana za obavljanje poljoprivredne djelatnosti, 1,5% poljoprivredni obrti, 0,4% poljoprivredne zadruge i 0,2% druge pravne osobe (Tablica 49.).

Tablica 49. Broj poljoprivrednih gospodarstava u Primorsko-goranskoj županiji prema tipu, na dan 31.12.

Tip poljoprivrednog gospodarstva	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo	3609	3519	3497	3654	3768	3532	3083	2584	2.270	2.249
Samoopkrbno poljoprivredno gospodarstvo	0	0	0	0	45	322	815	1325	1.623	1.630
Obrt	63	60	59	58	58	61	62	67	65	63
Zadruga	14	14	13	13	14	15	17	17	17	17
Trgovačko društvo	80	95	97	110	117	124	133	133	127	130
Druge pravne osobe	8	8	7	7	8	8	8	8	8	7
Ukupno	3.774	3.696	3.673	3.842	4.010	4.062	4.118	4.134	4.110	4.096

Izvor: Izradio autor prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Upisnik poljoprivrednika

U jedinicama lokalne samouprave (gradovi i općine) Primorsko-goranske županije najveći broj poljoprivrednih gospodarstava upisan je u Upisnik poljoprivrednika na području grada Rijeke (619), zatim grada Raba (419), grada Malog Lošinja (344) i grada Cresa (243), dok je najmanji broj upisan na području općine Brod Moravice (19) (Tablica 50.).

Tablica 50. Broj poljoprivrednih gospodarstava u jedinicama lokalne samouprave Primorsko-goranske županije prema tipu, na dan 31.12.2024.

Mikroregija	Naziv općine	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo	Obrt	Samoopkrbno poljoprivredno gospodarstvo	Trgovačko društvo	Zadruga	Druge pravne osobe	Ukupno	Udjel (%)
Gorski kotar	FUŽINE	28	2	19	5	1	0	55	1,34%
	LOKVE	14	1	6	1	1	0	23	0,56%
	MRKOPALJ	31	2	32	1	1	0	67	1,64%
	RAVNA GORA	36	4	24	7	0	1	72	1,76%
	BROD MORAVICE	10	0	8	0	1	0	19	0,46%
	SKRAD	16	0	13	2	0	0	31	0,76%
	VRBOVSKO	121	1	117	2	0	1	242	5,91%
	ČABAR	89	0	70	2	1	0	162	3,96%
	DELNICE	51	1	36	5	0	0	93	2,27%
	UKUPNO	396	11	325	25	5	2	764	18,67%
Otoci	KRK	135	8	88	6	1	1	239	5,84%
	MALI LOŠINJ	181	5	142	14	2	0	344	8,41%
	MALINSKA-DUBAŠNICA	54	3	27	1	0	0	85	2,08%
	PUNAT	61	2	27	4	0	1	95	2,32%
	RAB	267	4	144	3	0	1	419	10,24%
	VRBNIK	90	3	74	7	2	0	176	4,30%
	CRES	168	2	63	7	2	1	243	5,94%
	LOPAR	29	0	16	0	0	0	45	1,10%
	DOBRINJ	24	0	22	1	0	0	47	1,15%
	BAŠKA	41	1	16	1	0	0	59	1,44%
	UKUPNO	1.050	28	619	44	7	4	1.752	42,82%
Priobalje	JELENJE	43	1	19	0	0	0	63	1,54%
	KASTAV	54	2	34	1	0	0	91	2,22%
	KLANA	23	0	11	0	0	0	34	0,83%
	KRALJEVICA	10	4	8	0	0	0	22	0,54%
	LOVRAN	13	0	10	1	0	0	24	0,59%
	MATULJI	66	3	44	2	1	0	116	2,83%

	MOŠĆENIČKA DRAGA	14	0	12	0	0	0	26	0,64%
	NOVI VINODOLSKI	57	1	17	2	1	0	78	1,91%
	OMIŠALJ	15	1	20	1	0	0	37	0,90%
	OPATIJA	60	3	52	10	0	0	125	3,05%
	RIJEKA	266	5	311	36	0	1	619	15,13%
	BAKAR	29	0	26	4	2	0	61	1,49%
	VINODOLSKA OPĆINA	29	0	22	0	1	0	52	1,27%
	VIŠKOVO	52	1	56	1	0	0	110	2,69%
	CRIKVENICA	31	0	27	0	0	0	58	1,42%
	KOSTRENA	12	0	7	3	0	0	22	0,54%
	ČAVLE	25	3	10	0	0	0	38	0,93%
	UKUPNO	799	24	686	61	5	1	1576	38,51%

Izvor: Izradio autor prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Upisnik poljoprivrednika

U nastavku se analiziraju podaci o poslovanju poduzetnika u poljoprivredno-prehrambenom sektoru Primorsko-goranske županije, pri čemu su obuhvaćene sljedeće djelatnosti prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD): 01 – Biljna i stočarska proizvodnja, lovstvo i uslužne djelatnosti povezane s njima, 10 – Proizvodnja prehrambenih proizvoda te 11 – Proizvodnja pića. Navedene djelatnosti analizirane su jer čine cjelinu poljoprivredno-prehrambenog lanca vrijednosti, od primarne poljoprivredne proizvodnje do prerade i finalnih proizvoda s većom dodanom vrijednošću, što omogućuje cjelovit uvid u strukturu, dinamiku i razvojne izazove poduzetništva u ovom dijelu gospodarstva Primorsko-goranske županije.

U razdoblju od 2015. do 2024. godine u djelatnosti biljne i stočarske proizvodnje (NKD 01) u Primorsko-goranskoj županiji vidljiv je postupan rast broja poduzetnika, s 74 u 2015. godini na 111 u 2024. godini, uz vrhunac od 118 poduzetnika u 2022. godini. Takvo kretanje upućuje na jačanje interesa za formalno poduzetničko djelovanje u primarnoj poljoprivredi, osobito u razdoblju nakon 2018. godine, što se može povezati s dostupnošću mjera ruralnog razvoja, potporama mladim poljoprivrednicima i većim interesom za lokalnu proizvodnju hrane. Broj zaposlenih, mjeren na bazi sati rada, pokazuje oscilacije, s izraženim rastom u 2020. godini (209 zaposlenih), a zatim kontinuiranim padom do 150 zaposlenih u 2024. godini. Takav trend upućuje na strukturne izazove sektora, uključujući sezonalnost rada, nedostatak radne snage te sve veću orijentaciju prema manjim, obiteljskim gospodarstvima s ograničenim brojem zaposlenih. Ukupni prihodi u djelatnosti 01 bilježe dugoročan rast, s 8,7 milijuna eura u 2015. godini na 12,5 milijuna eura u 2024. godini, uz privremeni pad u 2023. godini. Rast prihoda može se povezati s povećanjem cijena poljoprivrednih proizvoda, inflacijskim pritiscima, ali i rastom tržišne vrijednosti domaće hrane, dok pad u 2023. godini odražava nepovoljne klimatske uvjete i rast troškova inputa. Udio PGŽ-a u prihodima RH u ovoj djelatnosti dugoročno ostaje nizak i stabilan (oko 0,3–0,4%), što potvrđuje ograničeni proizvodni kapacitet županije u primarnoj poljoprivredi u nacionalnom kontekstu. Pozitivan trend vidljiv je i kod prosječne mjesečne neto plaće u djelatnosti, koja je porasla s 529 eura u 2015. godini na 893 eura u 2024. godini, što odražava rast produktivnosti, ali i opći rast plaća u gospodarstvu.

U djelatnosti proizvodnje prehrambenih proizvoda (NKD 10) broj poduzetnika u PGŽ-u pokazuje umjeren, ali stabilan rast, s 100 poduzetnika u 2015. godini na 114 u 2024. godini. Istodobno, broj zaposlenih bilježi kontinuirani pad, s 1.475 zaposlenih u 2015. godini na 1.044 u 2024. godini, što upućuje na tehnološku modernizaciju, automatizaciju proizvodnih procesa i racionalizaciju poslovanja. Ukupni prihodi u ovoj djelatnosti u PGŽ-u nakon pada u razdoblju 2019.–2021. ponovno snažno rastu te u 2024. godini dosežu 89,8 milijuna eura, što predstavlja najvišu razinu u promatranom razdoblju. Oporavak prihoda može se povezati s rastom domaće i turističke potražnje, jačanjem lokalnih prehrambenih brendova te većom integracijom s ugostiteljskim i turističkim sektorom. Udio PGŽ-a u ukupnim prihodima RH u djelatnosti 10 postupno se smanjuje s 1,5–1,8% na oko 1,2%, što ukazuje na sporiji rast u odnosu na nacionalni prosjek, ali i na strukturna ograničenja vezana uz veličinu tržišta i proizvodne

kapacitete. Prosječna neto plaća u sektoru porasla je s 507 eura u 2015. godini na 877 eura u 2024. godini, prateći rast produktivnosti i tržišne konkurencije za radnu snagu.

Proizvodnja pića (NKD 11) u Primorsko-goranskoj županiji predstavlja manju, ali visoko specijaliziranu djelatnost, s brojem poduzetnika koji se povećao s 16 u 2015. godini na 25 u 2024. godini. Broj zaposlenih pritom pokazuje izražene oscilacije, što upućuje na visoku osjetljivost sektora na tržišne uvjete, sezonalnost i poslovanje pojedinih većih proizvođača. Ukupni prihodi u ovoj djelatnosti snažno osciliraju: nakon rasta do 2019. godine, slijedi značajan pad u razdoblju pandemije, potom izrazit skok u 2023. godini (12,8 milijuna eura) te ponovno smanjenje na 7,1 milijun eura u 2024. godini. Ovakva volatilnost ukazuje na velik utjecaj pojedinačnih poslovnih odluka, izvozne orijentacije i promjena u potrošačkim navikama. Udio PGŽ-a u prihodima RH u proizvodnji pića dugoročno se kreće oko 0,5–1,0%, što potvrđuje ograničenu, ali prepoznatljivu ulogu županije u ovom segmentu. Istodobno, prosječna mjesečna neto plaća bilježi snažan rast i u 2024. godini doseže 1.174 eura, što je znatno iznad razine u djelatnostima 01 i 10, odražavajući veću dodanu vrijednost i specijaliziranost sektora.

Tablica 51. Podaci o poslovanju poduzetnika u poljoprivredno-prehrambenom sektoru Primorsko-goranske županije, za razdoblje 2015.-2024. godine

PGŽ 01 Biljna i stočarska proizvodnja, lovstvo i uslužne djelatnosti povezane s njima										
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj	74	76	84	99	103	111	110	118	116	111
Zaposleni na bazi sati rada	166	168	165	166	167	209	193	197	155	150
UKUPNI PRIHODI EUR	8.715.988	7.916.257	8.332.626	9.823.152	10.174.062	10.353.912	11.557.359	12.752.957	11.274.212	12.467.196
Prosječna mj. neto plaća EUR	529	532	563	580	603	629	673	732	762	893
RH 01 Biljna i stočarska proizvodnja, lovstvo i uslužne djelatnosti povezane s njima										
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj	2.545	2.695	2.799	3.003	2.991	3.062	3.176	3.263	3.181	3.137
Zaposleni na bazi sati rada	16.672	14.733	14.404	16.830	17.786	18.250	18.327	18.052	18.148	18.240
UKUPNI PRIHODI EUR	2.030.663.547	1.808.519.776	1.909.608.640	2.315.697.786	2.505.177.851	2.711.100.623	3.115.369.710	3.673.675.395	3.616.928.591	3.714.302.173
Prosječna mj. neto plaća EUR	552	540	585	643	636	669	707	786	871	991
PGŽ 10 Proizvodnja prehrambenih proizvoda										
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj	100	107	109	116	104	105	110	110	111	114
Zaposleni na bazi sati rada	1.475	1.527	1.540	1.474	1.356	1.207	1.150	1.067	995	1.044
UKUPNI PRIHODI EUR	67.945.935	68.509.074	72.704.787	71.679.118	65.419.543	62.849.518	62.830.228	71.260.877	81.479.238	89.756.132
Prosječna mj. neto plaća EUR	507	505	527	554	574	598	616	697	770	877
RH 10 Proizvodnja prehrambenih proizvoda										
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj	1.721	1.819	1.891	2.040	2.023	2.066	2.134	2.188	2.158	2.156
Zaposleni na bazi sati rada	43.588	40.847	41.740	45.894	45.704	44.585	44.484	45.490	45.430	46.954
UKUPNI PRIHODI EUR	4.421.760.013	3.839.066.491	4.042.140.054	4.721.450.007	4.837.572.385	4.769.800.104	5.238.347.489	6.524.828.455	7.081.502.002	7.536.705.830
Prosječna mj. neto plaća EUR	583	594	628	665	700	724	753	824	937	1.075
PGŽ 11 Proizvodnja pića										
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj	16	20	21	22	22	23	26	27	24	25
Zaposleni na bazi sati rada	58	73	95	120	154	91	60	64	56	63
UKUPNI PRIHODI EUR	6.621.484	6.530.150	6.717.331	8.273.941	9.732.599	5.568.843	4.626.164	5.441.257	12.754.275	7.131.089
Prosječna mj. neto plaća EUR	630	567	668	711	737	868	641	678	814	1.174

RH 11 Proizvodnja pića										
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj	340	376	401	443	448	469	494	516	525	538
Zaposleni na bazi sati rada	5.355	3.883	4.016	5.290	5.086	5.205	5.246	5.431	5.663	5.851
UKUPNI PRIHODI EUR	849.227.333	627.116.566	685.627.245	849.982.018	800.655.775	697.655.456	862.514.300	1.058.649.221	1.242.031.607	1.350.973.343
Prosječna mj. neto plaća EUR	920	964	986	1.005	1.021	978	1.084	1.227	1.312	1.443

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e info.biz, Poduzetnici, Sumarni - Statistika, FINA

Promatrane djelatnosti – biljna i stočarska proizvodnja, proizvodnja prehrambenih proizvoda i proizvodnja pića – u razdoblju 2015.–2024. godine pokazuju različite razvojne putanje, ali zajedno potvrđuju postupno jačanje poljoprivredno-prehrambenog lanca u Primorsko-goranskoj županiji. Dok je primarna poljoprivreda obilježena ograničenim kapacitetima i niskim nacionalnim udjelom, preradbene djelatnosti ostvaruju veće prihode, višu razinu plaća i veću otpornost na tržišne poremećaje. Podaci Financijske agencije (FINA) ukazuju da daljnji razvoj sektora zahtijeva jače povezivanje primarne proizvodnje s preradom, ulaganja u tehnologiju i brendiranje te mjere usmjerene na povećanje produktivnosti i dodane vrijednosti u lokalnom poljoprivredno-prehrambenom gospodarstvu.

Podaci za razdoblje 2015.–2024. godine pokazuju da je u djelatnosti biljne i stočarske proizvodnje zabilježen postupan rast broja poduzetnika, uz istodobno smanjenje zaposlenosti na bazi sati rada u posljednjim godinama. Takva kretanja upućuju na racionalizaciju poslovanja, jačanje manjih i obiteljskih subjekata te izraženu sezonalnost rada. Ukupni prihodi bilježe umjeren, ali kontinuiran rast, što se može povezati s rastom cijena poljoprivrednih proizvoda, inflacijskim učincima i korištenjem potpora iz fondova Europske unije. Unatoč pozitivnim trendovima, udio ovih djelatnosti u ukupnim prihodima na nacionalnoj razini ostaje nizak, što potvrđuje strukturna ograničenja konkurentnosti primarne poljoprivrede u županiji.

U djelatnosti proizvodnje prehrambenih proizvoda vidljiv je stabilan rast broja poduzetnika te izražen oporavak prihoda nakon pandemijskog razdoblja, osobito u 2023. i 2024. godini. Rast prihoda povezan je s oporavkom turističke potražnje, razvojem lokalnih i regionalnih lanaca opskrbe, povećanim interesom za domaće i autohtone proizvode te ulaganjima u modernizaciju proizvodnih procesa. Ova djelatnost ostvaruje veći udio u ukupnim prihodima na nacionalnoj razini u odnosu na primarnu poljoprivredu, čime se potvrđuje njezina važnost u jačanju dodane vrijednosti sektora.

Proizvodnja pića pokazuje izraženiju volatilnost prihoda i zaposlenosti, što je posljedica snažne povezanosti s turističkim kretanjima, sezonalnosti potražnje i utjecaja poslovanja manjeg broja većih poduzetnika. Unatoč oscilacijama, u ovoj djelatnosti bilježi se kontinuiran rast prosječnih neto plaća, što upućuje na veću razinu specijalizacije, tehnološke zahtjevnosti i dodane vrijednosti rada.

Usporedba s kretanjima na razini Republike Hrvatske pokazuje da je udio Primorsko-goranske županije u promatranim poljoprivredno-prehrambenim djelatnostima relativno skroman, ali stabilan. Najveći razvojni potencijal vidljiv je u segmentima prerade hrane i pića, dok primarna poljoprivreda ostaje ograničena prirodnim i strukturnim čimbenicima. Ukupno gledano, podaci upućuju na potrebu daljnjeg jačanja povezanosti primarne proizvodnje i prerade, razvoja lokalnih lanaca vrijednosti te usmjeravanja potpornih mjera prema povećanju konkurentnosti i dugoročne održivosti poljoprivredno-prehrambenog sektora u Primorsko-goranskoj županiji.

3.7. Obrada drva i proizvodnja namještaja

Obrada drva i proizvodnja namještaja imaju važnu ulogu u gospodarstvu Republike Hrvatske, pri čemu se njihov značaj očituje u širokoj prostornoj rasprostranjenosti na cijelom državnom teritoriju i snažnoj povezanosti s konceptom ruralnog razvoja. Ove djelatnosti, osim ekonomskog doprinosa, imaju izražen lokalni i regionalni značaj, osobito u manjim sredinama gdje često predstavljaju jedan od ključnih, a nerijetko i jedini izvor zapošljavanja te doprinose zadržavanju stanovništva.

Istodobno, riječ je o sektorima s važnom društvenom funkcijom i značajnim potencijalom za razvoj zelenog i kružnog gospodarstva. Korištenjem obnovljivih sirovina, visokom mogućnošću recikliranja i relativno niskim ekološkim otiskom, prerada drva i proizvodnja namještaja doprinose energetskej održivosti i usklađivanju gospodarskog razvoja s ciljevima zaštite okoliša.

Poglavlje pruža sažet i analitički utemeljen uvid u dugoročne trendove i aktualne izazove drveno-prerađivačkog sektora i proizvodnje namještaja u Primorsko-goranskoj županiji, kao podlogu za daljnje oblikovanje razvojnih i potpornih mjera.

U nastavku se razmatraju financijski i strukturni pokazatelji poslovanja poduzetnika u djelatnostima obrade drva i proizvodnje proizvoda od drva i pluta, osim namještaja (NKD 16) te proizvodnje namještaja (NKD 31) na području Primorsko-goranske županije. Ove djelatnosti čine važan dio prerađivačke industrije županije, oslanjaju se na lokalne resurse i tradiciju obrtničke i industrijske proizvodnje te imaju značajnu ulogu u zapošljavanju i stvaranju dodane vrijednosti.

Tablica 52. Nacionalna klasifikacija prerade drva i proizvodnje namještaja

Područje djelatnosti	Odjeljak	Skupina	Razred	Naziv
C				PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA
	16			Obrada drva i proizvodnja proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja proizvoda od slame i pletarskih materijala
		16.1		Piljenje i blanjanje drva; obrada i dorada drva
			16.11	Piljenje i blanjanje drva
			16.12	Obrada i dorada drva
		16.2		Proizvodnja proizvoda od drva, pluta, slame i pletarskih materijala
			16.21	Proizvodnja furnira i ostalih ploča od drva
			16.22	Proizvodnja sastavljenog parketa
			16.23	Proizvodnja ostale građevne stolarije i elemenata

16.24	Proizvodnja ambalaže od drva
16.25	Proizvodnja vrata i prozora od drva
16.26	Proizvodnja krutih goriva iz biljne biomase
16.27	Dorada proizvoda od drva
16.28	Proizvodnja ostalih proizvoda od drva, proizvoda od pluta, slame i pletarskih materijala

Izvor: Odluka o nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2025. - NKD 2025. (NN 47/2024)

Tablica 53. Klasifikacija proizvodnje namještaja

Područje djelatnosti	Odjeljak	Skupina	Razred	Naziv
C				PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA
	31	Proizvodnja namještaja		
		31.0	Proizvodnja namještaja	
			31.00	Proizvodnja namještaja

Izvor: Odluka o nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2025. - NKD 2025. (NN 47/2024)

Analiza poslovanja poduzetnika u djelatnostima obrade drva i proizvodnje proizvoda od drva i pluta, osim namještaja (NKD 16) te proizvodnje namještaja (NKD 31) obuhvaća razdoblje od 2015. do 2024. godine i temelji se na podacima Financijske agencije (FINA), pri čemu se promatraju kretanja broja poduzetnika, zaposlenosti, ukupnih prihoda i prosječnih neto plaća, kao i usporedni položaj županije u odnosu na nacionalnu razinu.

U razdoblju od 2015. do 2024. godine djelatnosti prerade drva i proizvoda od drva i pluta (NKD 16) te proizvodnje namještaja (NKD 31) u Primorsko-goranskoj županiji prolaze kroz izražene strukturne i cikličke promjene koje odražavaju šire trendove u poduzetništvu, industriji i tržištu rada.

Broj poduzetnika u djelatnosti Prerada drva i proizvoda od drva i pluta (NKD 16) u PGŽ-u kretao se s 76 u 2015. godini na 91 poduzetnika u 2024. godini, što upućuje na blagi, ali dugoročno stabilan rast poduzetničke baze. Tijekom cijelog razdoblja udio PGŽ-a u ukupnom broju poduzetnika RH zadržava se na relativno stabilnoj razini od oko 6,9% u 2024., što potvrđuje da županija ima značajnu ulogu u nacionalnom sektoru prerade drva.

Istodobno, broj zaposlenih na bazi sati rada pokazuje silazni trend – s 1.459 zaposlenih u 2015. na 981 zaposlenog u 2024. godini, što predstavlja pad od oko 33%. Udio zaposlenih PGŽ-a u RH u 2024. godini iznosi 5,7%, znatno manje nego u 2015. (10,6%). Ovakvo kretanje upućuje na racionalizaciju poslovanja, tehnološko unapređenje proizvodnih procesa, automatizaciju te kronični nedostatak kvalificirane radne snage, ali i na činjenicu da se dio rasta proizvodnje ostvaruje bez proporcionalnog rasta zaposlenosti.

Financijski pokazatelji pokazuju snažne oscilacije, ali i dugoročni rast. Ukupni prihodi u PGŽ-u porasli su sa 101,6 milijuna eura u 2015. na 119,8 milijuna eura u 2024. godini, unatoč snažnom padu u pandemijskoj 2020. godini (81,7 milijuna eura). Vrhunac prihoda ostvaren je 2022. godine (130,8 milijuna eura), što je bilo povezano s rastom cijena drvnih proizvoda, povećanom potražnjom u građevinarstvu te snažnijom izvoznom aktivnošću. U 2024. godini udio PGŽ-a u ukupnim prihodima RH iznosi 6,2%, što je niže nego 2015. (11,7%), ali i dalje potvrđuje relevantnu poziciju županije u sektoru.

Posebno je izražen rast prosječne mjesečne neto plaće, koja se povećala s 471 euro u 2015. na 988 eura u 2024. godini, gotovo dvostruko. Time se plaće u PGŽ-u u 2024. godini gotovo izjednačuju s nacionalnim prosjekom (992 eura). Rast plaća rezultat je kombinacije inflacijskih pritisaka, rasta produktivnosti, ali i potrebe poduzetnika da zadrže radnike u uvjetima nedostatka radne snage.

U djelatnosti proizvodnje namještaja (NKD 31) broj poduzetnika u PGŽ-u povećao se s 37 u 2015. na 59 u 2024. godini, što upućuje na rast broja manjih i specijaliziranih proizvođača. Udio PGŽ-a u ukupnom broju poduzetnika RH u 2024. godini iznosi 5,3%, što je blago povećanje u odnosu na ranije godine.

Međutim, zaposlenost bilježi kontinuirani pad – s 907 zaposlenih u 2015. na svega 514 u 2024. godini, dok se udio zaposlenih PGŽ-a u RH smanjio na 5,4%. Ovaj trend upućuje na smanjenje prosječne veličine poduzetnika, veći udio obrtničke i male serijske proizvodnje te pritisak uvozne konkurencije, osobito iz zemalja s nižim troškovima proizvodnje.

Ukupni prihodi u PGŽ-u dugoročno se smanjuju – s 33,3 milijuna eura u 2015. na 24,6 milijuna eura u 2024. godini. Udio PGŽ-a u prihodima RH u ovoj djelatnosti u 2024. godini iznosi 3,0%, što potvrđuje slabljenje relativne pozicije županije u nacionalnoj proizvodnji namještaja. Pad prihoda povezan je s rastom troškova materijala i energije, ograničenim investicijama te slabijom cjenovnom konkurentnošću domaćih proizvođača.

S druge strane, prosječna neto plaća bilježi snažan rast – s 543 eura u 2015. na 917 eura u 2024. godini, što odražava pritiske tržišta rada, nedostatak kvalificiranih stolara i dizajnera te potrebu zadržavanja radnika unatoč slabijim prihodovnim pokazateljima.

Tablica 54. Podaci o poslovanju poduzetnika u sektoru obrade drva i proizvodnje namještaja Primorsko-goranske županije, za razdoblje 2015.-2024. godine

PGŽ 16 Obrada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja proizvoda od slame i pletarskih materijala										
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj	76	74	79	82	84	82	82	92	91	91
Zaposleni na bazi sati rada	1.459	1.140	1.041	1.160	1.165	1.114	972	983	972	981
UKUPNI PRIHODI EUR	101.582.489	83.919.060	88.914.645	90.703.440	97.261.427	81.719.677	89.255.174	130.810.353	127.970.618	119.847.834
Prosječna mj. neto plaća EUR	471	556	639	643	670	665	691	790	873	988
RH 16 Obrada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja proizvoda od slame i pletarskih materijala										
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj	1.032	1.089	1.125	1.167	1.195	1.220	1.249	1.342	1.306	1.314
Zaposleni na bazi sati rada	13.798	14.795	15.806	16.507	16.558	16.858	17.007	18.008	17.635	17.063
UKUPNI PRIHODI EUR	870.754.405	944.385.968	1.081.898.887	1.203.904.022	1.199.922.479	1.233.484.985	1.569.171.092	2.103.704.097	1.956.987.053	1.932.072.208
Prosječna mj. neto plaća EUR	472	498	540	578	623	640	699	770	868	992
PGŽ 31 Proizvodnja namještaja										
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj	37	36	37	36	43	46	54	54	56	59
Zaposleni na bazi sati rada	907	865	842	767	744	607	625	605	540	514
UKUPNI PRIHODI EUR	33.274.084	32.487.100	29.313.063	26.527.365	26.788.140	21.383.466	24.534.366	28.909.185	26.295.971	24.630.584
Prosječna mj. neto plaća EUR	543	555	571	610	636	657	692	748	835	917
RH 31 Proizvodnja namještaja										
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj	655	703	734	789	865	888	963	1.035	1.072	1.106
Zaposleni na bazi sati rada	8.232	9.216	9.465	9.936	10.248	9.644	9.920	10.252	9.733	9.590
UKUPNI PRIHODI EUR	444.338.471	501.422.616	537.734.828	601.632.521	659.043.520	624.142.985	741.686.445	856.542.932	815.896.650	830.667.527
Prosječna mj. neto plaća EUR	488	510	545	579	629	636	695	751	819	953

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e info.biz, Poduzetnici, Sumarni - Statistika, FINA

U razdoblju 2015.–2024. prerada drva u Primorsko-goranskoj županiji pokazuje veću otpornost, stabilniji prihodovni potencijal i značajniju ulogu u nacionalnim rezultatima u odnosu na proizvodnju namještaja. Proizvodnja namještaja, iako bilježi rast broja poduzetnika, suočena je s padom zaposlenosti i prihoda te smanjenjem udjela u RH. Dugoročni izazovi oba sektora odnose se na nedostatak radne snage, rast troškova i potrebu za povećanjem dodane vrijednosti, dok prilike leže u tehnološkoj modernizaciji, jačanju dizajna, brendiranja i izvozne orijentacije.

Naime, obrada drva i proizvodnja namještaja još uvijek nisu iskoristile sve svoje potencijale niti svojim optimalnim korištenjem ostvarile moguće rezultate. Domaća sirovinska baza na čijem potencijalu zasnivaju svoju proizvodnju, djelatnostima osigurava određenu tržišnu prednost, ali ista nije dovoljna. Treba osigurati i sve druge elemente razvoja i rasta od optimalnih tehničkih kapaciteta, vlastitog dizajna i inovacija, promidžbe, cjenovne politike do poslovnih vještina i jakih upravljačkih kapaciteta, stručnosti i vještina svih ljudskih resursa. Neophodno je povećati proizvodnost i efikasnost korištenja svih resursa te do mogućeg optimuma povećati udjel proizvoda veće dodane vrijednosti u ukupnoj proizvodnji.

4. Analiza privlačnosti i sposobnosti poduzeća 2020.–2024.

Temeljni financijski izvještaji pružaju informacije za utvrđivanje i objektivnu ocjenu uspješnosti poslovanja poduzeća. Ovisno o vrsti informacija koju pojedini pokazatelji daju, te njihovoj međusobnoj valorizaciji, moguće je razlikovati dvije skupine pokazatelja: pokazatelji privlačnosti i pokazatelji poslovne sposobnosti poduzetništva.

Analiza privlačnosti i sposobnosti poduzeća u Primorsko-goranskoj županiji ograničena je na razdoblje od 2020. do 2024. godine iz nekoliko metodološki i sadržajno utemeljenih razloga, koji su povezani s aktualnošću, usporedivošću i interpretativnom vrijednošću dobivenih rezultata.

Prije svega, razdoblje od 2020. godine nadalje obilježeno je snažnim strukturnim i cikličkim poremećajima u gospodarstvu, ponajprije uslijed pandemije bolesti COVID-19, ali i kasnijih globalnih događaja poput poremećaja u lancima opskrbe, snažnog rasta cijena energenata i sirovina, inflacijskih pritisaka te promjena u monetarnoj i fiskalnoj politici. Upravo ti šokovi značajno su utjecali na poslovne modele, financijsku stabilnost i investicijsko ponašanje poduzeća, zbog čega analiza privlačnosti i sposobnosti u tom razdoblju daje realniji uvid u otpornost, prilagodljivost i konkurentnost gospodarstva u suvremenim uvjetima poslovanja.

Drugo, rezultati ostvareni u razdoblju 2020.–2024. odražavaju aktualnu strukturu gospodarstva Primorsko-goranske županije, uključujući promjene u sektorskoj raspodjeli, jačanje pojedinih djelatnosti (npr. logistike, ICT-a, turizma s većom dodanom vrijednošću) te smanjenje ili restrukturiranje drugih. Uključivanje ranijeg razdoblja (2015.–2019.) povećalo bi heterogenost uzorka i umanjilo usporedivost pokazatelja, budući da su tada prevladavali drugačiji makroekonomski uvjeti, razina cijena, troškova financiranja i regulatorni okvir.

Treće, financijski pokazatelji korišteni u analizi privlačnosti i sposobnosti (profitabilnost, likvidnost, zaduženost, investicijska aktivnost) u razdoblju nakon 2020. godine bolje reflektiraju trenutačne i srednjoročne izazove s kojima se poduzeća suočavaju. Time se povećava korisnost analize za donošenje razvojnih odluka, oblikovanje mjera gospodarske politike i planiranje potpora, jer se zaključci temelje na recentnim i relevantnim trendovima, a ne na povijesnim obrascima koji više nisu u potpunosti primjenjivi.

Ograničavanje analize na razdoblje 2020.–2024. omogućuje jasnije prepoznavanje smjera oporavka i konsolidacije gospodarstva nakon krize, kao i identifikaciju poduzeća i sektora koji su pokazali iznadprosječnu sposobnost prilagodbe i rasta. Takav pristup povećava analitičku preciznost i osigurava da dobiveni rezultati imaju veću praktičnu vrijednost za strateško planiranje i razvoj Primorsko-goranske županije u nadolazećem razdoblju.

4.1. Privlačnost poduzeća

Unutar ove Analize, a s obzirom na opseg dostupnih podataka, biti će prikazani sljedeći pokazatelji privlačnosti poduzeća:

1. Odnos ulaganja u dugotrajnu imovinu i prihoda,
2. Profitabilnost vlasničkog kapitala u neto financijskom rezultatu,
3. Faktor zaduženosti.

4.1.1. Odnos ulaganja u dugotrajnu imovinu i prihoda

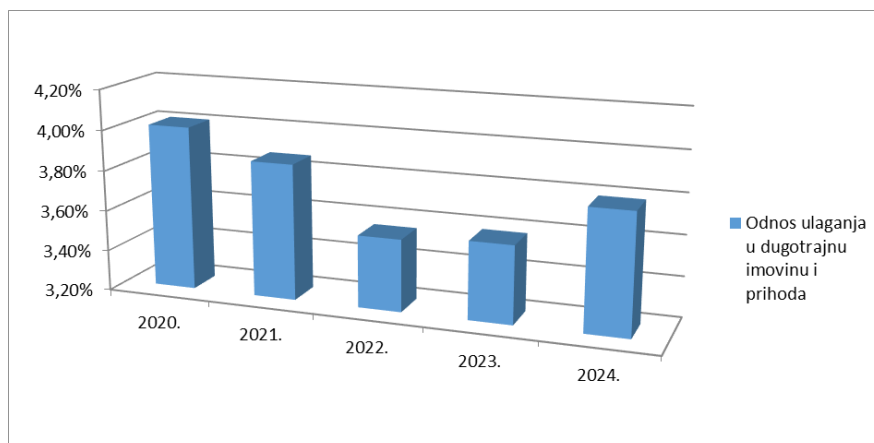
U Tablici 55. i grafikonu 15. dan je prikaz kretanja pokazatelja odnosa ulaganja u dugotrajnu imovinu i prihoda poduzeća Primorsko-goranske županije za razdoblje 2020.-2024.

Tablica 55. Odnos ulaganja u DI i prihoda poduzeća Primorsko-goranske županije, razdoblje 2020.-2024., u EUR

	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Investicije u novu DI	199.873.678	235.490.844	271.479.677	302.631.431	351.046.631
Ukupni prihodi	4.983.680.501	6.084.890.645	7.636.112.053	8.448.237.243	9.258.589.786
Odnos ulaganja u dugotrajnu imovinu i prihoda	4,01%	3,87%	3,56%	3,58%	3,79%

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Grafikon 15. Pokazatelj odnosa ulaganja u dugotrajnu imovinu i prihoda poduzeća Primorsko-goranske županije, za razdoblje 2020.-2024.

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Promatrajući razdoblje od 2020. do 2024. godine, odnos ulaganja u novu dugotrajnu imovinu i ukupnih prihoda poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji pokazuje relativno stabilan, ali blago promjenjiv trend, koji odražava fazu umjerenog i opreznog investicijskog ponašanja u uvjetima povećane neizvjesnosti.

U 2020. godini odnos ulaganja u dugotrajnu imovinu i prihoda iznosio je 4,01%, što se može povezati s pandemijom bolesti COVID-19 i snažnim padom gospodarske aktivnosti. U takvim okolnostima poduzetnici su uglavnom zadržavali nužna ulaganja, dok su veće investicijske odluke odgađane, a fokus poslovanja bio je na očuvanju likvidnosti i kontinuiteta poslovanja.

U 2021. godini omjer se blago smanjuje na 3,87%, unatoč povećanju apsolutnog iznosa ulaganja. Ovakvo kretanje posljedica je bržeg rasta ukupnih prihoda u odnosu na investicije, što upućuje na početak oporavka poslovanja, osobito u djelatnostima turizma, trgovine i usluga, uz istodobno zadržavanje opreznog investicijskog pristupa.

Tijekom 2022. godine odnos ulaganja i prihoda dodatno se smanjuje na 3,56%, što se može povezati s izrazitim rastom prihoda poduzetnika, djelomično potaknutim oporavkom potražnje, ali i snažnim nominalnim učinkom inflacije. U tom razdoblju dio poduzetnika prioritet daje konsolidaciji poslovanja, smanjenju zaduženosti i prilagodbi povećanim troškovima energenata i rada, umjesto intenzivnijem investiranju.

U 2023. godini bilježi se blaga stabilizacija omjera na razini od 3,58%, dok se u 2024. godini odnos ponovno povećava na 3,79%. Ovaj umjereni rast upućuje na postupno jačanje investicijskog optimizma i obnovu investicijskog ciklusa, osobito u segmentima modernizacije proizvodnje, digitalizacije, energetske učinkovitosti i turističke infrastrukture, uz istodobno zadržavanje snažnog rasta prihoda.

Ukupno gledano, razdoblje 2020.–2024. godine obilježeno je relativno stabilnim odnosom ulaganja u dugotrajnu imovinu i prihoda, bez izraženih oscilacija. Takav obrazac ukazuje na uravnotežen pristup razvoju poduzetništva u Primorsko-goranskoj županiji, u kojem se investicije postupno prilagođavaju rastu prihoda i makroekonomskim okolnostima, uz naglasak na održivost, otpornost i dugoročnu konkurentnost poslovanja.

4.1.2. Profitabilnost vlasničkog kapitala

Profitabilnost vlasničkog kapitala (ROE) pokazatelj je koji mjeri sposobnost poduzeća da ostvari povrat na vlastiti uloženi kapital kroz ostvareni neto financijski rezultat. Visina ovog pokazatelja treba se promatrati u odnosu na troškove financiranja, razinu poslovnog rizika i alternativne mogućnosti ulaganja. U pravilu, ROE bi trebao biti viši od troška vlastitog i tuđeg kapitala kako bi ulaganje bilo ekonomski opravdano, dok se razine iznad 10% u stabilnim

uvjetima mogu smatrati zadovoljavajućima, a razine iznad 15% vrlo dobrim pokazateljem uspješnosti poslovanja, osobito u djelatnostima s višim rizikom.

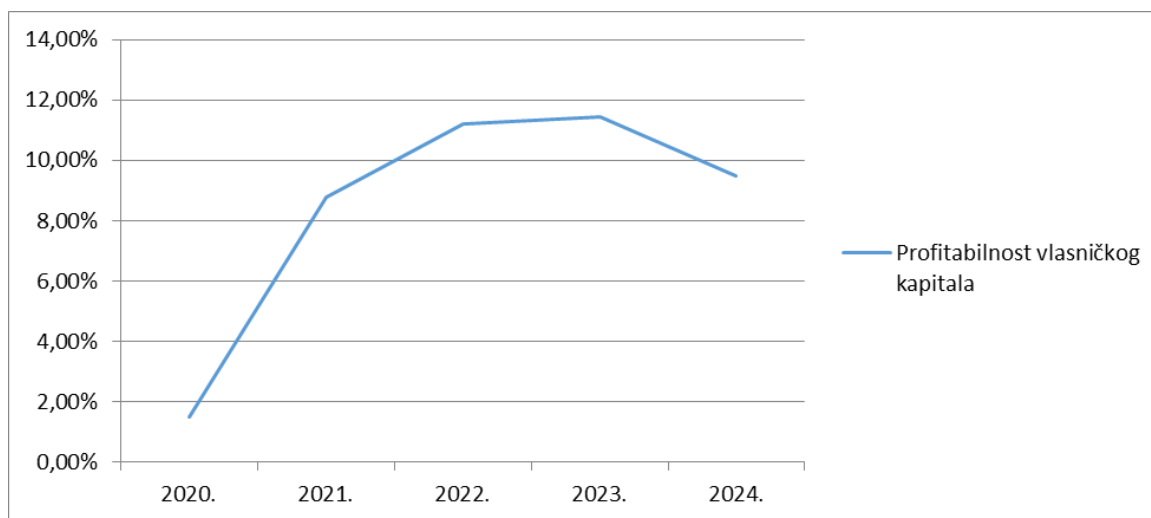
U nastavku je u Tablici 56. i Grafikonu 16. dan prikaz profitabilnosti vlasničkog kapitala u neto financijskom rezultatu.

Tablica 56. Profitabilnost vlasničkog kapitala u neto financijskom rezultatu, razdoblje 2020.-2024., u EUR

	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
NFR	44.568.936	287.087.832	406.725.769	468.586.134	433.220.414
Kapital i rezerve	2.957.015.316	3.276.759.120	3.634.454.552	4.095.324.137	4.567.012.879
Profitabilnost vlasničkog kapitala	1,51%	8,76%	11,19%	11,44%	9,49%

Izvor: Izrada autora prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Grafikon 16. Profitabilnost vlasničkog kapitala u neto financijskom rezultatu poduzeća Primorsko-goranske županije za razdoblje 2020.-2024..

Izvor: Izrada autora prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

U razdoblju od 2020. do 2024. godine profitabilnost vlasničkog kapitala poduzeća u Primorsko-goranskoj županiji pokazuje izraženu dinamiku, koja proizlazi iz kretanja neto financijskog rezultata i kontinuiranog rasta kapitala i rezervi.

U 2020. godini profitabilnost vlasničkog kapitala iznosila je 1,51%, što odražava vrlo nizak povrat na uloženi kapital. Neto financijski rezultat u toj godini iznosio je 44,6 milijuna eura, dok su kapital i rezerve bili na razini od gotovo 3,0 milijarde eura, što upućuje na slabu sposobnost generiranja dobiti u odnosu na raspoloživi kapital.

Tijekom 2021. godine zabilježen je snažan rast profitabilnosti vlasničkog kapitala na 8,76%, uz znatno povećanje neto financijskog rezultata na 287,1 milijun eura. Istodobno su kapital i rezerve porasli na 3,28 milijardi eura, no rast dobiti bio je znatno brži od rasta kapitala, što je rezultiralo snažnim poboljšanjem pokazatelja profitabilnosti.

U 2022. godini trend rasta se nastavlja te profitabilnost vlasničkog kapitala doseže 11,19%. Neto financijski rezultat dodatno raste na 406,7 milijuna eura, dok kapital i rezerve iznose 3,63 milijarde eura. Ovakav odnos upućuje na visoku učinkovitost korištenja vlasničkog kapitala i snažnu sposobnost poduzeća da generiraju dobit.

Najviša vrijednost profitabilnosti vlasničkog kapitala u promatranom razdoblju ostvarena je u 2023. godini, kada iznosi 11,44%. Neto financijski rezultat tada doseže 468,6 milijuna eura, dok kapital i rezerve rastu na 4,10 milijardi eura. Unatoč daljnjem jačanju kapitalne baze, zadržana je visoka razina povrata na kapital.

U 2024. godini dolazi do smanjenja profitabilnosti vlasničkog kapitala na 9,49%. Iako kapital i rezerve nastavljaju rasti te dosežu 4,57 milijardi eura, neto financijski rezultat pada na 433,2 milijuna eura. Posljedično, rast kapitala nadmašuje rast dobiti, što rezultira umjerenim padom pokazatelja profitabilnosti, ali ona i dalje ostaje na relativno visokoj razini.

Podaci za razdoblje od 2020. do 2024. godine pokazuju da se profitabilnost vlasničkog kapitala značajno poboljšala u odnosu na početnu godinu promatranog razdoblja, pri čemu je vrhunac ostvaren u 2023. godini, a u 2024. godini zabilježena je djelomična korekcija uz nastavak jačanja kapitalne baze poduzeća.

4.1.3. Zaduzenost

Faktor zaduzenosti je pokazatelj izražen u godinama i razmatra mogućnost podmirenja obveza, odnosno pokazuje koliko godina bi poduzeća Primorsko-goranske županije uz postojeće uvjete poslovanja i ostvarivanja dobiti podmirilo svoje ukupne obveze. Faktor zaduzenosti izračunava se tako što se ukupne obveze podijele sa zbrojem neto dobiti i amortizacije.

U Tablici 57. i Grafikonu 17. dan je prikaz faktora zaduzenosti za promatrano razdoblje 2020.-2024. godine.

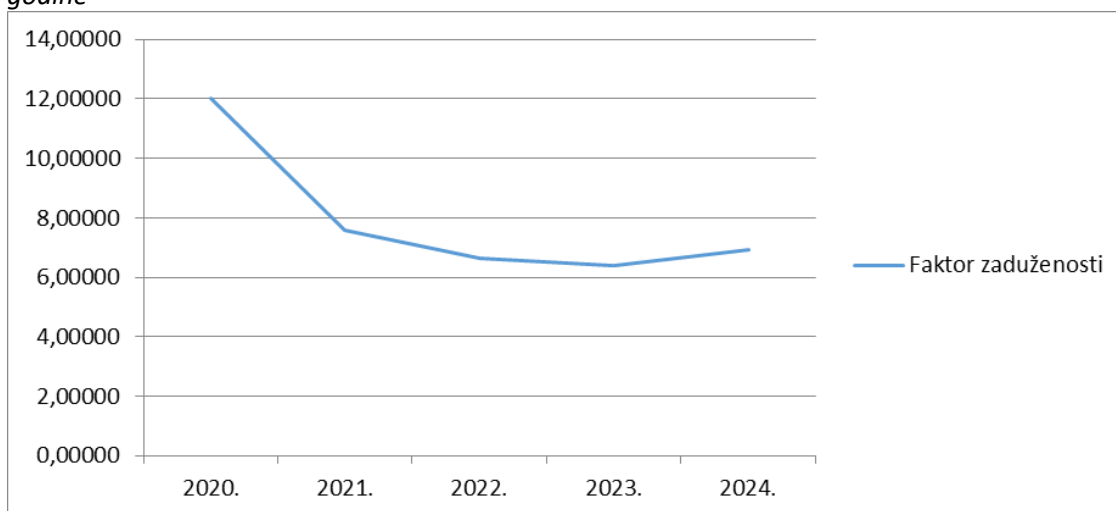
Tablica 57. Faktor zaduzenosti za PGŽ za razdoblje 2020.- 2024. godine, u EUR

	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
NFR	44.568.936	287.087.832	406.725.769	468.586.134	433.220.414
Amortizacija	326.593.190	346.340.214	389.248.152	414.889.124	458.746.594

Dugoročne obveze	2.071.554.480	2.320.376.937	2.499.861.753	2.553.605.585	2.709.800.608
Kratkoročne obveze	2.386.321.350	2.478.127.703	2.768.991.943	3.087.612.916	3.453.143.933
Faktor zaduženosti	12,01059	7,57545	6,61938	6,38526	6,90939

Izvor: Izrada autora prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Grafikon 17. Faktor zaduženosti poduzetnika Primorsko-goranske županije za razdoblje 2020.- 2024. godine

Izvor: Izrada autora prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

U razdoblju od 2020. do 2024. godine faktor zaduženosti poduzetnika Primorsko-goranske županije pokazuje izražene promjene koje odražavaju utjecaj izvanrednih okolnosti, ali i postupno jačanje financijske sposobnosti poduzeća. U 2020. godini faktor zaduženosti iznosio je vrlo visokih 12,0 godina, što upućuje na izraženu opterećenost obvezama u odnosu na sposobnost njihova pokrića kroz neto financijski rezultat i amortizaciju. Ovakva razina zaduženosti uvelike je posljedica snažnog pada profitabilnosti u uvjetima pandemije bolesti COVID-19, poremećaja u poslovanju, smanjenja prihoda te povećane potrebe za zaduživanjem radi očuvanja likvidnosti i kontinuiteta poslovanja.

U 2021. godini dolazi do značajnog poboljšanja pokazatelja, kada faktor zaduženosti pada na 7,6 godina. Ovakav pad prvenstveno je rezultat snažnog rasta neto financijskog rezultata i oporavka gospodarske aktivnosti, uz istodobno umjereniji rast obveza. Nastavak povoljnog trenda zabilježen je i u 2022. godini, kada faktor zaduženosti dodatno pada na 6,6 godina, što upućuje na povećanu sposobnost poduzeća da kroz redovno poslovanje i amortizaciju servisiraju postojeće dugove.

U 2023. godini faktor zaduženosti doseže najnižu vrijednost u promatranom razdoblju, 6,4 godine, što se može ocijeniti kao relativno povoljan pokazatelj financijske stabilnosti. Ovakvo kretanje povezano je s daljnjim rastom neto financijskog rezultata i amortizacije, ali i s

racionalnijim upravljanjem dugoročnim i kratkoročnim obvezama u uvjetima povećanih troškova financiranja i rasta kamatnih stopa.

U 2024. godini zabilježen je blagi porast faktora zaduženosti na 6,9 godina. Taj rast posljedica je snažnog povećanja ukupnih obveza, osobito kratkoročnih, uz istodobno smanjenje neto financijskog rezultata u odnosu na prethodnu godinu. Ovakvo kretanje može se povezati s intenzivnijim investicijskim aktivnostima, rastom troškova financiranja, inflacijskim pritiscima te potrebom za dodatnim obrtnim kapitalom u uvjetima usporavanja rasta profitabilnosti.

Ukupno gledano, u razdoblju od 2020. do 2024. godine vidljivo je znatno smanjenje faktora zaduženosti u odnosu na početak razdoblja, što upućuje na jačanje financijske otpornosti i sposobnosti servisiranja obveza kod poduzetnika Primorsko-goranske županije. Ipak, razine faktora zaduženosti koje se i dalje kreću iznad šest godina ukazuju na relativno visoku oslonjenost na tuđe izvore financiranja, zbog čega je i dalje važno usmjeravati poduzetnički sektor prema jačanju vlastitog kapitala, povećanju profitabilnosti te uravnoteženju investicijskog i zaduživačkog ciklusa.

4.2. Sposobnost poduzeća

4.2.1. Udio izvoza u ukupnim prihodima

Udio izvoza u ukupnim prihodima prikazuje izvoznu orijentiranost poduzeća Primorsko-goranske županije. U nastavku je dan prikaz pokazatelja izvozne orijentiranosti poduzeća PGŽ-a za razdoblje 2020. - 2024. godine.

Tablica 58. Udio izvoza u ukupnim prihodima poduzetnika Primorsko-goranske županije za razdoblje 2020.-2024. god., u tisućama EUR

	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Ukupni prihodi	4.983.681	6.084.891	7.636.112	8.448.237	9.258.590
Prihodi od prodaje u inozemstvu	946.538	1.186.436	1.663.790	1.730.993	1.809.989
Udio izvoza u ukupnim prihodima	18,99%	19,50%	21,79%	20,49%	19,55%

Izvor: Izrada autora prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

U razdoblju od 2020. do 2024. godine udio izvoza u ukupnim prihodima poduzetnika Primorsko-goranske županije pokazuje umjerene oscilacije, uz zadržavanje relativno stabilne

razine međunarodne orijentacije gospodarstva. U 2020. godini udio prihoda od prodaje u inozemstvu iznosio je 19,0%, što odražava negativan utjecaj pandemije bolesti COVID-19 na međunarodnu trgovinu, poremećaje u globalnim lancima opskrbe te pad potražnje na ključnim izvoznim tržištima.

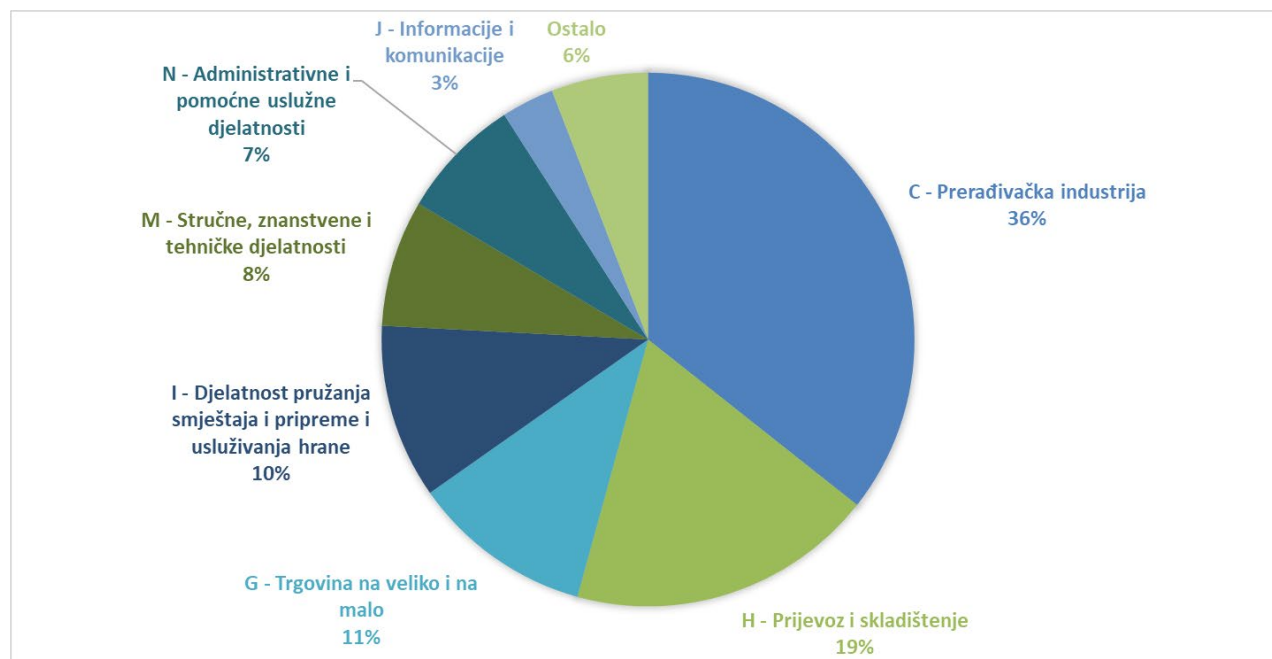
U 2021. godini zabilježen je blagi porast udjela izvoza na 19,5%, što se može povezati s postupnim oporavkom europskih i svjetskih tržišta, stabilizacijom logističkih tokova te ponovnim jačanjem industrijske i izvozne aktivnosti, osobito u prerađivačkoj industriji i prijevozu. Najviša vrijednost udjela izvoza ostvarena je u 2022. godini, kada izvoz čini 21,8% ukupnih prihoda, što upućuje na snažan izvozno orijentiran oporavak gospodarstva, potaknut povećanom potražnjom na inozemnim tržištima, rastom cijena proizvoda i usluga te povoljnim kretanjima u pomorskom prometu i energetsom sektoru.

U 2023. godini udio izvoza smanjuje se na 20,5%, a u 2024. godini dodatno pada na 19,6%, iako apsolutna vrijednost prihoda od izvoza i dalje raste. Ovakvo kretanje ukazuje na brži rast ukupnih prihoda ostvarenih na domaćem tržištu u odnosu na izvoz, što je moguće povezati s jačanjem domaće potražnje, rastom cijena usluga, osobito u turizmu i povezanim djelatnostima, te povećanom orijentacijom dijela poduzetnika na domaće tržište u uvjetima povećane globalne neizvjesnosti.

Ukupno gledano, udio izvoza u ukupnim prihodima poduzetnika Primorsko-goranske županije u razdoblju 2020.–2024. godine ostaje stabilan i kreće se oko 19–22%, što upućuje na umjerenu, ali trajnu izvoznu orijentaciju gospodarstva. Takva struktura odražava gospodarski profil županije, u kojem značajnu ulogu imaju uslužne djelatnosti usmjerene na domaće tržište, ali i industrijske, logističke i prometne djelatnosti koje ostvaruju relevantan udio prihoda na međunarodnom tržištu.

Pri tome, najveći izvoz zabilježen je u djelatnostima C – Prerađivačka industrija (36%), H – Prijevoz i skladištenje (19%), G – Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (11%), I – Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (11%), M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (8%) te N – Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (8%).

Grafikon 18. Udio izvoza u ukupnim prihodima poduzetnika Primorsko-goranske županije prema djelatnosti u 2024. god.

Izvor: Izrada autora prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

4.2.2. Ekonomičnost ukupnog poslovanja

Pokazatelj ekonomičnosti ukupnog poslovanja računa se kao omjer prihoda i rashoda i pokazuje koliko se prihoda ostvari po jedinici rashoda. Preporučena vrijednost ovog pokazatelja trebala bi biti 1,05 ili više.

U nastavku je dan prikaz pokazatelja ekonomičnosti poslovanja poduzeća PGŽ-a za razdoblje 2020.-2024. godine.

Tablica 59. Ekonomičnost ukupnog poslovanja poduzetnika Primorsko-goranske županije za razdoblje 2020.-2024. god., u EUR

	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Ukupni prihodi	4.983.680.501	6.084.890.645	7.636.112.053	8.448.237.243	9.258.589.786
Ukupni rashodi	4.905.946.808	5.740.614.527	7.138.119.162	7.891.779.102	8.731.003.272
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	1,02	1,06	1,07	1,07	1,06

Izvor: Izrada autora prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

U razdoblju od 2020. do 2024. godine pokazatelj ekonomičnosti ukupnog poslovanja poduzetnika Primorsko-goranske županije kretao se u rasponu od 1,02 do 1,07, što upućuje

na umjerenu, ali stabilnu sposobnost poduzeća da ostvarenim prihodima pokriju ukupne rashode. U 2020. godini ekonomičnost je iznosila 1,02, što odražava snažan negativan utjecaj pandemije bolesti COVID-19 na poslovanje, pad prihoda u nizu djelatnosti te istodobno visoku razinu fiksnih troškova koje poduzeća nisu mogla brzo prilagoditi smanjenom obujmu aktivnosti.

U 2021. godini zabilježen je oporavak ekonomičnosti na razinu 1,06, što je rezultat rasta ukupnih prihoda uz sporiji rast rashoda, potaknut postupnim oporavkom tržišta, državnim potporama gospodarstvu te racionalizacijom troškova u dijelu poduzetničkog sektora. Povoljni trend nastavlja se i u 2022. te 2023. godini, kada ekonomičnost doseže najviše vrijednosti u promatranom razdoblju (1,07), što upućuje na relativno učinkovito upravljanje rashodima u uvjetima snažnog rasta prihoda, ali i inflacijskih pritisaka koji su povećavali nominalne iznose poslovnih rezultata.

U 2024. godini bilježi se blago smanjenje ekonomičnosti na 1,06, što se može povezati s daljnjim rastom rashoda, osobito troškova rada, energenata i financiranja, koji su rasli brže od prihoda u dijelu djelatnosti. Unatoč tom smanjenju, razina ekonomičnosti ostaje iznad granične vrijednosti 1, što znači da poduzetnici i dalje ostvaruju pozitivan odnos prihoda i rashoda. Ukupno gledano, kretanja u razdoblju 2020.–2024. godine upućuju na postupnu stabilizaciju i poboljšanje učinkovitosti poslovanja poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji nakon pandemijskog šoka, uz i dalje prisutne strukturne izazove vezane uz troškovnu stranu poslovanja.

4.2.3. Produktivnost po zaposlenom

Pokazatelj produktivnosti po zaposlenom kao jedno od mjerila uspješnosti definira se kao omjer prihoda i broja zaposlenih, a pokazuje koliko prihoda poduzeće ostvaruje na 1 zaposlenog. Predstavlja efikasnost korištenja ljudskog rada.

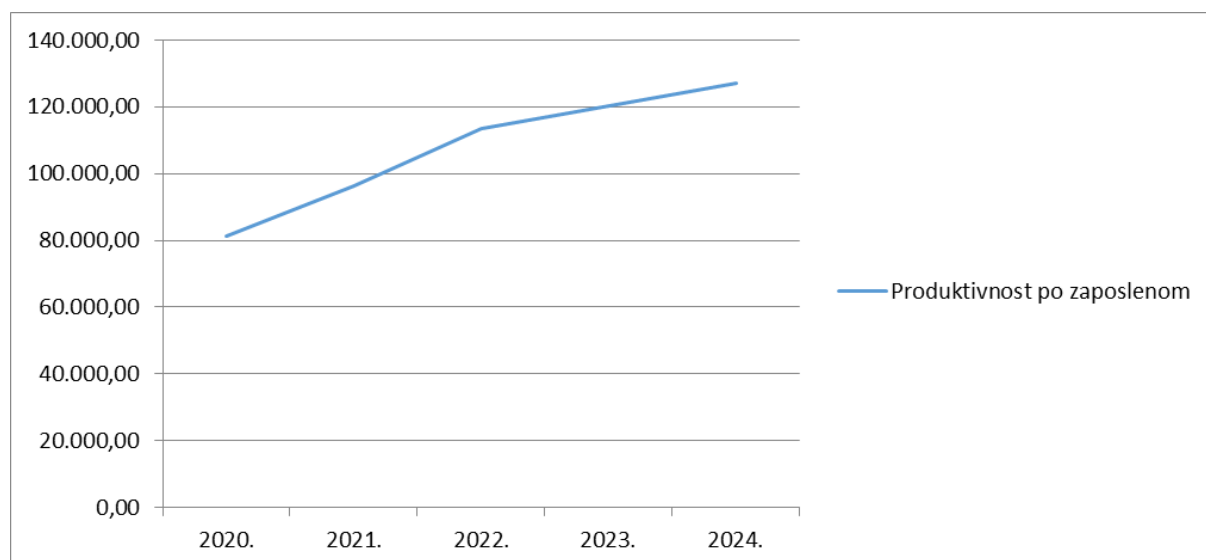
U nastavku je kroz Tablicu 60. i Grafikon 19. dan prikaz pokazatelja produktivnosti po zaposlenom poduzeća PGŽ-a za razdoblje 2013.-2019. godine.

Tablica 60. Pokazatelj produktivnosti po zaposlenom poduzeća PGŽ-a, za razdoblje 2020.-2024. godine, u EUR

	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj zaposlenih	61.359	63.135	67.278	70.242	72.766
Ukupni prihodi	4.983.680.501	6.084.890.645	7.636.112.053	8.448.237.243	9.258.589.786
Produktivnost po zaposlenom	81.221,67	96.379,04	113.500,88	120.273,30	127.237,86

Izvor: Izrada autora prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Grafikon 19. Produktivnost po zaposlenom poduzeća Primorsko-goranske županije za razdoblje 2020.-2024. godine, u EUR

Izvor: Izrada autora prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

U razdoblju od 2020. do 2024. godine produktivnost po zaposlenom kod poduzetnika Primorsko-goranske županije bilježi izražen i kontinuiran rast, što upućuje na povećanje učinkovitosti poslovanja i stvaranja prihoda po zaposlenom. U 2020. godini produktivnost po zaposlenom iznosila je 81.222 eura, što odražava nepovoljne uvjete poslovanja obilježene

pandemijom bolesti COVID-19, smanjenjem gospodarske aktivnosti i poremećajima u nizu djelatnosti, osobito u turizmu, trgovini i uslugama.

Već u 2021. godini zabilježen je snažan porast produktivnosti na 96.379 eura po zaposlenom, što predstavlja povećanje od gotovo 19 % u odnosu na prethodnu godinu. Ovakav rast posljedica je znatnog oporavka ukupnih prihoda, koji su rasli brže od broja zaposlenih, kao i prilagodbe poslovnih modela, racionalizacije troškova te veće iskorištenosti postojećih kapaciteta. Trend rasta nastavlja se i u 2022. godini, kada produktivnost doseže 113.501 euro po zaposlenom, uz daljnji snažan rast prihoda i umjereniji porast zaposlenosti. Na navedena kretanja utjecali su i inflacijski učinci koji su povećali nominalnu vrijednost prihoda, osobito u djelatnostima energetike, prometa i turizma.

U 2023. i 2024. godini produktivnost po zaposlenom nastavlja rasti, na 120.273 eura odnosno 127.238 eura, čime je u petogodišnjem razdoblju ostvareno ukupno povećanje od više od 56 %. Ovakav rast upućuje na postupno jačanje dodane vrijednosti po zaposlenom, ali i na činjenicu da rast prihoda nadmašuje rast zaposlenosti. Uz inflacijske učinke, na povećanje produktivnosti utjecali su i investicijski ciklusi, modernizacija opreme, digitalizacija poslovanja te veća orijentacija prema djelatnostima s višom dodanom vrijednošću.

Kretanja u razdoblju 2020.–2024. godine potvrđuju da su poduzetnici u Primorsko-goranskoj županiji nakon pandemijskog šoka uspjeli ostvariti snažan rast prihoda uz kontrolirani rast zaposlenosti, što je rezultiralo znatnim povećanjem produktivnosti po zaposlenom. Istodobno, dio rasta pokazatelja proizlazi iz nominalnih učinaka rasta cijena, zbog čega je za dugoročno održiv rast produktivnosti ključno daljnje jačanje tehnološke razine, inovativnosti i organizacijske učinkovitosti poduzetničkog sektora.

5. Tržište rada i obrazovanje 2015.-2024.

Stanje tržišta rada, ponajprije kroz kretanja zaposlenosti i nezaposlenosti, jedan je od najpouzdanijih pokazatelja ukupnog gospodarskog stanja i razine životnog standarda u nekom gospodarstvu. U razdobljima gospodarskog rasta i stabilnosti nezaposlenost je u pravilu niska, dok se u uvjetima krize i recesije bilježi njezin porast, što odražava smanjenje gospodarske aktivnosti i slabiju potražnju za radnom snagom. Nezaposlenost pritom predstavlja jedan od ključnih makroekonomskih izazova, s višestrukim negativnim posljedicama kako na gospodarstvo u cjelini, tako i na pojedince koji ostaju bez zaposlenja.

Visoka razina nezaposlenosti dovodi do nedovoljnog korištenja raspoloživih resursa, smanjenja bruto domaćeg proizvoda te niže proizvodnje dobara i usluga potrebnih za gospodarski rast i društveno blagostanje. Dugotrajna nezaposlenost dodatno pridonosi gubitku znanja i vještina radne snage, potiče iseljavanje, osobito mlađeg i obrazovanog stanovništva, te slabi razvojni potencijal gospodarstva. Istodobno, nezaposleni koji ostaju u zemlji predstavljaju povećani fiskalni teret kroz sustav socijalnih naknada i manji doprinos javnim prihodima.

Osim izravnih gospodarskih učinaka, nezaposlenost ima i značajne socijalne i psihološke posljedice. Neizvjesnost i financijska nesigurnost potiču kućanstva na štednju i smanjenje potrošnje, što dodatno smanjuje agregatnu potražnju i proizvodnju. Time se stvara negativna povratna sprega u kojoj pad potrošnje dovodi do smanjenja proizvodnje, viška radne snage i daljnjeg rasta nezaposlenosti, čime se produbljuju gospodarski i društveni izazovi.

5.1. Kretanja zaposlenosti i nezaposlenosti

Pokazatelji tržišta rada pokazuju ravnotežu između ponude radne snage i potražnje za radom te je ključni pokazatelj gospodarskog razvoja, a cilj svakog gospodarstva je što viši doseg životnog standarda.

5.1.1. Zaposlenost

Za potrebe analize podataka o ukupnom broju zaposlenih, aktivnog stanovništva, strukture zaposlenih i strukture zaposlenih prema djelatnostima u pravnim osobama korišteni su podaci Državnog zavoda za statistiku (DZS) prema administrativnim izvorima. Podaci o broju zaposlenih i aktivnog stanovništva dobiveni su na temelju godišnjeg istraživanja koje se provodi jedanput na godinu sa stanjem 31. ožujka. Tim istraživanjem obuhvaćene su pravne osobe svih oblika vlasništva, tijela državne vlasti i tijela jedinica lokalne i područne (regionalne)

samouprave na području Republike Hrvatske. Podaci o strukturi zaposlenih i strukturi zaposlenih prema djelatnostima prikazani su sa stanjem 31. ožujka.

U nastavku su prikazani trendovi zaposlenosti za Republiku Hrvatsku i Primorsko - goransku županiju u razdoblju od 2015. do 2024. godine, s ciljem uočavanja promjena u broju zaposlenih i njihovog udjela u nacionalnom kontekstu.

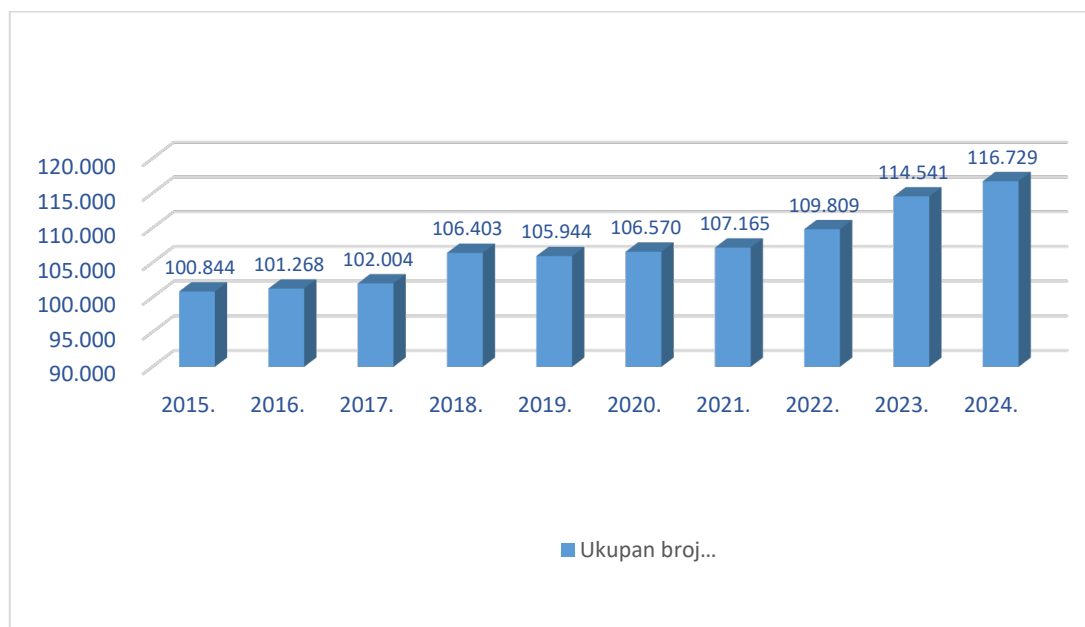
Analiza zaposlenosti stanovništva omogućuje uvid u strukturu rada, prepoznavanje područja rasta i izazova, te pomaže u oblikovanju politika zapošljavanja i lokalnog gospodarskog razvoja. Praćenje trendova zaposlenosti omogućuje planiranje učinkovitih mjera za povećanje zaposlenosti i održivi razvoj županije.

Tablica 61. Kretanje ukupnog broja zaposlenih u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
RH	1.332.826	1.354.912	1.382.839	1.430.273	1.458.459	1.474.354	1.492.994	1.525.209	1.577.300	1.601.107
PGŽ	100.844	101.268	102.004	106.403	105.944	106.570	107.165	109.809	114.541	116.729

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Statistika u nizu - Zaposlenost i plaće - Pregled po županijama

Grafikon 20. Kretanje ukupnog broja zaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Statistika u nizu - Zaposlenost i plaće - Pregled po županijama

Promatrajući ukupan broj zaposlenih za razdoblje od 2015. do 2024. godine vidljiv je trend rasta, kako na nacionalnoj razini tako i u Primorsko - goranskoj županiji. Izuzetak je 2019. godina u županiji, kada je zabilježen blagi pad broja zaposlenih (0,4% u odnosu na 2018.). Udio Primorsko - goranske županije u 2024. u ukupnom broju zaposlenih u Hrvatskoj iznosi 7,3%, što odražava značaj županije u nacionalnom gospodarstvu. Analizom kretanja broja zaposlenih može se uočiti i ubrzani rast zaposlenosti u razdoblju od 2022. do 2024., što može biti povezano s oporavkom tržišta rada nakon pandemijskih ograničenja te povećanjem aktivnosti u ključnim sektorima gospodarstva županije. Ukupan broj zaposlenih na području Primorsko - goranske županije u 2024. godini broji 116.729 zaposlenih što je porast za 1,9% u odnosu na 2023. godinu kada je broj zaposlenih iznosio 114.541.

Tablica 62. Struktura ukupnog broja zaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015 -2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Zaposleni u pravnim osobama	84.213	84.662	85.664	90.137	89.849	90.776	90.924	93.200	97.566	98.853
Zaposleni u obrtu i slobodnim profesijama	16.409	16.380	16.099	16.017	15.843	15.516	15.949	16.298	16.688	17.600
Aktivni osiguranici - individualni poljoprivrednici	222	226	241	249	252	278	292	311	287	276
UKUPNO	100.844	101.268	102.004	106.403	105.944	106.570	107.165	109.809	114.541	116.729

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Statistika u nizu - Zaposlenost i plaće - Pregled po županijama

U strukturi ukupnog broja zaposlenih u županiji tijekom promatranog razdoblja, broj zaposlenih u pravnim osobama kontinuirano je rastao, izuzev 2019. godine kada je zabilježen blagi pad od 0,3%. Broj zaposlenih u obrtu i slobodnim profesijama padao je do 2020. godine, nakon čega je zabilježen kontinuirani rast. Broj aktivnih osiguranika – poljoprivrednika rastao je sve do 2023. godine, kada je zabilježen pad od 7,7%, a smanjenje se nastavilo i u 2024. godini.

Tablica 63. Rang lista županija prema ukupnom broju zaposlenih i aktivnog stanovništva u 2024. TOP 5

Rang	Županija	Ukupan broj zaposlenih 2024.	Aktivno stanovništvo 2024.
1.	Grad Zagreb	472.598	483.993
2.	Splitsko - dalmatinska županija	157.240	177.025

3.	Primorsko - goranska županija	116.729	122.577
4.	Zagrebačka županija	109.854	114.510
5.	* Istarska županija / Osječko - baranjska županija	91.624	102.983

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Statistika u nizu - Zaposlenost i plaće - Pregled po županijama

Ukupan broj zaposlenih u županiji u 2024. godini iznosi 116.729, što predstavlja porast od približno 1,9% u odnosu na 2023. godinu, kada je broj zaposlenih bio 114.541. Po broju zaposlenih Primorsko - goranska županija se nalazi na 3. mjestu među svim županijama, odmah iza Grada Zagreba i Splitsko - dalmatinske županije, te ispred Zagrebačke i Istarske županije.

U kontekstu aktivnog stanovništva, Primorsko - goranska županija 2024. godine broji 122.577 aktivnih osoba, što znači da je zaposlenost u županiji relativno visoka i pokriva veći dio radno sposobnog stanovništva. Po broju aktivnog stanovništva Primorsko - goranska županija se nalazi na 3. mjestu među svim županijama, iza Grada Zagreba i Splitsko - dalmatinske županije, te ispred Zagrebačke i Osječko - baranjske županije.

* Istarska i Osječko - baranjska županija prikazane su u tablici radi usporedbe broja zaposlenih i aktivnog stanovništva s Primorsko - goranskom županijom. Istarska županija prema ukupnom broju zaposlenih se nalazi na 5. mjestu, dok Osječko - baranjska županija po broju aktivnog stanovništva.

Ovi podaci potvrđuju značajan doprinos Primorsko - goranske županije nacionalnom tržištu rada, s kontinuiranim rastom zaposlenosti, što ukazuje na stabilnost i relativno povoljan razvoj gospodarskih aktivnosti u županiji.

5.1.2. Nezaposlenost

Za potrebe analize podataka o registriranoj nezaposlenosti u evidenciji korišteni su podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje prema stanju posljednjeg dana u mjesecu.

Registrirane nezaposlene osobe su osobe u dobi od 15 do 65 godina sposobne ili djelomično sposobne za rad koje nisu u radnom odnosu, aktivno traže posao i raspoložive su za rad te zadovoljavaju sve kriterije iz odredbi Zakona o tržištu rada (čl. 10.), a evidentirane su u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje na kraju izvještajnog razdoblja.

U nastavku su prikazani trendovi nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj i Primorsko - goranskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2024. godine, s ciljem uočavanja promjena u broju nezaposlenih.

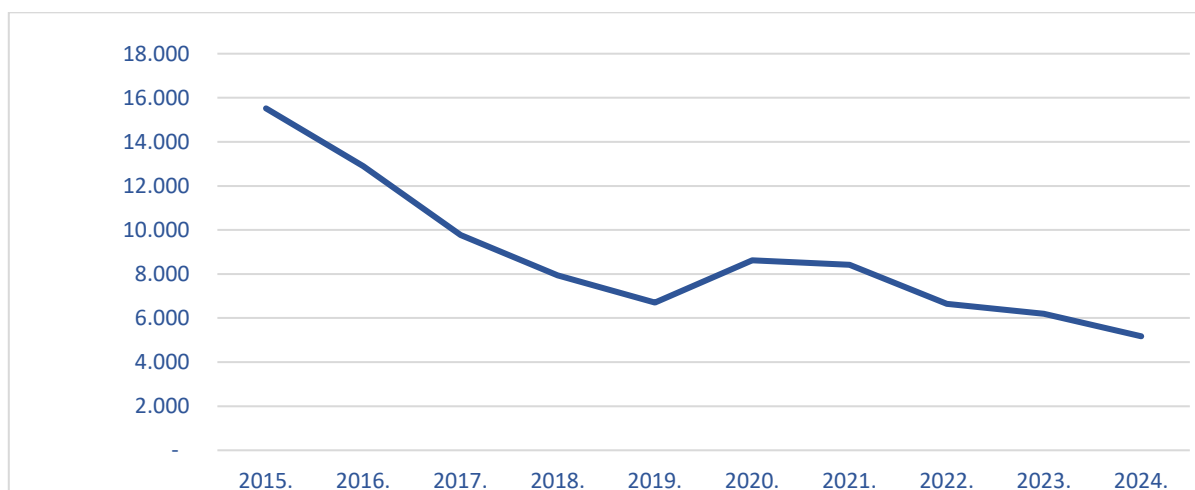
Visoka nezaposlenost predstavlja ozbiljan društveni i ekonomski problem jer utječe na smanjenje životnog standarda, povećava pritisak na socijalne sustave i ograničava gospodarski razvoj. Praćenje i analiza nezaposlenosti omogućuje bolje planiranje mjera zapošljavanja, razvoj lokalnog gospodarstva i oblikovanje politika usmjerenih na smanjenje nezaposlenosti te povećanje zaposlenosti i uključivanja radne snage na tržište rada.

Tablica 64. Broj nezaposlenih u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
RH	285.906	241.860	193.967	153.542	128.650	150.824	136.816	116.127	108.921	95.299
PGŽ	15.518	12.888	9.774	7.946	6.704	8.617	8.416	6.650	6.195	5.174

Izvor: Izradio autor prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje - Statistika: <https://statistika.hzz.hr/Default.aspx>

Grafikon 21. Broj nezaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.

Izvor: Izradio autor prema podacima: Hrvatski zavod za zapošljavanje - Statistika: <https://statistika.hzz.hr/Default.aspx>

Promatrajući kretanja nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj i Primorsko - goranskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2024. godine, uočava se značajan i uglavnom kontinuiran pad

broja nezaposlenih, kako na nacionalnoj razini tako i na razini županije. Izuzetak predstavlja 2020. godina, kada je, uslijed pandemije bolesti COVID - 19 i njezinih negativnih učinaka na tržište rada, zabilježen porast broja nezaposlenih u odnosu na prethodnu godinu. Tada je broj nezaposlenih na razini Republike Hrvatske porastao za 17,2%, dok je u Primorsko - goranskoj županiji zabilježen izraženiji rast od 28,5%.

U razdoblju od 2015. do 2024. godine u Primorsko - goranskoj županiji zabilježen je značajan pad broja nezaposlenih, s 15.518 osoba u 2015. godini na 5.174 osobe u 2024. godini, što predstavlja ukupno smanjenje od 66,7%. Nakon pandemijskog šoka, tijekom 2021. godine započeo je oporavak tržišta rada, pri čemu je broj nezaposlenih smanjen za 2,3%, a u 2022. godini uslijedio je dodatni snažan pad od 21%.

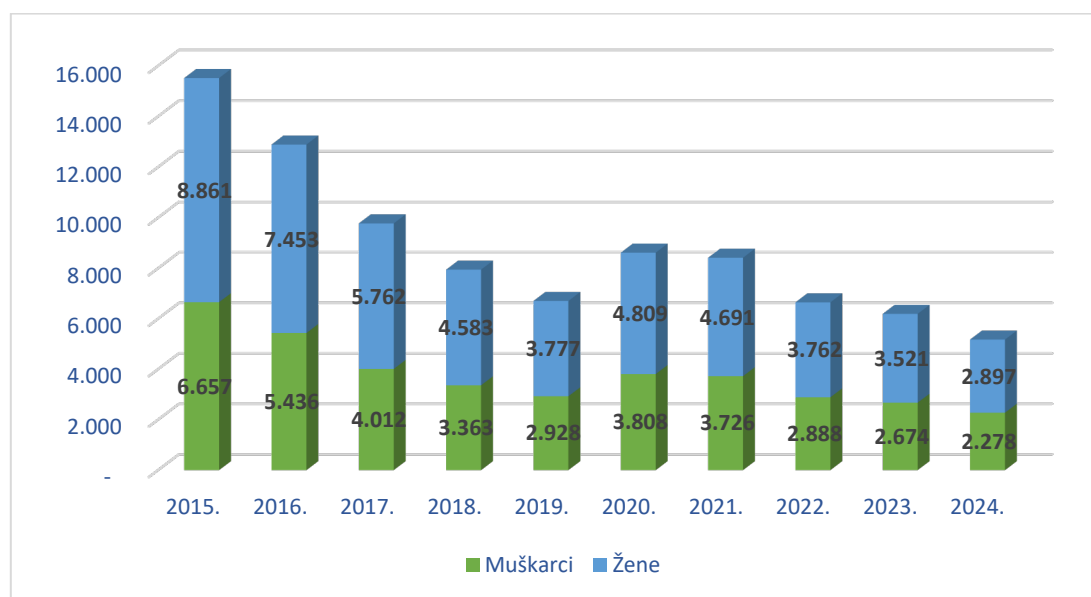
U 2024. godini broj nezaposlenih u Primorsko - goranskoj županiji dodatno se smanjio u odnosu na 2023. godinu, sa 6.195 na 5.174 osobe, što predstavlja godišnji pad od 16,5%. U istoj godini udio Primorsko - goranske županije u ukupnom broju nezaposlenih u Republici Hrvatskoj iznosio je 5,4%.

Tablica 65. Broj nezaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024. prema spolu

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Muškarci	6.657	5.436	4.012	3.363	2.928	3.808	3.726	2.888	2.674	2.278
Žene	8.861	7.453	5.762	4.583	3.777	4.809	4.691	3.762	3.521	2.897
Ukupno	15.518	12.889	9.774	7.946	6.704	8.617	8.416	6.650	6.195	5.174

Izvor: Izradio Poslovni biro PBIRO d.o.o. prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje - Statistika: <https://statistika.hzz.hr/Default.aspx>

Grafikon 22. Broj nezaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024. prema spolu

Izvor: Izradio autor prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje - Statistika: <https://statistika.hzz.hr/Default.aspx>

Analiza prema spolu pokazuje da su tijekom cijelog razdoblja žene imale veći broj nezaposlenih od muškaraca, iako je razlika postupno smanjivana. Broj nezaposlenih muškaraca smanjen je s 6.657 u 2015. na 2.278 u 2024., dok je broj nezaposlenih žena pao s 8.861 na 2.897 u istom razdoblju. U 2020. godini zabilježen je blagi porast broja nezaposlenih kod oba spola, a nakon 2020. godine, nezaposlenost je ponovno počela padati.

Analiza prema spolu u 2024. godini pokazuje da je smanjenje zabilježeno i kod muškaraca i kod žena. Broj nezaposlenih muškaraca pao je s 2.674 u 2023. na 2.278 u 2024. godine (pad od 14,8%), dok je broj nezaposlenih žena smanjen s 3.521 na 2.897 (pad od 17,7%). Udio nezaposlenih žena u ukupnom broju iznosio je 56%.

Ovi podaci pokazuju da je smanjenje nezaposlenosti u 2024. godini bilo izraženije kod žena nego kod muškaraca, čime se dodatno smanjuje razlika u broju nezaposlenih između spolova i potvrđuje nastavak povoljnog trenda na tržištu rada u županiji.

Tablica 66. Broj nezaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024. prema dobnim skupinama

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
15-19	583	438	294	222	179	216	205	145	152	132
20-24	1.566	1.246	873	672	537	734	689	465	430	365
25-29	1.968	1.620	1.189	896	705	979	887	640	604	521

30-34	1.746	1.347	1.004	830	667	913	874	622	526	436
35-39	1.606	1.311	979	822	725	1.042	976	717	668	538
40-44	1.428	1.209	958	784	680	985	961	777	720	612
45-49	1.458	1.212	914	766	689	873	889	755	719	593
50-54	1.769	1.500	1.111	837	716	882	868	766	749	613
55-59	2.332	1.990	1.544	1.234	985	1.102	1.107	927	847	684
60 i više	1.062	1.018	908	882	822	893	960	835	781	679
Ukupno	15.518	12.889	9.774	7.946	6.704	8.617	8.416	6.650	6.195	5.174

Izvor: Izradio autor prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje - Statistika:
<https://statistika.hzz.hr/Default.aspx>

Promatrajući nezaposlene osobe prema dobnim skupinama u Primorsko - goranskoj županiji, vidljivo je da su tijekom cijelog promatranog razdoblja najbrojniju skupinu činile osobe u dobi od 55 do 59 godina. Drugo mjesto po broju nezaposlenih izmjenjivalo se između dobnih skupina od 25 do 29 godina i 60 i više godina.

Najmanji broj nezaposlenih bilježila je dobna skupina od 15 do 19 godina, koja je ujedno ostvarila i najveće relativno smanjenje nezaposlenosti u promatranom razdoblju, od 77,3%. Slijedi dobna skupina od 20 do 24 godine, uz smanjenje od 76,7%. Najslabije smanjenje nezaposlenosti zabilježeno je kod skupine od 60 i više godina, gdje je broj nezaposlenih smanjen za 36%.

U 2024. godini najbrojniju skupinu nezaposlenih činile su osobe u dobi od 55 do 59 godina (684 osobe), a odmah iza njih osobe u dobi od 60 godina i više (679 osoba). Najmanje nezaposlenih bilo je u dobnoj skupini od 15 do 19 godina (132 osobe), dok je druga najmanje brojna skupina bila ona od 20 do 24 godine (365 osoba).

Najveći postotni pad nezaposlenosti u odnosu na prethodnu godinu zabilježen je kod dobnih skupina od 35 do 39 godina (19,5%) i od 55 do 59 godina (19,2%), dok je najmanji pad zabilježen kod osoba u dobi od 60 i više godina (13,0%) te kod skupine od 15 do 19 godina (13,1%).

Mladi u dobi od 15 do 19 godina tijekom cijelog razdoblja bili su najmanje zastupljeni u ukupnom broju nezaposlenih, što je očekivano s obzirom na manji obuhvat ove skupine na tržištu rada i kraće zadržavanje u evidenciji nezaposlenih. S druge strane, osobe u dobi od 55 do 59 godina najčešće su bile najbrojnija skupina, što upućuje na sporiji izlazak iz nezaposlenosti i izraženije poteškoće pri zapošljavanju starijih radnika.

5.1.3. Neto plaće

Za potrebe ove analize korišteni su podaci o prosječnim mjesečnim neto plaćama po djelatnostima i poziciji Primorsko - goranske županije u usporedbi s ostalim županijama, prema podacima Državnog zavoda za statistiku. Podaci su dostupni za razdoblje od 2015. do 2023. godine, a za 2024. godinu trenutno nisu dostupni.

Tablica 67. Prosječne mjesečne neto plaće, razdoblje 2015.-2024., u EUR

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
RH	750	756	792	818	847	898	946	1.016	1.148	1.318
PGŽ	746	755	794	820	843	890	940	1.016	1.147	1.320

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Statistika u nizu - Zaposlenost i plaće - Pregled po županijama

U razdoblju od 2015. do 2024. prosječna neto plaća u Primorsko - goranskoj županiji kontinuirano raste, s 746 eura u 2015. na 1.320 eura u 2024., što predstavlja povećanje od oko 76,9%. U istom razdoblju prosjek Republike Hrvatske porastao je s 750 na 1.318 eura, odnosno 75,7%.

Analiza razlike između plaća županije i državnog prosjeka pokazuje da su razlike tijekom promatranog razdoblja bile male, ali oscilirajuće. U 2015. i 2016. županija je blago ispod prosjeka Republike Hrvatske, dok je 2017. i 2018. Primorsko - goranska županija već malo premašivala prosjek Republike Hrvatske za 2 eura. U 2019. razlika se ponovno povećava na 4 eura u korist Republike Hrvatske. Takve oscilacije pokazuju da se županija u početnom dijelu razdoblja kretala vrlo blizu nacionalnog prosjeka.

Tijekom pandemijskih godina 2020. i 2021. nominalni rast plaća je nastavljen, pri čemu je razlika u apsolutnom iznosu ostala mala, odražavajući stabilnost plaća unatoč kriznim uvjetima. Od 2022. godine razlika se dodatno smanjuje, a u 2024. županija blago nadmašuje prosjek Republike Hrvatske za 2 eura, što ukazuje na trend konvergencije i blage prednosti plaća u županiji u odnosu na nacionalnu razinu. U 2024. godini u odnosu na prethodnu godinu plaće su u županiji porasle za 15,1%.

Ovakav razvoj važan je za analizu tržišta rada i troškova života, jer pokazuje da zaposlenici u Primorsko -goranskoj županiji dugoročno više ne zaostaju za državnim prosjekom, već ga minimalno nadmašuju. Oscilacije u ranijim godinama naglašavaju da lokalni uvjeti i ekonomski faktori mogu utjecati na relativnu poziciju plaća, dok krajnji trend od 2022. nadalje sugerira stabilno približavanje ili premašivanje nacionalnog prosjeka.

Tablica 68. Usporedba prosječne mjesečne neto plaće po djelatnostima 2023. - 2024., u EUR

Šifra	Područje djelatnosti	2023.	2024.
A	POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	825	983
B	RUDARSTVO I VAĐENJE	1.121	1.182
C	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	1.083	1.246
D	OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, PLINOM, PAROM I KLIMATIZACIJA	990	1.079
E	OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODARENJE OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA	1.088	1.242
F	GRAĐEVINARSTVO	869	984
G	TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA	904	1.026
H	PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	1.071	1.290
I	DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANE	1.027	1.162
J	INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	1.240	1.366
K	FINANCIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	802	993
L	POSLOVANJE NEKRETNINAMA	713	781
M	STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	1.079	1.222
N	ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	930	1.037
O	JAVNA UPRAVA I OBRANA; OBVEZNO SOCIJALNO OSIGURANJE	907	924
P	OBRAZOVANJE	813	971
Q	DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNE SKRBI	1.139	1.324
R	UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA	1.087	1.251
S	OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	650	728
X	UKUPNO:	996	1.139

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e

Tablica 69. Rang lista županija prema prosječnoj mjesečnoj neto plaći u 2024. - TOP 5

Rang	Naziv županije	Prosječna mjesečna neto plaća 2024. (EUR)
1.	Grad Zagreb	1.323

2.	Zagrebačka županija	1.191
3.	Istarska županija	1.167
4.	Šibensko - kninska županija	1.151
5.	Primorsko - goranska županija	1.139

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e

Prosječna mjesečna neto obračunata plaća zaposlenih kod poduzetnika sa sjedištem u Primorsko -goranskoj županiji u 2024. godini iznosila je 1.139 eura, čime je županija rangirana kao peta u Hrvatskoj prema visini neto plaće, iza Grada Zagreba, Zagrebačke županije, Istarske županije i Šibensko - kninske županije. Prosječna plaća na razini Republike Hrvatske iznosila je 1.171 euro neto.

U odnosu na 2023. godinu, plaće u Primorsko - goranskoj županiji porasle su za 14,4%, s prethodnih 996 eura neto.

Najviša prosječna neto plaća u 2024. godini iznosila je 1.366 eura i bila je isplaćivana zaposlenima u djelatnosti J - Informacije i komunikacije, zatim u djelatnosti Q - Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, dok je najniža prosječna neto plaća, u iznosu od 728 eura, isplaćivana zaposlenima u djelatnosti S - Ostale uslužne djelatnosti te zatim u djelatnosti L - Poslovanje nekretninama (781 euro).

U usporedbi s 2023. godinom, plaće su rasle u svim djelatnostima. Najveći apsolutni porast zabilježen je u djelatnosti K - financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja (za 23,8%) i H - Prijevoz i skladištenje (za 20,5%), a najmanji u djelatnostima O -Javna uprava i obrana; Obvezno socijalno osiguranje (1,9%) i B - Rudarstvo i vađenje (5,4%).

5.2. Struktura radne snage po obrazovanju

U strukturi ukupnog broja zaposlenih u županiji u 2024. godini 98.853 osobe zaposlene su u pravnim osobama, 17.600 u obrtu i slobodnim profesijama, dok je 276 aktivnih osiguranika - individualnih poljoprivrednika. U odnosu na prethodnu godinu, broj zaposlenih u pravnim osobama porastao je za 1,3%, u obrtu i slobodnim profesijama za 5,5%, dok je broj aktivnih osiguranika - individualnih poljoprivrednika smanjen za 3,8%. Vidljivo je da je najveći udio zaposlenih u županiji zaposlen u pravnim osobama, i to 84,7% od ukupnog broja zaposlenih. Ovi podaci dopunjuju sliku ukupnih kretanja zaposlenosti i ukazuju na različitu dinamiku rasta među skupinama osiguranika.

Tablica 70. Struktura ukupnog broja zaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024. prema djelatnostima u pravnim osobama

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
A -Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1.174	1.188	1.106	1.256	1.223	1.203	1.226	1.243	1.171	1.135
B-Rudarstvo i vađenje	30	36	36	40	35	68	65	63	72	72
C-Prerađivačka industrija	11.366	11.291	11.494	11.324	11.187	10.878	10.862	10.933	11.090	10.845
D-Opskrba el. energijom, plinom, parom i klimatizacija	1.287	1.222	1.203	1.115	1.076	1.064	1.010	1.016	1.026	993
E-Opskrba vodom	2.204	2.276	2.275	2.355	2.450	2.619	2.587	2.609	2.551	2.697
F-Građevinarstvo	5.282	5.683	5.707	6.243	6.402	6.984	7.310	7.028	7.364	7.797
G-Trgovina na veliko i na malo	13.086	12.918	13.679	14.854	13.963	13.660	13.670	14.462	16.222	16.266
H-Prijevoz i skladištenje	7.043	7.169	7.276	7.375	7.666	7.863	7.841	7.758	8.288	8.426
I-Djelatnost pružanja smještaja i pripreme i usluživanja hrane	6.029	6.582	6.572	7.522	7.140	6.870	6.818	7.404	8.377	8.471
J-Informacije i komunikacije	1.656	1.650	1.510	1.795	1.921	1.928	1.976	2.249	2.332	2.482
K-Financijske djelatnosti	2.162	2.041	2.016	2.016	1.856	2.008	2.033	2.024	1.946	1.872
L-Poslovanje nekretninama	584	554	604	685	741	610	568	644	729	755
M-Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	4.550	4.508	4.439	4.901	5.246	5.519	5.301	5.402	5.638	5.747
N-Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	2.946	3.202	3.293	3.388	3.555	3.521	3.460	3.816	4.053	4.139
O-Javna uprava i obrana	5.721	5.590	5.537	5.455	5.331	5.252	5.277	5.180	5.116	5.183
P-Obrazovanje	8.045	8.225	8.312	8.467	8.465	8.992	9.206	9.333	9.538	9.572
Q-Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	7.925	7.351	7.518	7.693	8.048	8.274	8.332	8.599	8.583	8.748
R-Umjetnost, zabava i rekreacija	1.880	1.841	1.784	2.276	2.185	2.103	2.032	2.070	2.088	2.217

S-Ostale uslužne djelatnosti	1.243	1.335	1.303	1.377	1.359	1.360	1.350	1.367	1.382	1.436
UKUPNO	84.213	84.662	85.664	90.137	89.849	90.776	90.924	93.200	97.566	98.853

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku - Priopćenja - Zaposleni prema područjima djelatnosti i po županijama

Promatrajući kretanja zaposlenosti u pravnim osobama, uočljive su oscilacije u svim djelatnostima. Posebno se ističe djelatnost P - Obrazovanje, koja je kroz cijelo promatrano razdoblje bilježila rast zaposlenih, osim u 2019. godini kada je zabilježen blagi pad od dva zaposlena. Zanimljivo je i da je za vrijeme pandemije COVID-19 djelatnost B - Rudarstvo i vađenje zabilježila značajan porast broja zaposlenih od 94,3%, dok je djelatnost F - Građevinarstvo rasla za 9,1%.

Promatrajući udio u ukupnoj zaposlenosti, djelatnosti B - Rudarstvo i vađenje te L - Poslovanje nekretninama bilježe najmanji broj zaposlenih kroz cijelo promatrano razdoblje, dok djelatnosti G - Trgovina na veliko i malo te C - Prerađivačka industrija zauzimaju najveće udjele u ukupnom broju zaposlenih.

Tako je u 2024. godini udio zaposlenih u djelatnosti B - Rudarstvo i vađenje iznosio 0,1%, u djelatnosti L - Poslovanje nekretninama 0,8%, dok je udio djelatnosti G - Trgovina na veliko i malo bio 16,5%, a C - Prerađivačke industrije 11%.

Najveći pad zaposlenosti zabilježen je u djelatnosti D - Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom, gdje je u 2024. godini bilo 993 zaposlena, dok je 2015. godine taj broj iznosio 1.287, što je pad od 22,8%. Značajan pad bilježi se i u djelatnosti K - Financijske djelatnosti, gdje je u 2024. zaposleno 290 djelatnika manje nego 2015., odnosno 13,4% manje.

Najveći relativni rast zaposlenosti zabilježen je u djelatnosti B - Rudarstvo i vađenje sa 30 zaposlenih u 2015. na 72 zaposlena u 2024. godini, što je rast za 140% te u djelatnosti J - Informacije i komunikacije s 1.656 u 2015. na 2.482 zaposlena u 2024. godini što čini rast od 49,9%.

U 2024. najveći broj zaposlenih je u djelatnostima G - Trgovina na veliko i malo (16.266 zaposlena) i C - Prerađivačka industrija (10.845 zaposlena), dok je najmanji broj zaposlenih u djelatnostima B - Rudarstvo i vađenje (72 zaposlena) i L - Poslovanje nekretninama (755 zaposlena).

Najveće povećanje zaposlenih u odnosu na prethodnu godinu zabilježeno je u djelatnosti J - Informacije i komunikacije (6,4%) i R - Umjetnost zabava i rekreacija (6,2%), a najveći pad u djelatnostima K - Financijske djelatnosti (3,8%) i D - Opskrba el. energijom, plinom, parom i klimatizacije (3,2%).

Promatrajući nezaposlene osobe prema stupnju obrazovanja u Primorsko - goranskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2024. godine, vidljiv je pad u svim obrazovnim skupinama, uz

privremeno odstupanje u 2020. godini kada dolazi do porasta nezaposlenih u svim razinama obrazovanja zbog pandemije COVID - 19.

Tablica 71. Broj nezaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024. prema stupnju obrazovanja

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
(0) Bez škole i nezavršena osnovna škola	903	730	571	489	404	410	379	329	321	269
(1) Završena osnovna škola	2.513	1.988	1.471	1.172	975	1.169	1.145	924	838	688
(2) Srednja škola	9.185	7.529	5.597	4.549	3.868	5.130	5.038	3.904	3.694	3.082
(3) Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	1.078	969	772	615	520	690	690	575	521	458
(4) Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	1.839	1.672	1.363	1.122	937	1.217	1.165	918	822	676
UKUPNO	15.518	12.888	9.774	7.946	6.704	8.617	8.416	6.650	6.195	5.174

Izvor: Izradio autor prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje - Statistika: <https://statistika.hzz.hr/Default.aspx>

Najveće smanjenje nezaposlenosti kroz promatrano razdoblje bilježi skupina sa završenom osnovnom školom (72,6%) te skupina bez škole i nezavršene osnovne škole (70,2%).

Skupina sa završenom srednjom školom je tijekom cijelog razdoblja najbrojnija te i 2024. čini daleko najveći dio nezaposlenih osoba (3.082), što potvrđuje da radna snaga sa srednjoškolskim obrazovanjem nosi najveći teret nezaposlenosti. Slijede osobe sa završenom osnovnom školom sa 688 nezaposlenih osoba u 2024. godini te osobe sa završenim fakultetom, akademijom, magisterijem, doktoratom (676).

Suprotno tome, najmanje brojne skupine su osobe bez škole ili s nezavršenom osnovnom školom (269 osoba) te osobe prvim stupnjem fakulteta, stručnim studijem i višom školom (458 osoba), pri čemu obje kategorije kontinuirano imaju najmanji udio u ukupnoj nezaposlenosti.

Ovakva kretanja upućuju na to da, iako je nezaposlenost smanjena u svim razinama obrazovanja, radnici sa završenom srednjom školom i dalje čine najveći udio nezaposlenih kroz cijelo promatrano razdoblje.

Tablica 72. Broj nezaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji za razdoblje 2015.-2024. prema radnom stažu

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Bez staža	2.259	1.882	1.385	1.069	835	902	1.026	862	801	678
Do 1 godine	1.543	1.250	896	691	570	718	668	527	516	461
1 - 5 godina	3.242	2.749	2.159	1.748	1.467	2.059	1.927	1.418	1.362	1.151
5 - 10 godina	2.150	1.719	1.301	1.085	926	1.309	1.276	1.011	962	830
10 - 20 godina	2.812	2.385	1.896	1.613	1.438	1.969	1.890	1.530	1.384	1.107
20 - 30 godina	2.255	1.881	1.418	1.146	920	1.052	1.022	846	769	632
30 godina i više	1.257	1.022	718	594	548	609	608	458	401	315
UKUPNO	15.518	12.888	9.774	7.946	6.704	8.617	8.416	6.650	6.195	5.174

Izvor: Izradio autor prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje - Statistika: <https://statistika.hzz.hr/Default.aspx>

Promatrajući nezaposlene osobe prema radnom stažu u Primorsko - goranskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2024. godine, vidljiv je pad broja nezaposlenih u svim skupinama radnog staža. Najizraženije promjene zabilježene su kod osoba s 30 i više godina radnog staža, kod kojih je broj nezaposlenih smanjen za 75%, te kod osoba s 20 do 30 godina radnog staža, uz smanjenje od 72%.

Skupina osoba s 1 do 5 godina radnog staža tijekom većeg dijela promatranog razdoblja, izuzev 2022. i 2023. godine, bila je najbrojnija među nezaposlenima. U 2024. godini ova skupina broji 1.151 osobu, što je najviša vrijednost među svim kategorijama radnog staža. Time se pokazuje da radnici s kraćim, ali već stečenim radnim iskustvom čine najveći udio nezaposlenih, unatoč istodobnom značajnom smanjenju njihova broja kroz promatrano razdoblje. Slijedi skupina osoba s 10 do 20 godina radnog staža, s ukupno 1.107 nezaposlenih.

Najmanje brojne tijekom cijelog promatranog razdoblja bile su osobe s 30 i više godina radnog staža, a potom osobe s do jedne godine radnog staža.

U 2024. godini najbrojniju skupinu nezaposlenih činile su osobe s 1 do 5 godina radnog staža, koje su s 1.151 osobom sudjelovale s 22,2% u ukupnom broju nezaposlenih. Najmanje nezaposlenih zabilježeno je među osobama s 30 i više godina radnog staža, koje su činile 6,1% ukupnog broja nezaposlenih (315 osoba).

Ovakva kretanja upućuju na to da je, unatoč znatnom smanjenju nezaposlenosti u svim skupinama radnog staža, najveći teret nezaposlenosti i dalje koncentriran među radnicima s kraćim radnim iskustvom.

Tablica 73. Broj nezaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024. prema skupini zanimanja

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
(0)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(1)	1	0	1	0	1	0	0	0	1	4
(2)	2.069	1.910	1.514	1.245	1.035	1.363	1.334	1.041	923	812
(3)	2.233	1.944	1.453	1.180	985	1.299	1.370	1.075	984	862
(4)	2.479	2.095	1.675	1.368	1.185	1.460	1.410	1.185	1.153	1.020
(5)	2.759	2.268	1.648	1.320	1.084	1.653	1.489	1.092	1.037	707
(6)	105	95	75	64	53	59	65	66	60	58
(7)	1.828	1.316	818	634	512	636	690	517	481	364
(8)	537	419	277	214	181	251	227	165	140	136
(9)	3.507	2.842	2.313	1.921	1.668	1.896	1.831	1.509	1.416	1.211
UKUPNO	15.518	12.889	9.774	7.946	6.704	8.617	8.416	6.650	6.195	5.174

Izvor: Izradio autor prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje - Statistika: <https://statistika.hzz.hr/Default.aspx>

U tablici su korištene oznake skupina zanimanja zbog preglednosti prikaza. Oznake se odnose na sljedeće skupine:

- (0) - Vojna zanimanja,
- (1) - Zakonodavci, dužnosnici i direktori,
- (2) - Znanstvenici, inženjeri i stručnjaci,
- (3) - Tehničari i stručni suradnici,
- (4) - Administrativni djelatnici,
- (5) - Uslužna i trgovačka zanimanja,
- (6) - Poljoprivrednici, šumari, ribari i lovci,
- (7) - Zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji,
- (8) - Rukovatelji postrojenjima, industrijski proizvođači i sastavljači proizvoda,
- (9) - Jednostavna zanimanja.

Promatrajući nezaposlene osobe prema skupinama zanimanja u Primorsko - goranskoj županiji od 2015. do 2024., vidljiv je pad u svim kategorijama, izuzev skupine (1) - Zakonodavci, dužnosnici i direktori.

Najbrojnija skupina po broju nezaposlenih kroz cijelo razdoblje jest skupina (9) - Jednostavna zanimanja. U 2015. godini broji 3.507 nezaposlenih, a do 2024. pada na 1.211 osoba što je smanjenje od 65,5%. Unatoč padu, skupina (9) - Jednostavna zanimanja i dalje ostaje najzastupljenija te u 2024. sudjeluje u ukupnoj nezaposlenosti s 23,4%. Zatim slijedi skupina (4) - Administrativni djelatnici s 1.020 nezaposlenih.

Najveći relativni pad broja nezaposlenih ostvarile su skupine (7) - Zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji sa 1.828 nezaposlenih u 2015. na 364 u 2024. što predstavlja pad od 80,1%.

Najmanje brojne i najstabilnije tijekom cijelog razdoblja ostaju skupine (1) - Zakonodavci, dužnosnici i direktori i (6) - Poljoprivrednici, šumari, ribari, lovci. Skupina (6) - Poljoprivrednici, šumari, ribari, lovci se kreće između 53 i 105 nezaposlenih bez velikih oscilacija, dok je skupina (1) - Zakonodavci, dužnosnici i direktori vrlo mala, od 0 do najviše 4 osobe u 2024., što ju čini statistički zanemarivom u ukupnoj strukturi. Skupina (0) - Vojna zanimanja kroz cijelo razdoblje ostaje bez evidentiranih nezaposlenih.

Ovakva kretanja pokazuju da, iako je nezaposlenost smanjena u svim skupinama zanimanja, najveći teret nezaposlenosti i dalje nose šire i strukturno velike skupine poput (9) - Jednostavna zanimanja i (4) - Administrativni djelatnici. Istodobno, podaci potvrđuju da se tržište rada u županiji stabiliziralo i nastavilo povoljan trend, uz dugoročno smanjenje nezaposlenosti, smanjenje razlika među skupinama i sve uravnoteženiju strukturu potražnje i ponude rada.

5.3. Potrebe za prekvalifikacijom i doškolovanjem

Analiza kretanja zaposlenosti i nezaposlenosti u Primorsko - goranskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2024. godine upućuje na postojanje određenih strukturnih nesklada na tržištu rada, koji se više očituju u strukturi nezaposlenih prema dobi, obrazovanju i zanimanju. Iako su opći trendovi na tržištu rada izrazito povoljni, rezultati analize jasno ukazuju na potrebu za ciljanom prekvalifikacijom i doškolovanjem pojedinih skupina radne snage.

Posebno se ističe relativno nepovoljan položaj starijih dobnih skupina, ponajprije osoba u dobi od 55 do 59 godina te osoba starijih od 60 godina, koje tijekom cijelog promatranog razdoblja čine najbrojnije skupine nezaposlenih. Njihova dulja zadržavanja u evidenciji nezaposlenih upućuju na otežanu zapošljivost, što se može povezati s nedovoljnom prilagođenošću postojećih znanja i vještina suvremenim potrebama tržišta rada. U tom

kontekstu, doškolovanje i programi cjeloživotnog učenja predstavljaju važan instrument za povećanje zapošljivosti starijih radnika.

Analiza nezaposlenosti prema stupnju obrazovanja pokazuje da osobe sa završenom srednjom školom čine najveći udio u ukupnom broju nezaposlenih tijekom cijelog promatranog razdoblja. Iako je nezaposlenost u ovoj skupini značajno smanjena, njihov kontinuirano visok udio upućuje na nesklad između stečenih kvalifikacija i potreba tržišta rada. To nameće potrebu za dodatnim osposobljavanjem, usavršavanjem i stjecanjem novih kompetencija, osobito u području tehničkih, digitalnih i specijaliziranih znanja.

Struktura nezaposlenosti prema zanimanjima dodatno potvrđuje potrebu za prekvalifikacijom. Najveći udio nezaposlenih čine osobe iz skupina jednostavnih i administrativnih zanimanja, dok se istodobno u strukturi zaposlenosti bilježi rast u djelatnostima s većom dodanom vrijednošću, poput informacija i komunikacija, stručnih i tehničkih djelatnosti. Ovakva kretanja upućuju na potrebu za usmjeravanjem programa prekvalifikacije prema zanimanjima koja zahtijevaju višu razinu specifičnih i prenosivih vještina.

Sve navedeno pokazuje da potrebe za prekvalifikacijom i doškolovanjem u Primorsko - goranskoj županiji ne proizlaze iz visoke nezaposlenosti, već iz strukturnih promjena na tržištu rada. Ciljane mjere usmjerene na unapređenje znanja i vještina radne snage predstavljaju ključan preduvjet za dugoročnu održivost pozitivnih trendova na tržištu rada.

5.4. Suradnja s obrazovnim institucijama

Rezultati analize tržišta rada u Primorsko - goranskoj županiji upućuju na važnost jačanja suradnje između tržišta rada i obrazovnog sustava, osobito u kontekstu prilagodbe obrazovnih programa stvarnim potrebama gospodarstva. Iako je razina zaposlenosti visoka, struktura nezaposlenosti pokazuje da određene skupine radne snage teže pronalaze zaposlenje, što ukazuje na potrebu za učinkovitijim povezivanjem obrazovnih institucija i poslodavaca.

Suradnja s obrazovnim institucijama, uključujući srednje škole, visoka učilišta, ustanove za obrazovanje odraslih te druge institucije koje sudjeluju u sustavu cjeloživotnog učenja, ima ključnu ulogu u smanjenju strukturnih nesklada na tržištu rada. Prilagodba obrazovnih programa prema potrebama rastućih sektora, poput informacijskih i komunikacijskih djelatnosti, stručnih i tehničkih zanimanja te uslužnih djelatnosti s većom dodanom vrijednošću, može doprinijeti boljoj zapošljivosti radne snage.

Posebnu važnost ima razvoj programa prekvalifikacije i doškolovanja u suradnji s poslodavcima, kako bi se osiguralo stjecanje praktičnih i tržišno relevantnih kompetencija. Takav pristup omogućuje brže uključivanje nezaposlenih osoba na tržište rada, osobito onih iz

skupina koje su identificirane kao ranjivije, uključujući starije radnike i osobe sa srednjoškolskim obrazovanjem.

Osim toga, suradnja s obrazovnim institucijama omogućuje pravovremeno prepoznavanje budućih potreba tržišta rada te prilagodbu obrazovnih sadržaja dugoročnim razvojnim smjerovima gospodarstva županije. Time se jača uloga obrazovnog sustava kao aktivnog sudionika u oblikovanju tržišta rada, a ne samo kao izvora radne snage.

U konačnici, jačanje suradnje između tržišta rada i obrazovnih institucija predstavlja važan preduvjet za daljnje unaprjeđenje konkurentnosti i otpornosti tržišta rada u Primorsko - goranskoj županiji. Takav pristup omogućuje učinkovitije usklađivanje ponude i potražnje rada te dugoročno doprinosi održivom gospodarskom razvoju.

6. Ekonomski odnosi s inozemstvom 2015.-2024.

6.1. Razmjena roba i usluga s inozemstvom

Razmjena roba i usluga s inozemstvom omogućuje uvid u vrijednost izvoza, odnosno prodaje roba i usluga na stranim tržištima, kao i u vrijednost uvoza roba i usluga iz inozemstva. Međunarodna trgovina predstavlja jednu od ključnih sastavnica suvremenog gospodarstva te ima važnu ulogu u ukupnom gospodarskom razvoju zemlje. Rast izvoza doprinosi otvaranju novih radnih mjesta, povećanju bruto domaćeg proizvoda te ima značajan utjecaj na stanje vanjskotrgovinske bilance. S druge strane, uvoz ima funkciju zadovoljavanja potreba stanovništva i gospodarstva za robama i uslugama koje nisu dostupne na domaćem tržištu ili se ne proizvode u dostatnim količinama, čime se osigurava kontinuitet gospodarskih aktivnosti i potrošnje.

Nastavno, u Tablici 74 i Grafikonu 23 prikazan je izvoz, uvoz te pokrivenost uvoza izvozom pravnih subjekata Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.–2024. godine, prema podacima FINA-e. Podaci obuhvaćaju prihode od prodaje roba i usluga na inozemnom tržištu te troškove uvoza roba i usluga iz inozemstva za poduzetnike – obveznike poreza na dobit, čime se dobiva relevantan uvid u vanjskotrgovinsku orijentiranost poduzetničkog sektora županije.

U promatranom razdoblju Primorsko-goranska županija bilježi kontinuiranu izvoznu aktivnost, uz izražene oscilacije koje odražavaju makroekonomske cikluse, promjene u globalnoj potražnji i strukturi gospodarstva. Vrijednost izvoza u 2015. godini iznosila je 1.007,6 mil. EUR, dok je u 2016. godini zabilježen blagi pad na 980,8 mil. EUR. Nakon toga slijedi razdoblje rasta, pri čemu izvoz u 2017. i 2018. godini prelazi 1,09 mlrd. EUR, a u 2019. godini doseže 1.126,5 mil. EUR.

U 2020. godini dolazi do izraženog pada izvoza na 946,5 mil. EUR, što je izravna posljedica pandemije bolesti COVID-19, poremećaja u međunarodnoj trgovini i smanjenja gospodarske aktivnosti. Već u 2021. godini započinje snažan oporavak, s rastom izvoza na 1.186,4 mil. EUR, koji se dodatno ubrzava u 2022. godini, kada izvoz doseže 1.663,8 mil. EUR. Pozitivan trend nastavljen je i u 2023. te 2024. godini, pri čemu izvoz u 2024. godini iznosi 1.810,0 mil. EUR, što predstavlja najvišu vrijednost u cijelom promatranom razdoblju.

Uvoz također pokazuje dugoročni rastući trend. U 2015. godini uvoz iznosi 491,0 mil. EUR, uz pad u 2016. godini na 404,2 mil. EUR, nakon čega slijedi kontinuirani rast do 654,9 mil. EUR u 2019. godini. U pandemijskoj 2020. godini uvoz se smanjuje na 603,1 mil. EUR, dok u razdoblju oporavka snažno raste te u 2022. godini premašuje 1,04 mlrd. EUR, a u 2024. godini doseže 1.161,1 mil. EUR.

Pokrivenost uvoza izvozom u razdoblju 2015.–2024. kreće se između 41% i 65%. Najniže vrijednosti zabilježene su u razdoblju 2015.–2017., dok se od 2018. godine bilježi poboljšanje, osobito u 2019. i 2020. godini. U razdoblju nakon pandemije pokazatelj se stabilizira na razini od oko 63–65%, pri čemu u 2024. godini iznosi 64%. Takva kretanja upućuju na snažan rast uvoza, ali i na kontinuiranu izvoznu orijentaciju dijela poduzetničkog sektora.

Za razliku od ranijih razdoblja, u promatranom razdoblju Primorsko-goranska županija ne ostvaruje suficit, već bilježi negativan vanjskotrgovinski saldo u svim godinama, budući da vrijednost uvoza premašuje vrijednost izvoza. Ipak, rast izvoza, osobito nakon 2021. godine, ukazuje na jačanje međunarodne konkurentnosti poduzeća u industriji, prometu, logistici i pojedinim uslugama.

Ukupno gledano, razdoblje 2015.–2024. obilježeno je postupnim jačanjem međunarodne razmjene, snažnim poremećajem u 2020. godini te izraženim oporavkom i rastom izvoza u razdoblju 2021.–2024. godine. Takva kretanja potvrđuju važnost izvoza kao jednog od ključnih oslonaca razvoja poduzetništva u Primorsko-goranskoj županiji, ali i potrebu daljnjeg jačanja izvozne baze radi smanjenja vanjskotrgovinskog deficita i povećanja otpornosti gospodarstva.

Tablica 74. Razmjena roba i usluga s inozemstvom kod pravnih subjekata Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine, u tisućama EUR

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Izvoz	1.007.645	980.780	1.115.875	1.095.842	1.126.528	946.538	1.186.436	1.663.790	1.730.993	1.809.989
Uvoz	490.995	404.230	468.515	592.980	654.899	603.068	747.835	1.043.900	1.119.796	1.161.078
Pokrivenost uvoza izvozom	49%	41%	42%	54%	58%	64%	63%	63%	65%	64%

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Grafikon 23. Razmjena roba i usluga s inozemstvom kod pravnih subjekata Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine, u tisućama EUR

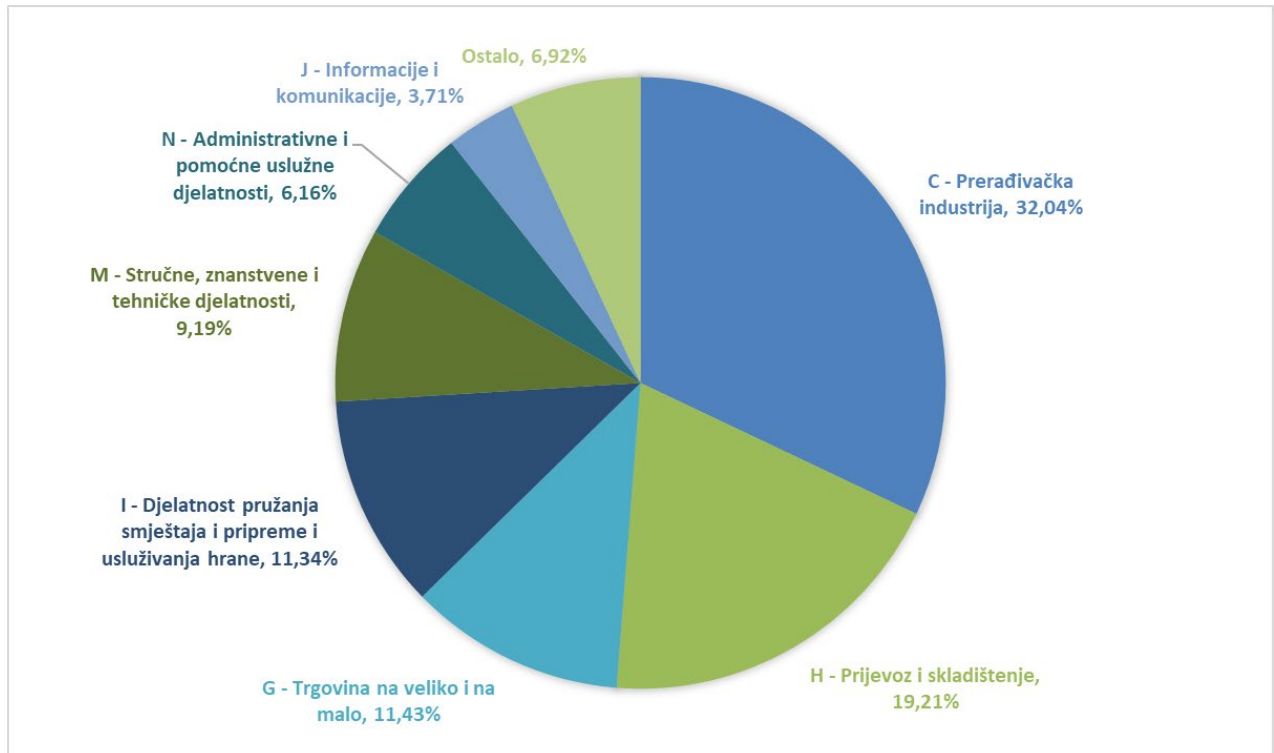

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

Najveći izvoz zabilježen je u djelatnostima C – Prerađivačka industrija (32%), H – Prijevoz i skladištenje (19%), G – Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (11,4%), M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (9,2%), N – Administrativne

i pomoćne uslužne djelatnosti (6,2%) te I – Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (11,3%).

Grafikon 24: Izvoz poduzetnika Primorsko-goranske županije prema djelatnosti u 2024. godini

Izvor: Izradio autor prema podacima FINA-e, registar godišnjih financijskih izvještaja

6.2. Inozemna ulaganja u PGŽ

Inozemna ulaganja, u najširem smislu riječi, predstavljaju sva ulaganja inozemnih pravnih i fizičkih osoba u gospodarske djelatnosti neke zemlje. Dio su platne bilance i obuhvaćaju vlasnička ulaganja, zadržanu dobit i dužničke odnose između vlasnički povezanih rezidenata i nerezidenata. Faktori privlačnosti određene zemlje za ulaganje su lokacija, veličina tržišta, zemljopisni položaj, stanje ekonomije, porezni tereti, kulturno i političko okruženje i sl. S druge strane, gospodarstva u koja se ulaže bilježe pozitivne učinke kao što su priljevi u državni proračun kroz poreze, povećanje broja radnih mjesta, prijenos znanja, tehnologije, know-how-a i drugo. Možemo reći kako strana ulaganja pokazuju privlačnost određenog gospodarstva.

Globalna ekonomska kriza je utjecala na slab priljev inozemnih izravnih ulaganja u hrvatsko gospodarstvo, problem korupcije, zakonski okvir i kapacitet na nacionalnoj i lokalnoj razini. Kretanja izravnih inozemnih ulaganja prikazana su u sljedećim poglavljima.

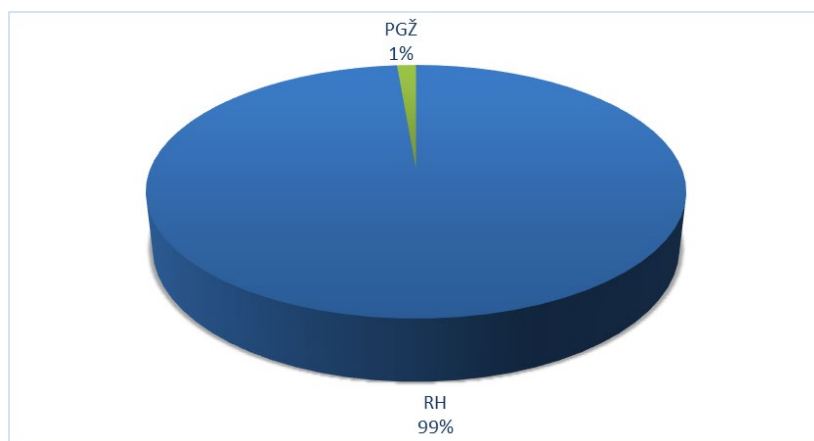
Ukupna ulaganja u Republiku Hrvatsku za razdoblje 2015.–2024. godine iznosila su 25,5 milijardi EUR, dok su ulaganja u Primorsko-goransku županiju u istom razdoblju iznosila 1,53 milijardi EUR, odnosno 6% ukupnih ulaganja na razini Republike Hrvatske.

Tablica 75. Struktura inozemnih ulaganja u RH i u PGŽ za razdoblje 2015. - 2024. godine, u mil. EUR

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
RH	459,16	1.409,05	1.580,16	1.375,87	3.649,21	1.469,49	4.464,49	3.705,91	3.257,45	4.182,26
PGŽ	-103,15	198,76	56,82	175,90	171,44	121,42	312,79	270,06	267,27	57,17

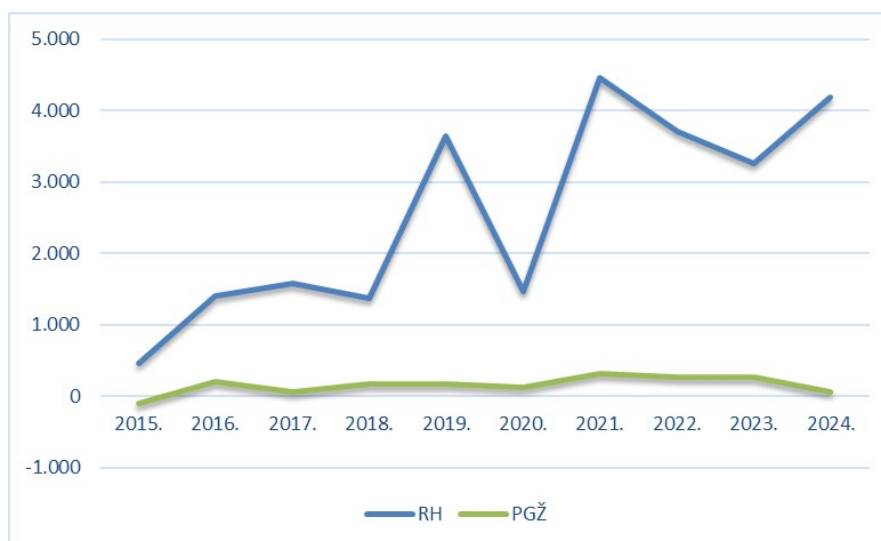
Izvor: Izradio autor prema podacima Hrvatske narodne banke, Baza inozemnih izravnih ulaganja

Grafikon 25. Struktura ukupnih inozemnih ulaganja u RH i u PGŽ u 2024. godini

Izvor: Izradio autor prema podacima Hrvatske narodne banke, Baza inozemnih izravnih ulaganja

Grafikon 26. Struktura inozemnih ulaganja u RH i u PGŽ za razdoblje 2015. - 2024. godine, u mil. EUR

Izvor: Izradio autor prema podacima Hrvatske narodne banke, Baza inozemnih izravnih ulaganja

U Tablici 75 i Grafikonu 25 i 26 prikazana su kretanja izravnih inozemnih ulaganja u Republiku Hrvatsku i Primorsko-goransku županiju u razdoblju od 2015. do 2024. godine. Podaci upućuju na izraženu volatilnost inozemnih ulaganja, kako na nacionalnoj, tako i na regionalnoj razini, što odražava osjetljivost investicijskih tokova na makroekonomske uvjete, strukturne promjene i izvanredne okolnosti.

Na razini Republike Hrvatske, razdoblje od 2015. do 2018. godine obilježeno je postupnim rastom inozemnih ulaganja, s povećanja od 459,2 milijuna EUR u 2015. godini na 1.4 milijarde EUR u 2018. godini. U 2019. godini zabilježen je izrazit skok ulaganja na 3,6 milijardi EUR, što predstavlja snažan investicijski ciklus povezan s velikim pojedinačnim ulaganjima, privatizacijskim i vlasničkim transakcijama te povoljnim investicijskim okruženjem. U 2020. godini dolazi do snažnog pada ulaganja na 1,5 milijardi EUR, kao izravne posljedice pandemije bolesti COVID-19, neizvjesnosti na financijskim tržištima i odgode investicijskih odluka. Najviši iznos inozemnih ulaganja u promatranom razdoblju ostvaren je u 2021. godini, kada su ulaganja dosegla 4,5 milijardi EUR, nakon čega u 2022. i 2023. godini slijedi umjereno smanjenje. U 2024. godini inozemna ulaganja ponovno rastu te iznose 4,2 milijuna EUR, što upućuje na zadržavanje snažnog interesa stranih investitora za hrvatsko gospodarstvo.

Kretanja na razini Primorsko-goranske županije znatno su nestabilnija i izraženije osciliraju. U 2015. godini zabilježen je neto odljev inozemnog kapitala od –103,2 milijuna EUR, što upućuje na povlačenje kapitala ili restrukturiranje postojećih ulaganja. Već u 2016. godini dolazi do snažnog oporavka, kada inozemna ulaganja iznose 198,8 milijuna EUR. U 2017. godini ulaganja se značajno smanjuju na 56,8 milijuna EUR, dok u 2018. i 2019. godini ponovno rastu, dosegnuvi 175,9 milijuna EUR odnosno 171,4 milijuna EUR, što odražava jačanje investicijske aktivnosti u pojedinim djelatnostima, osobito u prometu, logistici i nekretninama.

U 2020. godini, unatoč pandemiji, Primorsko-goranska županija bilježi pozitivan priljev inozemnih ulaganja od 121,4 milijuna EUR, dok u 2021. godini ostvaruje najvišu vrijednost u promatranom razdoblju, 312,8 milijuna EUR. Ovaj snažan rast povezan je s većim pojedinačnim ulaganjima, vlasničkim transakcijama te oporavkom investicijske aktivnosti nakon pandemijskog šoka. U 2022. i 2023. godini ulaganja se stabiliziraju na razinama od oko 270 milijuna EUR, dok u 2024. godini dolazi do znatnog pada neto inozemnih ulaganja na 57,2 milijuna EUR, što upućuje na usporavanje investicijskog ciklusa, moguće povlačenje dijela kapitala ili smanjenje novih ulaganja u odnosu na prethodne godine.

Ukupno gledano, razdoblje 2015.–2024. godine obilježeno je snažnim oscilacijama izravnih inozemnih ulaganja, pri čemu je Primorsko-goranska županija pokazala znatno veću volatilnost u odnosu na nacionalnu razinu. Takva kretanja potvrđuju snažan utjecaj pojedinačnih velikih projekata i transakcija na regionalne pokazatelje, ali i osjetljivost investicijske aktivnosti na globalne i domaće gospodarske okolnosti, što je važan čimbenik za

daljnje oblikovanje mjera usmjerenih na privlačenje i zadržavanje stranih ulaganja u poduzetničkom sektoru županije.

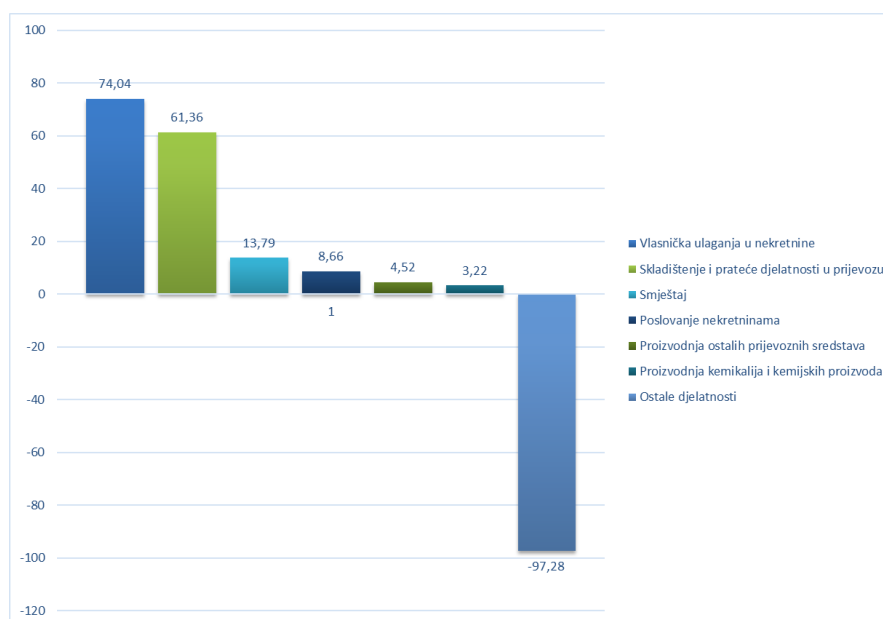
U Primorsko-goransku županiju u 2024. godini došlo je do priljeva od 57,2 milijuna EUR kroz izravna inozemna ulaganja. U Tablici 76. navedena je struktura i iznos stranih ulaganja prema djelatnostima.

Tablica 76. Ukupna inozemna ulaganja u Primorsko-goransku županiju u 2024. godini, po djelatnostima, u mil. EUR

NKD	Djelatnost	PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA
	Vlasnička ulaganja u nekretnine	74,04
52	Skladištenje i prateće djelatnosti u prijevozu	61,36
55	Smještaj	13,79
68	Poslovanje nekretninama	8,66
30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	4,52
	Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	3,22
	Gradnja zgrada	-11,16
	Ostale djelatnosti	-97,28
	Ukupno	57,17

Izvor: Izradio autor prema podacima Hrvatske narodne banke, Baza inozemnih izravnih ulaganja

Grafikon 27. Ukupna inozemna ulaganja u Primorsko-goransku županiju u 2024. godini, po djelatnostima, u mil. EUR

Izvor: Izradio autor prema podacima Hrvatske narodne banke, Baza inozemnih izravnih ulaganja

Kako je prikazano u Tablici 76. i Grafikonu 28., struktura ukupnih inozemnih ulaganja u Primorsko-goranskoj županiji u 2024. godini pokazuje snažnu koncentraciju ulaganja u ograničen broj djelatnosti, uz istodobno izražen negativan učinak pojedinih sektora na ukupni rezultat. Ukupna neto vrijednost inozemnih ulaganja u 2024. godini iznosila je 57,17 milijuna EUR.

Najveći pozitivan doprinos ostvaruju vlasnička ulaganja u nekretnine, u iznosu od 74,04 milijuna EUR, čime ova kategorija predstavlja najznačajniji segment stranih ulaganja u županiji. Ovakva struktura upućuje na kontinuirani interes stranih investitora za nekretninski sektor, osobito u kontekstu turističke atraktivnosti županije, razvoja turističkih kapaciteta, apartmanske i komercijalne gradnje te dugoročne percepcije nekretnina kao stabilne investicije u uvjetima povišene inflacije.

Druga po važnosti djelatnost su skladištenje i prateće djelatnosti u prijevozu (NKD 52), s ulaganjima od 61,36 milijuna EUR. Visoka razina ulaganja u ovu djelatnost povezana je s prometno-logističkom ulogom Primorsko-goranske županije, prije svega položajem Luke Rijeka, razvojem logističke infrastrukture te jačanjem tranzitnih i distribucijskih funkcija u međunarodnim lancima opskrbe.

Pozitivna, ali znatno manja ulaganja ostvarena su u djelatnosti smještaja (NKD 55) s 13,79 milijuna EUR, što upućuje na nastavak interesa za turističke projekte, ali uz oprezniji investicijski pristup u odnosu na prethodna razdoblja. Poslovanje nekretninama (NKD 68) bilježi 8,66 milijuna EUR ulaganja, dok su ulaganja u proizvodnju ostalih prijevoznih sredstava (NKD 30) i proizvodnju kemikalija i kemijskih proizvoda relativno skromna, s 4,52 odnosno 3,22 milijuna EUR, što upućuje na ograničen, ali prisutan interes za industrijske i proizvodne djelatnosti.

S druge strane, pojedine djelatnosti u 2024. godini bilježe negativne vrijednosti inozemnih ulaganja. Gradnja zgrada bilježi neto odljev od -11,16 milijuna EUR, dok ostale djelatnosti ostvaruju značajan negativan saldo od -97,28 milijuna EUR. Ovi negativni iznosi upućuju na povlačenje kapitala, restrukturiranje postojećih ulaganja ili prodaju imovine, što je ujedno i ključan razlog zbog kojeg je ukupni iznos inozemnih ulaganja u 2024. godini znatno niži u odnosu na prethodne godine.

Ukupno gledano, struktura inozemnih ulaganja u 2024. godini pokazuje da se strani kapital u Primorsko-goranskoj županiji i dalje dominantno usmjerava prema nekretninskom i logističkom sektoru, dok su ulaganja u proizvodne i građevinske djelatnosti ograničena ili obilježena povlačenjem kapitala. Takva struktura ulaganja ima izravan utjecaj na poduzetnički razvoj županije te ukazuje na potrebu dodatnog poticanja diverzifikacije stranih ulaganja, osobito prema djelatnostima s višom dodanom vrijednošću i dugoročnim razvojnim učinkom.

Tablica 77. Inozemna ulaganja u Primorsko-goransku županiju prema podrijetlu ulagača u 2024. godini, u mil. EUR

Zemlja	PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA
NIZOZEMSKA	53,1
SLOVENIJA	41,5
MAĐARSKA	12,1
ITALIJA	11,6
BOSNA I HERCEGOVINA	2,2
SLOVAČKA	2,1
ČEŠKA	-4,4
NJEMAČKA	-30,1
AUSTRIJA	-82,5
Ostale zemlje	51,6
Ukupno	57,2

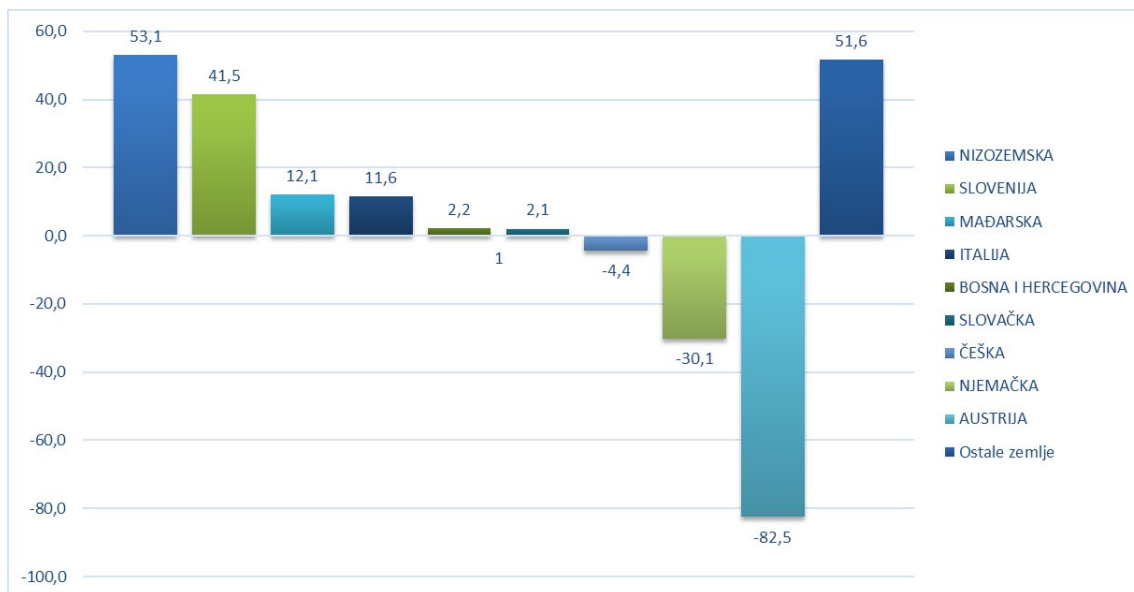
Izvor: Izradio autor prema podacima Hrvatske narodne banke, Baza inozemnih izravnih ulaganja

Kako je vidljivo iz Tablice 77. struktura inozemnih ulaganja u Primorsko-goranskoj županiji u 2024. godini pokazuje znatnu koncentraciju ulaganja prema nekoliko zemalja podrijetla, uz istodobno izražene odljeve kapitala iz pojedinih država. Najveći pojedinačni iznos inozemnih ulaganja ostvaren je od ulagača iz Nizozemske, u iznosu od 53,1 milijuna EUR, što je čini najznačajnijim izvorom kapitala u promatranoj godini. Slijede ulaganja iz Slovenije u vrijednosti od 41,5 milijuna EUR, koja potvrđuju snažnu regionalnu gospodarsku povezanost i kontinuiranu prisutnost slovenskih poduzetnika u gospodarstvu Primorsko-goranske županije.

Positivna, ali znatno manja ulaganja zabilježena su i iz Mađarske (12,1 milijuna EUR) te Italije (11,6 milijuna EUR), dok su ulaganja iz Bosne i Hercegovine (2,2 milijuna EUR) i Slovačke (2,1 milijuna EUR) imala ograničen, ali pozitivan doprinos ukupnom iznosu inozemnih ulaganja. S druge strane, u 2024. godini evidentirani su negativni iznosi ulaganja iz Češke (-4,4 milijuna EUR), Njemačke (-30,1 milijuna EUR) i osobito Austrije (-82,5 milijuna EUR), što upućuje na povlačenje kapitala, prodaju imovine ili završetak ranijih investicijskih ciklusa.

Značajnu stavku čine i ostale zemlje, s ukupno 51,6 milijuna EUR ulaganja, što ukazuje na prisutnost većeg broja manjih i disperziranih investitora. Ukupno gledano, inozemna ulaganja u Primorsko-goransku županiju u 2024. godini iznose 57,2 milijuna EUR, pri čemu pozitivni priljevi iz nekoliko ključnih zemalja neutraliziraju snažne odljeve kapitala iz pojedinih tradicionalnih investicijskih izvora.

Grafikon 28. Inozemna ulaganja u Primorsko-goransku županiju prema podrijetlu ulagača 2024. godine, u mil. EUR

Izvor: Izradio autor prema podacima Hrvatske narodne banke, Baza inozemnih izravnih ulaganja

Grafikon 24. jasno prikazuje izražen nesrazmjer u inozemnim ulaganjima prema zemlji podrijetla ulagača, pri čemu je vidljivo da je i u 2024. godini struktura inozemnih ulaganja dominantno usmjerena na europske zemlje. U odnosu na prethodna razdoblja, osobito se ističe promjena u ulozi Austrije i Njemačke, koje su ranijih godina bile među najznačajnijim ulagačima, dok u 2024. godini bilježe neto povlačenje kapitala. Ovakva kretanja upućuju na promjenu investicijskih strategija, veću selektivnost ulagača te prilagodbu poduzetničkih odluka novim financijskim, tržišnim i makroekonomskim okolnostima.

6.3. Uloga izvoza u gospodarskom rastu

Izvoz predstavlja jedan od ključnih pokretača gospodarskog rasta i razvoja te ima značajnu ulogu u jačanju konkurentnosti i otpornosti nacionalnog gospodarstva. Njegov doprinos ogleda se u povećanju ukupne proizvodnje, jačanju zaposlenosti, razvoju poduzetničkih kapaciteta i poticanju inovacijskih procesa. U okviru poduzetništva, izvozne aktivnosti predstavljaju važan pokazatelj sposobnosti poduzeća da se uspješno pozicioniraju na međunarodnim tržištima i prilagode zahtjevima globalne konkurencije.

Ekonomska teorija potvrđuje povezanost između izvoza i gospodarskog rasta, pri čemu se često ističe model export-led growth, prema kojem izvoz djeluje kao glavni pokretač ekonomskog razvoja. Povećanjem izvoza dolazi do rasta proizvodnje, učinkovitijeg korištenja resursa i povećanja produktivnosti, što se posredno odražava na rast bruto domaćeg

proizvoda. Izvozne aktivnosti doprinose i razvoju novih tehnologija te povećanju znanja i vještina unutar poslovnog sektora.

Analiza strukture izvoza pokazuje da većinu izvoza čine srednja i velika poduzeća, dok mala i srednja poduzeća (MSP) imaju manji, ali rastući udio. MSP sektor suočava se s određenim izazovima u procesu internacionalizacije, uključujući ograničen pristup financijskim resursima, nedostatak informacija o inozemnim tržištima, složenost regulatornih zahtjeva te nedostatne kapacitete za istraživanje i razvoj. Unatoč navedenim poteškoćama, broj izvoznika u MSP segmentu pokazuje pozitivan trend, što upućuje na rastuću orijentiranost poduzetništva prema međunarodnim tržištima.

Izvoz ima mjerljiv utjecaj na makroekonomske pokazatelje. Rast izvoza pozitivno djeluje na bruto domaći proizvod, povećava zaposlenost i doprinosi stabilnosti platne bilance. Uz to, izvoz omogućava pristup većim tržištima, povećava razinu konkurencije te potiče modernizaciju proizvodnih procesa. Gospodarstva s razvijenim izvoznim sektorom u pravilu bilježe višu razinu produktivnosti, inovativnosti i ulaganja u tehnologiju.

Poticanje izvoza uvelike ovisi o institucionalnom i političkom okviru. U Republici Hrvatskoj djeluje niz institucija i programa usmjerenih na jačanje izvozne konkurentnosti, među kojima se ističu Hrvatska gospodarska komora (HGK), Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO), Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR) te Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta. Ove institucije pružaju financijsku, savjetodavnu i promotivnu podršku izvoznicima. Članstvo Hrvatske u Europskoj uniji dodatno je pridonijelo liberalizaciji trgovine, olakšalo pristup jedinstvenom tržištu te otvorilo mogućnosti korištenja europskih fondova za razvoj izvoznog potencijala.

Unatoč pozitivnim kretanjima, hrvatski izvozni sektor suočava se s nizom strukturnih izazova. Ključni među njima su niska razina dodane vrijednosti u izvoznim proizvodima, nedovoljna diverzifikacija tržišta, ograničena ulaganja u istraživanje i razvoj te nedostatak međunarodnih partnerstava. Dodatno, transportni i logistički troškovi te administrativne prepreke i dalje ograničavaju konkurentnost izvoznika. Uspješna rješenja uključuju jačanje inovacijskih kapaciteta, ulaganja u digitalizaciju, razvoj specijaliziranih izvoznih financijskih instrumenata i povećanje suradnje između privatnog sektora, akademske zajednice i državnih institucija.

Izvoz predstavlja važan element održivog gospodarskog rasta i temelj razvoja konkurentnog poduzetništva. Jačanje izvozne orijentacije poduzeća, osobito malih i srednjih, ključno je za povećanje otpornosti nacionalnog gospodarstva i njegovu uspješnu integraciju u međunarodne gospodarske tokove. Daljnje unaprjeđenje institucionalne potpore, razvoj inovativnih proizvoda i diversifikacija tržišta preduvjeti su za dugoročno povećanje izvozne aktivnosti i stabilan gospodarski rast.

7. Potporno okruženje Primorsko-goranske županije

Primorsko-goranska županija, u sklopu svojih programa, odjela i ustanova aktivno potiče poduzetništvo, partner je i (su)osnivač poduzetničke infrastrukture, stvara pogodnu poduzetničku klimu, potiče regionalni razvitak i ujednačenost te sufinancira poduzetničke projekte.

7.1. Uloga poduzetničkih potpornih institucija

Poduzetnička infrastruktura u Primorsko-goranskoj županiji obuhvaća poduzetničke zone i poduzetničke potporne institucije, a osnovna pitanja njihovog uređenja sadržana su u Zakonu o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 93/13, 114/13, 41/14, 57/18 i NN 138/21). Poduzetnička infrastruktura u širem smislu Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture predstavlja ukupnost svih prostorno specifičnih oblika odvijanja različitih poduzetničkih aktivnosti nastalih kao rezultat promišljenog i organiziranog prostorno razvojnog koncepta jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno Republike Hrvatske.

Poduzetničke zone su infrastrukturno opremljena područja definirana prostornim planovima, namijenjena obavljanju određenih vrsta poduzetničkih, odnosno gospodarskih aktivnosti. Osnovna karakteristika poduzetničkih zona je zajedničko korištenje infrastrukturno opremljenog i organiziranog prostora od strane poduzetnika kojima se poslovanjem unutar poduzetničke zone omogućuje racionalizacija poslovanja i korištenje raspoloživih resursa poduzetničke zone s ostalim korisnicima poduzetničke zone.

Prema Jedinstvenom registru poduzetničke infrastrukture, koji evidentira i sistematizira subjekte poduzetničke infrastrukture na području Primorsko-goranske županije djeluje 14 poduzetničkih zona:

1. Lunga – Hreljin, Grad Bakar
2. Poduzetničke zone "Bakar" plato bivše koksare u Bakru, Grad Bakar
3. Glavičina, Grad Bakar
4. Industrijska zona Kukuljanovo, Grad Bakar, Općina Čavle i Grad Rijeka
5. Radna zona Žegoti, Grad Kastav
6. Poduzetnička zona Zapad, Novi Vinodolski
7. Poduzetnička zona Kargač, Novi Vinodolski
8. Radna zona Mišnjak, Grad Rab
9. Proizvodna zona Soboli I2, Općina Čavle
10. Poslovna Zona K-3 Šoići, Općina Kostrena
11. Poduzetnička zona Lokva, Lovran

12. Radna zona Marinići K-1, Općina Viškovo
13. Radna zona Marišćina K-2, Općina Viškovo
14. Poduzetnička zona Barci, Vinodolska općina

Poduzetničke potporne institucije su gospodarski subjekti usmjereni na stvaranje kvalitetnog, korisnički orijentiranog poduzetničkog okruženja u Republici Hrvatskoj i provode programe usmjerene na razvoj poduzetništva te su usmjereni na operativno pružanje podrške poduzetnicima, uključujući pružanje podrške i na nekomercijalnoj osnovi.

Poduzetničke potporne institucije su Razvojne agencije, Poduzetnički centri, Poslovni inkubatori, Poduzetnički akceleratori, Poslovni parkovi, Znanstveno-tehnološki parkovi te Centri kompetencije.

Prema Jedinstvenom registru poduzetničke infrastrukture, na području Primorsko-goranske županije djeluje 15 poduzetničkih potpornih institucija:

- Razvojne agencije:
 - Lokalna razvojna agencija PINS d.o.o., Skrad
 - Regionalna energetska agencija Kvarner d.o.o., Rijeka
 - Riječka razvojna agencija PORIN d.o.o., Rijeka
- Poduzetnički centri:
 - Poduzetnički centar VINODOL d.o.o., Novi Vinodolski
 - Poslovni biro PBIRO d.o.o., Rijeka
 - Centar za inovacije i poduzetništvo d.o.o., Rijeka
 - RIJEKA 2020 d.o.o., Rijeka
- Poduzetnički inkubatori:
 - Riječka razvojna agencija PORIN d.o.o. - Poduzetnički inkubator za proizvodne djelatnosti Rujevica, Rijeka
 - Riječka razvojna agencija PORIN d.o.o. - Poduzetnički inkubator za uslužne djelatnosti Torpedo, Rijeka
 - P. A. R. d.o.o., Rijeka
 - Visoka poslovna škola PAR, Rijeka
 - STEP RI d.o.o., Rijeka
- Znanstveno-tehnolojski park:
 - STEP RI Znanstveno-tehnolojski park Sveučilišta u Rijeci d. o. o., Rijeka
- Poduzetnički akcelerator:
 - Mediteransko edukacijski komorski centar inovacija d.o.o., Rijeka
 - Inovacije i razvoj d.o.o., Rijeka

Razvojne agencije (lokalne, županijske, za određene djelatnosti) zadužene su za operativno provođenje mjera za razvoj gospodarstva i poduzetništva, poticanje i privlačenje investicija te iniciranje i realizaciju projekata poticanja gospodarskog razvitka i poduzetništva, objedinjavajući rad gospodarskih subjekata, lokalnih i regionalnih poduzetničkih institucija, te visokoobrazovnih institucija i centara znanja.

Poduzetnički centri zaduženi su za operativno provođenje mjera za razvoj i poticanje poduzetništva na lokalnom i/ili širem području (županija, regija) i predstavljaju središta stručne i edukativne pomoći poduzetnicima radi razvoja poduzetništva u svojim sredinama.

Poslovni inkubatori (poduzetnički, za nove tehnologije) zaduženi su za pomoć i podršku poduzetnicima u ranoj fazi razvoja poduzetničkih projekata te pružaju stručnu, tehničku i edukativnu pomoć za pokretanje poduzetničkih projekata i poduzeća te njihov brz i održiv razvoj do treće godine poslovanja.

Znanstveno-tehnološki parkovi osnivaju se radi komercijalizacije znanstvenih rezultata i poticanja suradnje znanstvenika i gospodarstvenika.

Poduzetnički akceleratori su zaduženi za pružanje podrške poduzetnicima u post-inkubacijskoj fazi, odnosno u fazi razvoja i širenja poslovanja na domaćem i stranom tržištu.

Pored navedenih, važno je napomenuti i Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj Primorsko-goranske županije, osnovan od Primorsko-goranske županije, općine Brod Moravice, Čavle, Fužine, Jelenje, Klana, Lokve, Mrkopalj, Ravna Gora, Skrad, Vinodolska, Viškovo i gradova Čabar, Delnice, Kastav i Vrbovsko. U 2020. godini, Centru su pristupili kao osnivači i gradovi Novi Vinodolski, Bakar, Cres, Rab, Krk i Opatija, te općine Matulji, Omišalj, Lovran, Vrbnik, Baška, Mošćenička Draga i Punat.

Stalno unaprjeđenje poslovnih pomoćnih usluga i infrastrukture za osnivanje, razvoj i širenje poslovanja omogućit će poduzetnicima lakši pristup informacijama, znanje o mogućnostima razvoja i visokokvalitetnim poslovnim uslugama i infrastrukturi koju mogu koristiti. Korištenje usluga poduzetničke infrastrukture omogućit će osnivanje novih poduzeća, a već postojećim poduzetnicima će omogućiti unaprjeđenje znanja i kompetencija te će pridonijeti učvršćivanju položaja na tržištu.

7.2. Suradnja s financijskim sektorom

Suradnja Primorsko-goranske županije s financijskim sektorom u razdoblju od 2015. do 2024. godine predstavlja sastavni dio šireg sustava potpore razvoju poduzetništva i gospodarskih aktivnosti na regionalnoj razini. Iako Županija nema izravnu ulogu u kreditiranju, njezina je funkcija ponajprije usmjerena na stvaranje povoljnog institucionalnog i programskog okvira, informiranje poduzetnika te povezivanje s dostupnim financijskim instrumentima na nacionalnoj i europskoj razini.

Suradnja s financijskim sektorom ostvaruje se prvenstveno neizravno, kroz koordinaciju i usklađivanje županijskih mjera s programima i instrumentima koje provode nacionalne financijske institucije, prije svega poslovne banke, Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR) te Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-

BICRO). Na taj način poduzetnicima s područja Primorsko-goranske županije omogućava se lakši pristup informacijama o dostupnim izvorima financiranja, kreditnim linijama, jamstvima i potporama.

Program kreditiranja poduzetnika u suradnji s HBOR-om iniciran je 2021. godine i još se provodi jer je epidemija koronavirusa negativno utjecala na gospodarske aktivnosti gotovo svih djelatnosti te je uočena potreba za provedbom novih kreditnih programa kojim će se, uz povoljnije uvjete na način subvencije kamata za poduzetnike s područja PGŽ-a, u suradnji s Hrvatskom bankom za obnovu i razvitak i s poslovnim bankama, osigurati kreditiranje obrtnih sredstva te omogućiti posebno povoljni investicijski krediti za kategoriju mladih, žena i početnika, kao skupine kojima su povoljni krediti teže dostupni.

U prvom tromjesečju 2021. godine Županijska je skupština usvojila prijedlog provedbe programa kreditiranja Poduzetništvo mladih, žena i početnika i Obrtna sredstva te su utvrđene poslovne banke s područja Županije koje se mogu uključiti u provedbu oba programa. Ugovori su potpisani s 12 banaka. Za oba je programa osiguran kreditni potencijal za provedbu u iznosu 2,6 milijuna eura.

Do 2024. godine održana je ukupno 31 sjednica Povjerenstva za provedbu programa kreditiranja Poduzetništvo mladih, žena i početnika i Obrtna sredstva te je odobrena subvencija za 41 kreditni zahtjev iz programa Poduzetništvo mladih, žena i početnika te 31 kreditni zahtjev iz programa Obrtna sredstva. Program je završen u 2024. godini.

U promatranom razdoblju naglasak suradnje bio je na povezivanju županijskih potpora s financijskim instrumentima, osobito u segmentu investicijskih projekata, modernizacije poslovanja, povećanja konkurentnosti te poticanja malog i srednjeg poduzetništva. Županijske mjere u tom su kontekstu često imale komplementarnu ulogu, primjerice kroz potpore koje poduzetnicima olakšavaju pripremu projekata, provedbu ulaganja ili financijsko praćenje poslovanja.

Poseban aspekt suradnje odnosi se na informativnu i savjetodavnu ulogu, koja se provodi putem poduzetničkih potpornih institucija, razvojnih agencija i drugih dionika u županijskom potpornom sustavu. Kroz radionice, javne pozive i individualna savjetovanja poduzetnicima se pružaju informacije o mogućnostima financiranja, uvjetima kreditiranja te kombiniranju bespovratnih sredstava i financijskih instrumenata, osobito u kontekstu korištenja fondova Europske unije.

U razdoblju izvanrednih okolnosti, osobito tijekom pandemije bolesti COVID-19, suradnja s financijskim sektorom imala je važnu koordinacijsku i informativnu ulogu, pri čemu je naglasak bio na pravodobnom informiranju poduzetnika o dostupnim nacionalnim mjerama, programima likvidnosti i drugim oblicima financijske potpore, uz usklađivanje županijskih aktivnosti s mjerama koje su provodile državne institucije.

Ukupno gledano, suradnja Primorsko-goranske županije s financijskim sektorom u razdoblju 2015.–2024. godine može se ocijeniti kao funkcionalna i komplementarna, s naglaskom na povezivanje, informiranje i potporu poduzetnicima u pristupu financijskim izvorima. Takav pristup omogućio je jačanje financijske dostupnosti, osobito za male i srednje poduzetnike, te predstavlja stabilnu osnovu za daljnje unaprjeđenje suradnje u budućem razdoblju, uz mogući razvoj novih instrumenata u skladu s fiskalnim i institucionalnim ovlastima Županije.

7.3. Dostupnost savjetodavnih i edukativnih usluga

U suvremenim uvjetima poslovanja dostupnost kvalitetnih savjetodavnih i edukativnih usluga predstavlja jedan od ključnih preduvjeta za razvoj konkurentnog i održivog poduzetništva. Poduzetnicima i potencijalnim poduzetnicima takve usluge omogućuju stjecanje potrebnih znanja i vještina iz područja financijskog upravljanja, poslovnog planiranja, digitalizacije, inovacija, upravljanja ljudskim potencijalima te prilagodbe regulatornom i tržišnom okruženju. U Primorsko-goranskoj županiji savjetodavne i edukativne aktivnosti čine važan segment institucionalne potpore poduzetništvu, osobito u fazama pokretanja poslovanja i daljnjeg rasta poduzeća.

Savjetodavne i edukativne usluge u Primorsko-goranskoj županiji provode se kroz suradnju županijskih i lokalnih institucija, poduzetničkih potpornih institucija, razvojnih agencija, obrtničkih i gospodarskih komora, obrazovnih ustanova te drugih relevantnih dionika. Navedene institucije poduzetnicima pružaju individualno savjetovanje, radionice, seminare, programe osposobljavanja i mentorstva, čime se osigurava dostupnost znanja prilagođenih različitim fazama poduzetničkog ciklusa.

U tom kontekstu, posebnu važnost ima Mjera 9. – Stjecanje znanja i vještina za poduzetnike i potencijalne poduzetnike koju provodi Primorsko-goranska županija, koja je usmjerena na unaprjeđenje poduzetničkih kompetencija kroz organizaciju i financiranje edukacija, radionica, seminara, mentorstva i savjetodavnih aktivnosti. Cilj mjere je unaprijediti poduzetničke kompetencije kroz organizaciju i sufinanciranje edukacija, stručnih radionica, seminara, programa osposobljavanja i drugih oblika cjeloživotnog učenja. Mjera je usmjerena kako na postojeće poduzetnike, s ciljem jačanja konkurentnosti i otpornosti poslovanja, tako i na potencijalne poduzetnike, s ciljem smanjenja rizika neuspjeha u početnim fazama poslovanja.

Aktivnosti koje se provode u okviru Mjere 9. obuhvaćaju teme poput:

- pokretanja i razvoja poslovanja,
- financijskog upravljanja i računovodstva za poduzetnike,
- digitalnih vještina i digitalne transformacije poslovanja,
- marketinga i prodaje,
- inovacija i upravljanja projektima,

- zakonodavnog i poreznog okvira poslovanja,
- održivog i zelenog poduzetništva.

Takav tematski raspon omogućuje prilagodbu edukativnih sadržaja aktualnim potrebama poduzetnika i tržišnim trendovima.

Poseban naglasak stavlja se na dostupnost edukacija početnicima i potencijalnim poduzetnicima, ali i na kontinuirano usavršavanje postojećih poduzetnika, prilagođeno specifičnostima pojedinih sektora i razvojnoj fazi poslovanja.

Za provedbu Mjere 9. Primorsko-goranska županija kontinuirano osigurava financijska sredstva iz proračuna, čime se omogućuje provedba planiranih edukativnih i savjetodavnih aktivnosti. Utrošena sredstva namijenjena su sufinanciranju troškova edukacija, angažmanu stručnih predavača, organizaciji radionica te razvoju edukativnih programa. Kroz ulaganja u ovu mjeru županija izravno doprinosi jačanju ljudskog kapitala i poduzetničkih kapaciteta, što dugoročno pozitivno utječe na stopu preživljavanja poduzeća, rast zaposlenosti i povećanje konkurentnosti gospodarstva.

Sredstva utrošena za provedbu Mjere 9. u promatranom razdoblju predstavljaju značajan instrument javne potpore razvoju poduzetništva, budući da omogućuju subvencioniranje ili potpuno financiranje edukativnih i savjetodavnih aktivnosti, čime se smanjuju ulazne barijere za sudjelovanje poduzetnika u programima osposobljavanja. Ulaganja u ovu mjeru doprinose povećanju kvalitete poslovnih odluka, smanjenju rizika od neuspjeha poslovanja, poticanju inovativnosti te jačanju sposobnosti prilagodbe poduzetnika tržišnim promjenama.

Učinci Mjere 9. vidljivi su kroz povećan interes za poduzetničke edukacije, rast broja novoosnovanih poslovnih subjekata, veću profesionalizaciju upravljanja te jačanje kapaciteta poduzetnika za korištenje drugih oblika potpora i izvora financiranja. Time dostupnost savjetodavnih i edukativnih usluga, uz kontinuirano financiranje i prilagodbu sadržaja potrebama gospodarstva, predstavlja važan oslonac razvoja poduzetničkog ekosustava Primorsko-goranske županije i doprinosi ostvarivanju strateških ciljeva gospodarskog razvoja.

Uz mjere i programe koje provodi Primorsko-goranska županija, osobito Mjeru 9. – Stjecanje znanja i vještina za poduzetnike i potencijalne poduzetnike, značajnu ulogu u sustavu dostupnosti edukativnih i savjetodavnih usluga ima i Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ). HZZ kontinuirano provodi programe osposobljavanja, obrazovanja i usavršavanja s ciljem jačanja zapošljivosti, prilagodbe potrebama tržišta rada te razvoja kompetencija nezaposlenih osoba, zaposlenih osoba i potencijalnih poduzetnika.

Sustavnija provedba opsežnijih programa osposobljavanja započela je 2015. godine, u okviru projekata financiranih iz Europskog socijalnog fonda, ponajprije kroz Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali 2014.–2020. Jedan od ključnih projekata bio je „Obrazovanje, osposobljavanje i prekvalifikacija nezaposlenih osoba“, koji se provodio od kraja 2015. do 2020. godine, a omogućio je velikom broju korisnika stjecanje novih znanja i praktičnih vještina kroz programe osposobljavanja, prekvalifikacije i stručnog usavršavanja u različitim djelatnostima.

Važan iskorak u razvoju sustava cjeloživotnog učenja predstavlja uvođenje vaučera za obrazovanje, koje HZZ provodi od 2022. godine u okviru Nacionalnog plana oporavka i otpornosti (NPOO). Sustav vaučera omogućuje financiranje obrazovanja odraslih u područjima koja su prepoznata kao ključna za tržište rada, poput digitalnih vještina, zelenih tehnologija, poduzetničkih kompetencija, tehničkih i obrtničkih zanimanja. Vaučeri su dostupni zaposlenim i nezaposlenim osobama, čime se dodatno povećava dostupnost edukacije i fleksibilnost u stjecanju novih znanja.

U kontekstu poduzetništva, vaučeri za obrazovanje imaju posebnu važnost jer omogućuju postojećim i budućim poduzetnicima unapređenje znanja iz područja digitalizacije poslovanja, financijskog upravljanja, upravljanja projektima, marketinga i drugih kompetencija ključnih za konkurentno poslovanje. Time se vaučeri nadovezuju na županijske mjere potpore, osobito Mjeru 9., te doprinose stvaranju integriranog sustava potpore razvoju ljudskog kapitala.

Zaključno, kombinacija županijskih mjera usmjerenih na stjecanje poduzetničkih znanja i vještina te nacionalnih programa osposobljavanja i vaučera za obrazovanje koje provodi HZZ predstavlja snažan temelj za razvoj poduzetničkog ekosustava Primorsko-goranske županije. Kontinuirana provedba ovih programa, uz dodatno jačanje sustava kroz vaučere od 2022. godine, potvrđuje strateško usmjerenje javnih politika prema ulaganju u znanje, prilagodbu tržištu rada i dugoročno održiv razvoj poduzetništva.

8. Evaluacija dosadašnjih mjera i potpora Primorsko-goranske županije

Evaluacija dosadašnjih mjera i potpora Primorsko-goranske županije usmjerena je na sagledavanje njihove učinkovitosti, dosega i stvarnih učinaka na razvoj poduzetništva. Analiza obuhvaća provedbu mjera potpore u razdoblju posljednjih nekoliko godina, s posebnim naglaskom na razdoblje 2022.–2024., koje je obilježeno snažnim gospodarskim oporavkom nakon pandemije, povećanim investicijskim aktivnostima te rastom prihoda i zaposlenosti poduzetnika. U evaluaciji su korišteni administrativni podaci Primorsko-goranske županije, dokumentacija javnih poziva i odluka o dodjeli potpora.

Programi potpora poduzetništvu Primorsko-goranske županije provode se u okviru Programa dodjele potpora male vrijednosti, koji je usklađen s važećim zakonodavnim okvirom te strateškim dokumentima na nacionalnoj i regionalnoj razini. Provedba mjera povjerena je Upravnom odjelu za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj, uz sudjelovanje stručnih povjerenstava koja provode administrativnu i sadržajnu ocjenu prijava. Time je osiguran transparentan i standardiziran postupak dodjele sredstava, uz jasno definirane ciljeve i kriterije vrednovanja.

U okviru ovog poglavlja razmatraju se financijski obuhvat, struktura i učinci mjera i potpora Primorsko-goranske županije usmjerenih na razvoj poduzetništva, temeljem dostupnih podataka iz provedbe javnih poziva, raspodjele sredstava po mjerama te evidencija o korisnicima potpora. Korišteni su podaci internih evidencija i dokumentacije Upravnog odjela za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj, uključujući tablične prikaze raspodjele sredstava, zapisnike povjerenstava i baze korisnika.

8.1. Pregled provedenih mjera za razvoj poduzetništva

Poticanje razvoja i konkurentnosti poduzetništva i obrtništva s posebnom pozornošću na prerađivačku djelatnost, inovatorstvo te na djelatnosti koje se temelje na novim znanjima i tehnologijama, ključan su preduvjet razvoja poduzetništva.

Sagledavajući navedeno, Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj je osmislio razne programe koje provodi samostalno, ali i u suradnji s potpornim i ostalim institucijama s područja PGŽ-a (Obrtnička komora, Zaklada FIPRO, PPI-evi i dr). Programi se provode mjerama namijenjenim neposredno poduzetnicima, ali i projektima koji nisu usmjereni izravno na poduzetnike, već su osnova uspješne provedbe izravnih poticajnih mjera namijenjenih poduzetnicima.

Potpore male vrijednosti imaju za cilj poticati razvoj konkurentnoga malog i srednjeg poduzetništva i obrtništva, tehnološko unaprjeđenje primjenom novih suvremenijih tehnologija, energetske učinkovitost, osnaživanje novoosnovanih poslovnih subjekata, te jaču prisutnost i sudjelovanje žena na tržištu rada, bolje iskorištavanje sredstava iz EU fondova, unaprjeđenje prava i mogućnosti na neovisan pristup, kretanje i korištenje prostora osobama s invaliditetom i osobama smanjene pokretljivosti, osnaživanje društva sustavom mentoriranja, ujednačavanje razlike između razvijenijih i manje razvijenih sredina (otoci, primorje i gorja) te razvoj turističkoga poduzetničkog potencijala (ugostiteljstva) na području Gorskog kotara.

Upravni odjel tako je još 2017. godine pokrenuo novi program namijenjen mikro i malim poduzetnicima malog gospodarstva radi podizanja konkurentnosti poduzetnika, povećanja produktivnosti, zadržavanja postojećih i otvaranja novih radnih mjesta dodjelom izravnih potpora poduzetnicima. Epidemija koronavirusa koja se pojavila u ožujku 2020. godine snažno je utjecala na gospodarsku aktivnost u Županiji. Stoga su bile potrebne hitne nove mjere na županijskoj razini za tekuću godinu, kako bi se, zbog smanjene poslovne aktivnosti, olakšao problem nelikvidnosti, ublažile ekonomske posljedice, potaknulo poslovanje i konkurentnost poduzetnika u sektoru malog gospodarstva. Postojeće su se mjere prilagodile na način da je sufinancirana nabava opreme poduzetnicima kao ulaganja u dugotrajnu imovinu, omogućila prilagodba i opremanje prostora potrebno za nastavak rada pod novim uvjetima, osigurala zaštitna sredstva potrebna za provedbu protuepidemijskih mjera, sufinancirani su troškovi pripreme dokumentacije na natječaje i mjere pomoći gospodarstvu.

Izravne potpore poduzetnicima odobravaju se različitim mjerama koje se prilagođavaju temeljem iskustva, povratnih podataka i analiza. Program dodjele potpore u 2023. godini ostvario se pomoću pet mjera koje su obuhvatile:

- unaprjeđenje poduzetništva nabavom opreme za prerađivačke djelatnosti i primjenu novih suvremenijih tehnologija
- (samo)zapošljavanje mladih
- poticanje energetske učinkovitosti
- osnaživanje novoosnovanih poslovnih subjekata
- jačanje prisutnosti i sudjelovanja žena na tržištu rada
- bolje iskorištavanje sredstava iz EU fondova.

Od 2024. godine uvode se i posebno ističu tri nove mjere:

- potpore za prilagodbu građevina poslovne namjene ulasku i kretanju osoba s invaliditetom i osoba smanjene pokretljivosti radi unaprjeđenja njihovog prava i mogućnosti na neovisan pristup, kretanje i korištenje prostora
- potpora za mentorstvo na području Gorskog kotara za učenike koji se školuju prema Jedinstvenom modelu obrazovanja radi poticanja obrta i trgovačkih društva na ulazak u sustav obrazovanja za vezane obrte
- potpora za unaprjeđenje poslovnih vještina i znanja postojećih i potencijalnih poduzetnika.

Provedba mjera pridonosi povećanju produktivnosti i prepoznatljivosti, kvalitetnijim proizvodima, boljem iskorištenju vlastitih resursa i energetske učinkovitost kod svih prihvatljivih sektora djelatnosti, te je pomoć poduzetnicima početnicima prigodom pokretanja poslovanja, sve kako bi se omogućila konkurentnost poduzetnika na području Županije, osobito na ruralnom području, posebice Gorskog kotara i otoka.

Temeljem provedbe mjera izravnih potpora poduzetništvu od 2017. do 2024. godine financirano je 1.096 poduzetničkih projekata u iznosu 4,6 milijuna eura, od čega je u 2023. godini odobreno 208 poduzetničkih projekata pomoću pet mjera u ukupnom iznosu 1.027.470 eura, a u 2024. godini putem 9 mjera je odobreno 197 poduzetničkih projekata u iznosu od 1.018.465,85 eura.

Potpore su bile usmjerene prvenstveno na mikro i male poduzetnike, s naglaskom na novoosnovana poduzeća, mlade i žene poduzetnike, kao i na poduzetnike koji posluju u ruralnim područjima, Gorskom kotaru i na otocima. Takav teritorijalni i strukturni fokus potpora upućuje na nastojanje Županije da smanji regionalne razvojne nejednakosti te potakne održivo i uravnoteženo poduzetničko okruženje.

Tablica 78. Izravne potpore poduzetništvu od 2017. do 2024. godine, u EUR

Godina	Broj korisnika	Odobren iznos u eurima
2017.	19	69.547
2018.	38	114.009
2019.	62	185.812
2020.	237	968.877
2021.	231	849.426
2022.	103	343.394
2023.	209	1.039.472
2024.	197	1.018.466
Ukupno	1.096	4.589.002

Izvor: Izradio autor prema podacima Upravnog odjela za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj

Struktura dodijeljenih potpora pokazuje da su sredstva korištena za različite razvojne svrhe, uključujući ulaganja u opremu i dugotrajnu imovinu, poticanje zapošljavanja i samozapošljavanja, povećanje energetske učinkovitosti, jačanje poslovnih kompetencija te prilagodbu poslovnih prostora posebnim potrebama. Posebno je vidljivo jačanje obujma potpora u 2023. i 2024. godini, što se može povezati s intenziviranjem županijskih mjera u razdoblju postpandemijskog oporavka i rasta gospodarske aktivnosti. Time su potpore imale ne samo stabilizacijsku, već i razvojnu funkciju, potičući konkurentnost i otpornost poduzetničkog sektora.

Dosadašnje mjere potpore obuhvaćale su širok spektar aktivnosti usmjerenih na jačanje konkurentnosti mikro i malih poduzetnika. Posebno su bile zastupljene mjere koje potiču ulaganja u opremu i tehnologiju, energetske učinkovitost, zapošljavanje i samozapošljavanje,

razvoj novoosnovanih poduzeća, uključivanje ranjivih skupina te jačanje poduzetničkih kapaciteta u Gorskom kotaru. Uz to, dio mjera bio je usmjeren na poticanje pripreme i provedbe projekata financiranih iz fondova Europske unije, kao i na stjecanje znanja i vještina potrebnih za dugoročno održivo poslovanje.

Financijski obuhvat provedenih mjera pokazuje kontinuirano izdvajanje značajnih proračunskih sredstava za poticanje poduzetništva, pri čemu je vidljivo da potražnja poduzetnika za potporama u pravilu nadmašuje raspoloživa sredstva. Najveći dio sredstava usmjeren je na investicijske mjere, osobito one koje se odnose na nabavu opreme i modernizaciju poslovanja, što ukazuje na izraženu potrebu poduzetnika za jačanjem proizvodnih i operativnih kapaciteta.

Analiza interesa za mjere pokazuje stabilan i visok broj prijava po javnim pozivima, uz značajan udio prihvatljivih prijava. Neprihvatljivost dijela prijava najčešće je bila posljedica administrativnih nedostataka ili neispunjavanja propisanih uvjeta, dok je sadržajni interes poduzetnika za mjere bio izražen u svim mikroregijama. Ovakvi pokazatelji upućuju na dobru informiranost poduzetnika o dostupnim potporama, ali i na potrebu za daljnjim jačanjem savjetodavne i mentorsko-informativne podrške.

Prostorna analiza korisnika potpora potvrđuje koncentraciju većine prijava i dodijeljenih sredstava u mikroregiji Priobalje, što je u skladu s općom prostornom raspodjelom poduzetničke aktivnosti u županiji. Istodobno, relativno visok interes poduzetnika iz Gorskog kotara, u odnosu na njihov ukupni broj, ukazuje na važnost ciljanih mjera koje doprinose smanjenju razvojnih razlika i jačanju gospodarske aktivnosti u demografski i infrastrukturno osjetljivijim područjima. Na Otocima se interes ponajprije veže uz mjere koje podupiru turizam, uslužne djelatnosti i energetska učinkovitost.

Strukturalna analiza korisnika pokazuje da su potpore najvećim dijelom usmjerene mikro i malim poduzetnicima, što je u skladu s ciljevima programa. Značajan udio korisnika čine novoosnovani poduzetnici i poduzetnici s kraćim poslovnim stažem, čime se potpore potvrđuju kao važan instrument za smanjenje početnih financijskih prepreka. Pozitivan je i vidljiv doprinos inkluzivnim mjerama koje potiču zapošljavanje i poduzetništvo osoba s invaliditetom te ravnopravne uključivanje žena u poduzetničke aktivnosti.

8.2. Učinci dodijeljenih potpora

Učinci dodijeljenih potpora mogu se sagledati kroz izravne i neizravne rezultate. Izravni učinci očituju se u povećanju investicija u dugotrajnu imovinu, modernizaciji poslovanja, otvaranju novih radnih mjesta te jačanju kapaciteta poduzetnika za tržišno natjecanje. Neizravni učinci uključuju doprinos stabilnosti poslovanja, povećanju otpornosti na gospodarske šokove te jačanju teritorijalne ravnoteže razvoja unutar županije. Iako je teško kvantificirati isključivi utjecaj pojedine potpore, trendovi rasta prihoda, zaposlenosti i investicija upućuju na pozitivnu povezanost mjera s ukupnim razvojem poduzetničkog sektora.

Evaluacija učinkovitosti mjera pokazuje da su postojeći kriteriji dodjele sredstava u velikoj mjeri dobro usmjereni prema stvarnim potrebama poduzetnika, osobito u pogledu veličine poduzeća, lokacije i razvojnih prioriteta. Najveći interes i najizraženije učinke bilježe mjere s jasnim i neposrednim financijskim efektom, dok je kod pojedinih tematskih mjera vidljiv prostor za dodatno prilagođavanje uvjeta i intenzivnije promotivne aktivnosti.

Unatoč pozitivnim učincima, uočeni su i određeni izazovi u provedbi mjera, ponajprije ograničenost raspoloživih proračunskih sredstava u odnosu na interes poduzetnika, kao i administrativni zahtjevi koji mogu predstavljati prepreku dijelu potencijalnih korisnika. Također, pojedine mjere bilježe manji interes, što upućuje na potrebu njihove daljnje prilagodbe stvarnim potrebama tržišta.

Dosadašnje mjere i potpore Primorsko-goranske županije predstavljaju važan instrument poticanja razvoja poduzetništva te su u velikoj mjeri doprinijele jačanju konkurentnosti, investicijske aktivnosti i otpornosti poduzetničkog sektora. Budući razvoj mjera trebao bi se temeljiti na daljnjem jačanju financijskog okvira, snažnijoj teritorijalnoj i sektorskoj prilagodbi te sustavnijem praćenju učinaka, kako bi se osiguralo da potpore dugoročno pridonose održivom i uravnoteženom gospodarskom razvoju Primorsko-goranske županije.

9. Zaključak

Kretanja bruto domaćeg proizvoda i bruto dodane vrijednosti pokazuju da je gospodarstvo Primorsko-goranske županije u razdoblju 2015.–2022. prošlo kroz fazu stabilnog rasta do 2018. godine, nakon čega su uslijedili poremećaji u 2019. i snažan pad u 2020. godini, ponajprije zbog strukturnih problema u industriji i utjecaja pandemije COVID-19. Unatoč tome, već od 2021. godine bilježi se snažan oporavak, a 2022. godina donosi najviše razine BDP-a i BDV-a u promatranom razdoblju. Usporedba s nacionalnim prosjekom potvrđuje relativno snažnu poziciju Primorsko-goranske županije, osobito prema BDP-u po stanovniku, gdje se županija svrstava među vodeće u Republici Hrvatskoj. Struktura bruto dodane vrijednosti upućuje na ključnu ulogu industrije, trgovine, turizma i prijevoza, uz rastući značaj građevinarstva i znanjem intenzivnih uslužnih djelatnosti, dok poljoprivreda ima ograničen doprinos ukupnoj dodanoj vrijednosti. Ukupno gledano, podaci potvrđuju otpornost i prilagodljivost gospodarstva Primorsko-goranske županije, ali i potrebu za daljnjim jačanjem sektora s višom dodanom vrijednošću te smanjenjem osjetljivosti na ciklične i vanjske šokove kako bi se osigurao dugoročno održiv gospodarski rast.

Analiza broja i strukture poduzeća, zaposlenosti te rezultata poslovanja u Primorsko-goranskoj županiji za razdoblje 2015.–2024. godine ukazuje na dugoročno pozitivan razvoj poduzetničkog sektora, uz jasno uočljive utjecaje cikličkih i izvanrednih okolnosti. Kontinuirani rast broja poduzeća potvrđuje jačanje poduzetničke aktivnosti i povoljno poslovno okruženje, pri čemu ni razdoblje pandemije nije dovelo do smanjenja broja subjekata, već tek do usporavanja rasta. To upućuje na visoku razinu otpornosti poduzetnika, potporu javnih mjera te sposobnost prilagodbe poslovnih modela. Kretanja zaposlenosti dodatno potvrđuju stabilnost i oporavak gospodarstva županije. Nakon snažnog pada u 2020. godini, uzrokovanog pandemijom COVID-19, broj zaposlenih kod poduzetnika relativno se brzo oporavio i do 2024. godine dosegnuo najvišu razinu u promatranom razdoblju. Time se potvrđuje jačanje gospodarske aktivnosti i povećana potražnja za radnom snagom, osobito u sektorima trgovine, prerađivačke industrije, turizma, građevinarstva i prijevoza. Rezultati poslovanja dodatno osnažuju navedene zaključke. Nakon privremenog pada prihoda i dobiti u 2020. godini, poduzetnici Primorsko-goranske županije bilježe snažan oporavak već u 2021. godini, a u razdoblju 2022.–2024. ostvaruju kontinuiran rast prihoda i stabilnu razinu neto financijskog rezultata. Iako je dio rasta nominalan i povezan s inflacijskim kretanjima, jasno je vidljivo jačanje ukupnog poslovnog obujma i profitabilnosti. Strukturno gledano, gospodarstvo županije oslanja se ponajprije na trgovinu, stručne i tehničke djelatnosti, građevinarstvo, turizam i prerađivačku industriju, koje dominiraju i po broju poduzetnika i po zaposlenosti. Takva struktura upućuje na relativno dobru diverzifikaciju gospodarskih aktivnosti, ali i na izraženu važnost uslužnih i proizvodnih djelatnosti kao nositelja rasta. Ukupno gledano, podaci za razdoblje 2015.–2024. potvrđuju da je poduzetnički sektor Primorsko-goranske županije pokazao visoku otpornost na krizne šokove, sposobnost brzog oporavka te stabilan razvojni potencijal. Ovi trendovi predstavljaju dobru osnovu za daljnje jačanje konkurentnosti

gospodarstva, uz naglasak na podizanje produktivnosti, zadržavanje radne snage i daljnju diversifikaciju djelatnosti.

Ukupna analiza kretanja broja obrta, njihove cehovske strukture i zaposlenosti pokazuje da se obrtništvo u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015.–2024. godine profiliralo kao jedan od najdinamičnijih segmenata gospodarstva. Nakon razdoblja stagnacije do 2017. godine, uslijedio je snažan i kontinuiran rast broja obrta, koji se dodatno ubrzao nakon 2020. godine. Rast broja obrta izravno je povezan s porastom broja vlasnika i samozaposlenih, razvojem uslužnih djelatnosti, turizma, osobnih usluga i prijevoza, ali i s povoljnijim institucionalnim okvirom, dostupnošću potpora te povećanom fleksibilnošću obrtničkog oblika poslovanja. Paralelno s time, ukupan broj zaposlenih u obrtništvu bilježi stabilan rast, čime se potvrđuje važna uloga obrta u zapošljavanju i lokalnoj gospodarskoj stabilnosti. Snažan rast obrtništva upućuje na potrebu daljnjeg jačanja potpornih mjera usmjerenih na povećanje produktivnosti, poticanje zapošljavanja radnika, tehnološku modernizaciju i prijenos znanja, kako bi se osigurao održiv razvoj obrta i njihova dugoročna konkurentnost u gospodarstvu Primorsko-goranske županije.

Turizam u Primorsko - goranskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2024. godine obilježen je snažnim rastom do 2019., oštrim padom 2020. zbog pandemije COVID-19, brzim oporavkom u sljedećim godinama te stabilizacijom u 2024. godini, koja predstavlja zadnju promatranu godinu i pokazuje znakove zrelosti sektora. U 2024. ostvaren je rekordan broj dolazaka turista od 3,204 milijuna (rast od 0,4% u odnosu na 2023.), dok je broj noćenja iznosio 18,06 milijuna (blagi pad od 1,5%), čime županija zadržava udio od 15% u ukupnim dolascima i 17% u noćenjima na razini Hrvatske. Ukupan broj smještajnih kapaciteta iznosio je 212.748 postelja, od čega su stalne postelje činile 194.246 (91% ukupno), a pomoćne 18.502. Komercijalni smještaj dominira s 3,10 milijuna dolazaka (97% ukupnih dolazaka) i 15,52 milijuna noćenja (86% ukupnih noćenja), pri čemu je najzastupljeniji tip smještaja objekti u domaćinstvu s 1,33 milijuna dolazaka (41,5% ukupno) i 7,81 milijuna noćenja (43,3% ukupno). Strani turisti i dalje dominiraju (84% dolazaka i 86% noćenja), s vodećim tržištima Njemačkom (612.700 dolazaka, 4,48 milijuna noćenja), Slovenijom i Austrijom, dok domaći gosti bilježe značajan rast dolazaka (+10%) i noćenja (+2,4%) i pružaju dodatnu stabilnost. Prosječan boravak turista smanjen je na 5,6 dana, što odražava trend kraćih putovanja, a turizam je prostorno koncentriran na Otok Krk (6,32 milijuna noćenja), Cresko - Lošinjske otoke i Crikveničko - vinodolsku rivijeru. Nautički turizam ostvaruje prihode od 23,07 milijuna eura uz povećanje od 13,2% u odnosu na 2023. (5. mjesto u Hrvatskoj), uz 37 luka namijenjenih nautičkom turizmu (2. mjesto u Hrvatskoj), 3.313 plovila na stalnom vezu (također 2. mjesto) te 23.539 plovila u tranzitu (4. mjesto u Hrvatskoj). Financijski, sektor bilježi stagnaciju broja poslovnih subjekata (1.660), ali snažan rast zaposlenosti (za 8,8% s ukupno 10.343 zaposlenih) i prihoda (930 milijuna eura, uz povećanje 6,7%). Ukupno gledano, 2024. godina potvrđuje otpornost i konkurentnost turizma Primorsko - goranske županije, uz pozitivne pomake u domaćem segmentu i zapošljavanju, ali i izazove poput skraćenja boravka, blagog pada

noćenja stranih gostiju te potrebe za diversifikacijom ponude i ravnomjernijim razvojem manjih područja.

Na temelju analize podataka Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, preuzetima iz Upisnika poljoprivrednika, koji omogućuju uvid u broj, strukturu i tipove poljoprivrednih gospodarstava na području Primorsko-goranske županije utvrđeno je da je u 2024. godini u Primorsko-goranskoj županiji evidentirano ukupno 4.096 poljoprivrednih gospodarstava, što predstavlja blagi pad od 0,3% u odnosu na 2023. godinu (4.110), od toga: Obiteljska poljoprivredna gospodarstva i dalje su najzastupljenija, ali im se broj smanjio s 2.270 na 2.249 (0,9%), Samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva bilježe blagi rast od 0,4%, s 1.623 na 1.630, Broj obrta smanjen je s 65 na 63 (3,1%), Zadruga ostaju na istoj razini, na 17, Trgovačka društva bilježe porast s 127 na 130 (2,4%) te su druge pravne osobe smanjene s 8 na 7 (12,5%, uz vrlo mali apsolutni broj). Usporedba s kretanjima na razini Republike Hrvatske pokazuje da je udio Primorsko-goranske županije u promatranim poljoprivredno-prehrambenim djelatnostima relativno skroman, ali stabilan. Najveći razvojni potencijal vidljiv je u segmentima prerade hrane i pića, dok primarna poljoprivreda ostaje ograničena prirodnim i strukturnim čimbenicima. Ukupno gledano, podaci upućuju na potrebu daljnjeg jačanja povezanosti primarne proizvodnje i prerade, razvoja lokalnih lanaca vrijednosti te usmjeravanja potpornih mjera prema povećanju konkurentnosti i dugoročne održivosti poljoprivredno-prehrambenog sektora u Primorsko-goranskoj županiji.

Na temelju analize podataka poslovanja poduzetnika u djelatnostima obrade drva i proizvodnje proizvoda od drva i pluta te proizvodnje namještaja na području Primorsko-goranske županije, prerada drva u Primorsko-goranskoj županiji pokazuje veću otpornost, stabilniji prihodovni potencijal i značajniju ulogu u nacionalnim rezultatima u odnosu na proizvodnju namještaja. U 2024. godini u PGŽ-u posluje 91 poduzetnik, što je isto kao i 2023. godine, čime se potvrđuje stabilnost broja subjekata. Broj zaposlenih blago je porastao s 972 na 981, što upućuje na blagi oporavak radne snage nakon prethodnog smanjenja. Ukupni prihodi smanjeni su s 128,0 milijuna eura u 2023. na 119,8 milijuna eura u 2024., što je povezano s usporavanjem potražnje i korekcijom cijena nakon iznimno snažne 2022. i 2023. godine. Proizvodnja namještaja, iako bilježi rast broja poduzetnika, suočena je s padom zaposlenosti i prihoda te smanjenjem udjela u RH. U 2024. godini broj poduzetnika povećan je s 56 na 59, što ukazuje na nastavak ulaska manjih proizvođača na tržište. Suprotno tome, broj zaposlenih nastavio je pad, s 540 u 2023. na 514 u 2024., što upućuje na daljnju racionalizaciju poslovanja. Ukupni prihodi smanjeni su s 26,3 milijuna eura na 24,6 milijuna eura. Dugoročni izazovi oba sektora odnose se na nedostatak radne snage, rast troškova i potrebu za povećanjem dodane vrijednosti, dok prilike leže u tehnološkoj modernizaciji, jačanju dizajna, brendiranja i izvozne orijentacije.

Na temelju analize privlačnosti i sposobnosti poduzetnika za razdoblje 2020.–2024. godine, a osobito usporedbe rezultata ostvarenih u 2024. godini u odnosu na 2023. godinu, moguće je sagledati smjer kretanja financijske stabilnosti, investicijske aktivnosti i poslovne

učinkovitosti poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji. Tako je u 2024. godini odnos ulaganja u dugotrajnu imovinu i prihoda porastao je na 3,79% (s 3,58% u 2023.), što upućuje na blago jačanje investicijske aktivnosti uz zadržavanje snažnog rasta prihoda. Profitabilnost vlasničkog kapitala u 2024. godini smanjila se na 9,49% u odnosu na 11,44% u 2023., kao posljedica pada neto financijskog rezultata uz nastavak rasta kapitala i rezervi. Faktor zaduženosti u 2024. godini povećao se na 6,9 godina (s 6,4 godine u 2023.), što odražava rast ukupnih obveza, osobito kratkoročnih, uz slabiji rast dobiti. Udio izvoza u ukupnim prihodima u 2024. godini smanjen je na 19,55% u odnosu na 20,49% u 2023., iako je apsolutna vrijednost izvoza nastavila rasti. Ekonomičnost poslovanja u 2024. godini blago je pala na 1,06 (s 1,07 u 2023.), što upućuje na brži rast rashoda u odnosu na prihode, ali i dalje iznad preporučene minimalne razine. Produktivnost po zaposlenom u 2024. godini porasla je na 127.238 eura, u odnosu na 120.273 eura u 2023., što potvrđuje da rast prihoda i dalje nadmašuje rast zaposlenosti. Rezultati za 2024. godinu pokazuju nastavak rasta gospodarske aktivnosti i učinkovitosti rada, ali i naznake usporavanja profitabilnosti te povećanog oslanjanja na obveze, što upućuje na potrebu da se buduće razvojne i potporne mjere usmjere prema jačanju dodane vrijednosti, održive profitabilnosti i uravnoteženju investicijskog i financijskog ciklusa poduzetnika.

Tržište rada u Primorsko - goranskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2024. godine obilježeno je kontinuiranim rastom zaposlenosti, snažnim padom nezaposlenosti i nominalnim povećanjem plaća, uz kratkotrajni poremećaj 2020. godine zbog pandemije COVID-19, nakon čega je uslijedio brz oporavak i stabilizacija. U 2024. godini ukupan broj zaposlenih iznosio je 116.729 (rast od 1,9% u odnosu na 2023.), čime županija zadržava 7,3% udjela u ukupnoj zaposlenosti Hrvatske i 3. mjesto među županijama po broju zaposlenih i aktivnog stanovništva (122.577 aktivnih osoba). Struktura zaposlenosti pokazuje dominaciju zaposlenih u pravnim osobama (98.853 ili 84,7% ukupno), rast u obrtu i slobodnim profesijama (17.600, +5,5%), te pad aktivnih osiguranika-poljoprivrednika (276, -3,8%). Po djelatnostima u pravnim osobama najviše zaposlenih je u trgovini na veliko i malo (16.266 ili 16,5%) i prerađivačkoj industriji (10.845 ili 11%), dok najveći relativni rast bilježe informacije i komunikacije (+49,9% od 2015.) te umjetnost, zabava i rekreacija.

Nezaposlenost je značajno smanjena sa 15.518 osoba u 2015. na 5.174 u 2024. (-66,7%, pad od 16,5% u odnosu na 2023.), s udjelom županije od 5,4% u nacionalnoj nezaposlenosti; žene čine 56% nezaposlenih, najbrojnije su dobne skupine 55 - 59 i 60 i više godina, osobe sa srednjoškolskim obrazovanjem (3.082), kraćim radnim stažem (1 - 5 godina: 1.151) te jednostavnim zanimanjima (1.211 ili 23,4%). Prosječna mjesečna neto plaća u 2024. iznosila je 1.320 eura uz rast od 15,1% u odnosu na prethodnu godinu te se nalaze blago iznad nacionalnog prosjeka od 1.318 eura, dok je kod poduzetnika prosjek 1.139 eura (5. mjesto u Hrvatskoj, rast od 14,4%), s najvišim plaćama u informacijama i komunikacijama (1.366 eura). Ukupno gledano, 2024. godina potvrđuje otpornost i povoljan razvoj tržišta rada Primorsko - goranske županije, uz pozitivne trendove rasta zaposlenosti i plaća te snažnog smanjenja nezaposlenosti, ali i strukturne izazove poput ranjivosti starijih radnika, osoba sa

srednjoškolskim obrazovanjem i nižim zanimanjima, što ukazuje na potrebu za prekvalifikacijom, doškolovanjem i jačom suradnjom s obrazovnim institucijama radi daljnje uravnoteženosti i održivosti.

Razmjena roba i usluga s inozemstvom potvrđuje trajnu izvoznu orijentaciju Primorsko-goranske županije, uz izražene godišnje oscilacije uvjetovane makroekonomskim okolnostima. Izvoz pravnih subjekata bilježi dugoročni rast, osobito nakon pandemijske 2020. godine, te u 2024. godini doseže 1,81 mlrd. eura. Istodobno raste i uvoz, no pokrivenost uvoza izvozom u promatranom razdoblju uglavnom se kreće između 58% i 65%, a u 2024. godini iznosi 64%. To upućuje na kontinuirano prisutan vanjskotrgovinski suficit, čime vanjska trgovina i dalje daje pozitivan doprinos gospodarskim kretanjima u županiji, iako je razina relativne izvozne snage niža nego u ranijim razdobljima.

Inozemna izravna ulaganja u Primorsko-goransku županiju u razdoblju 2015.–2024. obilježena su visokom volatilnošću. Najizraženiji priljev zabilježen je 2021. godine, kada su ulaganja dosegla 312,8 mil. eura, dok u 2024. godini ukupna neto inozemna ulaganja iznose 57,2 mil. eura. Struktura ulaganja u 2024. godini pokazuje dominantnu orijentaciju prema vlasničkim ulaganjima u nekretnine (74,0 mil. eura) te skladištenju i pratećim djelatnostima u prijevozu (61,4 mil. eura), dok su u pojedinim djelatnostima zabilježeni i negativni tokovi kapitala. Prema podrijetlu ulagača, najveći pozitivni doprinos dolazi iz Nizozemske i Slovenije, dok su istodobno evidentirani odljevi kapitala iz Austrije i Njemačke, što upućuje na promjene u strukturi i strategijama međunarodnih ulaganja.

Poduzetničke potporne institucije su gospodarski subjekti usmjereni na stvaranje kvalitetnog, korisnički orijentiranog poduzetničkog okruženja u Republici Hrvatskoj i provode programe usmjerene na razvoj poduzetništva. Prema Jedinstvenom registru poduzetničke infrastrukture, koji evidentira i sistematizira subjekte poduzetničke infrastrukture na području Primorsko-goranske županije djeluje 14 poduzetničkih zona te 15 poduzetničkih potpornih institucija. Ova infrastruktura predstavlja važnu osnovu za privlačenje ulaganja, poticanje poduzetničke aktivnosti i jačanje konkurentnosti gospodarstva, osobito u uvjetima promjenjivih međunarodnih trgovinskih i investicijskih tokova.

Provedene mjere i potpore Primorsko-goranske županije u razdoblju obuhvaćenom analizom predstavljaju važan instrument poticanja gospodarske aktivnosti, osobito u segmentu mikro i malog poduzetništva. Na temelju dostupnih podataka iz evidencija Upravnog odjela za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj, zapisnika povjerenstava i financijskih podataka FINA-e, vidljiv je kontinuitet ulaganja u razvoj poduzetničke baze, uz jasnu orijentaciju na investicijske i razvojne mjere. Najveći dio dodijeljenih sredstava usmjeren je na mjere koje potiču izravna ulaganja u proizvodne kapacitete, opremu i modernizaciju poslovanja, čime se smanjuju investicijski rizici i jača dugoročna konkurentnost poduzetnika. Uz to, savjetodavne i edukativne mjere doprinose jačanju poduzetničkih kompetencija i otpornosti poslovnih modela, iako njihov financijski udio ostaje relativno manji. Teritorijalna raspodjela potpora odražava prostornu strukturu gospodarstva Županije, pri čemu najveći dio

sredstava odlazi u Priobalje, dok su za Gorski kotar i ruralna područja osmišljene ciljane mjere prilagođene njihovim razvojnim ograničenjima. Takav pristup omogućuje uravnoteženiji regionalni razvoj i očuvanje gospodarske aktivnosti u demografski osjetljivim područjima. Ukupno gledano, dosadašnje mjere i potpore imale su pozitivan učinak na investicijsku aktivnost, stabilnost poslovanja i zapošljavanje. Daljnje unaprjeđenje sustava preporučuje se kroz jače praćenje učinaka, veće usmjeravanje na inovacije i produktivnost te dodatno povezivanje potpora s dugoročnim razvojnim ciljevima Primorsko-goranske županije.

Uzimajući u obzir sve navedeno, ključna zadaća Primorsko-goranske županije ostaje kontinuirano i sustavno poticanje gospodarskog razvoja. Županija u svojim razvojnim dokumentima gospodarstvo prepoznaje kao jedno od temeljnih razvojnih područja te od samih početaka provodi niz mjera usmjerenih na jačanje poduzetničke aktivnosti. Te mjere obuhvaćaju posebne kreditne linije, izravne financijske potpore i subvencioniranje kamata, provedbu programa edukacija za poduzetnike i potencijalne poduzetnike, programe mentoriranja, potporu radu poduzetničkih udruženja i potpornih institucija, kao i ulaganja u razvoj manjih poslovnih zona na području gradova i općina.

POPIS TABLICA:

<i>Tablica 1. Kretanje BDP-a na razini Republike Hrvatske i Primorsko-goranske županije, razdoblje 2015.-2022. godine, tekuće cijene</i>	6
<i>Tablica 2. Kretanje BDV-a na razini Republike Hrvatske i Primorsko-goranske županije, razdoblje 2015.-2024. godine, tekuće cijene</i>	8
<i>Tablica 3. Kretanje BDP-a na razini Republike Hrvatske i Primorsko-goranske županije, razdoblje 2015.-2022. godine, tekuće cijene</i>	9
<i>Tablica 4. Rang lista županija prema BDP-u u 2022. god. - TOP 5</i>	11
<i>Tablica 5. Rang lista županija prema BDP-u po stanovniku u 2022. god. - TOP 5</i>	11
<i>Tablica 6. Bruto dodana vrijednost po djelatnostima i ukupno, za Primorsko-goransku županiju za razdoblje 2015. – 2022. godine, u tisućama EUR</i>	12
<i>Tablica 7. Broj poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji, za razdoblje 2015.-2024. godine</i>	15
<i>Tablica 8. Struktura poduzetnika prema veličini u Primorsko-goranskoj županiji u 2024. godini</i>	17
<i>Tablica 9. Struktura poduzetnika prema veličini u Primorsko-goranskoj županiji po mikroregijama u 2024. godini</i>	20
<i>Tablica 10. Rang lista županija prema broju poduzetnika u 2024. god. - TOP 5</i>	21
<i>Tablica 11. Broj zaposlenih kod poduzetnika Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine</i>	22
<i>Tablica 12. Struktura broja zaposlenih kod poduzetnika Primorsko-goranske županije po mikroregijama u 2024. godini</i>	25
<i>Tablica 13. Rang lista županija prema broju zaposlenih kod poduzetnika u 2024. god. - TOP 5</i>	26
<i>Tablica 14. Ukupni prihod kod poduzetnika Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine, u tisućama EUR</i>	28
<i>Tablica 15. Ukupni prihod kod poduzetnika Primorsko-goranske županije u mikroregijama u 2024. godini, u tisućama EUR</i>	31
<i>Tablica 16. Rang lista županija prema ukupnim prihodima poduzetnika u 2024. god., u tisućama EUR - TOP 5</i>	32
<i>Tablica 17. Neto financijski rezultat poslovanja poduzeća Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine, u tisućama EUR</i>	33
<i>Tablica 18. Neto financijski rezultat poslovanja pravnih subjekata Primorsko-goranske županije u mikroregijama u 2024. godini, u tisućama EUR</i>	36
<i>Tablica 19. Rang lista županija prema NFR-u poduzetnika u 2024. god., u tisućama EUR - TOP 5</i>	37
<i>Tablica 20. Aktivni ustrojbeni oblici u Primorsko-goranskoj županiji za promatrano razdoblje 2015.-2024. – na dan 31.12.</i>	37
<i>Tablica 21. Postotak obrta u ukupnim ustrojbenim oblicima Primorsko-goranske županije, za razdoblje 2015.-2024.</i>	39
<i>Tablica 22. Broj obrtnika po mikroregijama u Primorsko-goranskoj županiji – na dan 11.11.2024.</i>	40
<i>Tablica 23. Ukupni broj zaposlenih u obrtništvu Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine</i>	41
<i>Tablica 24. Cehovski ustroj u aktivnim obrtima u Primorsko-goranskoj županiji za razdoblje 2015.-2024. godine</i>	44
<i>Tablica 25. Broj postelja u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	46
<i>Tablica 26. Kretanje ukupnog broja dolazaka turista u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	47

<i>Tablica 27. Kretanje ukupnog broja noćenja turista u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	48
<i>Tablica 28. Kretanje broja dolazaka turista prema subregijama i JLS u Primorsko-goranskoj županiji za 2024. godinu</i>	49
<i>Tablica 29. Kretanje broja noćenja turista prema subregijama i JLS u Primorsko-goranskoj županiji za 2024. godinu</i>	51
<i>Tablica 30. Kretanje ukupnog broja dolazaka turista prema vrsti turista u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	53
<i>Tablica 31. Kretanje ukupnog broja noćenja turista prema vrsti turista u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	53
<i>Tablica 32. Kretanje ukupnog broja dolazaka turista prema vrsti smještaja u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	55
<i>Tablica 33. Kretanje ukupnog broja noćenja turista prema vrsti smještaja u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	56
<i>Tablica 34. Kretanje ukupnog broja dolazaka turista prema tipu smještajnih objekata u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	57
<i>Tablica 35. Kretanje ukupnog broja noćenja turista prema tipu smještajnih objekata u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	59
<i>Tablica 36. TOP 5 dolazaka prema emitivnim tržištima u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	60
<i>Tablica 37. TOP 5 noćenja prema emitivnim tržištima u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	61
<i>Tablica 38. Prosječan boravak turista u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	63
<i>Tablica 39. Broj luka namijenjenih nautičkom turizmu u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	64
<i>Tablica 40. Rang lista županija prema broju luka namijenjenim nautičkom turizmu za 2024. godinu</i>	65
<i>Tablica 41. Broj plovila na stalnom vezu i u tranzitu u lukama nautičkog turizma za Primorsko-goransku županiju, razdoblje 2015. - 2024.</i>	66
<i>Tablica 42. Rang lista županija prema broju plovila na stalnom vezu u lukama nautičkog turizma za 2024. godinu</i>	67
<i>Tablica 43. Rang lista županija prema broju plovila u tranzitu u lukama nautičkog turizma za 2024. godinu</i>	67
<i>Tablica 44. Ostvareni prihodi od nautičkog turizma za Republiku Hrvatsku i Primorsko-goransku županiju, razdoblje 2015.-2024., tis. eura</i>	68
<i>Tablica 45. Rang lista županija prema ostvarenim prihodima nautičkog turizma za 2024. godinu</i>	69
<i>Tablica 46. Ukupan broj poslovnih subjekata, razdoblje 2015.-2024. godine prema tri osnovne turističke djelatnosti</i>	70
<i>Tablica 47. Ukupan broj zaposlenih, razdoblje 2015.-2024. godine prema tri osnovne turističke djelatnosti</i>	71
<i>Tablica 48. Ukupni prihodi od turizma, razdoblje 2015.-2024. godine prema tri osnovne turističke djelatnosti, u tisućama EUR</i>	72
<i>Tablica 49. Broj poljoprivrednih gospodarstava u Primorsko-goranskoj županiji prema tipu, na dan 31.12.</i>	76
<i>Tablica 50. Broj poljoprivrednih gospodarstava u jedinicama lokalne samouprave Primorsko-goranske županije prema tipu, na dan 31.12.2024.</i>	77

<i>Tablica 51. Podaci o poslovanju poduzetnika u poljoprivredno-prehrambenom sektoru Primorsko-goranske županije, za razdoblje 2015.-2024. godine</i>	81
<i>Tablica 52. Nacionalna klasifikacija prerade drva i proizvodnje namještaja</i>	84
<i>Tablica 53. Klasifikacija proizvodnje namještaja</i>	85
<i>Tablica 54. Podaci o poslovanju poduzetnika u sektoru obrade drva i proizvodnje namještaja Primorsko-goranske županije, za razdoblje 2015.-2024. godine</i>	87
<i>Tablica 55. Odnos ulaganja u DI i prihoda poduzeća Primorsko-goranske županije, razdoblje 2020.-2024., u EUR</i>	90
<i>Tablica 56. Profitabilnost vlasničkog kapitala u neto financijskom rezultatu, razdoblje 2020.-2024., u EUR</i>	92
<i>Tablica 57. Faktor zaduženosti za PGŽ za razdoblje 2020.- 2024. godine, u EUR</i>	93
<i>Tablica 58. Udio izvoza u ukupnim prihodima poduzetnika Primorsko-goranske županije za razdoblje 2020.-2024. god., u tisućama EUR</i>	95
<i>Tablica 59. Ekonomičnost ukupnog poslovanja poduzetnika Primorsko-goranske županije za razdoblje 2020.-2024. god., u EUR</i>	97
<i>Tablica 60. Pokazatelj produktivnosti po zaposlenom poduzeća PGŽ-a, za razdoblje 2020.-2024. godine, u EUR</i>	99
<i>Tablica 61. Kretanje ukupnog broja zaposlenih u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	102
<i>Tablica 62. Struktura ukupnog broja zaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015 - 2024.</i>	103
<i>Tablica 63. Rang lista županija prema ukupnom broju zaposlenih i aktivnog stanovništva u 2024. TOP 5</i>	103
<i>Tablica 64. Broj nezaposlenih u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.</i>	105
<i>Tablica 65. Broj nezaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024. prema spolu.</i>	106
<i>Tablica 66. Broj nezaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024. prema dobnim skupinama</i>	107
<i>Tablica 67. Prosječne mjesečne neto plaće, razdoblje 2015.-2024., u EUR</i>	109
<i>Tablica 68. Usporedba prosječne mjesečne neto plaće po djelatnostima 2023. - 2024., u EUR</i>	110
<i>Tablica 69. Rang lista županija prema prosječnoj mjesečnoj neto plaći u 2024. - TOP 5</i>	110
<i>Tablica 70. Struktura ukupnog broja zaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024. prema djelatnostima u pravnim osobama</i>	112
<i>Tablica 71. Broj nezaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024. prema stupnju obrazovanja</i>	114
<i>Tablica 72. Broj nezaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji za razdoblje 2015.-2024. prema radnom stažu</i>	115
<i>Tablica 73. Broj nezaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024. prema skupini zanimanja</i>	116
<i>Tablica 74. Razmjena roba i usluga s inozemstvom kod pravnih subjekata Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine, u tisućama EUR</i>	121
<i>Tablica 75. Struktura inozemnih ulaganja u RH i u PGŽ za razdoblje 2015. - 2024. godine, u mil. EUR</i>	123
<i>Tablica 76. Ukupna inozemna ulaganja u Primorsko-goransku županiju u 2024. godini, po djelatnostima, u mil. EUR</i>	125

Tablica 77. Inozemna ulaganja u Primorsko-goransku županiju prema podrijetlu ulagača u 2024. godini, u mil. EUR	127
Tablica 78. Izravne potpore poduzetništvu od 2017. do 2024. godine, u EUR.....	139

POPIS GRAFIKONA:

Grafikon 1. Kretanje bruto domaćeg proizvoda po stanovniku na razini Republike Hrvatske i Primorsko-goranske županije, razdoblje 2015.-2022. godine.....	7
Grafikon 2. Kretanje bruto domaćeg proizvoda po stanovniku na razini Republike Hrvatske i Primorsko-goranske županije, razdoblje 2015.-2022. godine.....	9
Grafikon 3. Bruto dodana vrijednost, ukupno za Primorsko-goransku županiju za razdoblje 2015. – 2022. godine, u tisućama EUR	14
Grafikon 4. Broj poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji, za razdoblje 2015.-2024. godine	16
Grafikon 5. Struktura poduzetnika po broju subjekata prema NKD-u u Primorsko-goranskoj županiji u 2024. godini	18
Grafikon 6. Broj zaposlenih kod poduzetnika Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine	23
Grafikon 7. Broj zaposlenih kod poduzetnika Primorsko-goranske županije po djelatnosti u 2024. godini	23
Grafikon 8. Najveći ukupni prihodi prema djelatnostima kod poduzeća Primorsko-goranske županije po djelatnosti u 2023. i 2024. godini, u tisućama EUR	29
Grafikon 9. Neto financijski rezultat poslovanja poduzeća Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine, u tisućama EUR	34
Grafikon 10. Aktivni ustrojbeni oblici u Primorsko-goranskoj županiji za promatrano razdoblje 2015.-2024. godine	38
Grafikon 11. Promjene u strukturi zaposlenih u obrtništvu Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine	42
Grafikon 12. Cehovski ustroj u aktivnim obrtima u Primorsko-goranskoj županiji u 2024. godini, u postocima.....	43
Grafikon 13. TOP 5 dolazaka prema emitivnim tržištima u Primorsko-goranskoj županiji za 2024.	60
Grafikon 14. TOP 5 noćenja prema emitivnim tržištima u Primorsko-goranskoj županiji za 2024.....	62
Grafikon 15. Pokazatelj odnosa ulaganja u dugotrajnu imovinu i prihoda poduzeća Primorsko-goranske županije, za razdoblje 2020.-2024.....	90
Grafikon 16. Profitabilnost vlasničkog kapitala u neto financijskom rezultatu poduzeća Primorsko-goranske županije za razdoblje 2020.-2024.....	92
Grafikon 17. Faktor zaduženosti poduzetnika Primorsko-goranske županije za razdoblje 2020.- 2024. godine	94
Grafikon 18. Udio izvoza u ukupnim prihodima poduzetnika Primorsko-goranske županije prema djelatnosti u 2024. god.	97
Grafikon 19. Produktivnost po zaposlenom poduzeća Primorsko-goranske županije za razdoblje 2020.-2024. godine, u EUR.....	99
Grafikon 20. Kretanje ukupnog broja zaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.	102
Grafikon 21. Broj nezaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024.	105

<i>Grafikon 22. Broj nezaposlenih u Primorsko-goranskoj županiji, razdoblje 2015.-2024. prema spolu</i>	107
<i>Grafikon 23. Razmjena roba i usluga s inozemstvom kod pravnih subjekata Primorsko-goranske županije za razdoblje 2015.-2024. godine, u tisućama EUR</i>	121
<i>Grafikon 24: Izvoz poduzetnika Primorsko-goranske županije prema djelatnosti u 2024. godini</i>	122
<i>Grafikon 25. Struktura ukupnih inozemnih ulaganja u RH i u PGŽ u 2024. godini</i>	123
<i>Grafikon 26. Struktura inozemnih ulaganja u RH i u PGŽ za razdoblje 2015. - 2024. godine, u mil. EUR</i>	123
<i>Grafikon 28. Ukupna inozemna ulaganja u Primorsko-goransku županiju u 2024. godini, po djelatnostima, u mil. EUR</i>	125
<i>Grafikon 29. Inozemna ulaganja u Primorsko-goransku županiju prema podrijetlu ulagača 2024. godine, u mil. EUR</i>	128